

Драган Крсмановић

Dragan Krsmanović

ЦАРИНА
И ЦАРИНСКА
СЛУЖБА У СРБИЈИ
(1804–1914)

CUSTOMS
AND CUSTOMS
SERVICE IN SERBIA
(1804–1914)

СЛУЖБЕНИ
ГЛАСНИК

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА
УПРАВА ЦАРИНА

Драган Крсмановић Dragan Krsmanović
ЦАРИНА И ЦАРИНСКА СЛУЖБА У СРБИЈИ CUSTOMS AND SUTOMS SERVICE IN SERBIA
(1804–1914) (1804–1914)

Издавачи *Publishers*
Управа царина Републике Србије The Customs Administration of Serbia
ЈП „Службени гласник” JP ”Službeni glasnik”

За издаваче *In the name of the publishers*
Драган Јеринић, директор Dragan Jerinić, Director
Бранко Глигорић, Branko Gligorić,
директор и главни и одговорни уредник Director and the Editor in chief

Уређивачки савет *Editorial council*
Оливера Златановић, Ивана Марковић, Olivera Zlatanović, Ivana Marković,
Јелена Рашковић, Снежана Кондић Jelena Rašković, Snežana Kondić

Превод на енглески језик *The translation into English*
проф. Бранка Димитров Prof. Branka Dimitrov

Лектор *Proof-reader*
проф. Слађана Мирчевски Prof. Slađana Mirčevski

Рецензент *Review*
др Миле Бјелајац, научни саветник dr Mile Bjelajac, Ph.D., science consultant

Дизајн *Design*
Милош Мајсторовић Miloš Majstorović

Технички уредник *Technical editor*
Саша Бешевић Saša Bešević

Драган Крсмановић | Dragan Krsmanović
ЦАРИНА | CUSTOMS
И ЦАРИНСКА | AND CUSTOMS
СЛУЖБА У СРБИЈИ | SERVICE IN SERBIA
(1804–1914) | (1804–1914)

Београд • Belgrade
2006

УКОРЕЊИВАЊЕ

Повод настајања дела пред вама далеко превазилази историографски значај који монографија несумњиво има. У том циљу постоји нада да ће код читаоца подстакнути и надахнути процесе квалитативног преображаја и промене, који се никада не оспољавају на нивоу колективитета, уколико нису истински извршени тамо где је то једино могуће, на нивоу индивидуе, односно личности појединца.

Управо вођени таквом духовном потребом, потражили смо истину о нама у чињеницама профаног трајања, не би ли кроз њихову историјску хронологију, осветлили и остварили, сагледали, прихватили и применили, на овај начин препознату и ослобођену енергију наших предака, те исцелили континуитет и везу са коренима.

Овакав подухват, логичан у околностима 200 година царинске службе Србије, може се чинити парадоксалним у околностима модернизације која се одвија последњих година са циљем евро-атланских интеграција. Наиме,

TAKING ROOT

The reason for the creation of the work in front of you exceeds much further the historiographical significance that the monograph undoubtedly has. For this purpose there is a hope that it will stir and inspire the processes of quality transformation and changes within the readers that are never shown at the collective level if they are not really fulfilled, where it is only possible at the individual level, in other words in an individual.

Guided precisely by such spiritual need, we sought the truth about us in the facts of profane continuation shouldn't we, through their historical chronology, light up and bring to our senses, realize, accept and apply, in this way recognized and released energy of our ancestors, and to heal the continuation and connection with our roots.

Such a project, logical in the context of 200 years of the Customs Service of Serbia, may appear paradoxical in the circumstances of modernization which has been going on for the last few years with the aim of Euro-Atlantic integration.

модернизација као појам преведен на српски, значи прихватање нових схватања и вредности. Схватања и вредности савремене цивилизације, устројене су и наметнуте механизмима тзв. „новог светског поретка” или тзв. „процесом глобализације” и установљене вољом и интересима корпоративног мега-капитала. У тим вредностима, чини се, нема места традицији, локалним специфичностима, историјским погледима уназад или било каквом инсистирању на националном идентитету, јер овакви „анахронизми” угрожавају остваривање идеје глобалног тржишта и стварање тзв. „масовног човека” као потрошача на таквом тржишту. У наведеним околностима и процесима, готово да је консензусом прихваћено осећање немоћи народа а посебно појединца, осећање да смо само „сламка међу вихорове” те да је немогуће одупрети се силама које данас владају. Супротстављање је обесмишљено и високим стандардима, као тековинама савремене цивилизације, који начелно изражавају потребе сваког човека, а то је да се људи и капитал слободно крећу, да постоји слободан проток информација, те да се максимално штите слободе и права човека као појединца. Нажалост, сведоци смо да су ове несумњиве вредности, најчешће само параван бесомучне битке за освајање природних ресурса и нових тржишта. Губитак суверенитета

Namely, the modernization as a notion, translated into Serbian, means acceptance of new conceptions and values. The conceptions and values of the modern civilization are organized and imposed by the mechanisms of the so-called «new world order» or so-called «globalization process» and established by the will and interests of the capital of the mega-corporations. In these values, it seems, there is no place for tradition, local characteristics, historical glances backwards or any insisting on national identity, because such «anachronisms» endanger the realization of the idea of the global market and creation of so-called «mass human being» as a consumer in such a market. In the above mentioned circumstances and processes, the feeling of helplessness of nations and especially of the individuals is almost unanimously accepted; the feeling that we are only «a straw among the whirlwinds» so it is impossible to resist the forces that rule nowadays. The resistance is made senseless with high standards too, as the heritage of the modern civilization which in principle expresses the needs of every man and these are the free movement of people and capital, the free flow of information and the maximum protection of freedoms and rights of every man as an individual. Unfortunately, we are the witnesses that these indubitable values are most frequently only a screen for uncompromising battles for the conquering of the natural resources

држава, националног идентитета и личности као одраза индивидуалних идентитета, само су „коллатерална штета“ устројавања нове стварности. У таквој ситуацији оправдано се намеће и поставља питање може ли немањићко-његошевском српском народу „поћи за руком“ да се не разбије о такав талас, да се знајућом борбом извуче најтежих прилика у којима су најозбиљније доведени у искушење његова националност, држава, црква и сав остали стваралачки живот, па можда и сам биолошки опстанак?

Уверени смо да може. Потребно нам је укоренивање нације, државе, појединца освешћивањем исходишта српског националног бића (генија), као специфичног одраза духа који се вековима баштинио кроз језик, писмо, веру, обичаје и културне обрасце! Неопходно нам је васпостављање континуитета националног идентитета грубо нарушаваног али не и прекинутог отоманским петовековним присуством и голготама I светског рата, али систематски урушеног и прекинутог шездесетогодишњом владавином и идеологијом комунизма!

Враћањем сопственим духовним вредностима, па и кроз познавање националне историје, ослободићемо виталну архетипску енергију оностраниности, која почива на дубинама колективно несвесног, кадра да нас и овога

and new markets. The loss of sovereignty of countries, of national identity and of personality as an expression of individual identity, are only the «collateral damage» of the organization of new reality. In that situation, the question arises and is imposed excusably, can the Nemanjici's - Njegosevic' Serbian people succeed in not breaking on such a wave, to extricate themselves, with skilled struggle, from the most difficult circumstances in which their nationality, state, church and all the other creative life and even the biological survival are most seriously exposed to trial?

We are certain that they can. We need our nation, state and individuals to take root by bringing to our senses the source of the Serbian national being, as a specific expression of a spirit which we inherited through centuries by language, alphabet, religion, customs and cultural patterns! It is necessary to establish the continuity of the national identity which had been roughly disturbed but not interrupted by the five-centuries long Ottoman Empire presence and by the biblical sufferings in the World War One, but also systematically destroyed and interrupted by the sixty years of ruling communist ideology!

By returning to our own spiritual values, and by knowing national history, we shall release the vital, archetypal energy which rests on the depth of the collective unconsciousness, able to support us it has done in earlier historical trials.

пута одржи као што је то бивало и у ранијим историјским искушењима.

Такво укорееивање омогућиће да више не будемо „сламка међу вихоре” ни дрво које због плитких корена пада при првом налету ветра. Након укорееивања сваки ветар „новог светског поретка” биће развигор огромног потенцијала који имају људи нашег поднебља. Даљи развој, када сагледамо ко смо, одакле долазимо и где се налазимо, одговорно ће одредити правац куда би требало да идемо. А требало би да идемо у правцу прилагођавања вредности српског националног бића савременим условима глобализације, али таквог прилагођавања које ће бити кадро да прихвати нова схватања и вредности а очува континуитет националног бића јер је то предуслов очувања националног идентитета. У супротном „залудо би било да цео свет задобијемо а душу своју изгубимо”.

У мери у којој је ова монографија осветлила корене, генезу и развој царинске службе Србије, допринела наведеном укорееивању, подстичући и надахњујући читаоце да спознају чињеницу да од нас не почиње све, нити се са нама све завршава, управо у тој мери биће и мотивација за прихватање неопходне одговорности да, без обзира на поље деловања, деламо тако „да се о претке не огрешимо а пред потомцима не застидимо”.

Such taking root will make it possible not to be anymore «a straw among the whirlwinds» nor the tree which falls at the first gust of wind because of shallow roots. After the taking of root, each wind of the «new world order» will be the mountain wind for the huge potential which people of our region have. Further development, when we realize who we are, where do we come from and where we are situated, will responsibly determine the direction in which we should go. And we should go in the direction of adaptation of the values of the Serbian national being to the contemporary conditions of globalization, but such adaptation which will be able to accept new conceptions and values but also keep the continuation of the national being because it is a prerequisite of the protection of the national identity. Otherwise «it would be futile to gain the whole world if we lost our soul».

To the degree at which this monograph has, by lighting up the roots, genesis and development of the Customs Service of Serbia, contributed to the mentioned taking of root, stirring and inspiring the readers to comprehend the fact that we are not at the beginning nor that everything ends with us, at exactly that degree will be the motivation for the acceptance of the necessary responsibility to act, whatever the field of action, in such a way «not to commit a sin against our ancestors and not to feel ashamed before our descendants».

Да се не заборави, овом приликом у име царинске службе Србије изражавамо захвалност свима који су допринели да монографија угледа светлост дана и светлост ума читаоца, а посебно истрајном аутору, господину Драгану Крсмановићу, покретачу реализације идеје израде и издавања монографије, управнику царинарнице Краљево, господину Небојши Петрову, прегаоцима из Службе за односе са јавношћу Управе царина, госпођицама Оливери Златановић, Ивани Марковић и Снежани Кондић, као и в.д. помоћнику директора Сектора финансија Управе царина, госпођи Оливери Добричанин. Захваљујемо на несебичној помоћи у изради Монографије Народној библиотеци Србије, Завичајном одељењу и Одељењу периодике Библиотеке града Београда, као и Историјском музеју Србије.

ДИРЕКТОР
УПРАВЕ ЦАРИНА
Драган Јеринић

So not to forget, on this occasion, in the name of the Customs Service of Serbia, we are expressing gratitude to all of them who have contributed for this monograph to see the light of day and the light of readers mind and especially to the persistent author, Mr Dragan Krsmanović the promoter of realization of the idea of making and publishing the monograph, to the head of the Kraljevo Customs Office, Mr Nebojša Petrov, to the workers from the PR Service of the Customs Administration misses Olivera Zlatanović, Ivana Marković i Snežana Kondić, as well to the acting assistant director for the Finance Sector of the Customs Administration of Serbia, Ms Olivera Dobričanin. We are greatfull to: National Library of Serbia, Homeland and Periodicals Departments of the Belgrade City Library and historical Museum of Serbia for their generous assistance in making this Monograph possible.

DIRECTOR
OF CUSTOMS ADMINISTRATION
Dragan Jerinić

ПРЕДГОВОР

Настанак царине и царинске службе нераскидиво је везан са формирањем државе. Два су услова била неопходна за увођење и убирање царине. Најпре да се на јединственом простору услед напретка производње јављају вишкови производа које је трговином потребно разменити на тржишту, и са друге стране, успостављање ауторитета власти која је, захваљујући монополу физичке силе, кадра да спроведе своје одлуке. Још од формирања најстаријих држава, питање царине увек је са собом носило два пола: у једном је она била инструмент убирања државних или владаревих прихода а у другом инструмент заштите властите производње.

Без обзира на то што се царински приход убирао од најстаријих времена, као појам, царина¹ се први пут појављује у повељама и исправама у XIII веку где је означавала дажбину, односно врсту државног пореза која је припадала искључиво цару, и у то време није била искључиво везана за спољни промет

¹ До XIX века код нас се користила и турска реч „ђумрук“, али је од средине деведесетих година XIX века преовладао израз царина. В. С. Карацић, *Српски рјечник*, Беч 1850, 150. Занимљива је расправа професора Јована Бошковића о речима царина, царинара, царинарница, ђумрук и сл. у првом броју листа „Цариник“ из 1885. године. Until the 19th century, Turkish word “dumruk” was also used, but in the middle nineties of 19th century the term “carina” (customs duty) prevailed. V. S. Karadžić, *Serbian dictionary*, Vienna 1850, 150. There is an interesting discussion of Professor Jovan Bosković on the words the Customs, duty, customs duty, customs house, and so on, in the first edition of the journal “Carinik” (“The Customs Officer”) from 1885.

PREFACE

The origin of the customs and customs service is closely connected to the formation of the state. There were two conditions necessary for the introduction and collection of duty. On one hand, as the result of the production growth, there were some extra products to be exchanged on the market, and on the other, establishing power capable of carrying out its own decisions due to the monopoly of physical force. From establishing the first states, duty always combined two aspects: in one, duty was the means of collecting state or ruler's income and in the other it was the instrument of protecting its own production.

Although the collection of duty started in the earliest times, as a term the word “duty”¹ first appeared in the charters and documents in the 13th century meaning rate, a kind of the state tax exclusively belonging to the tsar and at that time it was not exclusively connected to the foreign turnover of goods. The customs got its today's meaning in the 17th and 18th

робе. Свој данашњи смисао добија тек у XVII и XVIII веку под утицајем меркантилизма², као средства за остваривање економско-политичких циљева, што веће активе у робном промету са иностранством. У развијеном грађанском друштву XIX века царина све више постаје инструмент привредне политике.

У савременим друштвено-економским односима, царине су јавне дажбине које држава наплаћује у домаћој валути од власника робе приликом њеног преласка преко границе. Она представља класични и најшире распрострањени механизам спољнотрговинске политике који својим специфичним деловањем на спољну размену посредно утиче на формирање односа унутрашње вредности. По свом карактеру она је, деловањем на спољну трговину, наставак домаће пореске политике са доста прецизним и ефикасним дејством на односе вредности унутар националне економије.

С обзиром на своју улогу, циљеве и технику провођења у живот, деле се на³ више начина:

– према правцу робног промета на увозне, извозне и транзитне. Увозне представљају основни и најзначајнији вид царина, док се транзитне, према Барселонској конвенцији из 1921. године, више не примењују;

– према политичко-економским циљевима на фискалне и заштитне. У про-

century under the influence of mercantilism² as the means of achieving economic and political aims and as much assets as possible in the turnover of goods with foreign countries. In the developed bourgeois (middle-class) society of the 19th century, the customs increasingly became the instrument of the economic system.

In the contemporary socio-economic relations, duties are public rates the state collects in local currency from the owners of the goods that are transported across the border. The customs represents classical and the most widely spread mechanism of foreign trade policy indirectly affecting creation of the relation of domestic value by its specific action on foreign exchange. In its character, by affecting foreign trade, it represents the continuation of domestic tax policy with a precise and efficient influence on the relations of the values within the national economy.

Considering their role, objectives and techniques of accomplishing those, duties are divided according to a few aspects.³

According to the direction of the goods turnover, they are divided into import, export and transit duties. Import duties are the most basic and important aspect, while transit duties were not collected any more from 1921, according to the Barcelona convention.

According to political and economic objectives, they are divided into fiscal

2

Меркантилизам је економска доктрина настала у западној Европи која чини спону између економске доктрине феудалног доба и класичне грађанске политичке економије. Покушава да теоретски осмисли проблеме националне привреде са тежиштем на трговини. Према начелима меркантилизма пут ка богатству је у приливу новца са стране односно јачањем спољне трговине (лат. mercatus – трговина) и сталним суфицитом у размени.

Mercantilism is economic doctrine originated in the West Europe, connecting economic doctrine of feudalism and classical bourgeois political economy. It tries to organize theoretically the problems of the national economy based on the trade. According to the principles of mercantilism, the way to acquire money is in the foreign cash income, that is, in the growth of foreign trade (Latin mercatus – trade) and constant exchange surplus.

3

Економски лексикон, Београд 1975, 111–114.

Lexicon of Economy, Belgrade 1975, 111–114

шлости су имале изразито фискални карактер, служећи искључиво стицању државних прихода, да би у ери развоја индустријске производње попримиле изразито протекционистички карактер, штитећи домаћу производњу од иностране конкуренције на домаћем тржишту. Оптерећујући страну робу царинама држава појачава конкурентни положај домаћих произвођача на заштићеном националном тржишту, што у крајњој линији значи да их стимулише. Уколико оптерећују робу која се не производи у земљи онда се ради о фискалним царинама, а уколико оне порасту до мере да спречавају сваки даљи увоз онда се називају прохибитивним;

– према начину одређивања могу се сврстати у аутономне или конвенционалне. Аутономне царине доноси сама држава и може их мењати по свом нахођењу и у складу са својим економским интересима, док се конвенционалне доносе у складу са споразумима који су закључени са другим земљама и оне се не могу мењати до истека споразума;

– према начину обрачуна деле се на оне које се одређују по вредности (*ad valorem*) и специфичне. Царине по вредности се изражавају у процентима од вредности робе, док се специфичне обрачунавају по систему обрачуна за мерну јединицу (килограм, литар, ...).

Уколико би основни критеријуми били специфични циљеви који се желе по-

and protective duties. In the past, duties were explicitly fiscal, having been exclusively used for earning state money while in the era of the development of industrial production, they became explicitly protective, protecting domestic production from foreign competition on the home market. Imposing duties on foreign goods, the state strengthens competitive position of domestic producers on the protected national market, which finally stimulates domestic production. If duties are imposed on the goods produced outside the country, then we talk about fiscal duties, and if duties increase to the point that they prevent further import, then they are called prohibitive.

According to the way they are imposed, duties can be divided into autonomous and conventional. The state itself imposes autonomous duties and changes them at its own discretion and in accordance with its economic interests while conventional duties are imposed based on the agreement signed with other countries and they cannot be changed before the termination of the agreement.

According to the way the duties are settled, they are divided into *ad valorem* duties and specific duties. *Ad valorem* duties are given in percentage of the value of the goods, while specific duties are settled according to the settlement system for the unit of measurement (kilogram, litre, ...).

стићи у спољној трговини, царине би се могле поделити на преференцијалне, антидампишке и компензационе. Преференцијалне су уговорне повлашћене царине које се примењују приликом размене робе са земљама са којима се одржавају добри трговински и политички односи. Антидампиншке и компензационе царине примењују се ради неутралисања дампинга, односно извозних субвенција.

У Кнежевини и Краљевини Србији царина никада није била само извор прихода. Она је била и остала симбол националне независности и суверенитета земље и због тога је кроз цео 19. век вођена тешка и неравноправна борба да се након војничке и политичке, извојује и царинска независност као предуслов општег просперитета друштва.

Ова књига покушава да исприча, на документима засновану, причу о тој борби, али и да покаже да је царина, као и остале институције српске државе, прошла дуг и мукотрпан пут у институционалном израстању. Пут који је водио од полуписмених закупаца царина у личној Милошевој служби до државне институције, модерне и флексибилне организације, која свој рад регулише законима и правилницима по европским узорима и истовремено је попуњена школованим и оспособљеним кадром. Прича је и о унутрашњополитичким борбама које су морале имати одраза

If the basic criterion is specific aims that are to be achieved in foreign trade, duties can be divided into preferential, antidumping and countervailing. Preferential duties are conventional, reduced tariffs imposed on the occasion of the exchange of goods between the countries having good trade and political relations. Antidumping and countervailing duties are imposed in order to neutralize dumping that is export subventions.

In the Principality and Kingdom of Serbia the customs duty was never the source of income only. It was and still is the symbol of national independence and sovereignty of the country. That is the reason why through the whole period of the 19th century, after gaining military and political independence, there was a hard and unequal struggle for the customs independence as the precondition for the general prosperity of the society.

This book tries to tell a documented story about that struggle but also to show that the customs, as well as the other institutions of the Serbian state, passed a hard and arduous road in its own process of institutionalizing. That was the road leading from semiliterate duty lessees in the personal service of Prince Miloš to the state institution, modern and flexible organization with educated and highly trained personnel working according to the laws and regulations similar to the European ones. This is the story about internal political struggle

на све сфере друштва па и царину, о кадровским сменама, покушајима рационализације преко смањивања броја царинарница, па поновног отварања....

Сви датуми наведени су по старом календару како би се поједноставило коришћење архивске грађе, а где је учињен изузетак он је посебно наглашен.

У одабиру архивске грађе велику помоћ су ми пружили сви запослени у Архиву Србије на чему им се захваљујем.

Посебну захвалност дугујем Небојши Петрову, управнику Царинарнице Краљево, без чије упорности и подршке овај рад не би могао угледати светло дана, и Управи царина у Београду која је подржала овај пројекат.

that affected all aspects of the society and the customs as one of those, about personnel replacement, reductions of customs houses, then their reopening ...

All dates are given according to the old calendar in order to simplify the use of the archives, and the exceptions are emphasized.

In the selection of the files, I had a great help of all the employed in the Archives of Serbia and I would like to express them my gratitude.

Special gratitude is due to Nebojša Petrov, the chief of the customs house Kraljevo, for his great help and support, as well as Board of Customs in Belgrade which supported this project.

УВОД

Још у римско доба царине су представљале значајан приход државне владајуће. На појединим саобраћајним местима у провинцијама постојале су царинске постаје (stationes) где је царина наплаћивана приликом проласка робе. Она је износила 2,5% (quadrogesimo) од вредности увезене робе. Наплата прихода давана је и под закуп, у почетку чак закупцима из редова домицилног становништва, а касније од средине другог века наплаћивали су је службеници који су у нашим крајевима носили назив publicum portarii Illyrici et ripae Thraciae.

У територијалном погледу Далмација, Панонија, Дакија и обе Мезије представљале су заједничко царинско подручје. Горња Мезије и Горња и Доња Панонија чиниле су једну заједничку царинску област унутар илирског царинског подручја. На почетку је наплаћивана само на државној граници, а касније се плаћало и на робу приликом преласка из једне провинције у другу. Царинска постаја у Горњој Мезији, у границама садашње територије Србије, налазила се у Маргуму (Margum – Орашје код Дубравице)⁴.

Десет векова касније, у младој српској држави ситуација је била слична

INTRODUCTION

Since Roman times the customs duties have generated considerable income to the national treasury. On some roads in the provinces there were customs stations where the duty was collected when the goods was transported. Collection of duties was also let on lease, at first even to the lessees belonging to the local population, and later, from the middle of the 2nd century, it was collected by the customs officers who were called publicum Portarii Illyrici et ripae Thraciae.

Concerning territory, Dalmatia, Pannonia, Dacia and both Mesias represented common customs zone. The Upper Mesia and the Upper and Lower Pannonia made up one common customs zone within Illyrian customs zone. In the beginning, duty was collected only at the state border and later it was also imposed on the goods being transported from one province to the other. In the Upper Mesia, the customs station, within the today's territory of Serbia, was located in Margum (Orašje near Dubravica)⁴.

Ten centuries later, in the young Serbian state, the situation was similar as the customs duty was among its most important income. Only the ruler, on the basis

4

Вучо Никола. *Привредна историја Србије до Првог светског рата*, Београд 1955, 26.

Vučo Nikola, *Economic history of Serbia until World War One*, Belgrade 1955, 26

– међу њене најважније приходе спадале су царине. Право наплате ове важне дажбине припадало је искључиво владоцу на основу његовог регалног права. У средњем веку служиле су само као извор прихода те нису имале, под тадашњим условима неразвијене домаће радиности и занатства, заштитни карактер. Њихова улога сводила се искључиво на стварање дохотка владаочевој, односно државној благајни пошто оне ни формално нису биле раздвојене.

У средњевековној Србији, као и у другим државама тога доба, нису постојале пограничне царине, већ се роба царинила на одређеним трговима, обично у местима са јаким трговачким прометом. Царина је наплаћивана приликом продаје робе. Цариник би утврђивао порекло робе, стављао је у инвентар и одмеравао висину царине према вредности робе. Она је углавном износила десети део вредности. Са остатком робе трговац је могао ићи на други трг где се понављао исти поступак. Све док се трговац кретао у границама српске државе плаћао је царину на део робе који је продат. На неким царинским местима, као на пример у Брскову, крајем XIII века, царина се тражила приликом истовара робе, а даље наплаћивала приликом њене продаје. Ако је трговац желео да са робом пређе границу тада је на последњем тргу морао да плати царину на сву преосталу робу.

of his regent right, was authorized to collect this very important tax. In the Middle Ages, the customs duty served only as the source of income, so it did not have, under the conditions of underdeveloped cottage industry and handicrafts, protective character. Its role was only to generate income into the ruler's that is national treasury, considering the fact that they were not separated.

In the medieval Serbia, as well as in the other states of that time, there were not any border customs houses, but the customs duty was collected at some squares, usually in the big trading centres. The customs duty was collected when the goods were sold. The customs officer identified the origin of the goods, put them in the stock book and determined the rate of duty according to the commodity value. The rate of duty represented the tenth part of the value. With the rest of the goods, a merchant could go to another square where the whole procedure was repeated. As long as a merchant moved within the borders of the Serbian state, he paid duty on the part of the sold goods. At some customs stations, such as Brskovo, at the end of the 13th century, the customs duty was imposed at landing and then collected when the goods were sold. If a merchant wanted to cross the border with the goods, he had to pay duty at the last square on all the goods left over.

Трговци нису смели да заобилазе царинска места и тако избегавају плаћање царине јер би били кажњени одузимањем робе. Због лоших путева за транспорт из приморја и ка њему, коришћени су искључиво коњи који су у караванима превозили робу. Овакав начин превоза условио је да се трговало само робом мањег габарита и велике специфичне вредности што је при царини доносило добар приход.

Најпознатије царинарнице у приморским крајевима налазиле су се у Св. Срђу на Бојани, у Даљу на обали Дрима, а у унутрашњости Србије у Брскову, у Св. Спасу (на путу Скадар–Призрен), у Новом Брду, Руднику, Трепчи, Призрену и Плани на Ибру.

Наплату царине давали су српски владари најчешће у закуп. Овај, још од раније познати систем, био је повољнији за владареву благајну, јер није изискивао скупу царинску службу. Закуп је, обично, трајао од једне до седам година. Закупац је исплаћивао владару уговорену закупнину, у целости или у ратама зависно од уговора. Царински закупи најчешће су давани Дубровчанима и Которанима. Често су се, због велике суме закупа, закупци удруживали да би смањили ризик. Зависно од случаја они би закупљивали више царинских места или све царинске тргове у земљи. Тако је, на пример, 1326. године владар дао удруженим Дубровчанима све тргове у земљи ради

The merchants were not allowed to pass by the customs stations and avoid paying duty. If so, they were punished by taking the goods away. As the roads were bad, horse caravans were the only way to transport goods to and from the coast. This was the reason why only off-gauge and luxury goods were sold which brought in a lot of money at customs clearance.

The best-known customs houses in the coastal areas were located at St.Srć on the river Bojana, in Dalj on the banks of the river Drim, and in the Serbian inland, in Brskovo, at St.Spas (on the road Skadar – Prizren), in Novo Brdo, Rudnik, Treпча, Prizren and Plana on the river Ibar.

Serbian rulers often gave in rent for the collection of duties. This system, known long time before, was more convenient for the ruler's treasury because it did not require expensive customs service. The rent usually lasted from 1 to 7 years. The lessee paid a fixed rental fee to the ruler, in the whole sum or by instalments, depending on the contract. Customs duty leases were most often given to the citizens of Dubrovnik and Kotor. Due to very high rent, the lessees frequently joined up in order to reduce risk. Depending on the situation, the lessees rented a few customs stations or all customs squares in the country. For example, in 1326, the ruler gave all the squares in the country to the united citizens of Dubrovnik. In 1329, three merchants

наплате царине. Три дубровачка трговца закупила су од краља Уроша 1329. године све тргове на две године за суму од 27.000 млетачких гроша годишње, плативе у три годишње рате по 9.000 гроша. Стеван Дечански је 1335. године Дубровчанима дао у закуп све тргове у земљи. Све зетске тргове и призренску царинарницу цар Душан је 1342. године дао једној групи Дубровчана у седмогодишњи закуп. Закупци су, по измирењу закупнине, добијали од владара повељу у којој је потврђивано да су они своје обавезе испунили и да им нико више не може тражити наплату закупнине под претњом строге новчане казне.

Користећи свој положај, који је по свему судећи повлачио и извесне службеничке функције ширег карактера, цариници су при обављању дужности несумњиво вршили злоупотребе. На то нам указују две одредбе Душановог Законика (чл. 117. и 118)⁵ који забрањују цариницима да узнемиравају трговце и да их приморавају на продају робе у бесцење.

Овакав систем наплате царина доноси је велике приходе владаревој благајни. Већ поменути уговор краља Уроша (на 27.000 млетачких гроша закупнине), али и повеље о поклонима манастирима дела прихода од царина, дају нам доста података о томе. Од призренског трга, на пример, манастир Дечани имао је 500 перпера, Арханђелов манастир код Призрена 1.000 перпера годишње.

from Dubrovnik rented from king Uroš all the squares for the period of two years for the sum of 27,000 Venetian groschens a year, payable in three annual instalments of 9,000 each. In 1335, Stevan Dečanski also gave all the squares in the country in rent to the citizens of Dubrovnik. In 1342, tsar Dušan gave in seven-year rent all Zeta squares and Prizren customs house to one group of citizens of Dubrovnik. As soon as they paid rental fee, the lessees received a charter from the ruler confirming that they fulfilled their obligations and that nobody could ask for rent any more or would be fined.

Using their position, which obviously provided certain official functions, the customs officers undoubtedly misused it. We could prove this by two provisions in Dušan's Codex (article 117 and 118)⁵ not allowing customs officers to disturb merchants and force them to sell their goods for nothing.

This system of collection of duties brought a lot of money to the ruler's treasury. The above mentioned agreement of king Uroš (on 27,000 Venetian groschen rent) as well as the charters about donations to the monasteries from the part of the income generated from the collection of duties, gave us a lot of information on that. For example, the Dečani monastery got 500 perpers and Archangel's monastery near Prizren 1000 perpers a year from the customs duty collected at Prizren square.

⁵ „Цариник царев да није властан омести или задржати трговца да би му коју робу продао у бесцење” чл. 117; „Ако ли цариник задржи трговца да плати 300 перпера” чл. 118; Душанов законик (Бистрички препис), Београд, 80.

“The tsar's customs officer is not authorized to disturb or hold a merchant in order to sell him some goods for nothing”; article 117; “If a customs officer holds a merchant, he is to pay 300 perpers”; article 118; Dušan's Codex (Bistrica copy), Belgrade, 80

У тесној вези са царином била је и забрана извоза појединих производа од значаја за државу. Тако су сви српски владари у XIV веку забрањивали извоз оружја из земље, па чак и превоз оружја преко Србије на путу за друга одредишта, док су са друге стране подстицали увоз, посебно из Венеције и приморских градова⁶.

У приморским градовима под српском влашћу постојао је углавном закупнички систем прибирања царина. Которска општина је у почетку и трошарину давала у закуп, али је од 1348. године узела у своје руке скоро све дажбине, јер је са правом веровала да ће реализовати веће приходе. Уопште гледано, царинској служби поклањала се велика пажња. У которском статуту детаљно је прописан царински поступак при извозу робе и систем заштитне царине у корист појединих производа домаћег порекла⁷.

Развоју трговине погодвали су периоди мира и јака централна власт која је преко царина доносила владару значајне приходе. Нажалост, након смрти цара Душана распад његовог царства неповољно је утицао на трговину⁸.

У трговинским односима са Угарском Београд је имао све већи значај. Деспот Стефан је београдске трговце ослобађао од царине и царинским повластицама добијеним од угарског краља и других владара настојао да подигне трговачки

Closely connected to the customs duty was export prohibition of some products which were very important for the country. For example, all Serbian rulers in the 14th century did not allow export of armament from the country and even transport of armament via Serbia on their way to some other destinations. On the other hand, they supported import, especially from Venice and other coastal towns⁶.

In the coastal towns under Serbian rule there was also rental system of collecting duties. In the beginning, Kotor municipality gave in rent excise duty as well but from 1348, it took almost all the taxes. The authorities believed that they would get more money if they collected duties themselves and they were right. Generally, great attention was paid to the customs service. In Kotor statute, customs regulations for exports of goods and system of protective duties for the sake of some domestic products are given in detail⁷.

Peace times favoured trade development, as well as strong centralized power which brought the ruler considerable income through the collection of duties. Unfortunately, after the death of tsar Dušan, disintegration of his empire influenced trade badly⁸.

As for trading relations with Hungary, Belgrade had increasingly important role. Despot Stefan exempted Belgrade merchants from duty and he tried to give special importance to

6

Никола Стјеповић, *Српска феудална војска*, Београд 1954, 71.

Nikola Stjepović, *Serebian feudal army*, Belgrade 1954, 71

7

Вучо, исто, 113–114.

Виџо, до, 113–114

8

Сима Ћирковић, *Срби у средњем веку*, Београд 1997, 167. „Усред поцепаности барона ми не можемо и не усуђујемо се да тамо и у толикој мери тргујемо колико смо трговали у прошлости”, из писма дубровачких трговаца сребром 1371. године.

Sima Ćirković, *Serbs in the Middle Ages*, Belgrade 1997, 167. “Due to disintegration of the state, we cannot and do not dare to trade there as much as we used to in the past” from the letter of Dubrovnik merchants of silver in 1371.

значај Београда. Царина се и у Деспотовини наплаћивала издавањем прихода од царине под закуп, што су највише користили Дубровчани. Царину у Руднику деспот Стефан Дубровчанима дао је у закуп за 600 литара сребра. Као и Немањићи, и деспоти су, поред осталих поклона, често давали делове од својих царинских прихода црквама, манастирима и црквеним великодостојницима⁹.

Доласком Турака на Балкан пореметио се до тада устаљени привредно економски систем, а економски процват српских деспотовина прекинут је у крви и пламену. Турски феудални систем предвиђао је другачију структуру прихода. Најзначајнији је био порез у новцу, па у „земаљским производима”, у радној снази, нахијски прирез, приход од казни и најзад приход од царина, превоза и риболова. У та бурна и ратовима испрекидана времена привредни и трговачки токови удаљили су се од Србије. Тек крајем XVII века, након неуспеле опсаде Беча, Аустрија је створила услове за војничко потискивање Турске. Истовремено са војним успесима Аустрија је, закључивањем повољног трговачког уговора са Портом приликом потписивања Пожаревачког мира 1718. године, створила повољне услове за експанзију на Балкану. Османлијско царство, подривено унутрашњим супротностима након ратних неуспеха, било је присиљено да крајем 17. века, у односима са разним европским

Belgrade as a trade centre by reduced rates of duty obtained by Hungarian king and other rulers. Collection of duties in the country was also carried out by giving in rent, which was mostly used by the citizens of Dubrovnik. Despot Stefan gave them the income generated from the duties collected at Rudnik in rent for 600 litres of silver. Like Nemanjić family, and besides other donations, despots also gave parts of their income to the churches, monasteries and prelates⁹.

As the Turks arrived at the Balkans, economic system was disturbed and economic boom of the Serbian provinces was suppressed in blood and flame. Turkish feudal system was organized in a different way. Money tax was the most important, then tax in “domestic products”, tax in labour force, additional tax, fine tax and finally income generated from collection of duties, as well as transport and fishing. In those hard times, often war-torn, economic trends and commercial transactions were far away from Serbia. It was not before the end of the 17th century that Austria created conditions for Turkish withdrawal after unsuccessful siege of Vienna. Along with the military success, Austria made a favourable commercial contract with Porte on the occasion of signing Požarevac peace treaty in 1718. In that way, it created good conditions for the expansion in the Balkans. After those war failures and internal subversions at the end of the 17th century, the

⁹
Вучо, исто, 116–117.
Вишо, до, 116–117

државама, чини одређене уступке. У духу овако отежаног положаја били су и трговински уговори закључени почетком 18. века. Уговори су гарантовали трговцима поданицима, странама у уговору, потпуну слободу у трговини уз царинске олакшице и друге погодности. Они су предвиђали реципроцитет, али је у ондашњим условима та реципрочност далеко више користила европским него турским трговцима, који су у далеко мањем броју путовали у Европу ради трговине. Тако је Уговор о трговини и пловидби закључен између Аустрије и Турске у Пожаревцу 1718. године као саставни део Уговора о миру, поставио начело слободне трговине на територији обе уговарајуће стране. Аустријски поданици могли су слободно да тргују у свим провинцијама Османлијског царства по измирењу царине од 3% на робу приликом увоза или извоза из турских провинција, и 300 асписа на име разних такси, а од свих осталих дажбина били су ослобођени. Чак ни губитак северне Србије у рату 1736. године није пореметио до тада утврђене трговинске односе Аустрије са Османлијским царством.

У другој половини 18. века, а посебно након Свиштовског мира и утврђивања унутрашње аутономије султановим ферманима 1793–1794. године, расте значај Србије као граничне области Царства а посебно Београда у коме све важније место у извозној трговини заузимају Срби.

Ottoman Empire was forced to make certain concessions in its relation with the European countries. The commercial contracts made at the beginning of the 18th century showed its bad position. Those contracts gave merchants of both sides complete freedom with reduced rates of duty and other privileges. The contracts anticipated reciprocity but under those conditions this was far more useful for European than Turkish merchants who were rarely travelling to Europe for trade. Thus, the Contract on trade and shipping signed between Austria and Turkey in Požarevac in 1718, as an integrated part of the peace treaty, set up a principle of free trade in the territory of the both contracting parties. Austrian subjects could freely trade in all the provinces of the Ottoman Empire after they paid a customs duty of 3 % on the goods on import or export from the Turkish provinces, as well as 300 aspis for different taxes, while they were released from all other duties.

Even the loss of northern Serbia in the war of 1736 did not disturb fixed trading relations between Austria and the Ottoman Empire.

In the second half of the 18th century and especially after signing Svištov peace treaty and establishing internal autonomy by Sultan's edicts in 1793 – 1794, Serbia assumed special importance as the border area of the Empire, and especially Belgrade with the Serbs having increasingly significant role in the export trade.

ЦАРИНА И ЦАРИНСКА СЛУЖБА У СРБИЈИ ДО СТИЦАЊА НЕЗАВИСНОСТИ

Борба за националну независност српског народа на територији садашње Републике Србије, која је отпочела оружаним устанком 1804. године, била је дуга и тешка. У њој су устаници, најпре као самостална оружана сила, а од 1806. године као савезници царске Русије, извојевали слободу и организовали државну власт независну од Отоманске империје. Користећи измењене европске прилике и заузетост Русије припремама за одбрану од Наполеоновог похода, Турска је Букурештанским миром 1812. године добила право да запоседне градове у Србији и разоружа устанике, а након што су они то одбили 1813. године турске снаге су сломили устанак и поново успоставиле своју власт и политичко-економске односе.

Други српски устанак 1815. године углавном се задржао на сукобима нижег интензитета, али је захваљујући усклађеном војном и политичком ангажовању Милоша Обреновића учинио одлучне искорак у правцу зацртаног циља, да се самосталност и слобода остваре уз што мање жртве. Вешто користећи своје

CUSTOMS AND CUSTOMS SERVICE IN SERBIA UNTIL GAINING INDEPENDENCE

The struggle for gaining national independence of Serbian people on the territory of today's Republic of Serbia, which started with the armed uprising in 1804, was long and hard. First as an independent armed force, and from 1806 as the allies of tsarist Russia, the insurgents achieved freedom and organized state power independent of the Ottoman Empire. Taking advantage of the situation that changed in Europe and Russia's engagements in the preparations for defence from Napoleon's invasion, by the Bucharest peace treaty in 1812, Turkey was allowed to capture towns in Serbia and disarm insurgents. When they refused to do this in 1813, the Turkish forces suppressed the uprising and restore their power and political and economic relations.

The Second Serbian Uprising in 1815, was mainly of smaller intensity, but thanks to the coordinated military and political engagement of Miloš Obrenović, it made some crucial efforts leading to the aim set, that is to achieve independence and freedom with the fewest possible number of casualties. By skilful use

новостечено богатство и ослањајући се на повољне међународне околности и руске победе над Турском, Милош је уз подршку руске дипломатије обезбедио да се Србији царским хатишерифима призна пуна унутрашња аутономија а њему наследна кнежевска титула. Тако је 1833. године Србија стицањем широке унутрашње аутономије и уништењем турских феудалних односа постала практично независна држава.

Милетина буна и недуго за њом донети Сретењски устав само су почетак борбе за ограничавање кнежеве самовладе али и борбе два центра моћи, кнеза и Совјета. Борба се окончала најпре одступањем кнеза Милоша са власти 1839. године, а три године касније и сменом династија. Шеснаесто-годишњи уставобранитељски режим, чији је експонент био кнез Александар Карађорђевић, даривао је Србији многе значајне институције пре свега у судству и просвети. Ипак олигархијска управа, гушење политичких права и издвајање чиновништва као посебне касте изазвали су опште противљење народа које је кулминирало на Светоандрејској скупштини 1858. године када је свргнут кнез а на власт враћени Обреновићи, најпре Милош, а после његове смрти 1860. године и Михаило. Његова владавина имала је све одлике просвећеног апсолутизма. Чврсто држећи све полуге власти водио је Србију у

of his newly obtained wealth and relying upon favourable international situation and Russian victory over Turkey, with the help of Russian diplomacy, Miloš provided full internal autonomy for Serbia and inheritable title of Prince for him to be approved by tsarist orders. Thus, in 1833, gaining wide internal autonomy and getting rid of Turkish feudal system, Serbia practically became an independent state.

Mileta rebellion and Sretenje constitution which was enacted not long after, are only the beginning of the struggle to reduce Prince's autocracy and the struggle between two centres of power, the Prince and the government. The struggle ended by Prince Miloš's resigning in 1839 first, and then, three years later, by replacement of dynasties. Sixteen year long constitution-defending regime, whose exponent was Prince Aleksandar Karađorđević, awarded Serbia with a lot of important institutions, first of all in the court system and education. Nevertheless, oligarchic authorities, suppressing political rights and distinguishing Civil Service as a separate caste, caused general public opposition reaching its highest point at St. Andrew's conference in 1858 when the Prince was removed and Obrenović dynasty brought to power again, Miloš first and after his death in 1860, Mihailo. His rule had all the qualities of enlightened absolutism. Firmly holding in his hands all the aspects of power, he was leading

правцу независности и модернизације. Након сукоба на Чукур чесми Михаило присиљава Турску да му преда Ужице и Соко, а пет година касније и преостале четири тврђаве у Србији. У Србији више није било турских гарнизона.

Након Михаилове смрти у Кошутњаку 1868. године војска на престо доводи малолетног Милана Обреновића у чије име влада намесништво. Доношење Устава 1869. године само је делимично задовољило наде либерала али је он коначно утврдио право Србије да сама доноси највиши државни акт.

Под неиздрживим економским и политичким терором и обесправљеношћу, хришћански народ у Босни и Херцеговини дигао се 1875. године на устанак. Србија и Црна Гора су наредне године објавиле рат Турској у жељи да је војнички поразе и дефинитивно ослободе турске врховне власти. Недовољно припремљен рат завршио се неуспехом, али је као савезница Русији, Србија успешно водила операције у рату 1877–78. године и ослободила Ниш и јужну Србију. Ради ревизије Санстефанског мировног уговора, који је фаворизовао Бугарску, у Берлину је сазван Мировни конгрес који је и коначно признао Србији националну независност и територијална проширења. Тиме су били створени услови за даљи привредни али и свеукупни друштвени развој Србије.

Serbia towards its independence and modernization. After the conflict at Čukur Česma (fountain), Mihailo forced Turkey to give him Užice and Soko, and five years later, the four remaining fortresses in Serbia. There were no Turkish garrisons in Serbia any more.

After Mihailo's death in Košutnjak in 1868, the army brought to power underaged Milan Obrenović and the regency ruled the country for him. The constitution from 1869 only partly met the expectations of the liberals but it finally determined the right of Serbia to enact its highest state document.

As the result of unbearable economic and political terror and deprivation, Christian people in Bosnia and Herzegovina rose up in arms in 1875. The following year, Serbia and Montenegro declared war on Turkey in order to defeat it and finally get rid of Turkish supreme power. The war was not adequately prepared and it was a failure, but as Russia's ally, Serbia successfully conducted some operations in the war of 1877 – 1878 and liberated Niš and southern Serbia. In order to revise San Stefan peace treaty, favouring Bulgaria, a peace congress in Berlin was held and it finally acknowledged Serbia as an independent state with some new territories. This event provided conditions for further economic and social development of Serbia.

Царина и царинска служба у време Првог српског устанка

Први српски устанак, односно српска револуција, имао је далеко шири основ од национално ослободилачког покрета. Устаничким победама у зиму и пролеће 1804. године, у потпуности је демонтиран турски феудални друштвено-економски систем.

За финансирање ратних потреба Србије, од ранијих турских пореза, задржан је једино десетак. Уз њега, као основног давања, постојао је и приход од царина и превоза преко скела, који се почео прикупљати први пут у мају 1804. године, када је Карађорђе установио на Остружници царинарницу са скелом. Приход је ишао команданту топчидерске војске, који га је користио за плаћање војних потреба обезбеђених из Срема. Нешто касније постављени су цариници на забрешки, митровачки и шабачки прелаз да при увозу и извозу разне робе наплаћују царину. Она се наплаћивала у истом износу као и под Турцима, 3% од вредности, а приход се сваког месеца слао државној каси. У прво време, услед застоја трговине и промета, царински (ђумручки) доходи били су толико незнатни да се нису могле измирити ни основне потребе. Касније, са повољнијим условима за развој трговине, приходи су стално расли.

Customs and customs service in the period of the First Serbian Uprising

The First Serbian Uprising, that is, Serbian revolution, was much more important than some other national liberation movement. By the victories in the winter and spring of 1804, the Turkish feudal socio-economic system was completely destroyed. Among earlier Turkish taxes only one, called landowner's tax ("desetak"), was kept for financing war needs of Serbia. Besides that one, as a basic contribution, there was customs duty and ferry transport tax, which was first collected in May 1804, when Karađorđe set up a customs house with a ferry at Ostružnica. The income generated from this customs house went to the commander of Topčider army who used it for paying military needs provided from Srem. Some time later, the customs officers were posted at Zabrežje, Mitrovica and Šabac crossings in order to collect duty on import and export of different goods. The customs duty was the same as under the Turks, 3% of the value, and the earnings were sent to the national treasury every month. At first, due to poor trade and commercial transactions, the customs duty income was so low that even the basic needs could not be met. Later on, when there were more adequate conditions for the development of trade, the customs duty income was continuously on the increase.

Приходи од превоза преко скела могли су за државну управу да представљају важан финансијски извор, али је по том питању било доста проблема јер су највиђеније старешине, још у почетку Устанка, просто разграбиле скеле и наплаћивале таксе у своју личну корист. Тако је Јаков Ненадовић заузео све пограничне скеле на Сави, Ваца Чарапић вишњичку и грочанску скелу на Дунаву, Миленко Стојковић заузео је све скеле на Дунаву од Дубравице до Голупца, Петар Добрњац заузео је све превозе на обалама Мораве док је Милан Обреновић у свом крају отворио пограничне станице и наплаћивао ђумручку таксу на све што се продавало или мењало.

Карађорђе је енергично настојао да спречи злоупотребе и државној благајни осигура овај важан извор прихода. На састанку Совјета у децембру 1805. године у Смедереву, на коме су решавања финансијска питања, па и о приходу од скела, нису дошли управо они који су самовољно држали скеле, вероватно претпостављајући да им у одсутности ништа не може бити одузето. На састанку је предложено да се на свим скелама на Сави, Дунаву и Морави поставе људи као „народни служитељи” (односно државни службеници – скелеције – ђумрукције), а сви приходи од превоза и царина да се сваке године ставе на располагање Совјету, у народну касу.

Ferry transport taxes could be important financial source for the state government, but there were a lot of problems concerning this, as the most prominent men almost at the beginning of the uprising simply snapped up all the ferries and charged fees for their own sake. Thus, Jakov Nenadović occupied all the bordering ferries on the river Sava, Vasa Čarapić Višnjica and Grocka ferries on the Danube, Milenko Stojković all the ferries on the Danube from Dubravica to Golubac, Petar Dobrnjac all the transport means on the banks of the river Morava while in his area Milan Obrenović set up bordering stations and collected customs duty on everything that was sold or exchanged.

Karađorđe made great efforts to stop this misuse and provide national treasury with this important source of income. At the assembly meeting in Smederevo in December 1805, where financial matters were discussed including ferry taxes, there were no one present out of those who unlawfully kept ferries, probably supposing that, in their absence, they could not be deprived of anything. At the meeting, it was suggested that some men called “national servants” (that is, civil servants – ferrymen) should be posted at all the ferries on the rivers Sava, Danube and Morava and all the income generated from the ferry transport and collection of duties put at the disposal of the assembly, in the national treasury.

Најпознатији цариник прве половине деветнаестог века и један од пионира царинске службе је свакако Вук Стефановић Караџић. Забележено је да је он у пролеће 1811. године стигао у Кладово, где је постављен за управника царинарнице. Историчари пишу да је повинујући се месним обичајима, одмах по доласку, унајмио две служавке за обављање домаћих послова и младића који му је уз гусле казивао народне песме. Слушајући гусле одмарао се од напорног царинског посла, који је захтевао да путује на коњу по целој Крајини. С обзиром на то да је био инвалид, то му је из дана у дан било све теже, па је почео да пише писма људима блиским Карађорђу, с молбом да му издејствују премештај. Међутим, нико му није помогао, иако су сви ценили његову ревност. Тако је Вук морао да настави с исцрпљујућим путовањима, која су га водила од Видина до Текије и Неготина где је столовао Хајдук Вељко, који је, како је забележено, закупио све царинарнице по Крајини, јер су се царинарнице у то време давале под закуп.

The most famous customs officer of the first half of the 19th century and one of the customs service pioneers is of course Vuk Stefanovic Karadzic. It is recorded that in spring of 1811 he came to Kladovo where he was put in charge of the Customs House. Keeping in line with local traditions, as soon as he arrived he hired two maids for housekeeping and a young folksong singer. As he listened to the music he would relax from a hard days work which required him to travel on horseback throughout the whole region. Because he was an invalid, the riding would become more and more difficult for him and he started to write letters to people who were close to Karadjordje, requesting a transfer. However no one helped him even though they all appreciated his hard work. He thus had to continue with the exhausting journeys which took him from Vidin to Tekija and Negotin where Hajduk Veljko was in charge, who as it is recorded, was renting all the Customs Houses in the region.

Због потреба заштите сопственог становништва од глади, српске власти су забрањивале извоз појединих категорија стоке у Аустрију. Средином 1808. године забрана се односила само на извоз говеда и оваца, а већ децембра исте године Совјет је донео одлуку да се потпуно отвори граница према Аустрији за продају стоке.

И поред ових препрека, трговина је у периоду примирја од 1807. до 1809. године знатно оживела. Крајем 1807. године вредност извоза износила је преко три милиона, а увоза око милион гроша. Само царински и превозни приходи достигли су преко 200.000 гроша.

Будући да су скеле и царина биле у надлежности Совјета, покушај да се приходи од њих ставе у функцију државних прихода није био лак. Нису успеле ни уставне реформе, тако да уставни закон донет 8. августа 1807. никада није ступио на снагу. На исти начин, без обзира на то што је Совјет био надлежан за скеле и царине, поједине старешине су их већ биле разграбиле, те их је требало отимати¹⁰.

Слом устанка довео је до обнове турске власти и успостављања друштвено-економског система као и у осталим деловима Царства. Поново су враћене раније дажбине, а осиромашене спахије појачале су експлоатацију кметова како би надокнадиле губитке из ранијих година.

In order to protect their own population from hunger, Serbian authorities banned export of certain cattle categories into Austria. In the middle of 1808, the prohibition was comparing the export of cows and sheep only, and in December of the same year, the assembly decided to open the border to Austria completely for selling cattle.

Despite these obstacles, during the period of truce, from 1807 to 1809 trade was considerably revived. By the end of 1807, export was over 3 million, and import about one million groschens worth. The customs duty and ferry income reached over 200 thousand groschens.

Considering the fact that the ferries and customs duties were under the authority of the Council, the efforts to put this income into national treasury was not easy. Constitutional reforms did not help, so the constitutional law passed on August 08, 1807 never became effective. In the same way, although the Council was authorized for ferries and customs duties, they were already snapped up by certain well-known men; therefore they have to be taken away¹⁰.

The failure of the uprising led to the restoration of Turkish power and establishing socio-economic system similar to that of the other parts of the Empire. Earlier duties were imposed again and impoverished landowners intensified serf exploitation in order to compensate for the losses of the earlier years.

10
Јаша Продановић, *Уставни развјат и уставне борбе у Србији*, Геца Кон, Београд, 16.
Jaša Prodanović, *Constitutional development and struggles in Serbia*, Geca Kon, Belgrade, 16

Карта Србије из 1820. године,
 Народна библиотека Србије
 The map of Serbia from 1820,
 Public library of Serbia

Царина и царинска служба у време прве владавине кнеза Милоша

У турском пореском систему царински и превозни приходи представљали су посебну ставку. Њих је плаћао свако ко је са робом прелазио границу, за робу која се извозила или увозила у земљу, а од дажбина су били изузети само државни службеници. Царинарнице су се налазиле на границама, на местима за прелазе, састанке и трговину.

У складу са ранијим обичајима, турске власти веома брзо су почеле са издавањем царина у закуп, тако да је кнез Милош у кратком периоду преузео убирање царинских прихода у Србији. Вазална Србија морала је своје царинске тарифе да саставља у складу са постојећим одредбама Портиних уговора. Кнез Милош се у том погледу верно придржавао упутстава Порте. Прву царинску тарифу прописао је 1. марта 1819, а допунио је 16. децембра 1822. Наведеном допуном прописана је „Тарифа” на Митровачкој, Шабачкој, Остружничкој, Ритопечкој, Смедеревској, Дубравичкој, Рамској и Моравској скели¹¹. Она је обухватала укупно 31 ставку (највећа царина била је за коње и говеда по 2 гроша по грлу, на свиње 20, а на овце 10 пара по грлу). За осталу робу предвиђено је да се у односу на вредност узимају по 2 паре на сваки грош. Истовремено,

Customs and customs service in the period of the first rule of Prince Miloš

In the Turkish tax system, the customs duty and ferry taxes represented separate item. They were paid by everyone who crossed the border with the goods, either exported or imported, and only the civil servants were exempted from paying duties. The customs houses were located at the borders, at the points of crossings, meetings and trade.

In accordance with the earlier customs, the Turkish authorities soon started with giving customs duties in rents so that in the short period of time Prince Miloš undertook collection of duties in Serbia. Vassal Serbia had to make up its customs tariffs according to the existing provisions of Porte's contracts. Prince Miloš strictly followed Porte's instructions. He regulated the first customs tariff on March 01, 1819 and amended it on December 16, 1822. The amendment mentioned above regulated "Tariff" on Mitrovica, Šabac, Ostružnica, Ritopek, Smederevo, Dubravica, the Ram and Morava ferries¹¹. This tariff covered the total of 31 items (the highest customs duty was paid on horses and cows, 2 groschens per head, on pigs 20 paras and sheep 10 paras per head). As for the other goods, it was determined to take 2 paras on each groschen, in relation to the value. At the same time, it was

¹¹ Финансије и установе обновљене Србије го 1842. године I, 221.

Finances and institutions of the restored Serbia until 1842 I, 221

регулисано је и која роба није смела бити превезена чамцима трговаца.

Наведена тарифа важила је све до 7. марта 1828. када је замењена новом. Нова је обухватала 71 ставку и по висини царине била је нешто нижа од претходне (за волове и коње по 1 грош и 20 пара по грлу, за краве 1 грош, за свиње 20 пара а за овце и козе само 6 пара по грлу). Овом приликом јасно је прописивала да се царине наплаћују и према другим пашалуцима и за већину артикала важила је обострано и за увоз и за извоз. Извозна царина наплаћивана је само на житарице и пасуљ, а нису наплаћиване транзитне царине за робу која се извозила у Аустрију, већ се она царинила само у Београду.

Седам година касније, 3. јула 1835. прописан је „кратки додатак” тарифе из 1828. године. Њиме је прописана царина за осам ставки (седам врста стокe и пшеницу) која се извози у Турску и она је била веома висока (за коње чак 20 гроша, а волове и свиње по 10).¹²

Применом наведених тарифа царина је наплаћивана на свим царинарницама, а сав приход са њих заводио се у нарочитом „тефтеру” уз тачно навођење ко је, коју робу, колико по броју и тежини увезао или извезао и колико је за то наплаћено царине. Мада извештаји царинарница нису сачувани у потпуности, из спискова који постоје лако се могу реконструисати главни трговачки

regulated which goods were not allowed to be transported by merchants' boats.

The given tariff was valid as far as March 07, 1828 when it was replaced by a new one. The new tariff comprised 71 items and concerning the rate of duty it was slightly lower (for oxen and horses 1 groschen and 20 paras per head, for cows 1 groschen, for pigs 20 paras and for sheep and goat only 6 paras per head). On this occasion, the tariff clearly regulated that the customs duties are also collected towards the other provinces, and for the most products it covered both import and export. Export duty was paid only on crops and beans, and transit duties were not paid for the goods being exported to Austria but the duty was collected only in Belgrade.

Seven years later, on July 03, 1835, "short amendment" of the tariff from 1828 was added, regulating the customs duty for 8 items (seven sorts of cattle and wheat) being exported to Turkey and it was extremely high (for horses even 20 groschens and for oxen and pigs 10)¹².

Applying the tariffs given above, the collection of duties was carried out at all the customs houses and all the income at these customs houses which the Prince was given in rent, was recorded in a special register, stating precisely the person and the goods (kind, number and quantity) imported or exported, as well as the duty collected on it. Although those records from the customs houses have not been fully

¹²
Финансије и установе I, 223.
Finances and institutions I, 223

токови и производи који су увожени или извожени из Србије.

Кључно место у укупној трговини Србије, због свог природног положаја али и због политичко-привредних разлога, имао је Београд. Због тога је већ почетком 1816. године кнез Милош у Београду поставио свог управника српске трговине и уједно дворског лиферанта („базарђанбашу“) Наума Ичка. Ичко је ту био до новембра 1820. године када га је заменио Хаџи Никола Константиновић Брзак, који је на том месту остао пуних 11 година.

Паралелно са организовањем трговине и царинске службе водио се процес који је настојао да се ова делатност нормативно-правно регулише. При томе су у уставној и законодавној активности поред кнеза Милоша и Србије активно учествовале и Турска и Русија. Тако је као допуну уставног нацрта, који је 17. фебруара 1820. израдила руска влада, кнез Милош 25. маја 1820. израдио свој пројекат са 21 тачком у којем се у тачки 13 тражи „право успоставања царинарница на граници“¹³.

Непосредно после Акерманске конференције Србија је 1828. године обновила своје захтеве према Порти. Поред главних питања, наследности кнежевског достојанства и територијалног проширења, Милош је поново покренуо и питање царина¹⁴.

Поражена у рату са Русијом Турска се Једренским миром обавезала да ће

preserved, there are some lists which clearly show main commercial flows and products imported or exported from Serbia.

Belgrade had a key role in the overall trade in Serbia, thanks to its location as well as political and economic reasons. This was the reason why at the beginning of 1816 in Belgrade Prince Miloš put in the position of his manager of Serbian trade and at the same time Purveyor to the Royal Household (so-called “bazerđanbaša”) Naum Ičko. Ičko stayed in office until November 1820 when he was replaced by Hajji Nikola Konstantinović – Brzak who held this post for 11 years.

Along with organizing trade and the customs service, there were some efforts aimed at regulating this activity in a legal way. Besides Prince Miloš and Serbia, Turkey and Russia also took an active part in this constitutional and legislative activity. Thus, as an amendment to the draft constitution prepared by the Russian government on February 17, 1820, on May 25, 1820, Prince Miloš drew up his own project consisting of 21 items, the item 13 requesting “the right to set up the customs houses at the border”¹³.

Just after the Ackermann conference, in 1828, Serbia made its demands towards Porte again. Besides the main issues of inheritance of Prince’s dignity and territorial expanding, Miloš again raised the question of the customs duties¹⁴.

Defeated in the war with Russia, and according to the Jedren peace treaty, Turkey

¹³ Јаша Продановић, *Уставни развитак и уставне борбе у Србији*, Геџа Кон, Београд, 25.

Jaša Prodanović, *Constitutional development and struggles in Serbia*, Geča Kon, Belgrade, 25

¹⁴ Јаша Продановић, *Исто*, 32.

Jaša Prodanović, *do*, 32

озваничити привилегије које су обећане Србима. После одуговлачења султан је 3. августа 1830. издао хатишериф и бекат којим је Србима признато право трговине у Османлијском царству без плаћања других дажбина осим царине¹⁵.

Сматрајући право на успостављање царина значајним за самосталност земље, а сам приход важним за њено функционисање, Димитрије Давидовић је текстом Сретењског устава регулисао, у глави 10 („о финансији – азнадарству“) односно члановима 99–110, српске финансије. У оквиру њих, чланом 100. одређено је и то да орган задужен за државне финансије управља приходима од „ћумрука и скела ријечки“.

Пошто Сретењски устав, због противљења Турске и Русије, није ступио на снагу, све до 1838. године, настављен је рад на изради устава¹⁶.

Конечно, хатишерифом из 1833. године утврђено је плаћање пореза одсеком, а порез је утврђен на 2.300.000 гроша, у две полугодишње рате, за Ђурђевдан и Митровдан. Ова сума кумулативно је обухватила све до тада оствариване приходе укључујући и царине. Србија је коначно преузела царинарнице на својој територији¹⁷.

Тако је 26. октобра 1833. Србија постала независна од мешања турских власти у унутрашњу управу, а сва материјална давања турским господарима сажета су у јединствени данак. На тај начин и царинарнице и целокупна царинска слу-

guaranteed that it would recognize formally all the privileges promised to Serbia. After typically Turkish stalling, on August 03, 1830, the sultan issued a proclamation giving Serbia the right of trade in the Ottoman Empire without paying any other taxes except for the customs duties¹⁵.

Realizing that the right to establish the customs duties is important for the country's independence and the income significant for its functioning, in chapter 10, that is articles 99 - 100 of Sretenje Constitution, Dimitrije Davidović regulated Serbian finances in the way that they controlled income generated from “customs duties and river ferries”.

As due to Turkish and Russian disapproval Sretenje Constitution did not come into force, the work on the new constitution was not completed before 1838¹⁶.

Finally, by the order from 1833, paying duties and taxes in parts was regulated, and the fixed amount of 2,300,000 groschens was paid in two semiannual instalments at Ђурђевдан and Митровдан. This amount covered all the generated income, including the customs duties. In that way Serbia finally took over all the customs houses in its own territory¹⁷.

On October 26, 1833, Serbia became independent of interfering Turkish authorities into internal administration and all financial duties given to Turkish rulers were comprised in one unique tax. In that way both the customs houses and all the customs service in Serbia were handed over to the

15

Јаша Продановић, Исто, 35.
Jaša Prodanović, do. 35

16

Између осталог и Хаџићев пројекат од 19. марта 1838. где је такође регулисано да приход од царина припада влади као општа својина, те да се царинарнице не могу отворати у унутрашњости земље. Јаша Продановић, Исто, 74.

Among others, Hadžić's project from March 19, 1838 regulating that the customs duty income belongs to the government as public property, and that the customs houses cannot be opened in the inland. Jaša Prodanović, do. 74

17

Никола Вучо,
Привредна историја Србије, 170.
Nikola Vučo, Economic history of Serbia, 170

жба у Србији предате су српским властима. Најпре, 1. децембра привремено, (уз враћање свих прихода прикупљених након 26. октобра), а 21. децембра 1833. (2. јануара 1834. по јулијанском календару) београдски везир је у присуству војника турског гарнизона, лично и за сва времена, предао београдску царинарницу кнезу Милошу. Након тога, кнез Милош је надзорнику царинарнице наредио да проценитељ трговачке робе Соломон Израил преведе на српски језик целокупну турску царинску тарифу, а на основу које се до тада наплаћивала царина. Соломон је брзо завршио свој посао тако да се нова тарифа нашла у прилогу писма које је достављено кнезу Милошу већ 4. јануара 1834. У преводу и изради нове тарифе српски цариници су пошли од опште установљене царинске стопе од 3% коју је Цариград уговорио са Енглеском и Француском, а потом и свим великим силама. Она је истовремено представљала и уговор по коме се царине нису могле мењати у периоду од 14 година, док би се по истеку тог рока уговарале наново. Приложена тарифа имала је преко 500 ставки прегледно сврстаних по азбучном реду¹⁸.

Београдска царинарница добила је своју зграду већ 1835. године, познату као „Ђумрукана на Сави“, која је због своје величине и положаја касније коришћена и за извођење позоришних представа.

Пола године касније, 23. јула 1834, кнез је издао и „Наставленије за фети-

Serbian authorities. Firstly temporarily, on December 01, (along with returning all the income generated after October 26) and then on December 21, 1833 (January 02, 1834, according to Julian Calendar), in the presence of the soldiers of the Turkish garrison, the Belgrade vizier himself handed over for good and all the Belgrade customs house to Prince Miloš. After handing over the customs house to the Serbian side, Prince Miloš ordered its supervisor to have the overall Turkish customs tariff used for the collection of duties so far translated into Serbian language by an appraiser of the trading goods, Solomon Izrail. Solomon quickly finished his work so a new tariff was supplemented to the letter delivered to Prince Miloš on January 04, 1834. In transferring and working out the new tariff, new Serbian customs officers started from generally accepted rate of duty of 3% which Constantinople agreed with England and France first and then with all the other great powers. At the same time, the tariff presented a contract according to which the customs duties could not be changed for 14 years, and on the expiration of that period they would be agreed again. The supplemented tariff had over 500 items given in alphabetical order¹⁸.

The Belgrade customs house got its building in 1835, known as “the Customs house on the Sava”, and thanks to its size and location, it was later used for theatre performances.

Half a year later, on July 23, 1834, the Prince published „The order for Kladovo

18
Финансије и установе II,
1.103–1.120.
Finances and institutions II,
1103-1120

Кладово, почетак XX века.
 Разгледница, Народна
 библиотека Србије.

Kladovo, the beginning of the XX
 century. The picture postcard, the
 Public Library of Serbia.

Стара српска караула
 – ђумрукана Јариње
 око 1835. године.

The old Serbian watchtower
 – customs offices Jarinjje
 around 1835.

сламског (кладовског) и текијског ђумрук-џију”,¹⁹ којим је прописао да се тарифа београдске царинарнице примењује и у ове две царинарнице и наредио бољу контролу бродова како би се спречила илегална трговина. Такође су наређене и мере да се спречи двоструко царињење и да се не наплаћује транзитна царина.

Право на убирање царина кнез Милош је оштро бранио као у случају када се супротставио Сали-паши у Нишу који је хтео да самовољно уведе царину. Тада је запретио да ће, уколико се то не спречи, умањити данак Порти за суму за коју сматра да је оштећен.²⁰

Приходи од свих царинарница у Србији до краја 1834. године сливали су се у кнежеву личну касу као његов приход, док су почев од рачунске 1835. године ови приходи прешли на државну касу као државни приход.

На свим скелама које су се налазиле на већим рекама у Београдском пашалуку наплаћивана је превозна такса која је износила:

- за један превоз, скелу по ..3 гроша
- за један превоз крупне стоке по комаду 2 гроша
- за један превоз свиња по комаду.....20 пара
- за један превоз оваца и коза по комаду.....10 пара
- за један превоз јагањаца, јаради и прасади по комаду..5 пара
- за један превоз кола по.....2 гроша

and Tekija customs house supervisor“¹⁹, in which he defined that the Belgrade customs house tariff should also be applied at those two customs houses and ordered better control of the ships in order to prevent illegal trade. Some measures to prevent double customs clearance/taxation and collection of transit duty were also taken.

Prince Miloš was strongly against the right to collect duties, as in the case when he opposed arbitrarily imposing collection of duties by Sali Pasha in Niš when he threatened that he would reduce tribute paid to Porte for the sum he thought he was damaged²⁰.

The income generated from all the customs houses in Serbia by the end of 1834 went to the Prince’s own treasury as his own income, while starting from 1835 those financial means were transferred into the national treasury as the state income.

Transport taxes/charges were collected on all the ferries located on bigger rivers in the Belgrade province. The amount was:

- for one transport, ferry 3 groschens each
- for one transport of bovine cattle per head 2 groschens
- for one transport of pigs per head 20 paras
- for one transport of sheep and goat per head 10 paras
- for one transport of lamb, little goats and pigs per head 5 paras
- for one transport of carriage 2 groschens each

¹⁹ Акт бр. 2576 од 23. јула 1834; Финансије и установе I, 236.

Document no. 2576 from July 23, 1834; Finances and institutions I, 236

²⁰ Финансије и установе I, 238. Finances and institutions I, 238

Сви превози издавани су под закуп, осим београдског, од којег је београдски везир преко сопствених органа наплаћивао таксу. Закупници превоза били су дужни да по одређеној тарифи наплаћују таксе за превоз.

Примера ради, за целу рачунску 1818. годину, 1. новембра 1817. издали су под закуп превози:

- превоз
остружнички за 12.000 гроша
- превоз
смедеревски за 8.000 гроша
- превоз
ћупријски за 10.000 гроша
- превоз шабачки
и митровачки за 8.000 гроша
- превоз
дубравички за 6.000 гроша
- превоз рамски за 7.500 гроша
- превоз ритопечки.. за 3.500 гроша
- превоз „Милетин
катун” за 300 гроша
- СВЕГА: 55.300 гроша

Закупац свих превоза био је кнез Милош; неке је превозе задржавао за себе и преко својих повереника наплаћивао царину и превозе, а неке мање издавао је другима под закуп. Сваки кнежев скелеција био је дужан да уредно шаље кнезу рачун од својих прихода на основу чега је од кнеза добијао разрешницу.

All means of transport were given in rent, except the Belgrade one as the Belgrade vizier collected tax through his own agencies there. The lessees were obliged to collect transport taxes at the fixed tariff.

For example, for all the fiscal year 1818, on November 01, 1817, the following transport means were given in rent:

- Ostružnica
transport for 12,000 groschens
- Smederevo
transport for 8,000 groschens
- Ćuprija transport..... for 10,000
groschens
- Šabac and Mitrovica
transport for 8,000 groschens
- Dubravica
transport for 6,000 groschens
- Ram transport... for 7,500 groschens
- Ritopek transport..... for 3,500
groschens
- “Miletin katun”
transport for 300 groschens
- TOTAL: 55,300 groschens

Prince Miloš rented all these transport means, some of them keeping for himself and collecting duties and transport taxes through his commissioners and the others, smaller ones, giving in rent. Every Prince’s ferryman had to send Prince his income statement regularly and then he would receive a document confirming his release from duty.

Када је кнез Милош 1826. године добио од Порте под закуп царски харач, порез на земљу и главницу, тада је добио под закуп и све превозе и царине у Србији, осим Београда, за суму од 25.000 гроша на годину. Тако је он постао једини господар свих царина и превоза на које је поставио своје поверенике²¹.

Кнежеви повереници имали су веома значајну улогу, јер је њихова дужност била да покушају да заштите интересе наше трговине и пољопривреде и да буду посредници између наших и страних трговаца који су долазили на пограничне прелазе да би куповали стоку од наших трговаца. Ови повереници су се звали „консули скела” и све наплате у трговини ишле су преко њих. „Консули” су за свој труд добијали награду од наших трговаца и то од ситне стоке по 5 пара од комада, од продате овце и козе по 2 паре од комада а од крупне стоке по 20 пара од комада. Са друге стране, они су се старали да за продату робу наши трговци добију чист новац по прописаној вредности²². Били су овлашћени и да наплаћују казне за покушај недозвољене трговине. Приходи од превоза заводили су се у нарочит „тефтер” сачињен од неколико прошивених табака, у који се редом сваког дана заводило приход и то поименично шта је превезено и колико је од кога наплаћено. Овај „тефтер”, који је и данас драгоцен извор информација

When Prince Miloš was given in rent tsarist poll-tax, land tax and capital amount in 1826, then he also handed over all the transport means and customs houses in Serbia except Belgrade for the amount of 25,000 groschens a year. Thus, Prince Miloš became the only owner of all the customs houses and transport means where he posted his own commissioners²¹.

The Prince's commissioners had very important role as their duty was to try to protect interests of our trade and agriculture and to act as brokers/mediators between our and foreign merchants who came to the border crossings in order to buy cattle from our merchants. Those commissioners were called "ferry consuls" and all payments went through them. For the efforts they made, "consuls" were awarded by our merchants; as for small stock, they got 5 paras per head, a sheep or goat sold 2 paras per head and bovine cattle 20 paras per head. On the other hand, "consuls" took care that our merchants got hard cash according to the regulated value²². "Consuls" were also authorized to fine in case of illegal trade. Transport taxes were recorded every day in a special register, made up of a few sewn sheets, including details such as what was transported and who paid the tax. This register which is even today the source of valuable information about economic history of Serbia of that time was

21
Били су то људи од посебног кнежевог поверења. Кнез Милош је за „конзуле скела” 1826. године поставио: за Смедерево Анту Протиће, за Дубравицу Стеву Илића, за Гроцку и Вишњицу Луку Гарашанина, за Остружницу Јована Антића, за Шабац и Митровицу Марка Х. Стоила и за Рам Крагуна Николајевића.

Those were the persons in Prince's special confidence. In 1826, Prince Miloš posted as "ferry consuls": for Smederevo Ante Protić, for Dubravica Stevo Ilić, for Grocka and Višnjica Luka Garašanin, for Ostružnica Jovan Antić, for Šabac and Mitrovica Marko H. Stoilo and for Ram Kragun Nikolajević.

22
Водило се рачуна чак и о врсти новца тако да се захтевало да се осим златног обавезно прима и део сребрног или бакарног ради лакшег платног промета у Србији. Финансије и установе 240.

Attention was paid even to the type of money so it was requested that besides golden a part of silver or copper coins should be accepted in order to make payment operations in Serbia easier. Finances and institutions 240

о привредној историји Србије тог времена, слат је сваке године заједно са приходом кнежевој благајни. Благајна је у својој „књизи скела” за сваку скелу имала отворену партију у коју се по годинама уписивао остварени приход и уносили трошкови по основу плате возарима и трошкова скела.

Од малих скела кнез је издавао под закуп: јасеничку за 200, виничку за 2.225, ливадичку за 1.600, црквеначку за 800, обрешку за 261 и моравску за 3.500 гроша.

Када је у лето 1833. године Србији присаједињено „шест нахија”, кнез Милош је за старешину у крајини и око Тимока одредио сердара Стевана Стојановића и овластио га да преузме контролу над царинарницом и скелом у Кључу²³. Послове царинарника обављао је чувени Сима Милутиновић (Сарајлија).

По преузимању београдске царинарнице кнез Милош је уредио и превозе²⁴, те је за управника београдског превоза, односно „каина, лађа и скела”, поставио Панту Хаџи Стоила и одредио нове, више, цене превоза за Земун и Панчево. Истим указом регулисао је да се део намета који су до тада били царински преименују у „скеларину” а уводи и посебан намет на поштанске пошиљке у оба правца.

Укупно остварени приходи по основу царина и превоза у периоду 1826–1835 износили су:

sent to the Prince’s treasury every year together with the income generated. In its “ferry register” the treasury had a section for each ferry where annual income and expenses, such as ferrymen’s salaries and ferries’ costs were entered every year.

Out of smaller ferries, the Prince gave in rent the following ones: Jasenica ferry for 200, Vinica for 2,225, Livadac for 1,600, Crkvenac for 800, Obrež for 261 and Morava for 3,500 groschens.

When in the summer of 1833 six districts were annexed to Serbia, Prince Miloš appointed Duke Stevan Stojanović as the chief in the border-land and around Timok and authorized him to take control over the customs house and ferry in Ključ²³. The work of the chief customs officer was done by famous Sima Milutinović (Sarajlija).

On handing over the Belgrade customs house, Prince Miloš also organized transport²⁴, so he appointed Panta Hadži Stoilo as the chief of the Belgrade transport or “Cain of ships and ferries” and set new, higher prices of transport to Zemun and Pančevo. By the same decree, he renamed a part of the customs duties so far to “ferry fee” and he also introduced special tax on postal parcels in both directions.

The total income based on the customs duties and transportation in the period from 1826 to 1835 was:

23

„Наставленије” бр. 2445 од 14. јула 1833. године у коме му наређује „да преда Сими Милутиновићу, као ђумрукџији у Кључу, надзираније над скелами и свему, што је с тим скопчано, а он ће стојати под вама, и о свему рачун вам давати”; *Финансије и установе*.... 243.

„The Order” no. 2445 from July 14, 1833 in which he orders him “to hand over to Sima Milutinović, as the chief customs officer in Ključ, control over ferries and everything in connection with that and he will be subordinated to you and report on everything to you”; *Finances and institutions*.... 243

24

Указом бр. 4409 од 20. децембра 1833; *Финансије и установе*.... 243.

By decree no. 4409 from December 20, 1833; *Finances and institutions*.... 243

	Приход (гроша) Income (in groschens)	Закупнина (гроша) Rent (in groschens)	Чист приход (гроша) Net income (in groschens)	Напомена Note
1826.	62.614	25.000	37.614	
1827.	94.007	-	94.007	Закуп дат унапред 1826. Rent given in advance in 1826
1828.	155.193	25.000	130.193	
1829.	119.915	25.000	94.915	
1830.	147.886	25.000	122.886	
1831.	68.611	25.000	43.611	
1832.	89.036	25.000	64.036	
1833.	111.807	25.000	86.807	Закуп престао 1833. Rent was suspended in 1833
1834.	57.861	-	57.861	Од прихода ван београдске царинарнице. 17.593 гроша унето у државну благајну The income outside the Belgrade customs house. 17,593 groschens entered into the national treasury
1835.	54.433	-	54.833	Од прихода ван београдске царинарнице. The income outside the Belgrade customs house.

Приход од свих царинарница и „ске-ла” до краја 1834. године ишао је у кнежеву касу као његов лични приход, а од почетка рачунске 1835. године, а то значи од 1. маја наведене године, у државну касу као државни приход. Био је то извор великих прихода за кнеза и

The income from all the customs houses and “ferries” by the end of 1834 went to the Prince’s treasury as his own income, and from the beginning of the fiscal year 1835, and that means from May 01 of that year, to the national treasury as the state income. This income was

Стара српска караула
– ђумрукана Јариње
око 1835. године.

The old Serbian watchtower
– customs offices Jarinjе
around 1835.

само у наведеној деценији донео му је преко 700.000 гроша чисте добити.

У Милошево време највећи приход државној каси доносио је народни порез, па десетак спахијски. Треће по значају биле су царине које су износиле 5,1 %, а након тога скеле са 2,9% укупног прихода.

Осамостаљивање Србије створило је повољне услове за развитак трговине. И најмањи уложени новац доносио је трговцу зараду²⁵. Хатишериф из 1830. године дао је Србима право да тргују по свим покрајинама турског царства под истим условима као и турски поданици. Ипак, за време Милошеве владавине монополски положај кнеза Милоша и његових најближих сарадника сметао је слободном развоју трговине, будући да је мала група људи за себе приграбила сву трговину у многим областима.

the source of great wealth for the Prince which brought him, only in this decade, over 700,000 groschens of net profit.

In Miloš's time the largest income was generated into the national treasury through different taxes people paid. The second important was landowner's tax and the third one were the customs duties making up 5.1% and finally ferry taxes with 2.9% of the total income.

Serbian independence created favourable conditions for the development of trade. The smallest invested amount of money brought profit to a merchant²⁵. The sultan's order from 1830 gave Serbs the right to trade across all the provinces within the Ottoman Empire under the same conditions as Turkish subjects. Nevertheless, during Miloš's rule monopolistic position of Prince Miloš and his closest associates prevented free development of trade, considering the fact that a small group of people monopolized trade in many areas.

25

Како је у то време писао Стеван Живковић Вуку Караџићу „Не треба више од 500 гроша, па да створиш у којој ти драго касаби, селу или паланки дућан па да живиш”, Никола Вучо, исто, 214.

As Stevan Živković wrote to Vuk Karadžić at that time: “You do not need more than 500 groschens to set up a shop in any town or village you like and live a wealthy life”, Nikola Vučo, do.214

ЦАРИНА И ЦАРИНСКА СЛУЖБА ОД УСТАВОБРАНИТЕЉА ДО СТИЦАЊА НЕЗАВИСНОСТИ

Одредбама Устава из 1838. године (тзв. Турски устав) прокламована је потпуна слобода трговине.

Посебне проблеме српским трговцима стварала је јака конкуренција трговаца из Аустрије. Као власници великог капитала они су приграбили крупну трговину. Сматрали су да, на основу уговора које је Аустрија склопила са Портом још у 18. веку, имају право на слободну трговину без покораванја српским прописима и обичајима. Још од тих времена царина на увезену или извезену робу аустријских трговаца била је само 3%, а каснији мировни и трговински уговори само су продужили ово стање.

Тако правно везана за Портине трговинске уговоре, Србија је општом царинском тарифом из 1843. године покушала да себи обезбеди аутономију у одређивању царинских ставова. У томе је пресудног утицала имала нова трговачка буржоазија која се рађала у српском друштву. Увозна царина остала је и даље 3% од вредности робе, али Србија је желела да, по примеру Турске, општинским наметима оптерети стране трговце што је могло да помогне у стварању равноправнијих услова између домаћих и страних трговаца у вези са њиховим фискалним

CUSTOMS AND CUSTOMS SERVICE IN THE PERIOD FROM CONSTITUTION-DEFENDERS TO GAINING INDEPENDENCE

By the provisions of the constitution from 1838 (so-called Turkish constitution) complete freedom of trade was proclaimed.

The problem was that Serbian merchants had strong competition in merchants from Austria. As the owners of big capital, they took wholesale trade. They thought, on the basis of the contracts Austria made with Porte in the 18th century, that they had the right of free trade without following Serbian rules and customs. From those times the customs duty paid on the imported or exported goods of Austrian merchants was only 3%, and later peace and commercial treaties only continued this trend.

Legally bound to Porte's commercial contracts, with general customs tariff from 1843, Serbia tried to provide autonomy in setting customs items. New trading bourgeoisie (middle class) generating in Serbian society played the most important role in that effort. The import rate of duty remained 3% of the value but, following Turkish example, Serbia wanted to impose communal taxes on foreign merchants which could help create more equal conditions between domestic and foreign merchants comparing their fiscal duties. This was the reason

26
У једном од својих писама
везир скреће пажњу кнезу
Александру „да Високој Порти
нарочито лежи на срцу да се
тачно испуњавају одредбе
уговора које је закључила...
и да се кнез постара да
царинске власти у Србији смеју
наплаћивати од аустријских
поданика и трговаца само
царину од 3%...“
Никола Вучо, исто, 228.
In one of his letters the vizier
draws attention of Prince
Aleksandar to the fact that “High
Porte especially requested the
provisions of the contract signed
to be fulfilled ... and that the
Prince makes sure the customs
authorities in Serbia collect only
the customs duty of 3% from
Austrian subjects and merchants
...” Nikola Vučo, do. 228

27
Овај пропис по коме се
поступало предвидео је
постојање три независна
тефтера, за увозни, провозни
и извозни еспап. Књиговодство
је закључивано сваке године
крајем октобра, тако да је
финансијска година трајала
од 1. новембра једне до
31. октобра наредне године.
АС, Попечитељство финансија
1845, П: IV, 20.
This regulation specified three
independent registers, for
import, transit and export goods.
Bookkeeping was completed
every year by the end of October
so the fiscal year lasted from
November 01 to October 31 of
the next year. AS, The Ministry
of Finance 1845, C: IV, 20

обавезама. Због тога су аустријски трговци често протестовали, а турски везир је интервенисао²⁶, па је Порта 1845. године издала и посебан ферман о „Ђумручким односима Србије”, којим је поново утврдила да у Србији важе трговински и царински уговори које је она већ раније закључила са страним државама.

Већ тада је у Србији sazрела свест да се економски просперитет може обезбедити само независном економском политиком а не везивањем само за једног спољнотрговинског партнера. У „Начертанију” Илије Гарашанина, насталом 1844. године, оцењено је као „зло” то што се „цијела спољашња трговина Србије налази у рукама Аустрије”, а идеја о изласку Србије на Јадранско море само је смерница на путу њене привредно-политичке еманципације.

У Србији под уставобранитељским режимом велика пажња је посвећивана нормативно-правном регулисању свих сфера живота. У том периоду ударени су темељи многих државних институција без којих је немогуће замислити савремену државу. У склопу ове делатности најпре је октобра 1845. године „Одељење промишљености попечитељства финансија” издало предлог за књиговодство при ђумруцима²⁷ да би 25. маја 1850. кнез Александар Карађорђевић, уз сагласност државног савета, издао указ о „устроенију ђумрука”. Овим обимним актом са законском снагом, са укупно 166 чланова

why Austrian merchants often made protests suppressed by Turkish vizier²⁶, and in 1845, Porte issued a special declaration on “Serbian customs duty relations”, by which it confirmed that commercial and customs contracts with foreign countries signed earlier were still valid in Serbia.

Serbian people of that time were aware of the fact that economic progress could be achieved only by independent economic policy not linking to only one export trade partner. In “the Order” of Ilija Garašanin, made in 1844, the fact that “the whole Serbian export trade was in the hands of Austria” was considered as “a bad thing”, and the idea of Serbian access to the Adriatic Sea was only a guideline on the way of its economic and political emancipation.

Under constitution-defending regime in Serbia, great attention was paid to legal regulation of all spheres of life. In that period, foundations were laid of many state institutions necessary for functioning of a modern state. As a part of this activity, in October of 1845, “Calculation section of the Ministry of Finance” issued a proposal for bookkeeping at the customs²⁷, and on May 25, 1850 the Prince Aleksandar Karadjordjević, with the approval of the state council, issued a decree on “the customs establishment”. This extensive document with legal force, consisting of 166 articles classified in

АЛЕКСАНДЕРЪ КАРАЂОРЂЕВИЊЪ,
КНЯЗЪ СРБСКІЙ,

СА СОГЛАСІЕМЪ СОВЕТА, ОПРЕДЕЛИИ СМО И ОПРЕДѢЛЯЕМЪ :

УСТРОЕНІЕ БЪМРУКА.**ГЛАВА ПРВА.***Обища опредѣленія.*

§. 1.

У Княжеству Србиі установљени су ђумруци на слѣдующимъ местима и то :

- а) Край Саве и Дунава према држави Аустрійской :
1. На Ушћу Дрине.
 2. У Митровици Србской.
 3. Кодъ Шабца спрема Кленку.
 4. На Забрѣжю кодъ Палежа.
 5. Кодъ Топчидера близу Београда.
 6. У Београду.
 7. У Вишњици.
 8. У Смедереву.
 9. У Дубравици.

Указ кнеза Александра
Карађорђевића од
25. маја 1850. године.The Decree of the Prince
Aleksandar Karađorđević
from the 25th of May, 1850.

разврстаних у двадесет поглавља, први пут су на детаљан и свеобухватан начин прописани организација царине и царински поступак. Он је на савременим основама објединио и редеофинисао све до тада објављене прописе о раду царинарница и царинском поступку.

Главом један (Опште одредбе), члановима 1–5, регулисан је распоред

twenty chapters, for the first time gives detailed and comprehensive organization of the customs service and procedure. It comprised and redefined all regulations published earlier about the work of the customs houses and the customs procedure.

Chapter one (general provisions) – articles 1 – 5 regulated disposition of the

царинарница, тако да их је према Аустрији отворено 11, према Влашкој две, према осталим турским областима девет и према Босни две, укупно 24. Посебно је прописан рад радујевачке и царинарнице на ушћу Дрине, а прописано је и да се нове могу отворати само кнежевим указом. Главом два (О експедирању робе – „еспапа” уопште), члановима 6–22, регулисан је поступак за попуњавање царинске декларације и прописано да се пријављује сва роба вреднија од 50 гроша. Главом три (члановима 22–26) регулисан је поступак са робом која се увози у Србију, главом четири (члановима 27–28) поступак са робом која се извози из Србије, а главом пет (члановима 29–50) поступак са робом која се превози преко територије Србије. Главом шест (члановима 51–58) регулисан је поступак са робом која се преноси за вашаре преко границе, а након тога враћа у земљу порекла. Главом седам (члановима 59–64) регулисан је поступак са робом која се у земљу уноси или из ње износи ради дораде па се поново враћа у земљу порекла, а главом осам (члановима 65–77) о стоки која се као мршава увози или извози из земље, да би се после тога вратила у земљу порекла. Сличног садржаја су и главе девет (чланови 78–82) и десет (чланови 83–91) које третирају поступак са храном која се увози само да би се самлела односно привремено складиштила. Глава једанаест (чланови

customs houses in the way that towards Austria there were 11 of them, towards Vlaška 2, towards other Turkish areas 9 and towards Bosnia 2, which made the total of 24. There were separate regulations for Radujevac and the customs house at the mouth of the river Drina and it was regulated that new customs houses could be opened only by Prince's decree. Chapter two (about dispatch of goods in general) – articles 6 -22 regulated how to fill in the customs declaration and issued that all the goods more than 50 groschens worth should be declared. Chapter three (articles 22 – 26) regulated the procedure comparing the goods imported to Serbia, chapter four (articles 27 – 28) the procedure comparing the goods exported from Serbia and chapter five (articles 29 – 50) the procedure comparing the goods transported across the territory of Serbia. Chapter six (articles 51 – 58) regulated the procedure comparing the goods being transported across the border for fairs and then returned to the country of origin. Chapter seven (articles 59 – 64) regulated the procedure comparing the goods being imported or exported from the country for finishing and then returned to the country of origin again and chapter eight (articles 65 – 77) the procedure comparing the beef cattle imported or exported from the country and then, as fat stock, returned to the country of origin. Chapters nine (articles 78 – 82) and ten (articles 83

92–96) регулише поступак са робом чији је власник непознат, а глава два-наест (чланови 97–107) поступак на царини са путницима. Глава тринаест обухвата само један члан, 108, а њиме се прописује коме се царина не наплаћује. Овим чланом плаћања царине су ослобођене установе Турског царства укључујући и војне гарнизоне, кнез српски, Српска православна црква, усељеници, девојачки „дарови” и ситна роба вредности испод 5 гроша. Није се плаћало за робу која се бродовима превозила српском страном Саве и Дунава, без утовара или истовара у нашим лукама, и при изласку робе страног порекла на који је већ наплаћена увозна царина. Главом четрнаест (члановима 109–119) регулисана је наплата узгредних такси уз царину. Предвиђено је пет врста додатних такси од којих су неке као „тескарина” биле линеарне без обзира на вредност робе, а неке као „магазарина” наплаћиване су према количини робе и времену ускладиштења. Глава петнаест (чланови 120–122) прописује казнене одредбе за прекршиоце, а шеснаеста (чланови 123–136) прописује царинско књиговодство, док седамнаеста (чланови 137–143) регулише издавање царинских потврда. Главе осамнаест (чланови 144–152) и деветнаест (чланови 153–158) регулишу рад благајне и састављање финансијских извештаја о раду царинарница. Посебно интересантна је двадесета глава (чланови 159–164) у

– 91) are similar, relating to the treatment of the food imported only for grinding and temporary storage. Chapter eleven (articles 92 – 96) regulated the procedure comparing the goods whose owner is not known and chapter twelve (articles 97 – 107) the procedure at the customs concerning passengers. Chapter thirteen comprises only one article – 108 regulating exemption from duty. By this article, the institutions of the Ottoman Empire including military garrisons, the Serbian Prince, Serbian Orthodox church, immigrants, dowry and small goods under 5 groschens worth were exempted from duty. The same exemption from duty applied to the goods being transported by ships along the Serbian side of the rivers Sava and Danube without loading or unloading at our ports, as well as to the goods of foreign origin leaving the country with the paid import duty. Chapter fourteen (articles 109 – 119) regulated collection of additional taxes. Five different types of additional taxes were specified, some of them being linear, no matter what the value of the goods was, and the others were collected according to the quantity of the goods and time of storage. Chapter fifteen (articles 120 – 122) regulated penalties for offenders and chapter sixteen (articles 123 – 136) regulated customs book-keeping while chapter seventeen (articles 137 – 143) regulated the issue of custom-house receipts. Chapter eighteen (articles 144 – 152) and chapter nineteen (articles

којој се прописују дужности царинских чиновника са посебним нагласком да у раду морају бити стрпљиви и са сваким благо поступати па им се у супротном прети и казнама. У завршним одредбама наглашава се да овај закон ставља ван снаге све досадашње прописе о царинској служби и царинском поступку, те да је његово познавање неопходно не само за све тренутно запослене царинске чиновнике већ и за све оне који ће убудуће бити примљени на тај посао.

Одредбама Париског мировног уговора из 1856. године, којим је окончан Кримски рат, положај Русије као силе заштитнице променио се тако да је српску аутономију гарантовало пет великих сила. То је истовремено значило да је за сваку промену, па и царинску, неопходно обезбедити сагласност свих заинтересованих страна.

Такво стање трајало је све до 1862. године када је Порта закључила са Аустријом нови трговински уговор у Цариграду. Прописана увозна царинска стопа овом приликом повећана је на 8%. Међутим, тај уговор није изменио права аустријских трговаца у Србији, јер је у додатку констатовано да се њиме не мења постојећи статус при увозној и извозној трговини са Србијом (као и са кнежевинама Влашком и Молдавијом). И даље су аустријски трговци били обавезни да плаћају царину од само 3% у трговини са овим турским провинцијама. У погледу

153 – 158) regulated the work of treasury and making financial reports on the work of custom houses. Chapter twenty is particularly interesting (articles 159 – 164), regulating duties of the customs officers. It is specially emphasized that the customs officers should be patient in their work, treating everyone leniently, otherwise they could be punished. In the final provisions, it was pointed out that this law invalidated all the earlier regulations about the customs service and procedure and that the customs officers, not only those currently employed but future ones as well, should get familiarized with it.

By the provisions of Paris Peace Treaty from 1856, at the end of Crimea war, the position of Russia as protective power changed in the way that Serbian autonomy was guaranteed by five great powers but at the same time it meant that for every change, at customs as well, it was necessary to provide approval of all the interested parties (consensus).

This was the case as far as 1862, when Porte signed a new commercial contract with Austria in Constantinople. The specified import rate of duty was increased to 8%. However, this contract did not change the rights of Austrian merchants in Serbia, as in the annex it was clearly stated that the new contract did not change anything in the import and export trade with Serbia (as well as with Vlačka and Moldavia). Austrian

куповине и продаје пољопривредних и индустријских производа купљених у Турској, а ради продаје у унутрашњости Османлијског царства, аустријски трговци плаћали су исте дажбине и таксе као и отомански поданици. Аустрија је тако путем диференцијалних царинских тарифа осигурала својим производима знатне повластице при извозу у Србију.

Ослобађање од неповољних уговора Србија је покушала да реализује у два правца: увођењем посебних намета на увезену робу и нове царинске тарифе.

Тежња да се ослободи неповољног трговинског и царинског оквира због Портиних уговора још више је дошао до изражаја доношењем Закона о устројству ђумрука од 12. децембра 1863. који је на снагу ступио од 1. јануара 1864. Закон је по форми био веома сличан Уредби из 1850. године. Имао је 123 члана разврстана у 15 поглавља и додаток, при чему су називи поглавља одговарали онима из уредбе која је новим законом заједно са још једанаест прописа, донетих у међувремену, стављена ван снаге. Законом је прописан нешто већи број царинарница, према Аустрији 14, према Влашкој две и према Турској 10, – укупно 27.

Након тога је следила и нова тарифа за ђумруке српске од 23. јануара 1864. Поступило се опрезно, и овом тарифом, Портиним уговорима прописана, царина од 3% није повећана, али је зато утврђена средња вредност

merchants still had to pay duty of only 3% in the trade with these Turkish provinces. As for buying and selling agricultural and industrial products bought in Turkey, and for the sake of selling them in the interior of the Ottoman Empire, Austrian merchants paid the same duties and taxes as the ottoman subjects. In this way, by differential customs tariffs, Austria provided considerable privileges for export of its products into Serbia.

Serbia tried to release from unfavourable contracts in two ways: by introducing additional duties on imported goods and by imposing new customs tariff.

In order to release from unfavourable commercial and customs regulations specified in Porte's contracts, on December 12, 1863 the Law was passed on establishing customs duty and it went into force on January 01, 1864. In its structure the Law was similar to the Decree from 1850. It had 123 articles classified into 15 chapters and the annex. The names of the chapters were the same as those from the decree invalidated by the new law together with another eleven regulations passed in the meantime. The law specified a few more customs houses, towards Austria 14, towards Vlačka 2 and towards Turkey 10, the total of 27. The Law was followed by new Serbian customs tariff from January 23, 1864. The new tariff was treated with special care. The customs duty of 3%, specified by Porte's

В. према Турској :

17. Вршка Чука,
18. Пандирало,
19. Грамада,
20. Алексинац,
21. Суповац,
22. Јанкова Клисура,
23. Рашка,
24. Јавор (Василина чесма),
25. Мокра Гора,
26. Љубовија,
27. Шепачка Ада.

§. 2.

Сви више избројани ђумруци равни су међу собом, и сви они зависе непосредно од министарства финансије.

§. 3.

Ђумруци српски имају своје званичне печате.

ГЛАВА ДРУГА.

о експедирању еспаца у опште.

§. 4.

Сваки еспап живи и мртви може се сувим и водом у Србију унети, из ње изнети и кроз њу пронети; изузимајући оне, који би увоз, извоз или провоз српско правителство на краће или дуже време забранило.

§. 5.

Експедирање еспаца и сваког рода предмета трејако је: 1, кад се ствар уноси у Србију, да се ту потроши; 2, кад се ствар из Србије у другу коју страну износи, да се тамо употреби; и 3, кад се ствар из друге које стране преко Србије за другу опет коју страну проноси.

§. 6.

Износитељ, уносител и проносител сваке ствари може добро своје пријавити и експедирати код сваког од постојећи у Србији ђумрука.

Закон о «устројству ђумрука» од 12. децембра 1863. године.

The Law on «the organization of the customs offices» from the 12th of December, 1863.

нових врста луксузне робе у већем износу него што је била, чиме је постигнуто извесно повећање увозне царине²⁸. Уместо да се царине наплаћују према фабричкој вредности робе, она се одређивала према „београдској пијаци“, тако да је у вредност робе урачунат трошак превоза и сви намети које је роба плаћала до доласка на „београдску пијаци“. То повећање вредности робе повлачило је за собом и повећање царине која се на њу плаћала. У просеку царина је реално повећана са 3% на 5%, а код неких артикала чак до 7% па и 9%. Исте године у Србији је уведена и регална такса на увоз соли и дувана, а 1869. године уведена је трошарина на целу листу страних артикала. Тако се на име царине и трошарине заједно на кафу наплаћивало 15%, а на шећер 25%²⁹.

За спољну трговину Србије и њену царинску службу кључни партнер била је Аустрија³⁰. Ова пространа и многољудна земља водила је на Балкану различиту политику од оне према земљама централне и западне Европе. И док је у свом индустријском развоју заостајала за осталим државама западне Европе, према балканским државама водила је активну експанзионистичку политику. Добру основу за то су јој дали повољни трговински и царински уговори са Портом али и неповољна привредна структура балканских земаља. Потискивана од развијенијих земаља и без колонија које би апсорбовале вишак индустриј-

contracts, remained the same but average value of new kinds of luxury goods was increased which provided certain rise in the import duty²⁸. Instead of collecting customs duties according to the manufacturer's price of goods as it was the case so far, it was collected according to the value of the goods at the "Belgrade market", so the value of the goods comprised transport costs and all the taxes paid on the goods before it arrived at the "Belgrade market". This increase in the value of the goods caused higher customs duty paid on them. On average, the customs duty was practically increased from 3% to 5%, and with some items even up to 7% and 9%. In the same year, special tax was imposed in Serbia on the import of salt and tobacco and in 1869 excise tax was imposed on the whole list of foreign items. Thus, common tax including customs and excise duty was paid on coffee (15%) and sugar (25%)²⁹.

Austria was the key partner for the Serbian foreign trade and its customs service³⁰. This large and densely populated country conducted different policies on the Balkans from that in the countries of central and Western Europe. As for industrial development, it was far behind the other countries of Western Europe. On the other hand, it pursued active expansionistic policies towards Balkan countries. This was based upon favourable commercial and customs contracts with

28
Никола Вучо, исто, 229.
Nikola Vučo, do. 229

29
Слободан Јовановић, *Влада Милана Обреновића, II*, Београд 1932, 269–270.

Slobodan Jovanović, *The rule of Milan Obrenović, II*, Belgrade 1932, 269-270

30
Од 1867. године царевина мења назив у Аустроугарска.
From 1867 the Empire changed its name into Austro-Hungary

ских производа, своју пажњу усмерила је ка Балкану где је Србија заузимала централно место. Овај централни положај није био само географски, већ је због улоге у ослободилачком покрету балканских народа Србија била и прворазредни регионални чинилац. Управо због тога њено економско потчињавање било је за Аустрију императив.

Истовремено, изразито пољопривредна, заокружена са истока, запада и југа земљама исте привредне структуре, Србија је била упућена да развија своје трговинске односе баш са Аустријом. Од ослобођења па до стицања пуне независности Аустрија је у извозу српске робе, пре свега пољопривредних производа, учествовала са преко 80%. Тако се Аустрија у Европи појављивала као продавац пољопривредних производа, било властитих било оних увезених са Балкана, док се у Србији појављивала као извозник индустријских производа. Јасно је да је у тој ситуацији Аустрији одговарало да Србија остане пољопривредна земља и на тај начин остане снабдевач Аустрије сировинама и неограничено тржиште за њене индустријске производе.

Тадашња, још недовољно учвршћена трговачка буржоазија у Србији није се противила оваквој економској политици, јер је и сама у увозно-извозној трговини убирала део посредничке добити. Врховна власт и сама под утицајем највишег трговачког слоја ишла је на руку

Porte as well as unfavourable economic structure of the Balkan countries. Pushed back by more developed countries and without any colonies to absorb surplus industrial products, Austria focused its attention on the Balkans where Serbia held central position. This central position was not only geographical but for its role in the liberation movement of the Balkan peoples Serbia also was a prominent regional factor. This was the reason why its economic subordination was an absolute must for Austria.

At the same time, as predominantly agricultural country, bordered in the east, west and south by the countries of the same economic structure, Serbia was forced to develop its trading relations with Austria. From liberation to gaining total independence, Austria took part in over 80% of the export of Serbian goods, mostly agricultural products. In that way Austria appeared in Europe as the seller of agricultural products, either its own or those imported from the Balkans, while in Serbia it was the exporter of industrial products. It is clear that in the situation described above Austria wanted Serbia to remain agricultural country, providing it with raw materials and being an unrestricted market for its industrial products.

The trading bourgeoisie (middle class) in Serbia of that time, not strong enough yet, did not oppose such economic policy as it also generated a part of mediating

захтевима аустријског капитала и није предузимала активности да царинским мерама заштити властиту привреду. Штетне последице овакве политике највише су се одражавале на најшире слојеве становништва, сељаке и занатлије. Имајући монополски положај у извозу и увозу Србије, аустријско тржиште је диктирало своје услове куповине и продаје, одређивало цене и гушило старе а спречавао развој нових заната³¹.

Да су се прилике измениле, и да ће Србија отпочети са вођењем самосталне трговинске и царинске политике независне од Порте, било је јасно већ 1869. и 1874. године када је Србија водила самосталне преговоре о закључивању трговинског уговора са Аустроугарском. Том приликом постављен је и први српски трговински представник у Бечу³².

Устав из 1869. године не регулише детаљно царинску проблематику. Само се у члану 93 регулише да „Државно имање састављају сва она непокретна и покретна добра, и сва имовна права, која држава као своја прибавља и притежава. Законом ће се определити, како ће се то имање моћи отуђивати, или оно и његов приход заложити, или другим теретима оптеретити”.

Не само општа царинска политика већ и понашање царинског персонала било је отворено оруђе спољне политике. Тако је у пролеће 1873. године, користећи као изговор непристојно понашање једног београдског цариника, аустроугарско паро-

income in this import-export trade. Under the influence of this highest trading class state authorities also met the requirements of Austrian capital and did not impose any customs measures in order to prevent their own economy. Bad consequences of such policy mostly affected the general population, farmers and craftsmen. Having exclusive right of export and import in Serbia, the Austrian market laid down its own conditions of buying and selling, set prices, discouraged old and prevented development of new crafts³¹.

In 1869 and 1874, when Serbia held independent negotiations on signing a commercial contract with Austro-Hungary, it was clear that the conditions changed and that Serbia would start conducting its own trading and customs policies, independent of Porte. On that occasion the first Serbian trade representative was appointed in Vienna³².

The Constitution from 1869 did not specify customs policy in detail. Only article 93 regulated that “the state property comprises all those immovable and movable assets and all those property rights which the state gets. The law will specify the ways of abalienation or mortgage or any other procedure”.

Not only general customs policy but the behaviour of the customs personnel as well was an open instrument of foreign policy. Thus, in the spring of 1873, using indecent behaviour of one Belgrade customs officer

31
Никола Вучо, исто, 230.
Nikola Vučo, do. 230

32
Д. Ђорђевић, *Трговински преговори Србије и Аустроугарске 1869–1875*, Ист. Гласник бр. 3–4/1958, 69.
D. Đorđević, *Trading negotiations between Serbia and Austro-Hungary 1869–1875*, Historical Tribune no. 3–4/1958, 69

Цариник царинарнице
Рашка 1869. године.
The customs officer of Raška
customs office 1869.

бродско друштво обуставило пристајање бродова уз нашу обалу а аустроугарска влада запретила затварањем границе. Са друге стране, због сопствених финансијских проблема Аустроугарска се 1873. године није показала као захвалан купац наших производа. Застој је захватио и увозну и извозну трговину, а царински приходи су те године били скоро милион гроша мањи него 1869. године³³.

Упоредни преглед царинских прихода и вредности увоза, извоза и транзита кроз Србију³⁴ показује нам осцилације у трговинској размени и царинским приходима.

as an excuse, the Austro-Hungarian steamship company suspended ship landing along our bank and Austro-Hungarian government threatened to close the border. On the other hand, due to its own financial problems, in 1873 Austro-Hungary did not show as the grateful customer of our products. There was some stagnation in both import and export trade and the customs income of that year was almost one million groschens lower than in 1869³³.

Parallel review of the customs income including the values of import, export and transit via Serbia³⁴ shows us oscillations in the trade exchange and customs income.

Година Year	Приход Income	Извоз Export	Увоз Import	Транзит Transit
1862.	1.333	15.000	12.500	3.650
1863.	1.307	20.230	15.200	2.760
1864.	1.324	15.600	17.730	8.100
1865.	1.458	18.000	19.200	5.170
1866.	1.622	18.800	21.600	10.530
1867.	1.930	25.000	26.400	15.500
1868.	2.635	38.000	30.000	15.000
1869.	2.298	34.000	26.400	12.200
1870.	2.107	30.600	28.000	10.750
1871.	2.008	27.000	27.000	14.000
1872.	2.293	33.000	29.500	14.500
1873.	1.953	31.700	26.600	11.700
1874.	2.158	35.400	31.800	15.000
1875.	2.210	35.000	31.200	12.000
1876.	Нема података / No figures available			
1877.	2.133	-	-	-
1878.	1.808	-	-	-

33

Слободан Јовановић,
Влада Милана Обреновића, I,
Београд 1926, 167.

Slobodan Jovanović,
The rule of Milan Obrenović, I,
Belgrade 1926, 167

34

Све вредности су приказане у хиљадама динара при чему је један дукат имао вредност 12 динара а пет трговачких гроша један динар. „Цариник“ 1893/1, 26.

All the values are given in thousands dinars where one ducat valued 12 dinars and 5 trading groschens one dinar. “The Customs Officer” 1893/1, 26

Ограничења која је Србија као аутономна кнежевина у оквиру Отоманске империје имала по питању царинске политике битно су ограничавала обе функције царине. Нити је Србија могла да убирањем царинских дажбина попуни свој државни буџет³⁵, нити је могла да заштити скромне зачетке своје индустрије. Ипак, доношење самосталних царинских прописа и организација царинске службе афирмисали су националну независност и створили услове да се након међународног признања државне независности царинска политика води самостално и у складу са интересима државе и њене привреде. Нажалост, та борба ни убудуће неће бити лака и водиће се у сенци моћног северног суседа.

Reductions which Serbia as the autonomous principality within the Ottoman Empire had related to the customs policy considerably limited both functions the customs had. Neither could Serbia by collection of the customs duties fill in its national budget³⁵ nor could it on the other hand protect the beginnings of its own industry. Nevertheless, introducing independent customs regulations and organizing the customs service established a name for national independence and created conditions for conducting independent customs policy in accordance with the interests of the country and its economy. Unfortunately, that struggle would not be easy at all and would be carried on in the shadow of the powerful northern neighbour.

35

У условима пораста трговинског промета за преко 235% царински приходи су порасли само за 60% у току седамдесетих година 19. века.

Under the conditions of the increase of commercial turnover for over 235%, the customs income rose only for 60% in the seventies of 19th century.

ЦАРИНА И ЦАРИНСКА СЛУЖБА У КНЕЖЕВИНИ И КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ ОД СТИЦАЊА НЕЗАВИСНОСТИ ДО ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

Расподелом интересних сфера на Балкану Србија је доспела у аустроугарску а Бугарска у руску зону. Србија је за придобијање аустроугарске подршке на Берлинском конгресу морала да плати високу цену. Не само да је у интересу бечке индустрије преузела обавезу да изгради железничке пруге и подржи уређење Ђердапа већ се и новим трговинским уговором практично одрекла економске самосталности. Уз то је ишла и чувена „тајна конвенција” којом се краљ Милан практично одрекао националног суверенитета и ставио се у службу аустроугарских интереса. Без обзира на све недостатке доследне аустрофилске политике Милана а потом и Александра Обреновића, ипак је период мира допринео развоју Србије. У политичком погледу формиране су политичке партије које су давале општи тон политичком животу а посебно Радикална странка која је стекла најјаче упориште у широком, пре свега сељачким, срединама. Са промењивом срећом кнез, а од 1882. године краљ, водио

CUSTOMS AND CUSTOMS SERVICE IN PRINCIPALITY AND KINGDOM OF SERBIA FROM GAINING INDEPENDENCE TO WWI

With the disposition of the spheres of interest on the Balkans, Serbia belonged to the Austro-Hungarian and Bulgaria to the Russian zone. In order to provide the Austro-Hungarian support at the Berlin congress, Serbia had to pay high price. Not only that in the interest of the Vienna industry it assumed the obligation to build railroads and support the renovation of Djerdap but, by a new commercial contract, it also practically renounced its economic independence. Along with this, there was a well-known “secret convention” by which King Milan practically renounced national sovereignty and put himself in the service of the Austro-Hungarian interests. Regardless of all the disadvantages of the consistent Milan’s and then Aleksandar Obrenović’s Austrophile policy, the peacetime contributed to the development of Serbia. In political terms, political parties, which determined political life, were established, and especially the radical party which was the strongest among the masses of people, first of all farmers. With more or less success, the Prince and from 1882,

је борбу са претежно радикалском скупштином. Под њеним притиском 1889. године донет је и нови, напредни устав, по коме је краљевска власт била донекле ограничена. После низа личних афера, отмице престолонаследника и развода, скрхан и у дуговима краљ Милан се повукао са престола у корист малолетног сина Александра у чије је име владало намесништво. У атмосфери опште политичке парализе земље малолетни Александар се пучем 1893. године прогласио пунолетним и преузео пуну краљевску власт. У његовој деценији дугој владавини, тековине у виду савременог законодавства и формирања значајних државних институција, остале су у сенци сталних личних афера и непопуларне женидбе Драгом Машин. На политичком плану десетак влада и неколико устава само су слике опште политичке конфузије која је окончана Мајским превратом и краљеубиством. На економском плану био је то период економског узрастања Србије, у условима великих издатака за опремање војске, али и стабилног раста производње, пре свега у области пољопривреде.

Мајски преврат и долазак краља Петра Карађорђевића на власт створили су потпуно нов политички и економски амбијент. У жељи да сломи Србију и чвршће је веже уз себе, економски али и политички, Аустроугарска је покрену-

the King, carried on a struggle with, predominantly radical, assembly. Under its pressure in 1889, a new advanced constitution was enacted by which the king's power was somewhat limited. After a series of personal affairs, kidnapping of the heir to the throne and divorce, smashed and in debts, king Milan withdrew from the throne in favour of his under-aged son Aleksandar with the Regency ruling for him. In the atmosphere of the complete political paralysis of the country, in 1893, the under-aged Aleksandar carried out a coup, proclaimed himself of age and took over complete king's power. In his one decade long rule, the achievements in the form of modern legislation and the establishment of important state institutions remained in the shade of constant personal affairs and unpopular marriage to Draga Mašin. Concerning political aspect, some ten governments and a few constitutions clearly illustrate general political confusion ending in May Revolution and king's killing. As for the economy, it was the period of economical growth of Serbia, under the conditions of large expenses for the army equipping, but also steady rise in production, mostly agricultural.

The May Revolution and coming of King Petar Karađorđević in power created completely new political and economic background. Wishing to smash Serbia and connect it more firmly to itself, both economically and politically, Austro-Hungary

ла царински рат. Рат се завршио победом Србије која је не само изборила економску независност већ и створила услове за интензиван развој своје младе индустрије. Након анексије Босне и Херцеговине противречности су достигле тачку на којој је потчињавање Србије могло бити остварено само војном силом. Србија је коначно постала политички и економски независна!

started the Customs war. The war ended in the victory of Serbia, which not only gained its economic independence but also created conditions for the intensive development of its young industry. As Bosnia and Herzegovina was annexed, contradictions were such that Serbia could be subordinated only by military force. Serbia finally became politically and economically independent!

Царина и царинска служба у Србији од стицања независности до Мајског преврата

Након победоносног завршетка рата против Турске 1877–1878. године Србија је одредбама Берлинског конгреса стекла потпуну националну независност. Ипак, чланом 37.³⁶ Берлинског уговора који се односи на Србију одређено је да до закључивања нових међудржавних па и трговинских уговора на снази остају они које је закључила Турска.

Тако је након стицања политичке независности отпочео дуг и мукотрпан пут за економско осамостаљивање Србије, пут на коме су царина и царинска служба веома често преузимале улогу војске припремајући терен за коначну победу у царинском рату и потпуну независност Србије.

Customs and customs service in Serbia from gaining independence to May Revolution

After the victory in the war against Turkey from 1877 to 1878, by the provisions of the Berlin Congress Serbia gained complete national independence. Nevertheless, by article 37³⁶ of the Berlin Contract relating to Serbia, it was specified that until signing new interstate and commercial contracts, the contracts Turkey signed remained in power.

Thus, after gaining political independence, Serbia started long and hard process of its economic independence, the process in which the customs and customs service very often took the role of the army preparing the ground for the final victory in the Customs war and total independence of Serbia.

36
Србија 1878. (документи)
Београд, 1978, 570.
„До закључивања нових
споразума у Србији се неће
ништа мењати у постојећим
трговачким односима
Кнежевине са другим земљама.
За превоз добара преко Србије
неће се наметати никаква
транзитна такса. Садашња
права и повластице страних
лица, као и право конзуларне
јурисдикције и заштите остаће
у пуној важности све док се
споразумно не измене између
Кнежевине и заинтересованих
Сила.”

Serbia 1878 (documents)
Belgrade, 1978, 570 "As far as
the new contracts are signed,
there will be no changes in Serbia
in the current trading relations
of the Principality with the other
countries. For the transport
of goods through Serbia there
will be no transit tax imposed.
Present rights and privileges of
foreign subjects, as well as the
right of consular jurisdiction
and protection will remain as
far as they are changed with
the agreement between the
Principality and the interested
Powers.”

Да би обезбедио неопходну подршку у преговорима на Берлинском конгресу Ристић³⁷ је са представницима Аустроугарске склопио нагодбу да ће након осамостаљивања Србије две земље проучити питање царинског савеза. Либерална влада је у томе видела две опасности:

- економску, јер би након укидања царинске границе аустроугарска индустрија захваљујући монопољу угушила наше занате и дефинитивно спречила развој индустрије, и
- политичку јер би економско спајање са царевином носило опасност и њеног политичког утапања.

Аустроугарској се није журило са склапањем трговинског уговора. Оно је било потребније Србији, јер би до склапања новог уговора Аустроугарска користила све погодности повољних трговинских и царинских уговора са Турском. Она је теоретски могла повисити наше извозне царине по свом нахођењу, док је нама било немогуће завести царине више од 3%. Ради притиска на српску страну Аустроугарска је отежавала њен извоз. Тако је новембра 1878. године, под изговором сточне заразе, забранила увоз рогате стоке из Србије. Одмах затим, 1. јануара 1879. прописала је нову царинску тарифу при чему је царина на свиње увезене из Србије

In order to provide necessary support of Austro-Hungary in the negotiations at the Berlin Congress, Ristić³⁷ agreed with the Austro-Hungarian representatives that after Serbia gained independence the two countries would discuss the issue of the customs alliance between the two countries. The Liberal government saw two threats in the alliance:

- economic threat, as after abolishing customs limit, Austro-Hungarian industry would thanks to its monopoly discourage our crafts and definitely prevent the development of industry, and
- political threat, as the economic joining the Empire also threatens its political integration.

Austro-Hungary did not hurry to sign a commercial contract. Serbia needed it much more, as until signing the new contract Austro-Hungary would take advantage of all favourable aspects of the trading and customs contracts with Turkey. Theoretically, it can increase all our export duties on its own discretion while it was impossible for us to impose duties higher than 3%. In order to put pressure on the Serbian part, Austro-Hungary made its export difficult. Thus, in November of 1878, with the cattle infection as an excuse, Austria banned the import of horned stock from Serbia. Not long after that, on January 01, 1879, it specified a new customs tariff according to which the customs duties

37

Јован Ристић (1831–1899) државник, политичар и историчар; вођа Српске либералне странке; министар, намесник и председник владе, једна од најзначајнијих личности у Србији 19. века.

Jovan Ristić (1831–1899) was a statesman, politician and historian; the head of the Serbian Liberal party; minister, regent and the Prime Minister, one of the most prominent men in Serbia in the 19th century.

(које су чиниле 41% укупног српског извоза) повећана од 1.05 форинти у сребру на 2 форинте у злату. Како није било механизма за увођење било каквих противмера наступила је криза у извозу па су трговци појачали притисак на владу да се уговор што пре закључи.

У међувремену, у царинском законодавству унете су допуне и измене у Закону из 1863. године (који је у појединим деловима већ мењан 26. новембра 1865. и 14. децембра 1867)³⁸. Њима су посебно санкционисани царински прекршаји. Тако је за лажне пријаве којима се тежило умањити царину преко пријаве мање количине или лошијег квалитета робе прописана казна у висини четвороструке вредности потенцијалне добити. Мере су биле још строже у случају кријумчарења, где је уз заплenu робе прописана и заплена превозних средстава (коња, кола, чамаца и сл.) а прописана је и награда за потказиваче и службенике који би открили кријумчарење. Тако је као награда дељена половина вредности заплeњене робе од чега четвртина потказивачу а четвртина службеницима који су робу запленили. Допуњене су и одредбе о путарини и дневници цариницима.

Како је Аустроугарска одуговлачила са почетком преговора желећи да претходно потпише уговор о железницама, Србија је у току 1879. године закључила

on the pigs imported from Serbia (making up 41% of the total Serbia export) were increased from 1.05 florins in silver to 2 florins in gold. As there was no way of introducing any countermeasures, there was an export crisis, so the merchants intensified their pressure on the government to sign the contract as soon as possible.

In the meantime, concerning the customs legislation, some amendments are added to the Law from 1863 (which, in some parts, was already amended on November 26, 1865 and December 14, 1867)³⁸. With the new amendments, the offences against customs regulations were specially penalized. Thus, for false reports tending to reduce the customs duty by reporting smaller quantity and worse quality of the goods, the penalty was four times higher than the value of potential income. The measures were even more severe in the case of smuggling, where along with the seizure of the goods, the confiscation of transport means (horses, carriages, boats, and so on) was also specified, as well as the prize for the denouncers and officers who would discover and report smuggling. The award was half the value of the seized goods out of which ¼ went to the denouncer and ¼ to the officers who seized the goods. The provisions related to the toll and daily announcements of the customs officers were also amended.

As Austro-Hungary was slow with the start of the negotiations wishing to sign

38
Измене и допуне Закона
о царини од 10. јануара
1879. 33У бр.
Amendments to the Law on
the customs from January 10,
1879; ZZU no.

привремене трговинске уговоре са Енглеском, Италијом, Русијом, Швајцарском и Белгијом. Сви уговори садржали су само једну одредбу: одредбу о највећој повлашћености. Ни у једну од наведених држава није ишао наш извоз, али су уговори имали не економски већ политички значај. Афирмисали су наше право да након стицања независности самостално закључујемо трговинске и царинске уговоре. Жеља српске владе била је да што пре избрише све трагове зависног положаја Србије према Турској тако да је настојала да што пре регулише нове трговинске односе на бази равноправности и узајамности. Разуме се да ове државе које нису са нама трговале и нису имале никакве користи од ранијег стања нису правиле препреке да се новим уговорима утврди потпуна равноправност и афирмише наше право на склапање уговора. После ових привремених уговора, 26. јануара 1880. са Енглеском је склопљен и први стални. Економске користи од њега није могло бити јер су се у Енглеску као поклоницу „слободне трговине” наше сировине и до тада могле слободно извозити. Али политички значај уговора био је велики јер се Енглеска њиме одрекла капитулација³⁹.

Жеља српске владе да пре почетка за њу најзначајнијих уговора да пример како је друге државе сматрају равноправном нажалост није утицао

a contract on railroads first, during 1879 Serbia signed contemporary commercial contracts with England, Italy, Russia, Switzerland and Belgium. All the contracts comprised one clause only: the most-favoured nation clause. Neither of the above stated countries imported our goods, but the contracts had rather political than economic importance. They recognized our right to sign commercial and customs contracts on our own after gaining independence. The Serbian government wanted to get rid of all the traces of the dependent position of Serbia towards Turkey, so it tried to establish new trading relations based on equality and reciprocity as soon as possible. It is logical that those countries, which did not trade with us before and did not have any benefit from the earlier situation, did not cause any problems in setting up new contracts, establishing total equality and recognizing our right to sign contracts. After these temporary contracts, on January 26, 1880, the first permanent contract was signed with England. There were not any economic benefits from it, as England, being a follower of “free trade”, could freely import our raw materials before. But the political importance of the contract was great as England renounced capitulations³⁹.

The wish of the Serbian government to give the example, before signing its most important contracts, how the other countries considered it equal unfortunately

39

Капитулације су обезбеђивале странцима повлашћен положај у нашој земљи. Они нису за евентуалне преступе одговарали пред нашим судовима већ пред својим конзулима и то по законима државе порекла. Ослобођени личних пореза у занатству су имали знатну предност.

Capitulations enabled foreigners the privileged position in our country. For possible offence, they did not appear in our court but they reported to their consuls according to the laws of the country of origin. Those exempted from personal duties in handicraft trade had considerable privilege.

на Аустроугарску која се због тога чак и „љутила“.

Преговори о трговинском и царинском уговору почели су тек у јуну 1880. године. Већ на почетку Аустроугарска је захтевала да јој Србија, на основу клаузуле о највећој повлашћености, призна право на све уступке које је учинила Енглеској у трговинском уговору из јануара 1880. године. При томе је захтевала да јој се највећа повлашћеност призна одмах и пре почетка преговора јер на то остварује право по уговору са Турском из 1862. године. Није било спора да су царинске стопе 3% али је био споран основ по коме су оне утврђене. Да ли је основ уговор Аустрије и Порте из 1862. године или српска независна царинска тарифа из 1864. године (коју је Аустрија тада прихватила). Јер клаузулу о највећој повлашћености имао је само уговор са Портом. Берлински уговор није изричито помињао ни један од ова два акта већ је дао само уопштenu констатацију „до закључења нових уговора ништа се неће мењати у досадашњим условима трговинских односа Кнежевине Србије са страним државама“.

Аустроугарска не само да није протестовала против српске самосталне тарифне стопе већ је у дипломатској преписци 1874. године навела како уговор из 1862. године „никад није примењен у Србији“. Да 1876. године није дошло

did not affect Austro-Hungary; on the contrary, Austria was even “angry”.

The negotiations on the commercial and customs contract started in June of 1880. At the very beginning of the negotiations, Austria requested from Serbia, on the basis of the most-favoured nation clause, to recognize the right of all the privileges it gave England in the commercial contract from January 1880. It also requested the greatest privilege to be recognized immediately and before the start of the negotiations as it had a claim upon that according to the contract with Turkey from 1862. It was clear that the rates of duty were 3% but the basis of their assessment was the matter of dispute; whether it was the contract between Austria and Porte from 1862 or the Serbian independent customs tariff from 1864 (which was then recognized by Austria). The most-favoured nation clause was only in the contract with Porte. The Berlin contract did not explicitly mention either of these two documents but gave only a general statement that “until signing new contracts, nothing will be changed in the present conditions of trading relations of the Principality of Serbia with foreign countries”.

Austro-Hungary did not protest against the Serbian independent tariff rate and in diplomatic correspondence in 1874, it stated that the contract from 1862 “was never put into use in Serbia”. Undoubtedly, if there had not been for the Ser-

до српско-турског рата, са Србијом би већ тада био закључен нови трговински уговор⁴⁰.

Очито се радило о оштром политичком притиску. Аустроугарска је желела још пре почетка преговора да јој се призна највећа повлашћеност. Ни понуда српске стране да јој се одмах да највећа повлашћеност под условом узајамности није нашао на позитиван одјек. Ултиматумом од 18. септембра 1880. Србији је саопштено да мора, још пре почетка преговора, да прихвати Аустроугарску највећу повлашћеност као њено стечено право или се претило затварањем границе и царинским ратом. Простор за преговоре о спорном питању није дат, очекивао се одговор: да или не? На Ристићеву владу, опијену тек стеченом независношћу, посебно тежак утисак оставило је одбијање Аустроугарске да са нама преговара на основама равноправности. Давање статуса највеће повлашћености без узајамности сузило би нашу царинску независност и учинило беспредметним даљи ток преговора о уговору, јер би се Аустроугарска могла при извозу у нашу земљу користити свим олакшицама које би се налазиле у нашим трговинским уговорима са другим државама. Истовремено, без закљученог трговинског уговора српски извоз не би могао да тражи никакве олакшице. Дакле Аустроугарска би потпуно заштитила своје економске интересе у Србији, а Србија не би могла

bian-Turkish war in 1876, a new commercial contract would have been signed with Serbia even then ⁴⁰.

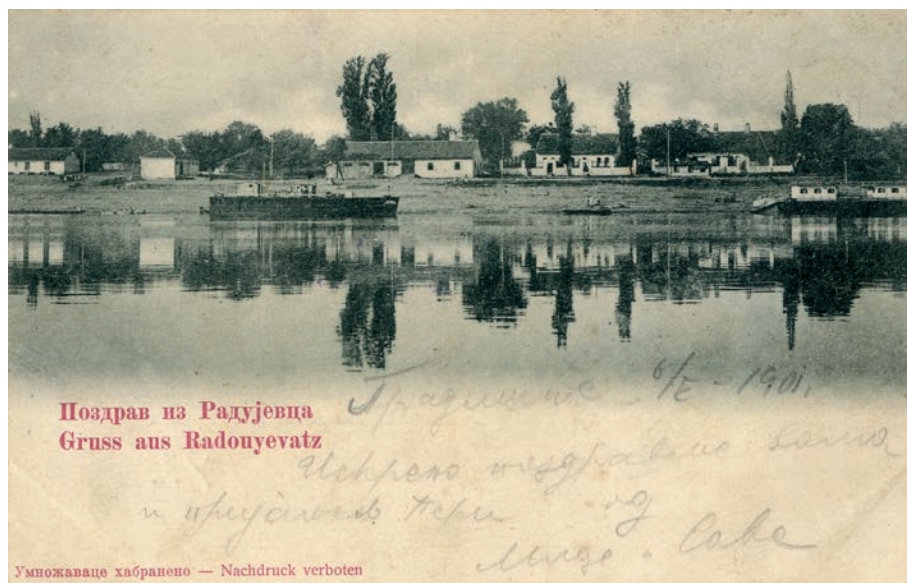
It was obviously strong political pressure, as even before the negotiations started Austria wanted to have the greatest privileges recognized. Serbian offer to recognize Austria the greatest privilege immediately provided that reciprocity is observed met with no response. By the ultimatum from September 18, 1880, Serbia was informed that it should, even before the start of the negotiations, accept Austro-Hungarian greatest privilege as its acquired right, otherwise the borders would be closed and customs war declared. There was no space left for the negotiations on the problem, only the answer was expected: yes or no? Ristić's government, intoxicated by newly gained independence, was especially badly impressed by rejecting Austria to negotiate with us on the basis of equality. Giving the greatest privilege without reciprocity would limit our customs independence and made further negotiations on the contract pointless, as exporting to our country, Austria could use all the benefits and relieves specified in our commercial contracts with other countries. At the same time, without the commercial contract signed, Serbian export could not ask for any benefits, therefore, Austria would completely protect its own interests in Serbia and Serbia could not protect its

40

Слободан Јовановић,
Влада Милана Обреновића, II,
Београд 1932, 271.

Slobodan Jovanović,
The Rule of Milan Obrenović, II,
Belgrade 1932, 271

Царинарница Радујевац,
почетак XX века. Разгледница.
Народна библиотека Србије.
The customs Office Radujevac,
beginning of the XX century.
The picture postcard, the Public
Library of Serbia.

Цариници у Радујевцу
Custom Officers, Radujevac

заштитити своје на њеној територији. Посебно опасна била је чињеница да ни даљи преговори са другим државама не би били ослобођени аустроугарског утицаја будући да би се све повластице које бисмо накнадно дали другим државама аутоматски односиле и на њу.

Аустроугарски ултиматум имао је јасну политичку поруку. Преговоре је требало водити у атмосфери у којој би се знало ко је велика сила а ко мала балканска државица. Ристић је био присталица ослањања на Аустроугарску, а држање његове владе за време уласка аустроугарских трупа у Босну и Херцеговину било је по оцени бечке дипломатије беспрекорно. Ипак на питању трговинског и царинског уговора морало је доћи до сукоба јер се од Ристића, који је свој живот посветио борби за слободу Србије, није могло очекивати да ће тако дуго чекати и у крви извојевану слободу сада олако жртвовати Аустроугарској. Притисак, уместо да сломи Ристића само га је ојачао у уверењу да је у крајњем случају боље загазити у царински рат, него пристати на претње. Јер, „царински рат са својим мукама и невољама биће и проћи ће, али економска независност, ако се једном изгуби, неће се лако повратити”.

Ристићев кабинет био је уверен да Србија може издржати царински рат. Србија није имала дугова, осим руског ратног, а потребе нашег становништва нису још биле до те мере развијене

own ones on its own territory. The fact that further negotiations with other countries would be affected by Austria was specially threatening, considering that all the privileges we would later give to other countries would automatically refer to Austria as well.

The Austro-Hungarian ultimatum had a clear political message. The negotiations should be carried on in such an atmosphere to show who is a great power and who is a small Balkan country. Ristić was the follower of relying on Austro-Hungary and the conduct of his government during entering of Austro-Hungarian troops into Bosnia and Herzegovina was above reproach. Nevertheless, as for the issue of the commercial and customs contract, the conflict was unavoidable, as Ristić, who devoted his life to the fight for the freedom of Serbia, could not be expected to give it up so easily to Austro-Hungary. Instead of breaking his will, the pressure made Ristić stronger and assured him that it was better to enter the customs war than agree to threats. As he pointed out, “the customs war with all its sufferings will last and end, but economic independence, once lost, will be hardly regained”.

Ristić’s cabinet was sure that Serbia could stand the customs war. Except for the Russian war debt, Serbia did not have any other debts and the needs of our population were not developed to

да би се несташница појединих роба из увоза одразила на широким слојевима становништва. Како су Ристићеве присталице говориле, једина штета од царинског рата била би што би „и варошани као и сељаци обукли сукнено одело”. Ипак, Ристићева процена није била реална. Ако је са становишта потрошача царински рат имао своје логике са становишта произвођача он је водио у катастрофу. Уколико би Аустроугарска затворила своју границу сељаци не би могли продавати своје производе. Ни помоћ коју је Србији изненада понудила Енглеска и склапање трговинског уговора нису битно променили стање⁴¹.

Ристићево стављање политичких мотива испред економских добро су дошли краљу Милану да обори ту владу и формира, састављену од младоконзервативаца која је, бар у почетку, радила у духу његових жеља.

Трговински уговор између Србије и Аустроугарске склопљен је 1881. године и утврдио је царинску стопу на 8% од вредности, али је поред ње за поједине предмете предвидео ниже и више стопе, те царињење по тежини (специфична царина) за велики број предмета. Нижа царинска стопа износила је 6% од вредности. Већа царинска стопа од 15% од вредности односила се на разну колонијалну робу и робу која у већини случајева није обухватала занатске и индустријске производе.

the extent that the shortage of some imported goods would affect the general population. As the Ristić's followers said, the only damage from the customs war would be that “the town people, like the villagers, would put on the cloth suit”. Nevertheless, Ristić's assessment was not realistic. Although from the customer's point of view it had some sense, it was a real disaster for the producers. If Austro-Hungary closed its border, the farmers could not sell their products. Neither the help suddenly offered to Serbia by England nor signing the commercial contract significantly changed the situation⁴¹.

King Milan used Ristić's putting political motives before economic to overthrow his government and set up a new one, made up of young conservatives working as he wanted.

The commercial contract between Serbia and Austro-Hungary was signed in 1881. It specified the rate of duty at 8% of the value, but for some items both lower and higher rates were imposed, as well as the customs clearance according to the weight (specific duties) for the large number of items. The lower tariff rate was 6% of the value. At the higher tariff rate of 15% of the value, different colonial goods were cleared, as well as the goods in most cases not comprising handicraft and industrial products.

The commercial contract between Serbia and Germany from 1882 gave the

41
Слободан Јовановић,
Влада Милана Обреновића, II,
Београд 1932, 271–280.
Slobodan Jovanović, *The rule*
of Milan Obrenović, II,
Belgrade 1932, 271-280

Трговински уговор између Србије и Немачке из 1882. године оставио је увознику слободно право да бира између царине по вредности и специфичне царине. Царинска стопа по вредности износила је 8% и 10% за највећи број производа. Уговор је дао нове царинске повластице које су, користећи клаузулу о највећој царинској повлашћености, вреде за све државе које су имале уговоре са Србијом, па и са Аустроугарском.

За разлику од осталих држава које су подједнако користиле поменуте царинске уступке за поједине врсте робе на основу трговинских уговора закључених са клаузулом највеће царинске повлашћености, Аустроугарска је добила веома велику царинску повластицу при увозу за извесне робе у пограничним саобраћају са Србијом. Царина на одређене предмете у пограничном саобраћају износила је свега половину оне коју су према уговореној тарифи уживале државе у трговинским односима са Србијом на основу одредаба о највећој повлашћености. У пракси, иза ових олакшица у пограничном саобраћају криле су се диференцијалне царинске стопе које су представљале веома велику привилегију за одређене Аустроугарске производе.

Трговински уговор између Србије и Аустроугарске осигуравао је аустријској индустрији привилегован положај на српском тржишту на штету домаћих заната и будуће српске индустрије.

importer the opportunity to choose between ad valorem duty and specific duties.

Ad valorem duty was 8% and 10% for the most number of products. The contract gave new customs relieves which, using the most-favoured nation clause, related to all the countries having contracts with Serbia, and Austro-Hungary as well.

Unlike other countries which equally used the above mentioned customs relieves for certain kinds of goods on the basis of the commercial contracts signed including the most-favoured nation clause, Austria got very high customs relief on the import for certain goods in the border transport with Serbia. The customs duty for certain items in the border transport was only half the duty paid, according to the specified tariff, by the other countries in their trading relations with Serbia based on the most-favoured nation clause. Practically, these benefits in the border transport meant differential customs tariffs, which was great privilege for the certain Austro-Hungarian products.

The commercial contract between Serbia and Austro-Hungary favoured Austrian industry at the Serbian market to the cost of domestic crafts and future Serbian industry.

Apart from these assurances aimed at denying domestic production protection

Поред ових гаранција које су ишле у правцу да се домаћој производњи ускрати заштита од конкуренције стране производње, Аустроугарска је добила и заштиту од евентуалних мера чисто фискалног карактера које би се могле спровести у Србији. Наиме, чланом 10. Уговора финансијске власти у Србији нису могле да наплаћују на производе увезене из Аустроугарске друге дажбине, дажбинске додатке или ма какве таксе ако се роба која се увозила није производила у земљи или округу где се роба налазила. Одредбе Уговора, без сваке сумње, ишле су у правцу потпуног економског потчињавања Србије.

Због својих интереса, аустроугарски капитал је, спречавајући сваку регуларну тржишну утакмицу, овим уговором обезбедио својим индустријским производима привилегован положај на српском тржишту, ставио под контролу српске финансије, осигурао својим представницима и трговачким агентима могућност неограничене делатности у Србији. На тај начин уништавано је српско занатство и успораван је развитак младе српске индустрије.

Економска зависност у којој је Аустроугарска држала Србију добро јој је дошла да нас спречи у вођењу националне политике, а аустро-немачки финансијски капитал настојао је да спречи утицај својих такмаца, трудећи се да и на том пољу заузме у Србији доминантни положај.

against foreign competition, the Austro-Hungarian production was also protected from the possible fiscal measures which could be carried out in Serbia. In other words, by article 10 of the Contract, the financial authorities in Serbia could not impose any duties, additional taxes or any other taxes on the products imported from Austro-Hungary if the imported goods were not manufactured in the country or area where they were located. Undoubtedly, the provisions of the Contract led to the total subordination of Serbia.

In order to protect its own interests, by this Contract preventing any regular market competition, the Austro-Hungarian capital enabled its industrial products the privileged position at the Serbian market, controlled Serbian finances and gave its trade representatives and agents the possibility for unlimited activity in Serbia. In that way, it discouraged Serbian crafts and slowed down the development of young Serbian industry.

Economic dependence imposed on Serbia by Austro-Hungary was used to protect us from conducting national policy, and the Austro-German financial capital tended to prevent the influence of its concurrents, trying to take a dominant position in Serbia in that field as well.

On the expiry of 10 year period specified in the commercial contract from 1881, there was increasing tendency in

додаваће се чистој тежини и тежина обичног начина паковања.

Чл. XVIII.

Правила и упутства за увођење у живот и примену овога закона прописује министар финансија. И правила и све наредбе које се буду на основу овог закона издавале, објављиваће се у службеним новинама.

Чл. XIX.

Овај закон ступиће у живот петог дана а по истеку онога дана, којег буде обнародован у „Српским Новинама“ и тада престају важити закон о општој царинској тарифи од 5. Јуна 1883. године, са свима њиховим изменама и допунама, као и сва друга законодавна наређења, која су му противна.

У В О З

Редни број тарифе	Р О Б А	ЦАРИНА		Дара се одбија од 100 кр. нечисте (шпорко) тежине
		од	дин.	
1	I Артија непрерађена			
	Артија унијача, проста (сура и бела); артија за наковање, коричара (напендека) и картон-папир без разлике (изузимајући картонпапир за посетнице и фотографије), на и у маси обојена или накомом смесом премазана за наковање, кровове и т. д.	100 к.	8—	15 у сандуцима и буцама
	Артија унијача фиња, у маси обојена	» »	12—	10 у котарицама
3	Артија за писање, штампане и цртање, на и сва друга артија, неспоменута под бр. 1, а, изузимајући артију за цигарете и „сајденпапир“	» »	14—	5 у базама и цаконима
	<i>Примедба:</i> Овде свада и фињи картон за посетнице и			

Редни број тарифе	Р О Б А	ЦАРИНА		Дара се одбија од 100 кр. нечисте (шпорко) тежине
		од	дин.	
4	Фотографије, као и свака артија за њима без монограма, цртежа и слика, на и у кутијама од картона сваке врсте и израде.			
	прерађена			
5	Артија шарена, лакована и бронзована (тако звана златна и сребрна артија); артија прозачна („транспарент-папир“) омањена или увоштена; артија прилељена на платну	100 к.	20—	
6	Артија стакласта, некуша и шпирга	» »	40—	
7	Артија штампана, шпартана (растрарава) или квадратна у бојама	» »	12—	
8	Артија за њима са монограмима, цртежима и сликама, на и у кутијама сваке врсте и израде; и артија са сликама	» »	25—	15 у сандуцима и буцама
9	Позиднице (танети) и шаблони (патрони) за собне молере, траке, (наптанке) од артије за украсе; шупљикаста или избушена артија, чинке од артије	» »	35—	10 у котарицама
10	Кувурти без монограма, цртежа и слика, на и у кутијама сваке врсте и израде	» »	60—	5 у базама и цаконима
11	Кувурти са монограмима, штампаном фирмом, платном постављени, цртежима и сликама, и у картонским кутијама сваке врсте и израде	» »	14—	
12	Фишени и кесе од артије за наковање, и са наштампаном фирмом итд.	» »	35—	
13	Артија, на и штампана, шпартана (растрарава) или бојом квадратна кад је у корицама од артије или напендека прошњена или повезана	» »	10—	
		» »	20—	

Преглед увозних такси за Аустроугарску према тарифи из 1892. године.

The review of the import duties for Austro-Hungarian according the tariff from 1892.

По истеку рока од 10 година предвиђених трговинским уговором од 1881. године, тежња за вођењем самосталне и протекционистичке политике и веће царинске заштите знатно је ојачала у Србији. Не само занатлије већ и врх трговачке класе желели су да се таква политика спроводи у интересу заната и сопствене индустрије. Приликом преговора о новом трговинском уговору српска влада је настојала да оне производе који су угрожавали домаће занате и успоравали развој домаће индустрије, издејствује више царинске стопе, али је Аустроугарска пружила отпор. Она је желела да и убудуће својим индустријским производима обезбеди слободан приступ на српско тржиште. Проблеми у преговорима у Бечу 1891. године представљали су у суштини сукоб аустроугарске индустријске и недовољно развијене, српске трговачко-индустријске класе. У овом неравноправном сукобу српска страна је поново натерана на попуштање, тако да је и нови трговински уговор из 1892. године задржао по Србију веома тешке трговинско-царинске услове. Њиме се није променила суштина привредних односа Србије и Аустроугарске. И у наредних 10 година аустроугарски производи имали су повлашћен положај на српском тржишту. Изузимајући мали број побољшања, увозне царине на њихове производе остале су ниске и недовољне да заштите прве погоне за прерађивачку

Serbia to conduct independent and protectionist policy, as well as provide greater customs protection from Austro-Hungary. Not only the craftsmen but the top of the trading class as well, wanted that policy to be conducted for the sake of crafts and its own industry. In the negotiations on the new commercial contract, the Serbian government tended to impose higher customs tariffs on those products discouraging domestic crafts and slowing down the development of domestic industry, but the Austro-Hungarian side offered resistance. It wanted its industrial products to have free access to the Serbian Market in future as well. The problems in the negotiations in Vienna in 1891 were basically the conflict between the Austro-Hungarian industrial and underdeveloped Serbian trading and industrial class. In this unequal conflict, the Serbian part was forced to give up again, so the new commercial contract from 1892 also contained unfavourable trading and customs conditions for Serbia. This commercial contract did not change the basic aspects of the economic relations between Serbia and Austro-Hungary. In the next ten years, Austro-Hungarian products were still favoured at the Serbian market. Except for a small number of improvements, the import duties on the Austro-Hungarian products remained small and inadequate to protect the first production plants. The only somehow more important

производњу. Једине, нешто значајније олакшице, биле су што се увозна царина није више наплаћивала по вредности већ по тежини робе, чиме је увозницима онемогућено да фиктивним смањивањем вредности робе избегну плаћање одговарајуће царине и што су за аустроугарски увоз у Србију укинута диференцијалне царине, прикривене повластицама у пограничном саобраћају.

Новим Законом о општој царинској тарифи⁴² ово стање је и формално утврђено. Аустроугарска је и овог пута успела да, упркос тежњама српске трговачко-индустријске буржоазије, српским царинама одузме заштитни карактер који је био неопходан занатима и домаћој индустрији на прелазу 19. у 20. век⁴³.

Упоредни преглед царинских прихода и вредности увоза, извоза и транзита кроз Србију.⁴⁴

privileges, were that the import duty was not paid ad valorem any more but by the weight of the goods, which prevented the importers from avoiding paying adequate duty by fictive reduction in the value of the goods, and that differential customs, hidden by the benefits in the border transport, were abolished for the Austro-Hungarian import into Serbia.

By the new Law on the general customs tariff⁴², this situation was formally approved. In spite of the tendencies of the Serbian trading and industrial bourgeoisie, this time again Austro-Hungary managed to deny the Serbian customs houses protection necessary for the crafts and domestic industry at the turn of the 19th and 20th centuries⁴³.

Parallel review of the customs income including the values of import, export and transit via Serbia⁴⁴:

Година/ Year	Приход/Income	Извоз/Export	Увоз/Import	Транзит/Transit
1879.	2.696	38.881	41.566	1.184
1880.	2.600	35.213	46.096	1.246
1881.	3.387	40.127	43.173	983
1882.	3.302	40.334	48.451	585
1883.	4.213	40.232	49.716	414
1884.	4.649	39.969	50.497	598
1885.	3.381	37.625	40.472	551
1886.	3.547	40.718	51.695	414
1887.	3.514	36.130	36.479	969
1888.	3.650	38.909	35.183	5.780
1889.	3.689	39.066	34.843	7.990
1890.	3.834	45.840	38.044	13.906
1891.	3.701	52.480	42.806	18.368

42
Закон од 2. априла 1892. ЗЗУ бр. 49

The Law from April 02, 1892; ZZU no. 49

43
Никола Вучо, исто, 232.
Nikola Vučo, do. 232

44
Све вредности су приказане у хиљадама динара. „Цариник” 1893/1, 27.

All the values are given in the thousands of dinars. "The Customs Officer" 1893/1, 27

Упоредни преглед царинских прихода показао је да трговински уговори сачињени након стицања независности нису били повољни по Србију. Примера ради, приход остварен 1868. године (2.635.000 динара) био је тек за милион динара мањи од онога из 1891. године (3.701.000 динара) иако је Србија у међувремену повећала царине са 3 на 6% и увећала своју територију и број становника за трећину.

Царински приходи били су хетерогени и обухватили су већи број прихода који су наплаћивани по различитим основама. По номиналном износу не толико доминантан, али веома значајан, био је онај који се наплаћивао по основу споредних такси, а обухватао је чак дванаест различитих основа наплате:

- кантарина, која се наплаћивала најпре 8 а потом 10 пара на 100 кг робе. Почела је да се наплаћује од 1858. године и доносила је приход од 107.000 динара 1881, а 183.000 динара 1891. године. Била је то накнада за мерење тежине робе приликом увоза и наплаћивана је само на првој царинарници приликом уласка робе у земљу;
- ношевина, која се наплаћивала 20 пара на 100 кг робе. Доносила је приход од 70.000 динара 1881, а 72.200 динара 1891. године. Била је то накнада за физички рад на утовару и истовару робе у цари-

The parallel review of the customs income showed that the commercial contracts signed after gaining independence were unfavourable for Serbia. For example, the income generated in 1868 (2,635,000 dinars) was only one million dollars lower than that from 1891 (3,701,000 dinars) although, in the meantime, Serbia raised the customs tariff from 3% to 6% and increased its territory and the number of population for one third.

The customs income was heterogeneous and comprised different taxes collected on different basis. The income collected on the basis of the additional taxes, although not so dominant by its nominal amount, was very important. It comprised as many as twelve different aspects of collection:

- Steelyard weight charges, which were first 8 paras and then 10 paras on 100 kg of goods. It was collected from 1858, bringing the income of 107,000 dinars in 1881 and 183,000 dinars in 1891. It was the allowance for measuring the weight of the imported goods and it was collected at the first customs house only on entering the goods into the country.
- Carrying charges, which were 20 paras on 100 kg of goods. It generated the income of 70,000 dinars in 1881 and 72,200 dinars in 1891. It was the allowance for the manual work on the loading and unloading

нарницама и наплаћивана је где год су постојали носачи у царинарници, чак и уколико они не би физички претоварали робу;

- лежарина, наплаћивала се 5 пара на 100 кг робе која се складиштила у царинском магацину преко шест дана;
- жиговина, која је наплаћивана 5 пара по врућем и 2 паре по хладном жигу и била је накнада за печење робе;
- оборина, која је наплаћивана 5 пара по грлу крупне и 2 паре по грлу ситне стоке;
- декларације (25 пара и уметак 5 пара), признаница (10 пара по комаду) и статистичка такса;
- бродарина, која је наплаћивана не више од 30 пара за лица, 10 пара за грло крупне и 5 пара за грло ситне стоке, али само тамо где је држава била обавезна да организује превоз;
- возарина, која је наплаћивана 3 динара по чамцу, односно 12 динара за мању или 30 динара за већу скелу;
- калдрмарина, која је наплаћивана у корист општинских фондова за исправку путева и уређење обала.

Све ове споредне таксе имале су карактер накнаде трошкова и углавном су кориштене за подмиривање реалних трошкова и плаћање особља које је

of goods at the customs houses and it was collected wherever there were carriers at the customs houses, even if they would not manually perform reloading of the goods.

- Storage charges, which were 5 paras on 100 kg of goods being stored in the customs warehouse for more than 6 days.
- Customs seal charges, which were 5 paras per hot and 2 paras per cold seal and it was the allowance for sealing the goods.
- Stockyard charges, which were 5 paras per a bovine cattle head and two paras per a small stock head.
- Customs declarations (25 paras and 5 paras for the insert), receipt (10 paras each) and statistical tax.
- Shipping charges (freight), which were not more than 30 paras for persons, 10 paras for a bovine cattle head and 5 paras for a small stock head, but only in the cases where the country was obliged to organize transport.
- Boat/ferry charges (freight), which were 3 dinars per a boat, 12 dinars for a smaller and 30 dinars for a bigger ferry.
- Cobbled roads charges, which were collected for the benefit of municipality budgets for road reconstruction and bank regulation.

All these additional taxes were the allowances for the charges and they were mostly used for clearing the real expenses

радило конкретне послове у оквиру царинског поступка.

У атмосфери ступања на снагу новог царинског уговора покренут је и први стручни часопис „Цариник”, како га је сам власник и уредник Аца Миловановић назвао „лист за српско и страно цариништво”. Већ у првом броју, за јануар 1893. године, дати су мотиви за покретање и циљ његовог излажења. Непосредни повод било је ступање на снагу новог трговинског уговора са Аустроугарском и очекивања да стара царинска тарифа мора доживети корените промене, те се овим часописом желело указати на њихове могуће правце али и сугерисати на оне у организацији царинске службе, које је аутор оценио као „заостало много од цариништава, какво је, не речемо светско, већ најближих наших суседа”.

Ни нешто раније донесен Устав од 3. јануара 1889, који је усвојен у узаврелој политичкој атмосфери, бавећи се претежно политичким питањима, није стриктно третирао питање царина. У члановима 176. до 178. регулисано је „државно имање” у оквиру чега је прописано да оно обухвата „сва покретна и непокретна добра и сва имовна права, која држава као своја прибавља и држи”⁴⁵.

Владавина Обреновића у задњој деценији деветнаестог века била је време динамичне законодавне активности.

and providing the payments for the personnel doing specified jobs within the customs service.

As the first customs contract came into operation, the first professional journal was also established, called “The Customs Officer”. Aca Milovanović, the owner and editor, described it as “the journal for the Serbian and foreign customs”. In its first copy of January 1893, the motives and objectives for its establishing and publishing were explained. The immediate cause was coming into operation the new commercial contract with Austro-Hungary and the expectations that the old customs tariff was subject to radical changes. The journal wanted to indicate the possible ways of changes and suggest the changes in the customs organization, which the author described as “falling behind the customs not only in the world but even with our closest neighbours”.

The Constitution from January 03, 1889, enacted under the boiling political conditions and dealing mostly with political issues, did not specially treat the issue of the customs, either. In the articles 176 to 178, the “state property” was regulated, specifying that it comprised “all movable and immovable assets and all the property rights the country gets and keeps as its own ones”⁴⁵.

The rule of the dynasty Obrenović in the last decade of the 19th century was the period of dynamic legislation. Apart from establishing new customs tariffs, by

⁴⁵
Јаша Продановић, Исто, 330.
Jaša Prodanović, do. 330

Осим доношења нових царинских тарифа, Законом о изменама и допунама у Закону о устројству царинарница установљена је нова организација царинарница у земљи. Потом су усвојени прописи који су регулисали оснивање и функционисање царинског курса.

Организација царинарница мењана је у кратком периоду 1896. и 1899. године још два пута, а веома честе су биле и промене у отварању или затварању одређених царинарница. И прописи о царинској тарифи стално су усавршавани. Већ у зиму 1896. године новим тарифама прецизирано је ослобађање од царине наоружања и опреме за војску, медаље и одликовања, лекова и лекарског прибора за сузбијање заразних болести и коња за војску.

Доношењем нових прописа покушано је да се утиче на побољшања у раду на наплати дажбина у царинарницама. Најпре су изменама и допунама Закона о устројству царинарница предвиђене мере на сузбијању кријумчарења које су предвиђале чак и претрес лица и станова да би маја 1896. године била прописана и правила са дужностима ревизора при царинарницама. Његове основне дужности биле су да додатно контролише прегледаче (са изузетком робе вредности до 10 динара) при претресима, те сачињавање посебне белешке на декларацији која је потврђивала да је контрола извршена.

the Law on changes and supplements in the law on setting up customs houses, new organization of the customs houses in the country was set up. Then, the regulations specifying setting up and functioning of the customs rate of duty were established.

The organization of the customs houses was changed in the short period of time in 1896 and twice in 1899, and there were frequent changes in setting up and closing of some customs houses. The regulations on the customs tariff were also often improved. In the winter of 1896, the new tariffs specified the exemption from duty of the armament and equipment for the army, medals and decorations of honour, medicines and medical equipment for the control of diseases, as well as the horses for the army.

The new regulations were aimed at improving the collection of duties at the customs houses. Firstly, by the amendments of the law on establishing the customs houses, some measures for the control of smuggling were introduced, specifying even the search of persons and houses, and in May of 1896, the regulations comprising the inspectors' duties at the customs houses were also specified. The chief inspector's duty was to exercise additional control over examiners (except for the goods up to 10 dinars worth) by simultaneous examination with the examiner and to make a special note on the declaration approving that the control was exercised.

Група царинских чиновника
у Београду 1899. године.
Непознати фотограф.
Историјски музеј Србије.

The group of customs officers
in Belgrade in 1899. Unknown
photographer. The History
Museum of Serbia.

Посебно значајан период за доношење царинских прописа био је за време владе др Владана Ђорђевића⁴⁶ који је трајао од октобра 1897. па до јула 1900. године. Користећи као повод неуспели Ивањски атентат, краљ Александар је, потпуно поразивши опозицију, преузео кормило власти у своје руке. Тако је обезбедио да се закони у скупштини доносе у складу са предлозима Владе без дуге и детаљне скупштинске расправе и опструкције опозиције. То је Влади омогућило да у кратком времену донесе већи број политичких, просветних и привредних закона. Агилни министар финансија Вукашин Петровић у само девет месеци успео је да обезбеди да се донесу Закон о општој царинској тарифи, Царински закон, Правила за вршење службе финансијске страже, Правило о службеном оделу царинског особља и Царински поступак. Био је то период када су, копирајући узор најразвијенијих европских земаља, у Србији постављени темељи многих државних институција па и царине.

Иако за Царински закон нема конкретних података у архивама, поступак за доношење закона у време Ђорђевићеве Владе био је једноставан. Преко дипломатске мреже прибављени су закони из већих европских држава (Француска, Белгија, Италија, Швајцарска...), затим су превођени на наш језик, усаглашавани са нашим економским

Especially important period for passing the customs regulations was the period of the rule of PhD Vladan Đorđević⁴⁶, lasting from October 1897 to July 1900. Using unsuccessful Ivanjski assassination as an excuse, and completely defeating the opposition, king Aleksandar assumed power. Thus, he enabled the laws in the assembly to be passed in accordance with the government proposals without long and detailed discussion and opposition obstruction. This made it possible for the government to pass a large number of political, educational and economic laws for the short period of time. For the period of nine months only, the enterprising Finance Minister Vukašin Petrović managed to provide for the following laws to be introduced: the Law on the general customs tariff, the Customs Law, the Regulations for accomplishing service of the revenue police, the Regulation for the customs personnel working clothes and the Customs procedure. It was the period when, copying the models of the most developed European countries foundations were laid in Serbia of the large number of state institutions, the customs being one of them.

Although there is not any specific information about the customs law in the archives, the procedure for passing the law in the period of Đorđević's government was simple. Through diplomatic channels, the laws from some of the European countries (France, Belgium, Italy, Switzerland...) were collected, translated into our language,

46

Слободан Јовановић, *Влада Александра Обреновића II*, Београд 1931, 14–41.

Slobodan Jovanović, *The rule of Aleksandar Obrenović, II*, Belgrade 1931, 14–41

и политичким положајем, након чега је комбиновањем најприхватљивијих делова израђиван домаћи законски предлог који је прослеђиван послушној либерално-напредњачкој скупштини, а она га је просто усвајала без веће дискусије.

И летимични поглед на преводе законских текстова других земаља⁴⁷ указује на велику сличност и узоре по којима се законодавац руководио приликом утврђивања текста закона или подзаконских аката.

На тај начин системским регулисањем царинске службе и царинског поступка уз прописивање царинских тарифа и рационалну организацију царинарница постављене су основе савремене царинске службе у Србији.

По свом значају посебно се истиче Царински закон⁴⁸. У њему је у 266 чланова обрађена укупна проблематика царине и царинске службе. Закон је имао три поглавља.

Први део представља општи увод који обухвата: опште одредбе са укупно 28 чланова (1–28); царињење 24 (29–53); враћање и накнада дажбина два (54–56); увоз 33 (57–90) који је у посебним деловима регулисао увоз робе за непосредну потрошњу у земљи, за неизвесну продају, затим за увоз робе упућен другој царинарници, увоз угледа (мустри), робе на прераду, стоке која се привремено увозила ради

coordinated with our economic and political position and finally, by combining the most appropriate parts of the laws obtained in this way, domestic draft law was worked out. Such a draft was passed on to the obedient liberal-progressive assembly which simply adopted it without much discussion.

Even quick look into the translations of legal provisions of the other countries⁴⁷ indicates the great similarity and models which the legislator used in the process of writing the text of the law and sub-Act documents.

In that way, by systemically regulated customs service and procedure along with the specified customs tariffs and rational organization of the customs houses, the foundations were laid of the modern customs service in Serbia.

Of special importance is the Customs Law⁴⁸. Consisting of 266 articles, it analyzed the whole problem area of the customs and customs service. The Law comprised three chapters.

The first part is general introduction including: general provisions with the total of 28 articles (1-28); customs clearance, 24 articles (29-53); remission and reimbursements 2 articles (54-56); import 33 articles (57-90) which in separate parts regulated: the import of the goods for the immediate consumption in the country, the import of the goods for uncertain sale, the import of the goods sent to the other customs house, the import of models (patterns), the

⁴⁷ Објављени у часопису „Цариник” 1893. године. Published in the journal “The Customs Officer” in 1893

⁴⁸ Царински закон од 23. јануара 1899, ЗЗУ бр. 54, 112. The Customs Law from January 01, 1899; ZZU no. 54, 112

ЦАРИНСКИ ПОСТУПАК

ГЛАВА ПРВА

А. Опште одредбе.

Члан 1.

На основу члана 265. закона царинског од 23. јануара 1899. године, Министар Финансија прописује овај царински поступак за извршење царинског закона.

Члан 2.

Царинска линија је државна граница Краљевине Србије (чл. 1. цар. зак.).

Ако државну границу образују, реке, онда се обала речна сматра за царинску линију.

Члан 3.

Царински надзор вршиће се над целом царинском границом, а у унутрашњости земље у простору од 10 километара. Овај део области, који је подвргнут царинском надзору, зове се *царинска зона* (чл. 212. цар. зак.)

Свака царинарница на граничној међи има своју зону, која ће се између сваке царинарнице нарочитим знацима обележити на царинској линији.

Царинарнице ће у своје надлежству на видном месту истаћи списак свију оних места, која припадају њеној зони у означеном простору, пошто тај списак размотри и овери Царинска Управа.

Члан 4.

Роба се може преносити преко границе само признатим царинским путевима и на оним местима, која царинарница одреди за прелазак (чл. 3. цар. зак.). Ова места и прелази биће обележени нарочитим видним знацима.

Железничке пруге, насипи и друмови на граници, које гради држава, округ, срез или општина, које др-

исхране. Извоз робе обрађен је у 15 чланова (91–106); превоз кроз Србију 12 (107–119); домаћи превоз пет (120–124); поступак са робом којој је рок лежања истекао 10 (125–134); о поступку са путницима седам (134–141); царинске кривице и казне 52 члана (142–194) и део о расподели новца добијеног од продаје робе и казни по овом закону шест чланова (195–200).

Други део регулише царинске власти, а потом детаљније о царинској управи седам чланова (202–208); царинарницама 17 (209–226) и финансијској стражи 30 (227–256).

Трећи део регулисао је приходе и расходе и прелазне и завршне одредбе 10 чланова (257–266).

Ступањем на снагу овог закона, у употребу је ушло још осам закона и прописа, између осталог и Закон о устројству царинарница из 1863. године. Њиме је на јединствен, модеран начин заокружена организација царинске службе. У изради закона коришћени су страни узорци који су омогућили да се њиме успешно обухвати широка проблематика царине и царинске службе.

Нормативна делатност окончана је 20. септембра 1899. прописивањем Царинског поступка⁴⁹. Њиме је у девет поглавља кроз 297 чланова детаљно прописан поступак царинења у свим ситуацијама.

import of the goods for processing, the cattle temporarily imported for fattening; the export of goods is given in 15 articles (91-106); transit through Serbia in 12 articles (107-119); domestic transport in 5 articles (120-124); the procedure for the goods with the expired storage period in 10 articles (125-134); the procedure related to the passengers in 7 articles (135-141); the customs offences and punishments in 52 articles (142-194) and the part about distribution of the money obtained from selling of goods and punishments according to this law in 6 articles (195-200).

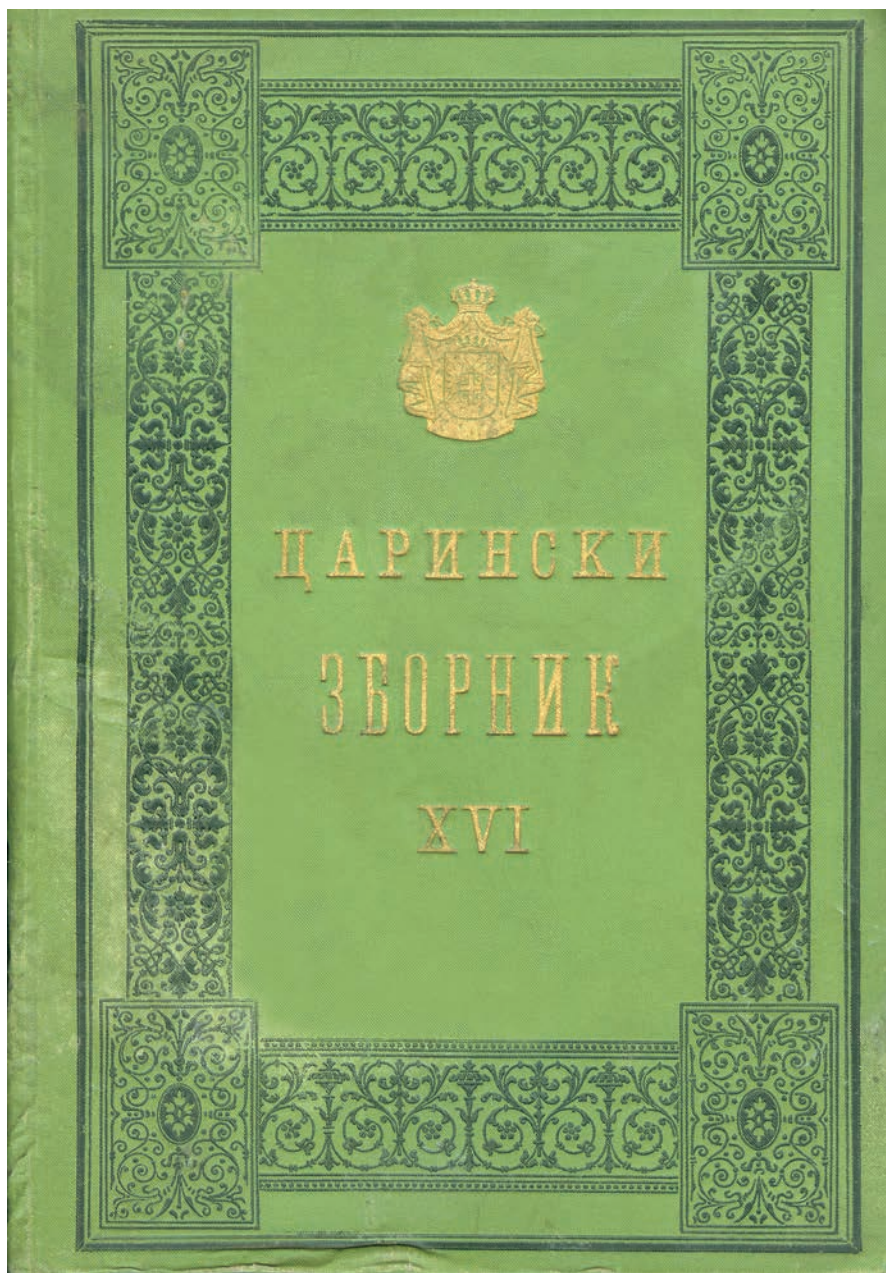
The second part specified the customs authorities and then gave detailed information about the customs administration in 7 articles (202-208), the customs houses in 17 articles (209-226) and revenue police in 30 articles (227-256).

The third part specified earnings and expenses and, as well as transitional and final provisions in 10 articles (257-266).

By this law coming into operation, another eight laws and regulations were also introduced, among the others the Law on setting up the customs houses from 1863. It completed the organization of the customs service in a modern way. Foreign models were used enabling the text of the law to comprise the wide problem area of the customs and customs service successfully.

Legislative activities were completed on September 20, 1899, by specifying the Customs procedure⁴⁹. The customs

49
Царински поступак од
20. септембра 1899, ЗЗУ
бр. 54, 611.
The Customs Procedure from
September 20, 1899; ZZU no.
54, 611

Царински зборник,
Народна билбиотека Србије
Customs Corpus Day,
Public library of Serbia

Посебно занимљива је допуна Царинског закона из 1904. године⁵⁰ која прописује казнене одредбе за подмићивање и чији кључни део гласи:

„Службеник царински, који би ма шта примио, поклон, обећање итд., те да изврши или не изврши какву радњу која би била у његовој надлежности, казниће се за примање поклона, обећања или мита по одредбама члана 105. и 106. КЗ, иначе дисциплинским путем по одредбама Закона о чиновницима грађанског реда на губитак службе и свих права. Казниће се губитком службе дисциплински, ако би примио или захтевао ма у ком то облику, било у облику дневнице, дујурне, подвознине итд. Или под ма каквим другим изговором какву новчану награду, на коју по закону нема право, па да изврши ма какву радњу која му је у дужности.”

Питање корупције било је и тада актуелно, а ова измена само сведочи о решености да се царинска служба томе супротстави.

Царински рат

Победа општег курса аграрне заштите у Немачкој почетком 20. века наговестила је општи правац трговинских односа. Најпре Немачка, а за њом и остале земље одустале су од принципа слободне трговине, све чешће примењујући

clearance procedure in all the situations is given in detail in nine chapters comprising 297 provisions.

The annex of the Customs Law from 1904⁵⁰ specifying penalty clauses for bribing is especially interesting. Its crucial part is as follows:

“The customs officer who would receive anything, a prize, promise, etc., or does or does not any activity he is authorized for, will be punished for receiving a prize, promise or bribe according to the provisions of the articles 105 and 106 of the Customs Law, or disciplinary action could follow according to the provisions of the law related to the middle class office workers resulting in the loss of service and all the rights.

He will be punished by the loss of service if he receives or requests any allowance, freight or any other form of remuneration he does not have the right to get”.

The issue of corruption was also present at that time and this amendment proved determination of the customs service to prevent it.

Customs war

The victory of the general course of agricultural protection in Germany at the beginning of the 20th century indicated the general course of trading relations. Firstly, Germany and then all the other countries, gave up the principle of free trade. They

⁵⁰
Закон о изменама и допунама
у царинском закону од
24. фебруара 1904, ЗЗУ
бр. 59, 152.

The Law on the amendments in
the customs law from February
24, 1904; ZZU no. 59, 152

мере државне интервенције и заштите велепоседа.

Иако болан по све земље, овај процес одговарао је тежњама трговачке и индустријске буржоазије у Србији. Аграрна заштита у Аустроугарској омогућила је политику индустријске заштите у Србији. Друштвене снаге у Србији које су желеле дистанцирање од северног суседа и осамостаљивање прихватиле су ову политику свесно тежећи царинском рату. Та политика манифестовала се у аутономној царинској тарифи 1904. године, трговинским уговорима са Немачком 1904. и Турском 1905. године и царинским савезом са Бугарском 1905. године. Она је трасирала правац даљег привредног и политичког развоја Србије и показала да су сазреле друштвене снаге које ће покренути и добити царински рат са Аустроугарском.

Да би могла ући у читав низ преговора о закључивању нових трговинских уговора прилагођених новом курсу трговинске политике који је завладао Европом, Србија је најпре морала изменити и допунити своју царинску тарифу. Стара тарифа из 1893. године била је превазиђена. Била је то она тарифа која је по строгим упутствима аустроугарских стручњака била састављена за само два дана, а допуне из 1899. године нису могле изменити њену основу. При том је имала два крупна недостатка:

more frequently applied the measures of state intervention and protection of properties.

Although painful for all the countries, this process was suitable to the aspirations of the trading and industrial middle class in Serbia. The agricultural protection in Austro-Hungary enabled the policy of the industrial protection in Serbia. The social forces in Serbia who wanted to separate from their northern neighbour and become independent accepted this policy deliberately aiming at the customs war. This policy was reflected in the autonomous customs tariff in 1904, commercial contract with Germany in 1904 and Turkey in 1905 as well as the customs alliance with Bulgaria in 1905. This policy traced the direction of further economic and political development of Serbia and showed the social forces that would start and win the customs war with Austro-Hungary were strong enough.

In order to enter the whole series of negotiations on signing new commercial contracts adjusted to the new course of trading policy in Europe, Serbia had to change and supplement its tariff first. The old tariff from 1893 was superseded. It was the tariff drawn up for two days only, on the strict instructions from the Austro-Hungarian experts, and its amendments from 1899 could not change its basic elements. This tariff had two big faults: developed for financial needs, it unnecessarily

рађена из финансијских потреба оптеретила је сировине и полупрерађевине што је оматало развој индустрије; поред царина предвиђених тарифом, постојао је и обртни порез, као облик посредне царине који је усложњавао читав поступак.

Нова царинска тарифа, која је усвојена у скупштини марта 1904. године, отклонила је ове недостатке. Она је рађена на основу заштитног и фискалног начела и то тако да је заштита најпре уведена за оне индустријске гране које су постојале у Србији. Тако је царина на брашно подигнута са 8,5 на 12 динара, на сирови шећер са 13,5 на 25 динара, на шећер у праху са 12,5 на 40 динара за 100 кг. Повећане су царине и на сапун, пиће, текстил, док су индустријске сировине ослобођене плаћања. Страх који се раширио Европом због заштитних аграрних царина потресао је и Србију, јер су за увоз пољопривредних производа прописане високе царине.

Тарифа је поред заштитног имала и фискални циљ јер царине, не само да су биле значајан државни приход, већ су биле заложене и као подлога државних зајмова. По тарифи из 1904. године, дотадашњу царину у сребру замењена је златном, а значајно је и укључивање обртног пореза. Тиме су дажбине подигнуте и укинут је анахронизам посредног повећавања српских царина који је опстајао још из турских

burdened a lot the raw materials and half-finished products – which disturbed the development of industry; apart from the customs duties specified by the tariff, there was circulating tax, as the form of indirect customs clearance which made the customs procedure more difficult.

The new customs tariff, adopted at the assembly in March 1904, eliminated these faults. It was drawn up based on the protection and fiscal principle in such a way that the protection was first introduced for those industrial branches existing in Serbia. Thus, the customs duty paid on flour was increased from 8.5 to 12 dinars, on raw sugar from 13.5 to 25 dinars, on powdered sugar from 12.5 to 40 dinars for 100 kg. The customs duties were also increased on soap, drinks, textiles, while the industrial raw materials were exempted from duties. The fear spreading Europe due to protective agricultural customs duties affected Serbia as well, so high duties were issued for the import of agricultural products although Serbia was the exporter of agricultural products.

Besides protective, the tariff also had fiscal aim as the customs duties were not only important state income but they were mortgaged as the ground for the state loans. According to the tariff from 1904, the earlier customs duty in silver was replaced by the customs duty in gold, and it was very important that circulating tax was also included in it. In this way, the customs

времена. Установљен је Царински савет и предузете су мере за реорганизацију царинске службе⁵¹. Овако формулисана царинска тарифа била је основ за све предстојеће преговоре о закључивању трговинских уговора.

Од изузетног значаја за Србију било је закључивање трговинског споразума са Немачком. Диктирајући нови правац трговинске политике, Немачка је, под притиском својих земљопоседника почетком 1904. године отказала све трговинске уговоре и упутила позив за нове преговоре. У то време та земља је израстала у прворазредног спољно-трговинског партнера Србије. И док је раст међусобне трговинске размене Србије и Аустроугарске у периоду 1894–1903 био 22,2%, истовремено је раст извоза у Немачку био 74,5%. Не само у Србији, Немачка је економски истискивала свог политичког савезника. Србија је одуговлачила почетак преговора желећи да се најпре споразуме са Аустроугарском као значајнијим партнером. Међутим, под утиском узастопних ултимативних захтева Немачке Србија је у новембру 1904. године приступила преговорима који су завршени потписивањем усаглашеног текста, последњег дана рока одређеног за окончање преговора – 29. новембра 1904. Српско-немачки уговор у Бечу је окарактерисан као издајнички јер је закључен пре него што је Аустроугарска

tariff was increased and the anachronism of indirect increase of the Serbian customs duties dated back from the Turkish times was abolished. The Customs Council was established and some measures for the reorganization of the customs service⁵¹ were taken. The customs tariff regulated in this way was the basis for all the forthcoming negotiations on signing commercial contracts.

Of special importance for Serbia was signing of the commercial agreement with Germany. Dictating a new course of trading policy and under the pressure of its landowners at the beginning of 1904, Germany renounced all the commercial contracts and called for new negotiations. At that time, Germany was growing into the first-class foreign trade partner of Serbia. And while the growth of mutual exchange trade between Serbia and Austro-Hungary in the period from 1894 to 1903 was 22.2%, at the same time the growth of export to Germany was 74.5%. Not only in Serbia Germany economically pushed back its political ally. Serbia slowed down the beginning of the negotiations wishing to make an agreement with Austro-Hungary first, as more important partner. However, influenced by successive German ultimatums, in November 1904, Serbia started the negotiations that were finished on the last day specified for the end of the negotiations, November 29, 1904 by signing a coordinated text. The Serbian-German contract in Vienna was characterized as dis-

51
Димитрије Ђорђевић, *Царински рат Аустро-Угарске и Србије 1906–1911*, Београд 1962, 106.
Dimitrije Đorđević, *The Customs War between Austro-Hungary and Serbia 1906-1911*, Belgrade, 1962, 106

регулисала своје односе са Немачком. Нови српско-немачки уговор био је доста узак. Србија није могла остварити свој главни захтев: право извоза живе стоке и слободан промет свежег меса, укључујући и транзит клане стоке и меса кроз Немачку. Сачуване су дотадашње царине на саве шљиве и пекмез, чији је извоз у Немачку био вредан између 10 и 11 милиона динара. Нова уговорна царина обухватила је обртни порез и њоме је постигнута тржишна заштита српске индустрије. Србија је добила клаузулу највеће повлашћености и клаузулу о изборном међународном суду за случај спорова насталих приликом примене уговора⁵². После једногодишњег одлагања ратификације, из унутрашњополитичких разлога, српска скупштина је ратификовала споразум 22. фебруара 1906. године – у последњи час пре почетка царинског рата са Аустроугарском.

Истовремено, Србија је водила и преговоре са Турском о новом трговинском споразуму. Претходни, закључен 1888. године, имао је свега десет тарифних ставова док је све остало било подвргнуто највећој повлашћености. Везана царинском стопом од 8% из уговора са великим силама, Турска ни Србији није могла учинити веће уступке. Ни измене учињене 1899. године када је тарифни део споразума проширен на 14 ставова није изменио његов

loyal because it was signed before Austro-Hungary normalized its relations with Germany. The new Serbian-German contract was rather limited. Serbia could not satisfy its basic requirement: the right of export of livestock and free exchange of fresh meat, including the transit of slaughtered cattle and meat via Germany. The earlier customs duties paid on prunes and jam remained, and their export to Germany was between 10 and 11 million dinars worth. The newly agreed customs duty comprised circulating tax and it provided market protection of the Serbian industry. Serbia got the most-favoured nation clause and the clause on choosing the international court in case of all disputes arising in connection with the contract employment⁵². After one-year delay, due to the reasons of internal policy, the Serbian assembly ratified the contract on February 22, 1906 – at the last moment before the beginning of the Customs War with Austro-Hungary.

At the same time, Serbia also carried on the negotiations with Turkey on the new commercial contract. The earlier contract, signed in 1888, had only ten tariff items while everything else was given most-favoured nation clause. Bound by the rate of duty of 8% in the contracts with great powers, Turkey could not give Serbia any concessions. The amendments made in 1899, when the tariff part of the contract was expended to 14 items, did not change its limited character, either. The negotiations

⁵² Димитрије Ђорђевић,
исто, 108.
Dimitrije Đorđević, do. 108

ограничени карактер. Преговори о новом садржају били су доста тешки јер је српска страна настојала да приграничним повластицама оствари и политичке уступке што је турска страна избегавала док је Србија везана одредбама уговора са Аустроугарском одбијала да разматра нову ветеринарску конвенцију која је била од интереса за Турску. Ипак, значај Солуна као извозне капије за српску робу нагло се повећао са приближавањем царинског рата са Аустроугарском.

Колико су потребе економско-политичке еманципације Србије наметале слабљење односа са Аустроугарском, толико су захтевале јачање веза са суседним привредним подручјима, на првом месту са Бугарском. Истовремено, и за Бугарску би то било економско-политичко ослобођење од Турске.

Ипак, трговински односи Србије и Бугарске почетком 20. века нису били повољни. Бугарска је крајем 1902. године, у намери да закључи нове трговинске уговоре, отказала све старе па и онај закључен са Србијом 1897. године. Позив за нове преговоре предвиђао је закључење уговора на широј основи „... како би се што више приближили царинском савезу”. Српска влада је прихватила позив, али се устезала да преговара о царинској унији сматрајући ово питање превише важним да би се решавало у кратком року. Притиснута

on the new content of the contract were rather difficult as the Serbian part tried to obtain political privileges along with the border ones and the Turkish part avoided this. On the other hand, bound by the contract clauses with Austro-Hungary, Serbia refused to consider new veterinary convention which was very important for Turkey. Nevertheless, the importance of Thessalonica as the export gate for the Serbian goods greatly increased with the coming of the Customs War with Austro-Hungary.

The requirements for economic and political emancipation of Serbia imposed weakening of its relations with Austro-Hungary and at the same time strengthening relations with the neighbouring economic regions, firstly Bulgaria. It was also economic and political protection of Bulgaria from Turkey.

Nevertheless, trading relations between Serbia and Bulgaria were not good at the beginning of the 20th century. By the end of 1902, with a view to sign new commercial contracts, Bulgaria renounced all the old ones, one of them being the contract signed with Serbia in 1897. Call for the new negotiations specified signing the contracts “on broad base ... in order to come as close to the customs alliance as possible”. The Serbian government accepted the invitation but it was not willing to negotiate on the customs union considering this issue so important that it could be discussed in such a short period of time.

Лука Београд,
Библиотека града Београда
Belgrade Port,
Library of Belgrade City

одбијањем великих сила Бугарска је најпре повукла отказ ранијих уговора да би их поново новембра 1903. године ставила ван снаге.

Трговински и царински односи две земље обухваћени су преговорима о политичком савезу марта 1904. године. У члану 1. „Пријатељског договора” од 30. марта 1904. предвиђена је обавеза обе уговорне стране да „узајамно отворе своје границе за производе домаћег порекла”, те за вођење „једнаке царинске политике према другим државама тежећи да таква политика доведе до царинског савеза”. Ови оквири постављени су као основна начела при вођењу будућих трговинских преговора. Практично усаглашавање ишло је доста тешко јер су се морале решити три важне групе проблема: ветеринарски прописи у Бугарској који би били прихватљиви и за Аустроугарску, уређење бугарских монопола и трошарина и уједначавање царинских тарифа тако да су обе земље у пролеће 1905. године имале нерегулисани царински однос – стари уговор је истекао а нови није закључен а истовремено су се водили преговори о царинском савезу⁵³. Коначно, постигнут је споразум пун компромиса и неусаглашености са необично дугим роком уједначавања, по неким питањима чак до 1917. године. Стара српско–бугарска прича у којој су обе земље тежиле да одбране заједнички простор од страних

Pressed by the refusal of the great powers, Bulgaria firstly withdrew the cancellation of the earlier contracts but on November 1903 it invalidated them again.

The trading and customs relations of the two countries were included in the negotiations on the political alliance on March 1904. In article 1 of “The Friendly Agreement” from March 30, 1904, the both contracting parties were obliged to “mutually open their borders for domestic products” as well as for conducting “the equal customs policy towards the other countries making sure that such policy leads to the customs alliance”. Those guidelines were set as the basic principles in carrying on future trading negotiations. Practically, this was rather difficult to coordinate as there were three important problem areas to be solved: veterinary regulations in Bulgaria that were also acceptable for Austro-Hungary, arranging Bulgarian monopolies as well as the excise tax and equalizing the customs tariffs. Thus, in the spring of 1905, the two countries had unregulated customs relation – the old contract expired and the new one was not signed and, at the same time, they negotiated on the customs alliance⁵³. Finally, the agreement was signed, full of compromises and lack of coordination with an exceptionally long period of standardizing, for some issues even until 1917. It was the old Serbian-Bulgarian story in which both countries defended common territory from foreign

53

За преговоре су формиране четири секције, између осталог и посебна секција за царинско законодавство и царински поступак.

Four sections were formed for the negotiations, among which was a separate section for the customs legislation and procedure.

утицаја, а истовремено покушавале да једна другој преотму део тог простора. Истовремено зближавање и раздвајање неуговорено царинско стање и царинска унија.

Маја 1905. године пала је радикалска влада⁵⁴ тако да су самосталци при преузимању власти наследили и један уговор у чијем креирању нису учествовали а који је требало потписати. Нова влада суочила се са свим ризицима које је он могао донети. Уговор је доносио одређене користи али је могући губитак извоза у Аустроугарску у висини од 30 милиона динара ипак био превелики ризик. Влада га је ипак 22. јула потписала, али је истовремено Софији упутила ноту у којој је поручила да се „неће сматрати везаном овим уговором ако он изазове нератификовање уговора Србије са другим државама; уколико због њега друге државе не би ступиле у преговоре са Србијом или уколико би се при овим преговорима јавиле сметње које се не би могле отклонити без повреде по интересе Србије, услед чега би се она изложила опасности да остане без уговора са неком другом државом”. У сваком случају мислило се на Аустроугарску, услед чега је захтевано да уговор остане у тајности до размене аустро-српских предлога о трговинском споразуму и док се обе владе о томе не договоре.

Трговински уговор Србије и Аустроугарске важио је до 1. јануара 1904. са

influences and at the same time tried to take a part of that territory from the other side. It was simultaneous bringing closer and separating, simultaneous unregulated customs situation and customs union.

On May 1905, the Radical government fell⁵⁴; so on taking over power, the followers of independence also inherited one contract whose creation they did not take part in and which had to be signed. The new government faced all the risks this contract could bring. The contract provided certain benefits but possible risk of the loss of export to Austro-Hungary 30 million dinars worth was too great risk. Nevertheless, the government signed it on July 22 but, at the same time, it sent a diplomatic note to Sofia saying that “it will not consider itself bound by this contract if it causes non-ratification of the Serbian contracts with the other countries; if the other countries would not negotiate with Serbia due to this contract or if in the course of these negotiations some obstacles occur which cannot be eliminated without violating Serbian interests, in which case Serbia could stay without the contract with some other country”. Undoubtedly, “the other country” was Austro-Hungary; that’s why it was requested that the contract remained secret until the exchange of Austro-Serbian proposals on the commercial contract and both governments agreed on that.

The commercial contract between Serbia and Austro-Hungary was valid until

54

Под притиском краља Александра руководство Радикалне странке (која је имала највеће поверење становништва) постигло је 1901. године споразум са Напредњачком странком (коју је подржавао краљ). Незадовољни тим чином од Радикалне странке одвојио се део чланства и формирао самосталну странку. После привременог уједињења 1903. године, странке су се коначно раздвојиле 1904. године и од тада су највећи конкуренти и ривали у борби за власт. Живан Митровић, *Српске политичке странке*, Београд 1939, 96.

Under the pressure of King Aleksandar, in 1901, the management of the Radical party (which was mostly favoured by the population) made an agreement with the Progressive party (supported by the King). Dissatisfied by this, a part of its membership separated from the Radical party and set up an independent Radical party. After temporary union in 1903, the parties finally separated in 1904 and became the greatest rivals in the power struggle. Živan Mitrović, *Serbian political parties*, Belgrade 1939, 96

отказним роком од годину дана. Угарска влада, која је заступала интересе угарских земљопоседника, инсистирала је да се уговор што пре откаже али је то одложено до окончања преговора Монархије са Немачком. Међутим, када су јуна 1904. године почели аустро-немачки преговори, одмах се могло видети да ће они бити дуги и тешки⁵⁵. Тада је повећан притисак угарских велпоседника на владу да се уговор са Србијом откаже, услед страха да онај са немачком не ограничи аграрни извоз док се тај увоз из Србије несметано настављао. Завршетком трговинских преговора са Немачком јануара 1905. године Беч је под утицајем захтева из Пеште 6. фебруара отказао уговоре са Србијом, Белгијом и Русијом.

Посебну потешкоћу вођењу преговора о новим уговорима представљао је обновљени сукоб на релацији Аустрија – Угарска и криза у функционисању двојне монархије, при чему су представници Угарске испољили посебно противљење закључивању споразума са Србијом и Румунијом. На састанку у мају 1905. године, на коме су претресани основи за закључење новог трговинског уговора са Србијом, одлучено је да се одбаце све повластице које је Србија до тада уживала и да јој се наметну далеко тежи трговински и царински услови. У житним царинама Србији се могла понудити само минимална

January 01, 1904 with one-year period of notice. The Hungarian government, representing the interests of Hungarian landowners, wanted the contract to be renounced as soon as possible, but the cancellation was delayed until the negotiations between the Monarchy and Germany were finished. However, when in June of 1904 the Austro-German negotiations started, it could be immediately seen that they would be long and hard⁵⁵. Start of the negotiations intensified pressure of the Hungarian landowners on the government to renounce the contract with Serbia, due to fear that the contract with Germany could limit agricultural export while the import from Serbia went on without being disturbed. By the end of trading negotiations with Germany in January 1905, influenced by the requirements from Budapest, on February 06 Vienna renounced its contracts with Serbia, Belgium and Russia.

The resumed conflict between Austria and Hungary as well as the crisis in the functioning of the Dual Monarchy, with the Hungarian representatives greatly opposing signing the contracts with Serbia and Romania, created special difficulties in carrying on negotiations on the new contracts. At the meeting in May 1905, comprising discussion on the basis of signing a new commercial contract with Serbia, the decision was made to reject all the privileges Serbia had so far and to impose much more difficult trading and customs conditions. As for

55

Удео Немачке у укупном Аустроугарском сточном извозу износио је у периоду 1902–1904 од 89,44 до 91,25%, а истовремено удео Србије у укупном сточном увозу од 96,99 до 91,23%. Димитрије Ђорђевић, исто, 96.

In the period 1902-1904, the part of Germany in the total Austro-Hungarian stock export was from 89.44 to 91.25% and at the same time the Serbian part in the total stock import was from 96.99 to 91.23%. Dimitrije Đorđević, do. 96

царинска тарифа али чије су стопе биле тако високе да су практично искључивале тај извоз у Монархију. Ситуација са сточним прометом била је још неповољнија јер је одлучено да се откаже ветеринарска конвенција и ограничи број грла стоке који се могао увести из Србије а који је морао одговарати броју грла која се из Монархије извози у Немачку. Није прихваћена никаква обавеза око транспорта стоке и сточних производа преко аустроугарске територије. У погледу индустријског увоза у Србију, конференција је одлучила да тражи спуштање свих оних позиција за које је Монархија била заинтересована. Уз ове тешке трговинске постављени су и ништа лакши политички захтеви. Да здравље стоке контролишу аустроугарски ветеринари на територији Србије по процедури која не би подразумевала претходну најаву и одобрење. Не само да су условљене набавке наоружања већ и набавке за београдску канализацију и грађење савског пристаништа. Овакве основе за преговоре нису Србији давале никакву гаранцију за њен аграрни извоз а истовремено су гушиле сваки самостални индустријски развој. Не само трговински већ и политички, ови услови су земљу гурали у изолацију. Захтев за наоружавање у Аустрији одвајао је Србију од Антанте⁵⁶, принуђа да купује со у Угарској доводио је у сукоб са Румунијом а забрана сточног

the duties on corn, Serbia could be offered only the lowest customs tariff but its rates were so high that they practically excluded the export of corn into the Monarchy. Situation with the cattle trade was even more unfavourable as it was decided to cancel veterinary convention and limit the number of heads of cattle that could be imported from Serbia and that had to respond to the number of heads exported from the Monarchy into Germany. The obligation to transport any cattle and livestock products through the Austro-Hungarian territory was not accepted. As for the industrial import into Serbia, the conference decided to ask for lowering all the positions the Monarchy was interested in. Along with those difficult commercial conditions, such difficult political requirements were also set. It was requested that medical examination should be carried out by Austro-Hungarian veterinarians on the territory of Serbia without preliminary announcement and approval. Not only that the purchase of armaments was required but also there were requirements for the provisions for the Belgrade sewage system and building the quay on the river Sava. This did not guarantee Serbia its agricultural export and at the same time discouraged any independent industrial development. Those conditions pushed Serbia into both commercial and political isolation. Requirements for purchase of armaments in Austria separated Serbia from the Antanta alliance⁵⁶, compulsory purchase of salt in Hungary led to

⁵⁶ Европа је у то време, мрежом војнополитичких савеза, већ била подељена на блок централних сила (Немачка, Аустроугарска и Италија) и блок Антанте (Велика Британија, Француска и Русија).
Europe of that time was divided into military-political alliances: the Central Bloc (Germany, Austro-Hungary and Italy) and the Antanta Bloc (Great Britain, France and Russia).

увоза из Бугарске и Турске удаљавала је од непосредних суседа. Таква Србија везана економски и политички била би остављена на милост и немилост Монархији.

Преговори су, након размене листа међусобних захтева, отпочели 29. новембра 1905,⁵⁷ али се на самом старту видело да споразум неће бити могућ. Понуђени мањи уступци нису могли задовољити ниједну страну. Коначно на вест која је 28. децембра 1905. стигла из Софије о царинском савезу Бугарске и Србије, разговори су и формално прекинути а након тога уследио је и царински рат. Услови за осамостаљивање већ су били сазрели, а Аустроугарска их је својим непопустљивим ставом само убрзала, плануо је пожар у коме ће изгорети све везе које су везивале Србију за моћног северног суседа.

Некоректна, превремена промоција царинског савеза у Софији била је само повод сукобу. Уследио је Аустроугарски ултиматум који је осим економских имао и политичке конотације. Помирљиви став српске стране када се радило о економским условима и спремност на крајњи компромис одједном су нестали када су „на сто стављени политички захтеви” – царински рат је отпочео.

Новонастала ситуација у односима са Бугарском створила је проблеме у међусобној трговини. Истеком старог трговинског уговора из 1897. године

its conflict with Romania and a ban on the import of cattle from Bulgaria and Turkey separated it from the closest neighbours. Both economically and politically bound, such Serbia would be left to the mercy of Austro-Hungary.

After exchanging the lists of mutual requirements, the negotiations started on November 29, 1905⁵⁷ but at the very beginning it was obvious that the agreement would not be possible. Minor concessions offered could not satisfy any of the sides. Following the news received from Sofia on December 28, 1905 about the customs alliance between Bulgaria and Serbia, the talks were formally broken and after that the Customs War started. The conditions for gaining independence were ready and Austro-Hungary speeded them up by its determined behaviour, so the fire broke out burning to the ground all the connections Serbia had with its powerful northern neighbour.

Incorrect, premature promotion of the customs alliance in Sofia was only the cause of the conflict. Then, Austro-Hungary put an ultimatum having both economic and political connotations. Reconcilable attitude of the Serbian part concerning economic conditions and its readiness to reach final compromise disappeared at once when “political requirements were put on the table” – the Customs War started.

New situation in the relations with Bulgaria caused a lot of problems in their trading exchange. As the old commercial

57

Српској делегацији је као стручњак придодат и Сава Кукић, начелник царинске управе у Министарству финансија.

Sava Kukić, the head of the Customs Administration at the Ministry of Finance, was added to the delegation as an expert

бугарска страна одбила је да га продужи тако да су се две земље нашле у неуговореном стању које је укидало многе повластице, укључујући и оне за транспорт до Варне и повлашћену пограничну трговину. Тако су се две земље нашле у стању у коме је једина предност био статус међусобне највеће повлашћености.

Истовремено, Србија је остала и без трговинског уговора са Грчком која је, изговарајући се да би према клаузули о највећој повлашћености исте повластице морала дати и Турској, слатким речима на крају ипак одбила да закључи споразум.

Србија је, још од 1/14. јануара 1905. године, имала трговински уговор са Црном Гором. Промет између две земље био је веома мали и обухватао је углавном увоз суве рибе, усољене јегуље и маслине из Црне Горе. Још претходне године када је истеком италијанско-црногорског уговора престала важност повластица датих Италији а које су се примењивале и на друге земље, Црна Гора је Србији дала своју најмању царинску тарифу а Србија је узвратила највећом повлашћеношћу. У коначном тексту споразума Србија је потпуно укинула царину на увоз рибе. Уговор је имао само шест чланова са тарифом од једног става. Ипак је он због малог међусобног промета имао само политички али не и економски значај⁵⁸.

contract expired in 1897, the Bulgarian side refused to extend it, so the two countries found themselves in the unregulated situation abolishing a lot of benefits including those transport for the transit to Varna and the privileged border traffic. The only advantage was mutual most-favoured nation clause.

At the same time, Serbia was left without a commercial contract with Greece. Using the excuse that, according to the most-favoured nation clause, it would have to give the same privileges to Turkey and playing a waiting game by kind words, Greece finally refused to sign the contract.

Serbia had the commercial contract with Montenegro from January 01/14, 1905. Turnover between the two countries was very small and comprised mostly the import from Montenegro of dry fish, salt eel and olives. The year before when, with the expiry of Italian-Montenegrin contract, the privileges given to Italy and also applied to other countries were not valid any more, Montenegro gave Serbia its lowest customs tariff and Serbia responded by the most-favoured nation clause. In the final text of the agreement Serbia totally abolished the customs duty on the import of fish. The contract had only six articles with one item tariff. Nevertheless, due to the small mutual exchange, the contract had only political and not economic importance⁵⁸.

58
Димитрије Ђорђевић, *Царински рат*, Београд 1962, 337.
Dimitrije Đorđević, *The Customs War*, Belgrade 1962, 337

Службено особље царинарнице
(Бумрука) у Радујевцу 1898.
Customs officers in Radujeva
in 1898.

Од јесени 1906. па до пролећа 1907. године Србија је закључила осам нових трговинских уговора којима је у основи регулисан наредни десетогодишњи период закључно са 1917. годином. Сви су поред трговинског имали и велики политички али и тактички значај у преговорима са Аустроугарском као нашим најзначајнијим спољнотрговинском партнером до царинског рата.

Трговински, регулишући царинске односе са овом групом земаља, Србија је обезбедила услове за излазак на нова значајна тржишта и редован прилив увоза. Она је углавном добила статус најповлашћеније нације и право да се користи повластицама које су претходно велике силе избориле за себе. У тарифним деловима регулисане су увозне царине и организован нови тарифни систем, у коме је спуштено преко 250 ставова њене аутономне тарифе. Увозне тарифе подстакле су контакте са великим капиталистичким силама и допринеле продору страног капитала у Србију.

Ипак и током закључења ових, за Србију веома значајних, уговора српска страна испољила је несистематичност и направила више пропуста. Сем у уговору са Швајцарском, Србија није успела да добије значајније повластице свом аграрном извозу, којим би превазишла посебну повлашћеност. Сасвим је природно да са својих 70 милиона извоза није могла битно утицати на царинску

From the autumn of 1906 to the spring of 1907, Serbia signed eight new commercial contracts basically regulating the following ten-year period of time including the year of 1917. Besides commercial, all these contracts had a great political and tactical importance in negotiations with Austro-Hungary as our most significant export trade partner until the Customs War.

From the trading point of view, regulating customs relations with this group of countries, Serbia provided conditions for entering new, important markets and regular import earnings. It mostly got the most-favoured nation clause and the right to use relieves the great powers secured for them earlier. The parts related to tariff specified export duties and the organization of a new tariff system, reducing its autonomous tariff on over 250 items. The import tariffs encouraged contacts with great capitalistic powers and provided for the inflow of foreign capital into Serbia.

Nevertheless, in the process of signing these very important contracts for Serbia, the Serbian part was unsystematic and neglected some of their aspects. Except for the contract with Switzerland, Serbia could not get any considerable privileges related to its agricultural export, which would exceed the most-favoured nation clause. It was quite logical that, with its 70 million worth export, it could not basically affect the customs policy of Eng-

политику Енглеске, Француске, Немачке и Италије чији је укупни увоз износио преко 31 милијарду. Трговински уговори су закључени у великој журби, без потребне припреме и проучавања тржишта⁵⁹ а преговори су се свели на просто ценкање у коме су тражене царинске олакшице за извоз пољопривредних производа и што више царине за увоз индустријских. Једина ствар, осим заштите неколико домаћих производа, били су царински приходи.

Успостављање привредних веза са земљама западне Европе условило је јачање политичких веза, тако да је везивање Србије за силе Антанте био још један корак у правцу потпуног дистанцирања од Аустроугарске и јачање политичке самосталности.

Царински рат, сам по себи штетан по Србију, као успутну, имао је и једну добру последицу – унапређење квалитета извозних производа. Све до почетка XX века српски производи су због примитивне прераде били непречишћени, груби и зато лошег квалитета. То је умањивало њихову цену и отежавало утакмицу са аграрним производима других земаља⁶⁰. У житу је било преко 20% нечистоће, а и стока је била лошег квалитета. Посебан проблем представљали су пекмез и суве шљиве⁶¹ који су прерађивани у крајње примитивним условима, а истовремено су били наш значајан извозни производ.

land, France, Germany and Italy with the total import over 31 milliard worth. Those commercial contracts were signed in a great hurry, without necessary preparations and market study⁵⁹, and the negotiations were just a simple bargaining with requests for the customs relieves on the export of agricultural products and higher duties on the import of industrial products. Besides protection of a few domestic products, the only point was the customs income.

Intensifying economic connections with the Western European countries resulted in stronger political relations as well, so connecting Serbia to the Antanta powers was one more step towards total emancipation from Austro-Hungary and strengthening political independence.

The Customs War, harmful for Serbia, had one good side effect and that was improvement of the quality of the exported products. As far as the beginning of the 20th century, due to primitive production, the Serbian products were unrefined, rough and of poor quality. This lowered their price and made competition with agricultural products of other countries more difficult⁶⁰. There were over 20% of impurities in corn and the cattle were also of poor quality. Special problem was export of jam and plums⁶¹ which were processed under extremely primitive conditions, at the same time being our important export product.

59

У Србији нису постојали Министарство трговине ни Привредна комора, а статистика је често била нетачна и површна

There was neither the Ministry of Trade nor Chamber of Commerce in Serbia and the statistics was often incorrect and superficial

60

Говор Драгише Лапчевића у Скупштини. Стенографске белешке 1907. I, 329.

The speech of Dragiša Lapčević at the Assembly meeting, Shorthand notes 1907. I, 329

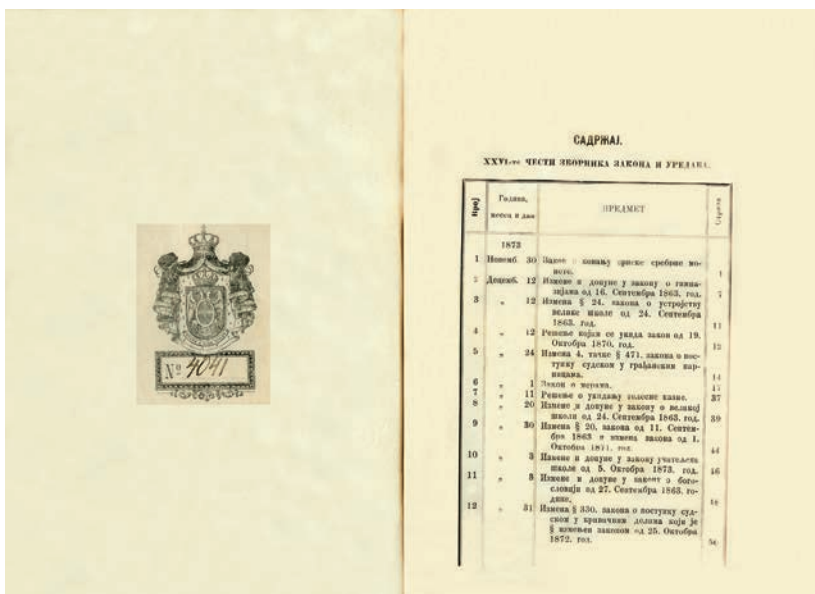
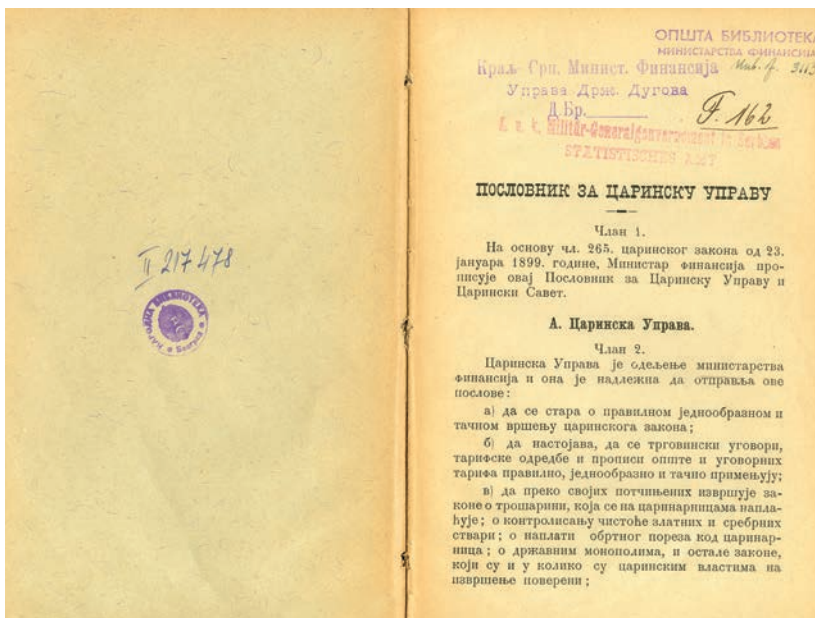
61

Штампа је наводила страшне примере нехигијене и примитивне прераде: „Шљиве се изручују на земљу, прашина са друма пада на њих; полукуване шљиве ваде се из казана и гњече на прљавим и нерендисаним даскама; казани су готово равни са земљом и ветар у њих нагони нечистоћу...” Трговински гласник бр. 176 од 11. августа 1906.

Newspapers reported on the terrible examples of the lack of hygiene and primitive processing: “Plums are thrown on the ground, road dust falls on them; half-boiled plums are taken out of kettles and squeezed on dirty and non-scrubbed boards; the kettles are almost flat to the ground and wind brings dirt into them...” Trading Tribune no. 176 from August 11, 1906.

Већ 1903. године уведен је преглед сувих шљива и кожа предвиђених за извоз, али он до царинског рата није био систематски. Излаз на нова тржишта захтевао је побољшање квалитета не само због цене, већ и због транспортних трошкова који су били везани за проценат нечистоће у храни. Влада је, поступајући по захтеву Српског пољопривредног друштва, 29. јула 1906, наредила строг преглед хране, посебно сувих шљива и пекмеца, а Министарство привреде одредило је комесаре у свим већим местима за преглед житарица. Комесари су о свом раду, који су реализовали на железничким станицама, пристаништима и трговачким магацинима, петнаестодневно подносили извештаје а храна је у случају неисправности печажена или враћана произвођачу. Свака врста прегледа била је непопуларна у Србији, па је и ова активност наишла на отпор. Због тога је радикалска власт настојала да се контрола спроводи флексибилно уз коришћење опомена а не казни. Ипак, преглед хране је више погодио сиромашне произвођаче него трговце. Мали број комесара није ни физички могао обавити сав посао. Ипак, и овако делимично примењене мере имале су видне резултате. Побољшан је квалитет житарица, суве шљиве су етикетиране пореклом, а држава је стимулисала набавку квалитетних сушница. Царинарницама је дато упутство да не дозволе извоз мршавих свиња које је

In 1903, inspection of plums and leathers determined for export was carried out but it was not systematic. The access to the new markets required improvement of quality not only because of the price but also for the transport costs related to the percentage of impurities in the food. As requested by the Serbian agricultural society, on July 29, 1906 the government ordered thorough inspection of food especially plums and jam and the Ministry of Economy appointed commissioners in all major places for inspection of corn. The commissioners who carried out their tasks at the railway stations, ports and storehouses, submitted fifteen-day reports and in case the food was unfit it was sealed or returned to the manufacturer. All kinds of inspection were very unpopular in Serbia so this kind of activity also faced opposition. That is why radical government made efforts to carry out the inspection in a flexible way, warning rather than punishing. Nevertheless, the food inspection affected poor producers more than merchants. A small number of commissioners could not physically manage to do all the work. Nevertheless, such partly applied measures had visible results. The quality of corn was improved, prunes were labelled with certificate of origin and the country encouraged provision of high-quality curing houses. The customs houses were instructed not to allow the export of thin pigs but in the

Пословник за царинску управу из 1899. године. Народна библиотека Србије.

Written operating procedure of the Customs Administration from 1899., the Public Library of Serbia.

половином октобра 1906. године заменио пропис, којим је отпочело издавање дозвола за извоз како би се утицало на побољшање квалитета меса.

Борба за побољшање квалитета путем административних мера значила је новину за произвођаче и трговце, до тада навикнуте на слободан промет. Иако ова борба није могла дати потпуне резултате ипак је, несумњиво, допринела продирању српских производа на страна тржишта.

Државни буџет је и у годинама царинског рата задржао тенденцију раста из ранијег периода. Ипак, показало се да је Србија очувала своју буџетску стабилност далеко лакше него што се то у први мах мислило.

Државни приходи (у мил. динара) остварени у наведеном периоду били су следећи:

middle of October 1906 this was replaced by the regulation issuing export licenses in order to improve the quality of meat.

The struggle for improving quality through administrative measures was something new for both producers and merchants, used to free trade before. Although this struggle could not give complete results, it undoubtedly contributed to the Serbian products finding new markets.

In the years of the Customs War the national budget kept on increasing as in the earlier period. Nevertheless, it was evident that Serbia preserved its own budget stability much easier than it was meant before.

The state income (in millions of dinars) generated in the period mentioned above was as follows:

Врста прихода / Kind of income	1905	1906	1907	1908
Непосредни порези / Direct/assessed taxes	19,4	17,3	10,2	9,7
Прирези / Additional taxes	8,5	8,8	12,2	11,8
Посредни порези / Indirect/excise taxes	12,7	15,3	19,2	18,2
Монополи / Monopolies	25,1	26,7	27,5	28,1
Таксе / Dues/fees	4,0	4,1	4,5	4,6
Државна привреда / State economy	13,8	15,8	18,8	19,9
Разни приходи / Different earnings	3,8	2,9	3,3	2,7
УКУПНО: / TOTAL:	87,3	90,9	95,7	95,0

У веома сложенем политичком тренутку држава је покушала да „кокетирајући“ са изборним телом одустане од енергичне наплате непосредног пореза али је због тога повећала приходе путем непосредних пореза (између осталог и царина).

Царина у то време није представљала јединствени приход. Она је као редовни приход обухватала, поред царине у ужем смислу, монополске таксе и трошарине, споредне таксе и жиговнине, али и ванредне приходе од пореза на обрт и општинске.

Овако наплаћени приходи попуњавали су државни буџет са 16–17% и представљали су сигуран и значајан извор државних прихода који је био тим пре значајнији јер га је убирао мали царински апарат од само 150–160 чиновника.

Најзначајнија је била београдска царинарница на којој се остваривало преко 76,4% укупних царинских прихода. Од суседних држава приход остварен на царинарницама према Аустроугарској представљао је 90,6%, према Бугарској 0,8%, према Румунији 1,5%, према Турској 3,2%, а на унутрашњим царинарницама био је нешто преко 3,9% свих царинских прихода.

Приход није убиран равномерно, тако да је у јануару представљао само 4,7%, док су сви јесењи месеци а посебно октобар (око 12% годишњег прихода) били натпросечни.

In this very complex political period, “flirting” with the electoral body, the state tried to give up energetic collection of direct taxes but, due to this, it increased its income by indirect taxes (among the others the customs duties).

At that time, the customs duty was not unified income. Apart from the customs duty in a limited sense, it comprised, as regular income, monopoly fees and excise duties, additional and seal taxes, as well as extraordinary gains and circulating and communal taxes.

The income generated in this way filled the national budget with 16 – 17% and represented reliable and important source of the state income, collected by a small number of the customs officers, 150 – 160 of them.

As for the earnings, the most important was the Belgrade customs house, collecting over 76.4% of the total customs income. As for the neighbouring countries, the income collected at the customs houses towards Austro-Hungary represented 90.6% of the total income, towards Bulgaria 0.8%, towards Romania 1.5%, towards Turkey 3.2%, and the income at the interior customs houses was just over 3.9% of all the customs earnings.

The income was not collected uniformly throughout a year, so in January it was only 4.7% of the total annual income while all the autumn months, especially October, were at the above-average level.

Упоредни преглед царинских прихода од 1902. до 1906. године
The parallel review of customs revenue by the customs offices from 1902 to 1906

Р/Б No.	Царинарнице Customs	године / years						свега / total	просечно
		1902	1903	1904	1905	1906			
		динара / dinars							
1	Београд	9,083,180	10,456,486	11,615,667	11,536,508	11,407,429	54,099,270	10,819,854	
2	Велико Градиште	134,672	147,748	137,363	135,740	67,531	623,054	124,611	
3	Голубац	14,395	965	64	-	-	15,424	3,085	
4	Гроцка	2,564	916	847	1,274	398	5,999	1,200	
5	Добра	1,862	4,813	2,263	1,296	1,103	11,337	2,267	
6	Доњи Милановац	6,480	3,837	5,105	4,902	1,234	21,558	4,312	
7	Забреш	212,470	143,810	235,610	227,770	35,117	854,777	170,955	
8	Митровица	82,232	96,211	84,066	91,342	7,606	361,457	72,291	
9	Пожаревац	257,912	349,819	320,161	339,403	268,162	1,535,457	307,091	
10	Рам	28,890	28,877	27,370	18,373	4,378	107,888	21,578	
11	Смедерево	371,939	392,920	367,277	514,887	216,702	1,863,725	372,745	
12	Текија	28,825	33,038	32,473	34,482	10,937	139,755	27,951	
13	Шабац	927,963	816,018	1,107,783	1,017,194	682,836	4,551,794	910,359	
1	Према Аустро-Угарској	11,153,384	12,475,458	13,936,049	13,923,171	12,703,433	64,191,495	12,838,299	
1	Бајина Башта	553	570	556	671	414	2,764	553	
2	Љубовија	1,145	1,113	693	445	260	3,656	731	
3	Мали Зворник	4,099	3,056	2,072	2,155	2,731	14,113	2,822	
4	Мокра Гора	4,059	2,330	5,602	3,976	1,256	17,223	3,445	
5	Рача	1,861	2,105	513	-	-	4,479	896	
6	Шабачка Ада	3,026	4,783	4,898	4,759	681	18,147	3,629	

Р/б No.	Царинарнице Customs	године / years						
		1902	1903	1904	1905	1906	свега / total	просечно
		динара / dinars						
II	Према Босни	14,747	13,957	143	12,006	5,342	60,382	12,076
1	Балта Бериловац	503	892	162			1,557	311
2	Власина	657	731	1,124	1,115	711	4,338	868
3	Вршка Чука	2,657	2,635	6,272	4,099	1,782	17,445	3,489
4	Дешчани Кладенац	349	473	447	348	402	2,019	404
5	Пирот	68,804	78,854	144,817	142,607	74,547	509,629	101,926
6	Ржана	1,237	258	278	1,234	1,234	4,241	848
III	Према Бугарској	74,207	83,843	153,100	149,403	78,676	539,229	107,846
1	Брза Паланка	4,889	8,446	7,717			21,052	4,211
2	Кладово	9,716	9,796	11,400	12,290	3,604	46,806	9,361
3	Неготин	160,990	194,417	226,138	210,595	171,731	963,871	192,774
IV	Према Румунији	175,595	212,659	245,255	222,885	175,335	1,031,729	206,346
1	Врање	234,950	415,808	494,463	434,794	564,764	2,144,779	428,956
2	Јавор	7,153	4,553	4,821	5,165	2,345	24,037	4,807
3	Преполац	5,908	6,769	7,555	7,765	2,864	30,861	6,172
4	Рашка	8,311	13,015	11,632	13,919	8,046	54,923	10,985
V	Према Турској	256,322	440,145	518,471	461,643	578,019	2,254,600	450,920
1	Крагујевац	216,302	255,634	19,855			491,791	98,358
2	Ниш	650,142	746,876	84,768	81,122	715,789	2,278,697	455,740
VI	Унутрашње царинарн.	866,444	1,002,510	104,623	81,122	715,789	2,770,488	554,098
СВЕГА / TOTAL		12,540,695	14,228,572	14,971,832	14,850,230	14,850,230	14,256,594	14,169,585

Царински приходи од 1897. до 1906. године
The customs revenue by categories from 1897 to 1906

године	редовни приходи					ванредни приходи	приход од пореза на обрт	у опште	приход општински
	царина	моно-полске таксе и трошарина	споредне таксе	жиговина	свега				
1906	10,065,331	2,978,600	350,454	90,535	13,484,920	125,306	646,368	14,256,594	331,209
1905	6,834,197	3,974,234	572,532	75,687	11,456,650	73,404	3,320,176	14,850,230	511,938
1904	7,062,195	3,760,665	550,631	51,287	11,424,778	76,237	3,470,816	14,971,831	526,912
1903	6,600,995	3,715,371	469,960	48,565	10,834,891	123,637	3,270,044	14,228,572	515,417
1902	5,854,141	3,156,286	528,029	40,238	9,578,694	131,049	2,830,952	12,540,695	481,694
1901	5,018,400	1,958,927	813,642	35,651	7,826,620	112,002	2,546,411	10,485,033	225,601
1900	5,194,650	2,504,217	875,505	31,503	8,605,875	115,437	2,509,858	11,231,170	278,448
1899	6,161,920	2,967,638	607,976	40,917	9,778,451	110,737	2,909,804	12,798,992	490,223
1898	5,316,785	2,467,850	346,859	29,645	8,161,139	81,442	2,453,817	10,696,398	507,640
1897	5,294,932	2,329,437	326,631	35,053	7,986,053	84,868	2,639,854	10,710,775	449,601
процент									
1906	70.60	20.89	2.46	0.64	94.59	0.87	4.54	100.00	2.32
1905	46.02	26.76	3.86	0.51	77.15	0.49	22.36	100.00	3.45
1904	47.17	25.12	3.68	0.34	76.31	0.51	23.18	100.00	3.52
1903	46.38	26.11	3.33	0.34	76.16	0.87	22.97	100.00	3.62
1902	46.68	25.17	4.21	0.32	76.38	1.05	22.57	100.00	3.84
1901	47.86	18.68	7.77	0.34	74.65	1.07	24.28	100.00	2.15
1900	46.25	22.29	7.79	0.29	76.62	1.03	22.35	100.00	2.48
1899	48.14	23.19	4.75	0.32	76.4	0.87	22.73	100.00	3.83
1898	49.71	23.07	3.24	0.28	76.3	0.76	22.94	100.00	4.74
1897	49.43	21.75	3.05	0.33	74.56	0.79	24.65	100.00	4.2

Мотивисани обостраном жељом да се преговори око трговинског уговора наставе, председници влада Ерентал и Пашић, покренули су у јулу 1907. године преговоре о закључењу новог уговора макар и као привременог за период до краја године. Ипак, огромна разлика још на стартним позицијама отежавала је сваки напредак. Посебна препрека било је одсуство воље аустроугарске стране да се Србији дозволи извоз живе стоке. Преговори су запели и на питању царина за суве шљиве, пекmez и шећер. И док је након консултација са Сарајевом аустроугарска страна за суве шљиве тражила 6 круна за 100 килограма а српска страна предлагала 3,60, докле је у случају шећера ситуација била супротна. Под утиском ових потешкоћа преговори су средином јула привремено прекинути.

Због унутрашњополитичких разлога и Ерентал и Пашић, на састанку одржаном у Семерингу 7. септембра 1907, договорили су наставак преговора за почетак октобра. Међутим, видан напредак није постигнут ни тада. Поново су угарски произвођачи пољопривредних производа пружили отпор било каквим уступцима српској страни а посебно увозу живе стоке, што је за Србију било најважније питање. Српска страна је као одговор запретила увођењем прохибитивних царина чиме би угрозила и онако преполовљени аустроугарски

Inspired by mutual wish to continue negotiations on the commercial contract, in July of 1907, the presidents of the governments Erental and Pašić started negotiations on signing a new contract, even a temporary one, for the period until the end of the year. Nevertheless, huge differences, even at the starting point, made any progress difficult. A special barrier was the fact that Austro-Hungary was unwilling to allow Serbia the export of livestock. There were also some obstacles related to the issue of the customs duties on prunes, jam and sugar. While, after consultations with Sarajevo, the Austro-Hungarian part requested 6 crowns for 100 kg of prunes and the Serbian part suggested 3.60, in case of sugar the situation was completely different. Affected by all these difficulties, in the middle of July the negotiations were temporarily suspended.

Due to the reasons of internal policy, at the meeting held in Semering on September 07, 1907, both Erental and Pašić agreed on continuing the negotiations but at the beginning of October when they were continued visible success was not achieved. Hungarian producers of agricultural products repeatedly opposed any concession to the Serbian side, especially the import of livestock, what was the basic issue for Serbia. In response, the Serbian side threatened by introducing prohibitive duties which would deteriorate already halved Austro-Hungarian

извоз у Србију. Преговори су настављени са малим изгледима на успех. Српска страна је коначно одустала од инсистирања на извозу живе стоке али је истакла захтеве за удвостручење контингента клане стоке и ублажавање режима ветеринарске контроле, условљавајући то усвајањем тарифа за аустроугарске индустријске производе⁶².

Коначно, након многих претежно унутрашњополитичких перипетија на релацији Влада опозиција у Србији, и Аустрија и Угарска у оквиру Аустроугарске у јануару 1908. године, дале су сагласност за повећање контингента извоза клане стоке из наше земље. Како је вредност овако одобреног извоза износила само 12–13 милиона динара у односу на 30 милиона у 1906. години, српски преговарачи су у наставку преговора ограничили своје уступке аустроугарским индустријским производима (тарифа „А” споразума). Преговори су настављени у тако напетој атмосфери да су на њихово убрзавање морали утицати Пашић па и краљ Петар лично како би се спречило да пропадну на мање важним питањима. Компромис је коначно нађен у попуштању српске стране на питањима царинских стопа за вунену робу, ципеле, намештај и стакло а аустроугарске на питањима цемента и шећера.

И усаглашавање тарифа за извоз српских производа (тарифе „Б”) било је

export to Serbia. The negotiations continued with little chances for success. The Serbian side eventually gave up insisting on the export of livestock but it requested doubling contingents of slaughtered cattle and alleviating regime of veterinary inspection, requiring introduction of tariffs for the Austro-Hungarian industrial products⁶².

Finally, after a lot of mostly internal political problems between the government and the opposition in Serbia and between Austria and Hungary within Austro-Hungary, in January 1908, increase in the contingents of the exported livestock from Serbia was agreed. As the value of the export approved in this way was only 12 – 13 million dinars comparing to 30 million in 1906, in the negotiations that followed, the Serbian negotiators reduced their concessions to Austro-Hungarian industrial products (tariff “A” of the contract). Negotiations continued in such a tense atmosphere that they were intensified by Pašić and King Petar himself in order to prevent them from failure on not so important issues. The compromise was finally reached thanks to the Serbian side who conceded on the issues of the customs tariffs for the woollen goods, shoes, furniture and glass and the Austro-Hungarian side on the issues on cement and sugar.

Coordination of tariffs for the export of the Serbian products (“B” tariffs) was diffi-

⁶² Српска страна је тражила посебно високе заштитне стопе за најважније увозне производе: шећер, пиво, цемент, кожу, стакло...
The Serbian side requested extremely high protective rates for the most important imported products: sugar, beer, cement, leather, glass ...

тешко али су их прекинули председници владе налазећи компромисна решења, посебно по питању извоза српског пекмеца. Коначно, након додатног одлагања због питања ветеринарске контроле стоке за извоз споразум је потписан у Бечу 1/14. марта 1908. године.

Укупне предвиђене количине за извоз овим споразумом биле су смањене у односу на ранији период (са 60.000 волова и 120.000 свиња на 35.000 волова и 70.000 свиња), али је гледано из царинског угла он био повољан по српску страну. Уговор је садржао значајну повластицу у диференцијалној царини на месо, без које би извоз био неисплатив. Повластица која је обухватала само одобрени контингент састојала се у томе што су говеда и свиње најпре царинена по нижој стопи за живу стоку, а онда клана у српским кланицама и извезена у Аустроугарску. Тако је избегнута висока аустроугарска царина на месо од 30 круна за 100 кг. Истовремено, српска страна је обезбедила и приходе од око милион динара само на таксама које су раније припадале увознику (таксе у контумацу, ветеринарске таксе, оборине и сл.).

Царинске стопе из Тарифе „А” трговинског уговора на увоз робе из Аустроугарске у Србију састојале су се из три елемента: дотадашње царине, обртног пореза и новоуговореног прираштаја. Овај прираштај је имао заштитно-фискални

култ but it was shortened by the presidents of the governments finding compromises, especially on the issue of the Serbian jam export. Finally, after additional delay due to the issue of veterinary inspection of the exported cattle, the contract was signed in Vienna on March 01/14, 1908.

The total quantities to be exported by this contract were reduced comparing to the earlier period (from 60,000 oxen and 120,000 pigs to 35,000 oxen and 70,000 pigs), but from the customs point of view, this contract was favourable for the Serbian side. The contract comprised important privilege in differential customs duty on meat, without which the export would be unprofitable. The privilege, referring only to the approved contingent, was in the fact that the cattle and pigs were cleared at a lower customs rate of duty for livestock, and then slaughtered in the Serbian slaughterhouses and then exported to Austro-Hungary. In this way, high Austro-Hungarian customs duty on meat, of 30 crowns for 100 kg, was avoided. At the same side, the Serbian side provided the income of about one million dinars on the fees belonging to the importer before (veterinary taxes, stockyard taxes, and so on).

The customs rates from Tariff “A” of the commercial contract on the import of goods from Austro-Hungary into Serbia comprised three elements: earlier customs duties, circulating tax and newly agreed increase. This increase had protective-fis-

карактер и код појединих артикала, посебно шећера, чинио је царину прохИБитивном. Уношењем обртног пореза у царину завршен је процес започет српско-немачким уговором из 1904. године који је требало да поједностави царински поступак. У тарифном делу уговора први пут је спроведено начело индустријске заштите у Србији. Посебно је значајно што је ово примењено не само према већ постојећој индустрији, већ и према оној коју је тек требало подићи. Заштитом је обухваћена претежно индустрија која је прерађивала пољопривредне производе, као индустрија шећера, пива, брашна, цемента, дрвене грађе и коже. Према старој, новоуговорене царине су повећане: за кожно обућу 18–20%; за прерађену кожу 17,5–22%, за сарачку робу 17,5–28%; за ужад 22,5–25%, за котларске производе 24–33% а за кухињско и остало посуђе 20%... Рачунало се да су у просеку нове царине веће од старих за око 30%. Уговором су заштићени и занати и то тако што су дажбине на готову робу прорачунате на основу повећања од 70% царине на материјал од кога је роба израђена. Примера ради, у уговору из 1892. године тај додатак је износио 40%.

Овако одређене царине утицале су на знатно опадање увоза шећера, памучне робе, папира, стакла, машина и апарата. Једини видан пораст забележио је увоз предмета од гвожђа и конфекције.

cal character, and with certain items, especially sugar, it made the customs prohibitive. By introducing circulating tax into the customs duty, the process, started by the Serbian-German contract in 1904, was finished. The aim was to make the customs procedure easier. In the tariff part of the contract, the principle of industrial protection was carried out in Serbia for the first time. Of special importance is the fact that this principle was applied not only to the existing industry but the one that had to be build. The protection mostly referred to the industry processing agricultural products, such as sugar, beer, flour, cement, timber and leather industries. In relation to the old ones, the newly agreed customs duties were increased as follows: for leather shoes 18 – 20%, for tanned leather 17.5 – 22%, for saddler's goods 17.5 – 28%, for cordage 22.5 – 25%, for copper-smith's products 24 – 33 %, and for kitchen utensils and other dishes 20% ...It was calculated that, on average, the new customs duties were about 30% higher than the old ones. The contract also protected crafts as the customs duties on finished products were fixed based on the increase of 70% of the customs duty on the material the goods are made from. For example, in the contract from 1892, this extra pay was 40%.

The customs duties fixed in this way caused considerable decrease in the import of sugar, cotton goods, paper, glass, machines and appliances. The only visible

Ипак заштитни систем уведен новоодређеним царинама имао је и два недостатка. Висока царина је поред заштитног имала и фискалну сврху, која је погађала широке слојеве становништва у Србији. Примера ради, да би надокнадила мањак од милион и по динара настао укидањем извозних царина, у корист извозне трговине, Влада је повећала увозне тарифе коју су посредно платили потрошачи. Са друге стране, овакав заштитни систем, који је добијен компромисом у трговинским преговорима, био је оптерећен политичким потребама преговарача и није до краја могао да спроведе пун заштитни систем једном аутономном тарифом.

Тарифа „Б” која је обухватала увозне царине у Аустроугарску имала је само 25 ставова и њоме је увоз српских аграрних производа јако оптерећен. Житне царине носиле су прохибитивни карактер: оне су чиниле чак 40% вредности пшенице, ражи и овса, а 20–29% јечма и кукуруза. Извоз меса преко дозвољених контингената сасвим је онемогућен, док је извоз сувих шљива и пекмеца веома оптерећен. Ове царине су обухваћене аустроугарском минималном царинском тарифом и оне су уговором из 1908. године устројене на сасвим другим основама од оних из 1892. године. Он није имао одељак о пограничном саобраћају са диференцијалним царинама. Ставови из овог

increase was in the import of iron goods and ready-made clothes.

Nevertheless, the protective system introduced by the newly fixed customs duties had two faults. Besides protective, the high customs duty had fiscal purpose which affected the general population in Serbia. For example, in order to cover a loss of million and a half dinars caused by abolishing export duties for the benefit of export trade, the government increased import duties indirectly paid by the consumers. On the other hand, such a protective system, obtained by compromise in the trading negotiations, was burdened by political needs of the negotiators and cannot be completely carried out using one autonomous tariff.

Tariff “B” comprising import duties into Austro-Hungary had only 25 items and it strongly burdened the import of the Serbian agricultural products. The customs duties on corn were prohibitive: they made up for 40% of the value of wheat, rye and oats, and 20 – 29% of the value of barley and maize. The export of meat beyond the contingents approved was completely made impossible, while the export of prunes and jam was much burdened. These customs duties were included in the Austro-Hungarian lowest customs tariff, completely different by the contract from 1908 than that from 1892. There was not a section on border transport with differential customs duties. The items from this section, considerably

Смедеревска тврђава
са пристаништем почетком
XX века.

The Smederevo Fortress with
the harbour at the beginning
of the XX century.

одељка, знатно повећани, пребачени су у тарифу „Б”. Тиме је Србија изгубила све повластице из ранијег уговора, али је тако уједно отпао и главни основ за економску зависност која ју је везивала за Аустроугарску до царинског рата⁶³.

Активни учесник, начелник царинског одељења Министарства финансија, Сава Кукић поднео је у име делегације 27. марта 1908. извештај радикалском клубу Скупштине о току и резултатима преговора у коме је јасно истакао приоритете преговарачког тима „... уговор није могао дати ранија преимућства сточном извозу, али је могао обезбедити извоз оног вишка који се није могао упутити на нова тржишта. У замену, он је обезбедио индустријску заштиту, потребну развиту младе земаљске индустрије”.

Због неповољног развоја аустроугарско-српских односа постигнути споразум био је на снази само седам месеци пре него што је и формално отказан. Самим тим ни његово дејство није могло бити изразитије. Снажније последице имао је само тарифни део увозних царина у Србију, који је 1909. године укључен у српску минималну царинску тарифу и тиме утицао на економски развитак земље све до почетка ослободилачких ратова. Без обзира на непотпуност његовог заштитног система, он је несумњиво допринео даљем напретку индустрије и акумулацији индустријског капитала у Србији.

longer, were transferred to Tariff “B”. In this way, Serbia lost all the relieves from the previous contract, but at the same time the basic element of economic dependence connecting Serbia to Austro-Hungary until the Customs War also became irrelevant⁶³.

On March 27, 1908, and in the name of the delegation, an active participant in the negotiations, the head of the customs section at the Ministry of Finance, Sava Kukić, submitted a report to the radical club of the Assembly on the course and results of the negotiations, clearly pointing out the priorities of the negotiating team: “... the contract could not give earlier benefits to the cattle export but it could provide for the export of the surplus products that could not be sent to the new markets. In return, it provided for the industrial protection, necessary for development of young country’s industry”.

Due to unfavourable Austro-Hungarian relations with Serbia, the contract was effective for only seven months before it was formally renounced. Thereby, its effect could not be stronger. The only stronger effect was that of the tariff part of the import duties into Serbia, which was included in the Serbian lowest customs tariff in 1909, affecting the economic development of Serbia until the beginning of the liberation wars. Regardless its incomplete protective system, it undoubtedly contributed to the further development of industry and accumulation of industrial capital in Serbia.

63

Димитрије Ђорђевић, *Царински рат*, Београд 1962, 448–453.

Dimitrije Đorđević, *The Customs War*, Belgrade 1962, 448-453

Са формалне тачке гледишта уговор, који је почео да се примењује 1. септембра, отказан је јер га аустроугарска страна није ратификовала до 31. децембра 1908. како је било предвиђено. Након тромесечног продужетка уговор је престао да важи 31. марта 1909.

Царински рат и забрана сточног извоза подстакли су кријумчарење у Аустроугарску. Та активност је била и раније развијена између Босне и Србије. Кријумчарио се дуван, шибице, ракија и кукуруз, као последица монополских и царинских препрека између једног истог народа са обе стране реке Дрине. Ове старе везе само су погодовале жељи српских узгајивача стоке да уместо ка удаљеном Солуну своје производе усмере ка Босни и Аустроугарској. Већ раније формирана кријумчарска мрежа усавршена је у току царинског рата тако да није била без основе жалба аустроугарске жандармеријске станице из Бјељине да су кријумчари створили „кордон обавештача који стално мотре и на све могуће начине обмањују органе власти“. Овакав размах кријумчарења био је последица ниских цена стоке у Србији, које су дозвољавале високе зараде и оправдавале ризик, затим погодних географских услова и подршке локалних пограничних органа на српској страни.

Сточарски трговци из Босне и Славоније прелазили су у Маčву где су

Formally, the contract, which came into operation on September 01, was renounced as the Austro-Hungarian part did not ratify it by December 31, 1908, as previously specified. After a three-month renewal, the contract was invalidated on March 31, 1909.

The Customs war and ban on the cattle export encouraged smuggling into Austro-Hungary. The smuggling between Bosnia and Serbia was developed even before the Customs War. Tobacco, matches, brandy and maize were smuggled as the consequence of monopoly and customs obstacles between the same people on the both sides of the river Drina. These old smuggling connections only encouraged Serbian cattle raisers to direct their product to Bosnia and Austro-Hungary instead of sending them to distant Thessalonica. The smuggling ring established earlier was improved during the Customs War so the Austro-Hungarian gendarmerie station in Bjeljina made a complaint stating that the smugglers formed “a cordon of informers permanently observing and using all possible ways to deceive the government agencies”. Such a rapid expansion of smuggling was caused by low prices of cattle in Serbia allowing high earnings and justifying risk, then favourable geographical conditions and support of the local border authorities on the Serbian side.

The cattle merchants from Bosnia and Slavonia crossed into Mačva where they

куповали стоку, па је онда тајно пре-бацивали преко Дрине. Босански бегови, који су активно учествовали у овој нелегалној трговини, распоређивали су стоку својим сељанима где је снабдевана сточним пасошима издатим од локалних сеоских кнезова. Тако легализована стока извожена је даље по целој Аустроугарској као босанска.

Кријумчарењу је на руку ишао и веома погодан географски положај. Шумовити предели поред Саве и Дрине допуштали су скривање стоке, а како је локално становништво напасало своју стоку до саме обале, кријумчарена се одмах по преласку реке мешала са домаћом и тако јој се губио траг. Највише коришћен канал за кријумчарење водио је за Босну преко Бујковића аде на Дрини код Бадовинаца.

Аустроугарске примедбе да српске пограничне власти подржавају кријумчарење нису биле без основа јер је затварање границе за српске производе изазвало жељу свих у Србији да се напакости моћном суседу. Министарство у Београду није подржавало кријумчарење, али није ни предузимало ефикасне мере да га искорени. И српски царински органи потврдили су постојање кријумчарења⁶⁴ тако да је, примера ради, царинарница у Митровици известила да су до краја октобра 1906. године на њеном сектору прокријумчарена 164 вола и 2.107 свиња⁶⁵.

bought cattle and then secretly transported it across the Drina. The Bosnian begs who were actively engaged in this illegal trade distributed the kettle among their villagers where it was provided with kettle passes issued by local village heads. The cattle legalized in this way were then exported throughout the whole Austro-Hungary as Bosnian.

Extremely suitable geographic position also encouraged smuggling. The woodlands along the Sava and Drina allowed hiding of cattle and, as the local population grazed their cattle as far as the banks of the rivers, on crossing the river the smuggled cattle mixed with the domestic cattle, disappearing without trace. The mostly used smuggling channel led to Bosnia via Bujković ada (river islet) on the river Drina near Badovinci.

The Austro-Hungarian complaints that the Serbian border authorities supported smuggling were based on closing the border for the Serbian products, as everybody in Serbia wanted to spite the powerful neighbour. The Ministry in Belgrade did not support smuggling, but it did not take any efficient measures in order to exterminate it. The Serbian customs authorities also confirmed smuggling⁶⁴, so, for example, the Mitrovica customs house reported that by October 1906 in its sector, 164 oxen and 2,107 pigs were smuggled⁶⁵.

64
Извештаји царинарница
Митровица, Шепачка ада,
Мали Зворник, Велико
Градиште...

The reports of the customs
houses Mitrovica, Šepačka ada,
Mali Zvornik, Veliko Gradište...

65
Димитрије Ђорђевић, *Царински
рат*, Београд 1962, 495.

Dimitrije Đorđević, *The Customs
War*, Belgrade 1962, 495

Аустроугарска је узвратила појачаном контролом границе, увођењем евиденције сточног фонда у пограничном подручју и ограничењима за извоз стоке из Босне. Ипак, током периода до почетка светског рата кријумчарење није могло бити сузбијено. Са друге стране овако успостављена мрежа омогућила је не само економско, већ и национално-просветно повезивање Срба са обе стране Дрине па и развијање пропагандно-обавештајне службе, која је била посебно активна у време анексионе кризе и пред Први светски рат.

Низ унутрашњополитичких и међународних догађаја утицао је да се стање аустроугарско-српских односа не само не поправи, већ да дођу на најнижу тачку и запрете чак и ратом. У Србији је сукоб самосталаца и радикала довео до опште блокаде система, ванредних парламентарних избора, пада кабинета и опште конфузије на политичкој сцени. У Аустроугарској сукоб на релацији Аустрија–Угарска заоштрио се, такође претећи суспендовању уставног уређења. Бечки кабинет као излаз из кризе преузео је ефектан спољнополитички потез, анексију Босне и Херцеговине. Једнострано, кршећи одредбе Берлинског уговора из 1878. године, Аустроугарска је анектирала Босну и Херцеговину, при том претећи да Србија мора прихватити новонастало стање или ће бити војнички нападнута. После другог

Austro-Hungary responded by the intensified border control, introducing the livestock register in the border area and reductions for the cattle export from Bosnia. Nevertheless, in the period until the beginning of WWI smuggling could not be kept under control. On the other hand, the smuggling ring established in this way provided not only economic but national and educational connecting of the Serbs from the both sides of the river Drina, as well as developing propaganda and intelligence service which was especially active in the period of annexation and before WWI.

A series of internal political and international affairs affected the fact that Austro-Hungarian relations with Serbia were at the lowest level possible threatening to cause the war. In Serbia, the conflict between the followers of independence and radicals led to the total paralysis of the system, snap parliamentary elections, fall of the cabinet and general confusion on the political scene. In Austro-Hungary, the conflict between Austria and Hungary escalated, also threatening to suspend the constitutional order. As the solution to the crisis, the Vienna cabinet made an effective international political move, the annexation of Bosnia and Herzegovina. Unilaterally, breaking the provisions of the Berlin agreement from 1878, Austro-Hungary annexed Bosnia and Herzegovina, at the same time threatening that Serbia had to accept the new situation; otherwise it would be military attacked.

противљења, по савету Русије, Србија је 31. марта 1909. прихватила ултиматум изјављујући да анексијом Босне и Херцеговине њени интереси нису повређени.

Овом изјавом рат је одложен. Али јасно је какви су се трговачки односи могли реализовати међу земљама које су на ивици рата.

Отказивањем уговора из 1908. године и додељивањем српског сточног контингента Румунији, није се могао изменити положај две земље. Чврсто у загрљају Аустроугарске, Србија је поново покренула питање преговора, делом и у жељи да јој они помогну у зближавању са Бугарском преко које је Србија усмеравала део свог извоза. У атмосфери тек минуле ратне кризе преговори нису могли успети, српска страна није себи желела да допусти, после политичке, и економску капитулацију. И сама Аустроугарска блокирана кризом мађарског кабинета, није могла да прихвати преговоре, тако да је цела 1909. година прошла у неуговореном стању.

Царински рат и анексиона криза су за Србију имале значај прекретнице. После више година политичких трвења под притиском јавног мњења формирана је коалициона влада са Стојаном Новаковићем на челу. Србија је стекла пуну политичку самосталност и изборила право да са Аустроугарском разговара на равноправним основама. Од дефан-

After opposing for a long time and following the Russian advice, on March 31, 1909 Serbia accepted the ultimatum stating that its own interests were not violated by the annexation of Bosnia and Herzegovina.

The war was postponed by this statement. But it is clear what kind of trading relations the countries at the edge of the war could have.

By renouncing the contract from 1908 and assigning the Serbian livestock contingent to Romania, position of the two countries could not be changed. In strong Austro-Hungarian arms, Serbia raised the question of the negotiations again, partly in order to use those negotiations as help in the negotiations on coming closer with Bulgaria, through which Serbia directed a part of its export. In the atmosphere of the war crisis just gone by, the negotiations could not be successful. After political, the Serbian part did not want to allow itself economical crisis. On the other hand, blocked by the crisis of the Hungarian cabinet, Austro-Hungary was not able to accept the negotiations so the whole year of 1909 passed without the contract being made.

The Customs War and annexation were a kind of turning point for Serbia. After a few years of political frictions and under the pressure of the public opinion, the coalition government headed by Stojan Novaković was set up. Serbia gained its total political independence and won the right to talk with Austro-Hungary on

зиве у извозној политици у само неколико година Србија је супституисала Аустроугарско тржиште дајући замаха и свом индустријском развоју. Царинска политика била је снажан инструмент у том правцу.

Због затегнутих односа са северним суседом Србија је посебну пажњу морала посветити царинским односима са Бугарском и Турском. Због испреплетаних политичких интереса, односи са Бугарском нису ни у једном тренутку достигли очекивани ниво. Свака од страна је вођена сопственим интересом повремено покушавала да интензивира преговоре, па чак и поново актуелизује идеју о царинском савезу. Ипак, због сталних обзира према Турској и фаворизовања сопствених интереса, споразум није постигнут, а клаузула о највећој повлашћености је максимални домет међусобне сарадње на пољу царина.

Истовремено, српско-турски односи су се одвијали повољно а после анексије Босне и Херцеговине Турска је у изглед ставила и додатне погодности. Међусобне односе оптерећивала су и два питања из домена спољнотрговинске и царинске политике: превоз српског ратног материјала преко солунске луке⁶⁶ и малогранични промет, који је Турска покушала да спречи. И док су транспорти са српским ратним материјалом пропуштани од прилике до прилике и без пристанка на генерално одобрење, код

equal terms. In only a few years, from the defensive position in the export policy, Serbia carried out substitution of the Austro-Hungarian market resulting in the development of its own industrial development. The customs policy was a strong instrument of all these tendencies.

Due to the strained relations with its northern neighbour, Serbia had to pay special attention to the customs relations with Bulgaria and Turkey. Due to their overlapping political interests, the relations with Bulgaria never reached the expected level. Led by its own interests, each side tried to intensify the negotiations from time to time, even to actualize the idea of the customs alliance. Nevertheless, due to permanent considerations towards Turkey and favouring their own interests, the agreement was not made. The most-favoured nation clause was the maximum they could get concerning their mutual cooperation in the customs area.

At the same time, Serbian-Turkish relations were good, and after the annexation of Bosnia and Herzegovina Turkey promised some additional privileges. Mutual relations were burdened by two issues from the field of the export trade and customs policy: transport of the Serbian war supplies via Thessalonica harbour⁶⁶ and the issue of border traffic which Turkey tried to prevent. And while the transports containing the Serbian war supplies were let pass from time to time without general

66
Задржавање ратног материјала за Србију (топова) у солунској луци био је и формални повод за објављивање Првог балканског рата октобра 1912. године.

Holding the war supplies for Serbia (cannons) at the Thessalonica harbour was formal cause for declaring the First Balkan War in October 1912.

отварања нових царинарница за мало-гранични промет (пример Кокиног Брода) ствари су стајале доста лоше. Без обзира на то што нови трговински уговор није потписан до краја царинског рата могућност коришћења солунске луке битно је олакшао положај српских извозника током целог царинског рата.

Свесна да јој након анексионе кризе следи и војнички обрачун са Аустроугарском, Србија је 1909. године закључила нови зајам на износ од 150 милиона динара. Ануитети у износу од 7,5 милиона покривани су царинским и монополским приходима. Тако је у период пред балканске ратове Србија ушла са дугом од 680,7 милиона динара чије су исплате блокирале 28% свих државних прихода. Царински приход био је сигурни гарант отплате, тако да је последњи зајам код париских банкара сматран за „одличан посао“.

Да би повећала царинске приходе неопходне за отплату зајма Влада је, фебруара 1910. године, Предлогом закона о изменама и допунама Закона о општој царинској тарифи⁶⁷, из чисто фискалних разлога, повећала све минималне ставове царинске тарифе. На тај начин увећани су чак и они од раније високи ставови, као што су на: брашно, пиво или текстил. Нова, минимална царинска тарифа поништила је све раније предности које је Беч имао и присилила га на отпочињање преговора о

approval, opening new customs houses for border traffic (the example of Kokin Brod) was a rather difficult process. Regardless the fact that a new commercial contract was not signed before the end of the Customs war, the possibility to use the Thessalonica harbour considerably facilitated the position of the Serbian exporters during the whole period of the Customs War.

Aware of the fact that after the annexation crisis it would face a military conflict with Austro-Hungary, in 1909, Serbia raised a new loan to the amount of 150 million dinars. Annuities to the amount of 7.5 million were covered by the customs and monopoly income. Thus, Serbia entered the period before the Balkan Wars with the debt of 680.7 million dinars whose discharges stopped 28% of all the state income. The customs income had the role of a reliable guarantor of repayment, so the last loan with the Paris bankers was considered to be “a good deal”.

In order to increase the customs income necessary for the loan repayment, in February 1910, by its Draft Law on the amendments to the Law on the general customs tariff⁶⁷, and just for the fiscal reasons, the government increased all the lowest items of the customs tariff. In this way, even those previously high tariffs on the items such as flour, beer or textiles were increased. This new lowest customs tariff abolished all the previous privileges Vienna still had and forced it to start

67
Стенограмске белешке 3 (1909)
1667–1774.
Shorthand notes 3 (1909)
1667–1774

коначном регулисању царинских и трговачких односа.

Обострани интерес да се неуговорено стање прекине условио је да се у јулу 1910. године поново покрену преговори о трговинском уговору. Главни спор поново су била три питања: сточни контингент за извоз српске стоке у Аустроугарску; српске царинске тарифе на увоз аустроугарских индустријских производа и аустро-српских конвенција, пре свега о речном саобраћају. На посебно сазваној царинско трговинској конференцији у Бечу аустројска дипломатија је извршила притисак на угарску владу да се не противи компромисним решењима које су усагласиле две стране. На тај начин, након отклањања спорних питања 27. јула 1910, у Београду је потписан нови трговински споразум. Поучена лошим искуством из 1908. године српска страна је инсистирала на ратификацији уговора али је напетa ситуација у односима Будимпеште и Беча условила да се цео процес оконча тек 24. јануара 1911. На овај начин окончан је царински рат.

Искуства и несумњиви успеси остварени у овом периоду потврдили су економску самосталност Србије. У само неколико година коренито је промењена економска структура земље. И док је ограничење у извозу стоке из 1906. године, по коме је Србији понуђен извоз 120.000 свиња и 70.000 волова,

negotiations on the final regulation of the customs and trading relations.

Mutual interest to change the unregulated condition caused the restart of negotiations on the commercial contract in July 1910. There were three basic issues again: livestock contingent for export of the Serbian cattle into Austro-Hungary, the Serbian customs tariffs on import of the Austro-Hungarian industrial products and the Austro-Serbian conventions, first of all that on river transport. At a specially called customs and trading conference in Vienna, the Austrian diplomacy imposed pressure on the Hungarian government not to oppose compromises agreed by the two sides. In this way, after resolving these issues, on July 27, 1910 in Belgrade, a new commercial contract was signed. Having learnt the hard way from 1908, the Serbian part insisted on ratification of the contract but strained relations between Budapest and Vienna caused the whole process of ratification to be ended on January 24, 1911. This was the end of the Customs War.

The experiences gained and successes achieved in this period proved economic independence of Serbia. In only a few years, radical change in the economic structure of the country was made. And while the reduced livestock export from 1906 with the offered export of 120,000 pigs and 70,000 oxen was considered to be a heavy blow, only four years lat-

сматран тешким ударцем, само четири године касније контингент од 50.000 кланих свиња и 15.000 кланих волова није изазвао значајнију пажњу српских привредника. Извоз је кренуо новим токовима ка другим, често рентабилнијим, пијацама.

Уговорене царине из 1910. године имале су изразито фискални карактер. Тарифни део уговора показао је знатно повећање у односу на онај из 1908. године. Од 196 позиција српске минималне царинске тарифе, спуштена је 61 позиција, али је у од њих само седам било равно позицијама из старог уговора, док су све остале биле више. Укупна вредност уступака датих Аустроугарској новим уговором износила је око пет милиона динара на годишњем нивоу, док је вредност добијеног годишњег контингента са царинским олакшицама била 11 милиона. Фискалне царине су имале две оштрице, једну, против аустроугарског увоза; другу, против домаћих потрошача који су платили царинска повећања. Поред тога, уговор је заострио и политику индустријске заштите, која се може најјасније уочити у упоредном прегледу царина по уговорима (дати у динарима):

er the contingent of 50,000 slaughtered pigs and 15,000 slaughtered oxen did not attract any attention of the Serbian businessmen. The course of export was changed towards the other, often more profitable markets.

The customs duties from 1910 had exceptionally fiscal character. The tariff part of the contract showed considerable increase in relation to the contract from 1908. Out of 196 items covered by the Serbian lowest customs tariff, 61 items were lowered but only seven of them were equal to the items from the previous contract, while all the others were higher. By the new contract, the total value of the benefits given to Austro-Hungary was about five million dinars annually, while the value of the received annual contingent with the customs relieves was 11 million. Fiscal duties had two cutting edges: one against the Austro-Hungarian import and the other against domestic consumers who paid for the customs growth. Besides that, the contract also tightened the policy of industrial protection, which can be most clearly seen in the parallel review of the customs duties in the contracts (given in dinars):

Производ	1881.	1893.	1908.	1910.
Шећер (100 кг)				
– нерафинисани	5	5	20	20
– рафинисани	7	8	30	30
Пиво (100 литара)	3	3	10	12
Стакло	3-5	2-3	6-8	10-15

Уопште узев сви царински ставови повећани су просечно 10–20 %. Индустрија у Србији, посебно она везана за прераду пољопривредних производа, стекла је повољне услове за даљи развој.

И извозници и увозници, а и потрошачи, прихватили су повећане царине мирно. Политичка ситуација указивала је да је војни расплет на Балкану неминован и држава је настојала да што брже обезбеди прикупљање средстава неопходних за рат. Плаћање царинских дажбина представљао је и својеврстан патриотски чин и помоћ припреми земље за предстојеће ратове.

Већ 1912. године отпочео је период ратова који се коначно, након огромних жртава, завршио 1918. године стварањем нове државе потпуно различите од оне која је у стогодишњој борби померала границе своје политичке али и економске слободе. Српска царина унела је у нову Краљевину Срба Хрвата и Словенаца своје царинске прописе и кадрове настављајући рад на старом задатку, да служи својој држави и њеним економским и политичким интересима.

Generally, all the customs items were increased by 10 – 20% on average. Industry in Serbia, especially manufacture of agricultural products, obtained favourable conditions for further development.

Both exporters and importers, as well as the consumers accepted raised customs duties gracefully. Political situation indicated that military conflict on the Balkans was inevitable and the country made efforts to provide for the collection of the supplies necessary for the war as soon as possible. It was also a patriotic act to pay the customs duties and it helped the country to prepare for the incoming wars.

The period of wars started in 1912. After a large number of casualties, it finally ended in 1918 with the formation of a new country completely different from the one which in its hundred-year long struggle extended the limits of its political and economic freedom. The Serbian customs brought into the new Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes its own customs regulations and personnel, continuing to do the old task, to serve its country and its economic and political interests.

ЦАРИНСКЕ ВЛАСТИ, ОРГАНИЗАЦИЈА ЦАРИНАРНИЦА И ЦАРИНСКИ СЛУЖБЕНИЦИ У СРБИЈИ 1804–1914

У Србији, царинске власти обухватале су царинску управу Министарства финансија и царинарнице, а у одређеним периодима и финансијску стражу.

Царинска управа министарства финансија

Целокупна царинска служба била је потчињена Министру финансија. Још 1862. године приликом доношења прописа о „Устројству централне државне управе”⁶⁸, у време када је дужност министра обављао Коста Цукић, регулисано је да „под министром финансија стоје сви ђумруци...”. Почев од 1875. године, министар финансија руководио је царинарницама преко надзорника ђумрука. Веома агилни Стојан Новаковић спровео је почетком 1882. године промене у организацији и функционисању Министарства финансија, при чему је одредио да се сва акта која су донета у вези са спровођењем Закона о устројству ђумрука, ђумручкој такси, Закону о скеламма и сл. достављају административном

CUSTOMS AUTHORITIES, ORGANIZATION OF CUSTOMS HOUSES AND CUSTOMS OFFICERS IN SERBIA 1804 – 1914

In Serbia, the customs authorities comprised the Customs Administration under the Ministry of Finance and the customs houses, and in certain periods, revenue police as well.

Customs Administration under Ministry of Finance

Complete customs service was under the Finance Minister. In 1862, on introducing the regulations on “the Establishment of centralized state administration”⁶⁸ at the time when Kosta Cukić was the Finance Minister, it was regulated that “all the customs duties are under the Finance Minister ...”. From 1875, the Finance Minister managed the customs houses through the customs supervisors. At the beginning of 1882, Stojan Novaković, a very active man, made some changes in the organization and functioning of the Ministry of Finance, determining that all the documents concerning the law on establishing the customs and customs service, the law on ferries and so on should be delivered to the administration section

68
Чл. 30 „Устројства централне државне управе” од 10. марта 1862, 33У бр. 15, 60.

Article 30 “Establishment of centralized state management” from March 10, 1862 ZZU no.15, 60

одељењу Министарства финансија. Недуго затим у оквиру тог Министарства формирано је и посебно „царинско одељење”⁶⁹ чији је надзорник царина руководио свим царинарницама. Одмах по формирању преузео је и сву преписку везану за реализацију царинских прописа и посебну ознаку „Ц” којом су означавана царинска акта настала у раду Министарства⁷⁰.

Царинска управа у Министарству финансија делила се на:

- Административни одсек
- Тарифни одсек и
- Одсек за финансијску стражу

Царинска управа имала је дужност да се стара о тачном и једнообразном спровођењу царинског закона и тарифног система, да преко потчињених органа регулише убирање прописаних дажбина и ангажовањем финансијске страже обезбеђује царинску границу од кријумчара. Такође, старала се о санитетско-полицијској служби на граници а објављивала је и штампала податке о трговинском промету са иностранством. Начелник управе са шефовима одсека образовао је Царински савет који је имао задатак да разматра сва важна питања за царину и царинску службу и предлаже министру одговарајућа решења.

Чиновнике у царинској управи постављао је својим указом краљ, а ту није могло бити запослено лице које није имало бар шест разреда средњих трговачких или техничких школа.

of the Ministry of Finance. Not long after, a special “customs section”⁶⁹ was formed within the Ministry of Finance whose customs supervisor managed all the customs houses. It also took charge of all the correspondence related to implementation of the customs regulations, as well as a special mark “C”, marking the customs documents issued in the work of the Ministry⁷⁰.

The Customs Administration under the Ministry of Finance was divided into:

- Administration department
- Tariff department and
- Revenue police/government audit police department

The Customs Administration had a task to take care of accurate and uniform implementation of the customs law and tariff system, to regulate the collection of the specified duties through its subordinate agencies and secure the customs border from smugglers by engaging revenue police. It was also responsible for medical-police service on the border and it published and printed the data on foreign trade. The head of the management board, together with the chiefs of the departments, set up the customs council, whose task was to discuss all important issues concerning the customs and customs service and suggest adequate solutions to the Minister.

The officers at the Customs Administration were appointed by the king’s decree, and necessary qualification was at least 6 grades of vocational/trade schools.

⁶⁹ Акт Министарства финансија Цбр. 268 од 31. августа 1882. АС, МФ, 1882. Document of the Ministry of Finance C no. 268 from August 31, 1882, AS, MF, 1882

⁷⁰ Наредбе министра финансија од 13. септембра 1882. и 16. фебруара 1883. Архивски алманах 2-3/1960, 43. Orders of the Finance Minister from September 13, 1882 and February 16, 1883. Archives almanac 2-3/1960, 43

Два цариника у Нишу 1913.
Историјски музеј Србије.

Two customs officers
in Nis, 1913.

Примера ради, 1910. године царинску управу је сачињавало 15 радних места са следећом структуром:

- начелник
- шеф административног одсека
- шеф тарифног одсека
- секретар
- ревизори (четири ревизора)
- књиговођа
- статистичар и помоћник статистичара (два лица)
- писар
- регистратор
- архивар и
- магационер

For example, in 1910, the Customs Administration comprised 15 work places of the following structure:

- Head
- Chief of administration department
- Chief of tariff department
- Secretary
- Inspectors (four of them)
- Bookkeeper/accountant
- Statistician and his assistant (two persons)
- Copyist
- Registrar/official recorder
- Archivist and
- Warehouseman

Дужности министра финансија и руководиоца царинске службе (надзорника ђумрука или начелника царинског одељења) у Кнежевини и Краљевини Србији обављали су:

Here are the names of the ministers of finances and heads of the customs service (supervisors and heads of the customs section) in the Principality and Kingdom of Serbia:

Година Year	Министар финансија Finance Minister	Руководилац царинске службе Head of the customs service	Напомена Note
1875	Љ. Каљевић Lj. Kaljević	Јован Милановић Jovan Milanović	Надзорник ђумрука The customs supervisor
1876.	Стеван Здравковић Stevan Zdravković	Владимир Јовановић Vladimir Jovanović	
1877.	Владимир Јовановић Vladimir Jovanović	Алекса Стојковић Aleksa Stojković	
1878.	Владимир Јовановић Vladimir Jovanović	Алекса Стојковић Aleksa Stojković	
1879.	Владимир Јовановић Vladimir Jovanović	Алекса Стојковић Aleksa Stojković	
1880.	Илија Маргетић Ilija Margetić	Алекса Стојковић Aleksa Stojković	
1881.	Чедомил Мијатовић Čedomilj Mijatović	Сима Б. Михаиловић Sima B. Mihajlović	
1882.	Чедомил Мијатовић Čedomilj Mijatović		Надзорник ђумрука – непопуњен The customs supervisor - vacant
1883.	Чедомил Мијатовић Čedomilj Mijatović	Алекса Стојковић Aleksa Stojković	Од 31. августа 1883. год Одељење царинско From August 31, 1883 - the Customs section
1884.	Алекса М. Спасић Aleksa M. Spasić	Коста Стевановић Kosta Stevanović	Одељење царинско – надзорник царинара The Customs section – the supervisor at the customs houses
1885.	Милутин Гарашанин Milutin Garašanin	Коста Стевановић Kosta Stevanović	Одељење царинско – надзорник царинара The Customs section – the supervisor at the customs houses
1886.	Вукашин Ј. Петровић Vukašin J. Petrović	Коста Стевановић Kosta Stevanović	Одељење царинско – надзорник царинара The Customs section – the supervisor at the customs houses
1887.	Чедомил Мијатовић Čedomilj Mijatović	Коста Стевановић Kosta Stevanović	Одељење царинско – надзорник царинара The Customs section – the supervisor at the customs houses
1888.	Михаило В. Вујић Mihailo V. Vujić	Коста Стевановић Kosta Stevanović	
1889.	Чедомил Мијатовић Čedomilj Mijatović	Вучко Стојановић Vučko Stojanović	
1890.	Михаило В. Вујић Mihailo V. Vujić	Коста Стевановић Kosta Stevanović	

1891.	Михаило В. Вујић Mihailo V. Vujić	Коста Стевановић Kosta Stevanović	
1892.	Никола Пашић Nikola Pašić	Коста Стевановић Kosta Stevanović	Министра заступа председник Владе The Minister is represented by the Prime Minister
1893.	Димитрије Стојановић Dimitrije Stojanović	Коста Стевановић Kosta Stevanović	
1894.	Михаило В. Вујић Mihailo V. Vujić	Алекса Миловановић Aleksa Milovanović	
1895.	Вукашин Ј. Петровић Vukašin J. Petrović	Вучко Стојановић Vučko Stojanović	Начелник и надзорник свих царинарница II класе The head and supervisor of all the customs houses II class
1896.	Стеван Д. Поповић Stevan D. Popović	Јован Алексијевић Jovan Aleksijević	ВД, инспектор II класе Acting inspector II class
1897.	Михаило В. Вујић Mihailo V. Vujić	Јован Алексијевић Jovan Aleksijević	ВД, инспектор II класе Acting inspector II class
1898.	Стеван Д. Поповић Stevan D. Popović	Раша Милошевић Raša Milošević	ВД, Начелник I класе Acting head I class
1899.	Вукашин Ј. Петровић Vukašin J. Petrović	Раша Милошевић Raša Milošević	ВД, Начелник I класе Acting head I class
1900.	Вукашин Ј. Петровић Vukašin J. Petrović	Љубомир И. Божановић Ljubomir I. Božanović	
1901.	М. М. Поповић М. М. Поповић	Љубомир И. Божановић Ljubomir I. Božanović	Начелник II класе Head II class
1902.	М. М. Поповић М. М. Поповић	Љубомир И. Божановић Ljubomir I. Božanović	Начелник II класе Head II class
1903.	Милован Р. Мариновић Milovan R. Marinović	Сава Р. Кукић Sava R. Kukić	ВД, Начелника Acting head
1904.	Сава Грујић Sava Grujić	Сава Р. Кукић Sava R. Kukić	Начелник III класе Head III class
1905.	Др Лазар Пачу PhD Lazar Raču	Сава Р. Кукић Sava R. Kukić	Начелник II класе Head II class
1906.	Милан Марковић Milan Marković	Владимир С. Цонић Vladimir S. Conić	Начелник III класе Head III class
1907.	Др Лазар Пачу PhD Lazar Raču	Сава Р. Кукић Sava R. Kukić	Начелник I класе Head I class
1908.	Др Лазар Пачу PhD Lazar Raču	Сава Р. Кукић Sava R. Kukić	Начелник I класе Head I class
1909.	Др М. М. Поповић PhD М. М. Поповић	Сава Р. Кукић Sava R. Kukić	Начелник I класе Head I class
1910.	Стојан М. Протић Stojan M. Protić	Сава Р. Кукић Sava R. Kukić	Начелник I класе Head I class
1911.	Стојан М. Протић Stojan M. Protić	Данило В. Стевановић Danilo V. Stevanović	Начелник III класе Head III class
1912.	Стојан М. Протић Stojan M. Protić	Данило В. Стевановић Danilo V. Stevanović	Начелник II класе Head II class
1914.	Др Лазар Пачу PhD Lazar Raču	Данило В. Стефановић Danilo V. Stevanović	Начелник I класе Head I class

Организација царинарница у Србији 1804–1914.

Царинарнице у Србији су биле дефинисане као државна надлештва која су потчињена министру финансија, а при том овлашћена да за рачун државе, округа, среза или општине наплаћују све дажбине које су при увозу, извозу или превозу робе прописане царинским тарифама или другим специјалним законима.

Начелни распоред царинарница био је на граници, али уколико су економски интереси земље то захтевали могле су бити (што је у пракси и реализовано) отворене и у унутрашњости земље. Царинарнице су надзирале границе ангажујући на тим задацима финансијску стражу. Непосредна надлежност им је била у зони 10 км од границе. Свака од њих је имала свој део царинске границе (тзв. царинска зона), а могла је имати и надлежност над путевима који су од границе водили ка царинарницама уколико оне нису биле непосредно на граници.

Сама организација мењана је више пута али је начелно уважавала различит значај појединих царинарница. Тако су се оне у неком периоду делиле на:

- главне царинарнице I реда,
- главне царинарнице II реда,
- споредне царинарнице,

док су у другом периоду биле једноставно подељене од првог до четвртог реда.

Organization of customs houses in Serbia 1804–1914

The customs houses in Serbia were defined as the state government offices under the Finance Minister, authorized on behalf of the country, district, county or municipality, to collect all those duties specified at the import, export or transit of the goods by the customs tariffs or any other special regulations.

Generally, the customs houses were located on the border, but if required by economical interests of the country they could also be set up in the interior (which was practically the case). The customs houses carried out whole customs inspection of the border engaging revenue police services. Direct authority of the customs houses was in the zone of “10 km from the border” and each customs house had its own part of the customs border (so-called Customs zone). It could also be authorized for the roads leading from the border to the customs houses in case they were not located at the very border line.

The organization of the customs houses itself was changed a few times but it generally took into consideration different importance of certain customs houses. Thus, in one period they were divided into:

- main customs houses of the 1st rank
- main customs houses of the 2nd rank
- subsidiary customs houses

In the other period they were simply divided from the first to the fourth rank.

Сам ранг дефинисао је и врсту и вредност робе која се могла царинити, тако да је виши ранг омогућавао прихват ширег дијапозона и веће вредности робе.

За вршење послова у царинарници, зависно од њене величине и значаја, одређивана су радна места у широком спектру ⁷¹:

- управник царинарнице, као старешина овог „надлештва”;
- контролор, чија је дужност била да контролише целокупну царинску манипулацију;
- благајник са помоћником, чија је дужност била да прима, издаје и чува новац;
- прегледач, који је „таксирао” робу;
- магационер који је примао, издавао и чувао робу;
- статистичар, који је водио царинску статистику;
- писар;
- практикант за администрацију;
- позорник на спољној администрацији;
- корманш и возар за робу и чамце;
- носач за ношење робе.

Практиканте и позорнике примао је и отпуштао из службе министар финансија, корманше, возаре и носаче примао је и отпуштао управник царинарнице, док су остали чиновници били примани у службу и постављани краљевим указом на предлог министра финансија.

The rank of the customs house indicated both kind and value of the goods which could be cleared; therefore, higher rank of the customs house enabled reception of wider range and value of goods.

Depending on their size and importance, different customs houses comprised a wide range of work places ⁷¹:

- the head of the customs house, as the senior of this “government office”
- supervisor, who was in charge of supervising the whole customs operation
- cashier with the assistant, whose task was to receive, give and keep money
- inspector, who carries out “charging fees” on the goods
- warehouseman, who received, issued and kept goods
- statistician, who kept the customs statistics
- copyist
- administration trainee
- external administration clerk
- steering man and carter for goods and boats
- carrier for carrying goods

The trainees and office workers were admitted and dismissed from service by the Finance Minister, steering men, carters and carriers by the head of the customs house, while the other officers were admitted to service and appointed by the king’s decree on the proposal of the Finance Minister.

71

Према Закону о царинском устројству од 12. децембра 1863. У царинарницама су била радна места са следећим дужностима и припадностима: управник царинарнице (са примањима од 1.263 – 3.030 динара а у београдској од 4.560 динара); контролор (1.010 до 2.500 динара); благајник (од 1.010 до 2.520 динара) а његов помоћник од 1.010 до 2.020 динара; прегледач (од 1.010 до 2.520 динара); магационер (од 1.010 до 2.020 динара); статистичар (од 1.010 до 2.020 динара); писар за службу (1.010 до 2.020 динара); практикант за администрацију (500 до 750 динара); позорник за спољну администрацију (500 до 1.000 динара); корманш и возар за скеле и чамце (од 360 до 5.000 динара); носач за ношење и изношење робе (500 до 750 динара).

According to the Law on the customs establishment from December 12, 1863 there were the following work places at the customs houses (including duties and salaries): the head of the customs house (with the salary of 1,263 – 3,030 dinars and at the Belgrade customs house 4,560 dinars); supervisor (1,010 – 2,500 dinars); cashier (from 1,010 to 2,520 dinars); and his assistant from 1,010 to 2,020 dinars; inspector (from 1,010 to 2,520 dinars); warehouseman (from 1,010 to 2,020 dinars); statistician (from 1,010 to 2,020 dinars); copyist (from 1,010 to 2,020 dinars); administration trainee (500 to 750 dinars); external administration clerk (500 to 1,000 dinars); steering man and carter for ferries and boats (from 360 to 5,000 dinars); carrier for carrying and carrying out of goods (500 to 750 dinars).

Царинарница Ристовац,
почетак XX века. Разгледница,
Народна библиотека Србије.

The Customs Office Ristovac,
beginning of the XX century.
Picture postcard, the Public
Library of Serbia.

Службено особље царинарнице
Радујевац 1898. године.

The official staff of the customs
office Radujevac 1898.

Накнадном организацијом⁷² прописана је нешто измењена систематизација радних места:

- управник царинарнице,
- ревизор,
- технолог или хемичар,
- цариници,
- благајници и
- приправници.

Сва ова лица постављана су указом, сем приправника које је постављао министар финансија. Поред наведених, у царинарници су били и финансијски стражари, носачи и служитељи које је постављао управник царинарнице а који су плаћани из општег кредита.

Број запослених зависио је од величине царинарнице, њене важности и величине промета, али се настојало да у свакој буду барем по два запослена од којих је један могао бити и приправник. У пракси то често није реализовано тако да је већи број споредних царинарница имао само по једног запосленог. Законом је било прописано да за управника царинарнице није могао бити постављен нико ко није бар пет година провео као указни царински чиновник, а за указног царинског чиновника онај који није бар две године провео као приправник и поред свршене више школе још и одслужио војни рок у кадру.

Примера ради царинарницу Београд је 1910. године сачињавало 91 радно место следеће структуре:

By supplementary organization ⁷², somehow different work places were specified:

- the head of the customs house
- inspector/auditor
- technologist or chemist
- customs officers
- cashiers and
- trainees

All those persons except trainees were appointed by decree, and trainees were appointed by the ministry of finance. Besides the above mentioned, at the customs house there were also financial guards, carriers and attendants appointed by the head of the customs house and who were paid from the general loan.

The number of those employed depended upon the size of the customs house, its importance and the extent of turnover, but at each one there were two employees at least, and one of them could be trainee. Practically, this was not often the case, so a large number of the subsidiary customs houses had only one person employed. According to the law, the head of the customs house could become only a person who spent at least five years at the position of the customs officer appointed by decree. The customs officer appointed by decree could become only a person who spent at least two years at the position of a trainee, and besides finished two-year college also did his military service.

For example, in 1910, the Belgrade customs office comprised 91 work place of the following structure:

72
Царинским законом од
23. јануара 1899.
By the customs law from
January 23, 1899

Београд на Сави / Belgrade on the Sava	Београд железничка станица / Belgrade the railway station
Управник / Head	Управник / Head
Ревизор 1. класе – 2 Inspector/auditor 1 st class – 2	Ревизор 1. класе – 1 Inspector/auditor 1 st class – 1
Ревизор 2. класе - 5 Inspector/auditor 2 nd class – 5	Ревизор 2. класе - 1 Inspector/auditor 2 nd class – 1
Ревизор 3. класе - 3 Inspector/auditor 3 rd class – 3	Ревизор 3. класе – 5 Inspector/auditor 3 rd class – 5
Ревизор 4. класе – 2 Inspector/auditor 4 th class – 2	Ревизор 4. класе – 4 Inspector/auditor 4 th class – 4
Ревизор 5. класе – 6 Inspector/auditor 5 th class – 6	Ревизор 5. класе – 4 Inspector/auditor 5 th class – 4
Цариник 1. класе – 1 Customs officer 1 st class – 1	Цариник 2. класе – 7 Customs officer 2 ^{ne} class – 7
Цариник 2. класе – 8 Customs officer 2 nd class – 8	Цариник 3. класе – 2 Customs officer 3 rd class – 2
Цариник 3. класе – 5 Customs officer 3 rd class – 5	Цариник 4. класе – 2 Customs officer 4 th class – 2
Цариник 4. класе – 5 Customs officer 4 th class – 5	Цариник 5. класе - 5 Customs officer 5 th class – 5
Цариник 5. класе - 16 Customs officer 5 th class – 16	Цариник 5. класе - 5 Customs officer 5 th class – 5
Хемичар 2. класе - 2 Chemist 2 nd class – 2	

Повремено је као самостална или саставни део царинарнице на железничкој станици приказивана и царинарница при београдској пошти.

Попуна и третман појединих царинарница мењао се зависно од општих политичких, па и војних околности. Тако је, примера ради, у време ратова 1876–78 царинарница у Доњем Милановцу, због повећаних потреба за увозом, са уобичајена два службеника

The customs house within the Belgrade Post Office was sometimes presented as either independent or constituent part of the customs house at the railway station.

Filling up vacancies at the some of the customs houses as well as their treatment, changed depending on general political and even military situation. For example, in the period of the wars 1876 – 1878 and due to the increased needs for import, the customs house in Donji Milanovac grew

нарасла на 12 запослених да би се након рата бројно стање вратило на пређашњи ниво.

Промена радних места, односно царинарница, била је стална и уобичајена појава. Ипак у неким су службеници радили дуго година, као Михаило Јовановић у Вишњици, који је сем паузе од четири године на овој царинарници службовао пуних 25 година, од 1863. до 1888. године. Много чешћи случај била је промена радног места. У неким мањим то је била пракса, по којој су се на непопуларним местима сваке године смењивали цариници. Рекордер је царинарница Дашчински Кладенац на којој се у две деценије, од 1888. до 1908. године, променило чак 18 цариника, с тим да је једну годину била непопуњена, а слична ситуација је била и на Вршкој Чуки.

Након промене владајуће партије или династије, општа хистерија смене чиновничког кадра није мимоишла ни царинску службу. Посебно је карактеристична 1889. година, када је власт после вишегодишњег прогона преузела Радикална странка. У року од само једне године смењен је или ротиран скоро целокупан чиновнички кадар, а доведени су нови људи, овај пут по мери нове власти. Чим је преузео власт Александар Обреновић је извршио чистку чиновничког кадра⁷³. Али, када је због непопуларног брака са Драгом Машин

from the usual number of office workers (two) to 12 employees, while after the war the number returned to the previous level.

Transfer to the other place of work, that is the other customs house, was a common and usual thing. Nevertheless, at some customs houses the officers worked for many years, as Mihailo Jovanović at Višnjica, who except for the four-year break, worked at this customs house as long as 25 years, from 1863 to 1888. Frequent change of the place of work was more often. At some smaller customs houses, it was the usual procedure to replace the customs officers working at the unpopular work places every year. The customs house Daščinski Kladenac held the record; in the period of two decades (from 1888 to 1908), even 18 customs officers were employed there, and for one year there were some vacancies) and the similar situation was at Vrška Čuka.

The customs service did not escape general hysteria of replacement of the old administrative officers appointed by the old government or dynasty after they lost power. The year of 1889 is a good example when, after years of persecution the Radical Party took over power. In only one year, replacement or transfer of almost all the office staff was carried out and new people were brought, this time to the standards of the new government. As soon as he took over power by putsch, Aleksandar Karađorđević carried out a purge among the office staff⁷³. But when, due to his

73

Примера ради, у другом полугодишту 1892. године укупно су пензионисана два чиновника, а постављено и премештено 19 царинских чиновника, док је по преузимању власти Александра Обреновића 1893. године у једном наврату пензионисано девет а постављено и премештено 53.

For example, in the second half of 1892, the total of 2 customs officers were retired and 19 appointed and transferred, while when Aleksandar Obrenović took power in 1893, on one occasion 9 were retired and 53 appointed and transferred.

посумњао у оданост овако постављених чиновника 1900. године и њих је променио⁷⁴. Смена династија 1903. године довела је до нове промена кадра, али је она овај пут изведена са више такта и у дужем периоду⁷⁵.

Удаљене царинарнице биле су и места за преваспитавање непослушних чиновника. Карактеристичан је пример чувеног писца Борисава Станковића, који је након повратка из Париза „по потреби службе” био привремено упућен за цариника у Мокрој Гори. На месту које ни по значају ни по његовој стручној спреми није било ни приближно адекватно, али је сигурно погодно за преваспитавање непослушних чиновника⁷⁶. Томе су на руку ишли и прописи који су омогућавали да се чиновници преводе из струке у струку, тако да је непослушни или партијски неподобан срески начелник лако могао осванути као поштар или цариник у удаљеном месту.

Разуме се да је било и другачијих примера. Узун Мирку Апостоловићу је у знак признања 1839. године поверена царинарница Вишњица⁷⁷.

Гледано у целини царински чиновници нису осећали ону неопходну дозу сигурности која им је била неопходна у вршењу службе и нису били заштићени од политичких и династичких прогона који су повремено као олуја харали друштвеном сценом Србије крајем 19. и почетком 20. века.

unpopular marriage to Draga Mašin, he doubted loyalty of those appointed in this way, in 1900 he replaced them as well⁷⁴. Replacement of dynasties in 1903 caused new replacement of the office staff, but this time it was carried out more tactfully and for longer period of time⁷⁵.

Remote customs houses were also the places for re-education of disobedient officers. An interesting example is that of a famous writer Borisav Stanković who, after his return from Paris, “as the service requires” was temporarily appointed to the post of the customs officer at Mokra Gora. The post was inadequate both in terms of his respect and qualifications, but obviously suitable for re-education of disobedient officers⁷⁶. This was also encouraged by the regulations enabling the officers to be transferred from one field to the other, so disobedient or politically unsuitable district head could be easily appointed a postman or the customs officer in a remote place.

There were also opposite examples. In recognition of his services, Uzun Mirko (Apostolović) was appointed the head of the customs house Višnjica in 1839⁷⁷.

In general, the customs officers did not feel certain, which was necessary in carrying out their duties. They were not protected from political and dynastic pursuit from time to time devastating Serbian social scene by the end of the 19th and beginning of the 20th century.

74

Само у царинској управи овом приликом премештено је и пензионисано шест чиновника а на њихова места доведено девет нових.

On this occasion, only on the Board of Customs and Excise, 6 officers were transferred and retired and nine new officers brought instead of them.

75

Само у царинарници Београд у периоду 1903–1905. примљено је 37 нових службеника.

Only at the Belgrade customs house in the period 1903-1905, 37 new officers were admitted.

76

Каталог Музеј-куће Борисава Станковића, Врање 2004, 14.

Catalogue of the Museum-house of Borisav Stanković, Vranje 2004, 14

77

Годишњак за друштвену историју 1-2/1996.

Almanac for social history 1-2/1996

Бора Станковић, по повратку из Париза 1904. године био је привремено постављен за цариника у Мокрој Гори.

Bora Stanković, after his return from Paris in 1904., was temporarily appointed as a customs officer in Mokra Gora.

У устаничкој Србији рад царинске службе и отварање и распоред царинарница нису били одређени посебним прописом. На границама су се налазиле велике реке Дрина, Сава, Дунав и Морава, па су царински пунктови обично организовани на „скелама“. Ова места налазила су се на традиционалним путевима којима се роба кретала већ вековима, а новина је била у томе што су царинске дажбине сада прикупљале српске власти или локални српски кнезови уместо представника турске управе. Најважније и по промету најве-

In periods of uprisings in Serbia, work of the customs service and setting up as well as location of the customs houses, was not strictly regulated. On the borders, there were large rivers the Drina, the Sava, the Danube and the Morava so the customs points were usually organized on the river crossings by “ferries”. Those places were located on the traditional roads along which the goods were transported for centuries before, and a new thing was that the customs duties were now collected by the Serbian authorities or local Serbian village heads in-

ће царинарнице биле су на Сави и Дунаву: митровачка, шабачка, забрешка, остружничка, београдска, вишњичка, грочанска, дубравичка и голубачка. Како се ослобођена територија ширила тако су успостављане нове царинарнице према Влашкој и неослобођеним крајевима Турске или Босни на којима се у периодима примирја одвијала жива трговина.

У Милошевој Србији било је укупно шеснаест пограничних царинарница и то: шабачка, митровачка, остружничка, вишњичка, грочанска, смедеревска, дубравичка, рамска, варваринска, јасеничка, обрешка, ливадашка, црквеначка, горњоморавска, доњоморавска и виничка.

Најзначајнија је била београдска царинарница, коју је до предаје кнезу Милошу 21. децембра 1833. држао непосредно београдски везир. Она је дала највише прихода, јер је Београд био центар увозне трговине. Сва колонијална роба као што су кафа, шећер, пиринач, јестиво уље и индустријске прерађевине – свила, чоја, штофови, производи од гвожђа, челика или олова – стизали су у Београд. Остале царинарнице биле су мање важне, а преко њих се углавном одвијала извозна трговина пре свега стоке али и сировина и пољопривредних производа.

Након што је по одредбама султановог Хатишерифа и наређењу великог

stead of the Turkish representatives. The most important and the biggest customs houses, concerning turnover, were on the rivers the Sava and the Danube: Mitrovica, Šabac, Zabrežje, Ostružnica, Belgrade, Višnjica, Grocka, Dubravica and Golubac. As the liberated territory spread, the new customs houses were set up towards Bosnia or Vlaška and non-liberated regions of Turkey where in the periods of truce, brisk trade took place.

In Miloš's Serbia, there were sixteen border customs houses in all: Šabac, Mitrovica, Ostružnica, Višnjica, Grocka, Smederevo, Dubravica, Ram, Varvarin, Jasenica, Obrež, Livadac, Crkvenac, Gornja Morava, Donja Morava and Vinica.

The most important was the Belgrade customs house, which was under the Belgrade vizier until he gave it to Prince Miloš on December 21, 1833. This customs house generated most income as Belgrade was the centre of import trade. All the colonial goods, such as coffee, sugar, rice, edible oil as well as industrial products like silk, peasant cloth, suiting materials, iron, steel or lead goods arrived in Belgrade. The other customs houses were less important, and mainly export trade took place through them, first of all export of cattle, but also raw materials and agricultural products.

After following the clauses of the Sultan's order and the order of Grand Vizier Reuf Pasha, on December 01, 1833,

Царинарница Рашка, почетак XX века. Разгледница, Народна библиотека Србије.
The Customs Office Raška, beginning of the XX century. The picture postcard, the Public Library of Serbia.

везира Реуф-паше београдски везир 1. децембра 1833. кнежевом комесару Алекси Симићу привремено предао београдску царинарницу, кнез Милош је већ 20. децембра исте године својим Указом⁷⁸ поставио особље царинарнице и посебним упутством одредио њихове дужности. За главног надзорника ђумрука (царинарнице) одређен је Стефан Михаиловић, за директора царинарнице постављен је Настас Гуту а за проценитеља трговачке робе Соломон Израел. Смаил Чолак Аметов постављен је за турског писара а Марко Богдановић за начелника чувара (колџија).

the Belgrade vizier temporarily gave the Belgrade customs house in charge of the Prince's commissioner Aleksa Simić, on December 20 of the same year, by his decree⁷⁸, Prince Miloš appointed the customs staff and by special instruction specified their duties. Stefan Mihailović was appointed the chief inspector of the customs house, Nastas Gutu was appointed the head of the customs house and Solomon Israel was appointed the appraiser of the goods. Smail Čolak Ametov was appointed the Turkish copyist and Marko Bogdanović was appointed the head of guards.

78
Указ бр. 4.408 од 20. децембра 1833, Финансије и установе 1, стр. 226.

Decree no. 4,408 from December 20, 1833, Finances and institutions 1, page 226

Када се 1839. године са власти повукао кнез Милош на српским границама налазило се 18 царинарница, следеће године попуњене су службеницима и нове: Василијина чесме, кладовска, Мокре Горе и рашка. Већ 1841. године активирана је и топчидерска царинарница а 1844. године и забрешка. На тај начин заокружен је систем од 24 царинарнице које су уредбом кнеза Александра Карађорђевића о „Устројству ђумрука“ од 25. маја 1850. и нормативно регулисане, тако да је прописан следећи распоред:

- крај Саве и Дунава према држави Аустријској:
 1. на ушћу Дрине
 2. у Митровици Српској
 3. код Шапца према Кленку
 4. на Забрешју код Палежа
 5. код Топчидера близу Београда
 6. у Београду
 7. у Вишњици
 8. у Смедереву
 9. у Дубравици
 10. у Раму и Винчи
 11. у Текији;
- према влашкој страни на Дунаву:
 12. у Кладову
 13. у Радујевцу;

When in 1839 Prince Miloš withdrew from power, there were 18 customs houses on the Serbia borders. The following year a few more customs houses filled up vacancies: Vasiline česme, Kladovo, Mokra Gora and Raška. In 1841, Topčider customs house was activated and in 1844 Zabrežje as well. In this way, the system consisting of 24 customs houses was completed, and their organization was regulated by the decree of Prince Aleksandar Karađorđević on “the Establishing the customs houses” from May 25, 1850. The following disposition of the customs houses was specified:

- Along the Sava and the Danube towards Austria:
 1. - At the mouth of the river Drina
 2. - In Mitrovica Srpska
 3. - Near Šabac towards Klenak
 4. - At Zabrežje near Palež
 5. - At Topčider near Belgrade
 6. - In Belgrade
 7. - In Višnjica
 8. - In Smederevo
 9. - In Dubravica
 10. - In Ram and Vinač
 11. - In Tekija
- Towards Vlaška on the river Danube:
 12. - In Kladovo
 13. - In Radujevac

Царинарница Шабац,
почетак XX века. Разгледница,
Народна библиотека Србије.
The Customs Office Šabac,
beginning of the XX century.
The picture postcard, the Public
Library of Serbia.

- према осталим турским областима које леже источно и јужно од Србије:

14. на Вршкој чуки
15. на Пандиралу
16. на Грамади
17. у Алексинцу
18. у Суповцу
19. на Јанковој клисури
20. на Рашкој
21. на Василијиној чесми
22. на Мокрој гори;

- према Босни на Дрини:

23. према Љубовији
24. на Шепачкој ади.

- Towards the other Turkish regions located to the east and south of Serbia:

14. - At Vrška Čuka
15. - At Pandiralo
16. - At Gramada
17. - In Aleksinac
18. - In Supovac
19. - At Jankova Klisura
20. - At Raška
21. - At Vasilijina Česma
22. - At Mokra Gora

- Towards Bosnia on the river Drina:

23. - Towards Ljubovija
24. - At Šepačka Ada

Закон о устројству ђумрука из 1863. године унео је извесне промене у ову организацију. Број царинарница је нешто повећан и њихов распоред је износио:

- према Аустрији:

1. Рача (ушће Дрине)
2. Митровица
3. Шабац
4. Забрежје
5. Топчидер
6. Београд
7. Вишњица
8. Гроцка
9. Смедерево
10. Дубравица
11. Рам
12. Градиште (и Винач)
13. Доњи Милановац
14. Текија;

- према Влашкој:

15. Кладово
16. Радујевац (и Кусик);

- према Турској:

17. Вршка чука
18. Пандирало
19. Грамада
20. Алексинац
21. Суповац
22. Јанкова Клисура
23. Рашка
24. Извор (Василијина чесма)
25. Мокра гора
26. Љубовија
27. Шепачка ада.

The Law on “the Establishing the customs houses” from 1863 brought certain changes to this organization. The number of the customs houses was slightly increased and their disposition was as follows:

- Towards Austria:

1. - Rača (the mouth of the river Drina)
2. - Mitrovica
3. - Šabac
4. - Zabrežje
5. - Topčider
6. - Belgrade
7. - Višnjica
8. - Grocka
9. - Smederevo
10. - Dubravica
11. - Ram
12. - Gradište (and Vinač)
13. - Donji Milanovac
14. - Tekija

- Towards Vlačka:

15. - Kladovo
16. - Radujevac (and Kusik)

- Towards Turkey:

17. - Vrška Čuka
18. - Pandiralo
19. - Gramada
20. - Aleksinac
21. - Supovac
22. - Jankova Klisura
23. - Raška
24. - Izvor (Vasilina Česma)
25. - Mokra Gora
26. - Ljubovija
27. - Šepačka Ada

Уведене су три нове царинарнице према Аустрији (Гроцка, Градиште и Доњи Милановац), иако су у њима службеници постављени тек од 1865. године, али је општи распоред царинарница у суштини остао непромењен. У Милановцу је царина фактички постојала још од 1856. године али је званично установљена тек новим законом. Самостална виначка царинарница престала је са радом 1863. године, док је исте године царинарница Ушће Дрине преименована у рачанску. На Јавору је од 1866. године отпочела са радом самостална царинарница, иако првобитним текстом закона није била предвиђена.

Царинском службом од самих почетака руководило је Министарство финансија. Први пут у оквиру тог министарства установљен је засебан орган надлежан само за царину 1875. године. Био је то надзорник ђумрука да би се 1885. године оформило и царинско одељење.

Непосредно по стицању независности 19. децембра 1878. кнежевим указом, којим је потврђена одлука Народне скупштине, одлучено је да се са старе српско-турске границе царинарнице преместе на нову границу и дато овлашћење Влади да може отварати нове царинарнице и на старој граници где то нађе за потребно⁷⁹. Већ 9. фебруара 1879. царинарница са Грамаде премештена је у Цариброд, пандуралска у

Three new customs houses towards Austria were set up (Grocka, Gradište and Donji Milanovac) although the customs officers were appointed from 1865, but the general disposition of the customs houses basically remained the same. Actually, in Milanovac there was the customs house from 1856, but it was formally set up by the new law. Independent Vинач customs house stopped working in 1863, while in the same year, the customs house Ušće Drine (the mouth of the Drina) renamed into Rača. From 1866, on Javor, an independent customs house started to work although it was not specified by the previous law.

From the very beginning, the Ministry of Finance managed the customs service. In 1875, for the first time as a part of that Ministry, a separate agency was set up authorized for the customs only. It was the customs inspectorate and in 1885, the customs department was also formed.

Immediately after gaining independence on December 19, 1878, by the Prince's decree which acknowledged the decision of the National Assembly, it was decided that the old Serbian-Turkish customs houses should be transferred to the new border and the government was authorized to open new customs houses on the old border as well, wherever required⁷⁹. On February 09, 1879, the customs house was transferred from Gramada to Caribrod,

⁷⁹
ЗЗУ бр. 34, стр. 40 и 209.
ZZU no. 34, page 40 and 209.

Брезник, суповачка у Балта Бериловац, алексиначка у Врање, Јанкове клисуре у Куршумлију а отворене су и нове у Малом Зворнику и Лешници.

По абдикацији краља Милана на власт долазе радикали који у складу са својим предизборним обећањима, због штедње, покушавају да смање администрацију. Стога, намесништво на предлог Пашићеве радикалске владе 1892. године укида нишку (чија надлежност прелази на врањску), јагодинску и крагујевачку (чија надлежност прелази на београдску) царинарницу⁸⁰.

Коначно 1893. године краљ Александар је усвојио Закон о изменама и допунама закона о устројству царинском из 1863. године,⁸¹ којим су учињене корените реформе у организацији царинске службе. Царинарнице су дефинисане као државне установе које су директно потчињене министру финансија. Њима је одређен задатак да наплаћују царину и друге дажбине и таксе по посебним законима и тарифама за државу, округ, срез или општину за робу која се у земљу увози, извози или превози. Начелно, одређено је да се царинарнице формирају на граници али је предвиђено, уколико то економски или финансијски услови захтевају, да се могу формирати и у унутрашњости. У складу са местом и трговачким прометом све су подељене у четири реда:

from Panduralo to Breznik, from Supovac to Balta Berilovac, from Aleksinac to Vranje, from Jankova Klisura to Kuršumljia and also new customs houses were opened in Mali Zvornik and Lešnica.

After the abdication of King Milan, the radicals came to power. According to their election campaign and for the sake of economy, they made efforts to reduce administration. In 1892, on the proposal of Pašić's Radical government, the Regency abolished Niš (whose authorities being transferred to the Vranje), as well as Jagodina and Kragujevac (whose authorities being transferred to the Belgrade) customs houses⁸⁰.

Finally in 1893, King Aleksandar adopted the Law on the amendments of the Law on establishing the customs from 1863⁸¹ which radically changed organization of the customs service. The customs houses were defined as state institutions directly under the Finance Minister. They were assigned the task of collection of duties and other taxes and dues according to special regulations and tariffs for the country, district, county or municipality on the goods being imported, exported or transported through the country. Generally, it was regulated that the customs houses should be set up on the borders but it was also specified that they could be established in the interior, if economically or financially required. According to their location and turnover, all the customs houses were divided into four ranks:

⁸⁰
Указ од 28. марта 1892. ЗЗУ
бр. 48, стр. 89.

Decree from March 28, 1892;
ZZU no. 48, page 89

⁸¹
ЗЗУ бр. 49, 389.
ZZU no. 49, 389

Царинарница Шепачка ада, почетак XX века. Разгледница, Народна библиотека Србије.
The Customs Office Šepačka ada, beginning of the XX century. The picture postcard, the Public Library of Serbia.

- у први ред су доспеле царинарнице са неограниченом службом;
- у други, трећи и четврти ред распоређиване су оне са ограниченом службом.

Предвиђено је да их распоређује краљ својим указом на предлог министра финансија.

Непосредно након тога⁸² краљ је прописао нову организацију царинарница и разврстао их у редове у складу са законом:

- the customs houses with unlimited service belonged to the first rank;
- the customs houses with limited service belonged to the second, third and fourth rank

It was suggested that the king should carry out disposition of the customs houses by his decree on the proposal of the Ministry of Finance.

Immediately after that⁸² the king specified new organization of the customs houses and divided them into the ranks according to the law:

⁸² Краљевим решењем издатим 24. августа 1893. у Аранђеловцу.
By the king's decree issued on August 24, 1893 in Arandelovac

р/б No.	Према суседној земљи Towards the bordering country	Назив Name	Ред Rank	Напомена Note
1.	Аустроугарска	Рача / Rača	IV реда / rank IV	
2.	Austro-Hungary	Митровица / Mitrovica	III реда / rank III	
3.		Шабач / Šabac	II реда / rank II	
4.		Забрежје / Zatrežje	III реда / rank III	
5.		Београд / Belgrade	I реда / rank I	Филијалом на жел. станици Branch at the railway station
6.		Гроцка / Grocka	IV реда / rank IV	
7.		Смедерево / Smederevo	II реда / rank II	
8.		Рам / Ram	IV реда / rank IV	
9.		Велико Градиште / Veliko Gradište	II реда / rank II	
10.		Голубац / Golubac	IV реда / rank IV	
11.		Добра / Dobra	IV реда / rank IV	
12.		Доњи Милановац / Donji Milanovac	III реда / rank III	
13.		Текија / Tekija	III реда / rank III	
14.	Румунија	Кладово / Kladovo	III реда / rank III	
15.	Romania	Брза Паланка / Brza Palanka	IV реда / rank IV	
16.		Радујевац / Radujevac	II реда / rank II	
17.	Бугарска	Височка / Visočka	IV реда / rank IV	
18.	Bulgaria	Вршка чука / Vrška Čuka	IV реда / rank IV	
19.		Балта-Бериловац / Balta-Berilovac	IV реда / rank IV	
20.		Ржана / Ržana	IV реда / rank IV	
21.		Дашчински Кладенац / Daščinski Kladenac	IV реда / rank IV	
22.		Власина / Vlasina	IV реда / rank IV	
23.	Турска Turkey	Ристовац / Ristovac	III реда / rank III	Филијала у Давидовцу Branch in Davidovac
24.		Преполац / Prepolac	III реда / rank III	
25.		Рашка / Raška	III реда / rank III	
26.		Јавор / Javor	III реда / rank III	
27.	Босна и Херцеговина	Мокра гора / Mokra Gora	III реда / rank III	
28.	Bosnia and Herzegovina	Бајина Башта / Bajina Bašta	IV реда / rank IV	
29.		Љубовија / Ljubovija	IV реда / rank IV	
30.		Мали Зворник / Mali Zvornik	III реда / rank III	
31.		Шепачка ада / Šepачka Ada	IV реда / rank IV	
32.	У унутрашњо- сти земље	Пожаревац / Požarevac	II реда / rank II	Филијала на Дубравици Branch at Dubravica
33.	In the interior of the country	Крагујевац / Kragujevac	II реда / rank II	
34.		Ниш / Niš	I реда / rank I	
35.		Пирот / Pirot	III реда / rank III	Филијала на Суховском Мосту Branch at Suhovski Most

Наведеним решењем створена је мрежа од 35 царинарница од којих су две имале категорију првог реда, шест другог, дванаест трећег а преосталих петнаест четвртог реда, са укупно четири издвојене филијале.

Нажалост, унутрашњополитички разлози и покушаји штедне услови су да само 14 година (од 1892. до 1906. године), осим четири целовита прописивања нове организације⁸³, буде 18 затварања царинарница и чак 11 отварања царинарница и царинских одељака.

Ове промене често су реализоване без неопходне процене тако да су понекад имале просто комичан карактер. Царинарница у Забрежју је укинута 27. октобра 1893. и пренела је своју надлежност на царинарницу Обреновац, која је отворена истог дана. Већ 19. марта 1894. затворена је царинарница у Обреновцу а отворена у Забрежју. Још комичнија била су повремена отварања и затварања пожаревачке царинарнице и оне у Дубравици, које се после два круга међусобних отварања и затварања окончало установљавањем царинарнице Пожаревац са седиштем у Дубравици 1. априла 1902. Слична ситуација пратила је и Голубац или Брзу Паланку.

Без обзира на ове промене основна структура царинарница остала је непромењена до почетка балканских ратова.

Распоред царинарница од 1878. до 1913. године био је следећи:

By the decree stated above, a network of 35 customs houses was set up among which two were of rank I, six of rank II, twelve of rank III and the remaining fifteen of rank IV, in the total of four separated branch-offices.

Unfortunately, internal political and economic reasons caused that in 14 years (from 1892 to 1906) apart from four complete re-organizations⁸³, even 18 customs houses were closed and 11 customs houses and sections were opened.

These changes were often made without necessary evaluation so sometimes they were simply comic. The customs house in Zabrežje was abolished on October 27, 1893, and transferred its authority to the customs house Obrenovac set up the same day. On March 19, 1894, the customs house in Obrenovac was closed and opened in Zabrežje. Still more comic were periodical setting-ups and closings of Požarevac and Dubravica customs houses which, after two rounds of alternative setting-ups and closings ended up in establishing Požarevac customs house with the seat in Dubravica on April 01. 1902. Similar situation was in Golubac and Brza Palanka.

Regardless of all the changes the basic structure of the customs houses remained until the beginning of the Balkan wars.

Disposition of the customs houses from 1878 to 1913 was as follows:

83

Ова прописивања нових организација реализована су: Указом о распореду царинарница и њиховој подели на родове од 22. августа 1893; Највишим решењем о подели царинарница на редове од 24. јануара 1896; Решењем министра финансија о подели царинарница у редове од 17. јуна 1904. и Решењем министра финансија о подели царинарница у врсте и редове од 12. маја 1906. године.

These re-organizations were accomplished through: Decree on disposition of the customs houses and their dividing into ranks from August 22, 1893; the Highest Decision on dividing the customs houses into ranks from January 24, 1896; the Decision of the Finance Minister on dividing the customs houses into ranks from June 17, 1904 and the Decision of the Finance Minister on dividing the customs houses into types and ranks from May 12, 1906.

Назив царинарнице Name of the customs house	1887		1896		1907	
	Број запослених Number of employed	ранг rank	Број запослених Number of employed	ранг rank	Број запослених Number of employed	ранг rank
Царинско одељење Министарства финансија (царинска управа) Customs department of the Ministry of Finance (Board of Customs and Excise)	4		7		14	
Царински курс – школа за царинске приправнике Customs course – school for customs trainees			5			
ЦАРИНАРНИЦЕ CUSTOMS HOUSES						
Београдска Belgrade	33 27 на Сави и 6 на ж. стан 33 27 on the Sava and 6 at the railway st.	I реда rank I	68	I реда rank I	79 49 на Сави и 30 на ж. стан 79 49 on the Sava and 30 at the railway st.	главна I реда Main rank I
Нишка Niš	3	I реда rank I	5	I реда rank I	5	главна I реда Main rank I
Великоградштанска Veliko Gradište	2	II реда rank II	4	II реда rank II	4	главна II реда Main rank II
Дубравичка Dubravica	3	II реда rank II	4	II реда rank II		
Забрешка Zabrežje	2	II реда rank II	3	II реда rank II	2	главна II реда Main rank II
Крагујевачка Kragujevac		II реда rank II	4	II реда rank II		
Пиротска Pirot		II реда rank II	4	II реда rank II	7	главна II реда Main rank II
Рајстовачка (од 1897) Врањска Rajstovac (from 1897) Vranje	3	II реда rank II	1	II реда rank II	4	главна II реда Main rank II
Давидовац Davidovac		филијала branch	5	филијала branch		
Радујевачка Radujevac	4	II реда rank II	5	II реда rank II		
Смедеревска Smederevo	4	II реда rank II	6	II реда rank II	3	главна II реда Main rank II
Шабачка Šabac	5	II реда rank II	6	II реда rank II	6	главна I реда Main rank I
Доњомилановачка Donji Milanovac	2	III реда rank III	2	III реда rank III	1	Споредна Auxiliary
Јаворска Javor	1	III реда rank III	1	III реда rank III	1	Споредна Auxiliary
Кладовска Kladovo	2	III реда rank III	2	III реда rank III	1	Споредна Auxiliary
Митровачка Mitrovac	2	III реда rank III	2	III реда rank III	1	Споредна Auxiliary

Мокрогорска Mokra Gora	1	2	III реда rank III	1	главна II реда Main rank II
Малозворничка Mali Zvornik	2	1	III реда rank III	1	главна II реда Main rank II
Преполачка Prepolac		2	III реда rank III	1	Споредна Auxiliary
Рашка Raška	1	1	III реда rank III	2	главна II реда Main rank II
Текијска Tekija	2	3	III реда rank III	1	главна II реда Main rank II
Балтабериловачка Balta-Berilovac	1	2	IV реда rank IV		
Бајинобаштанска Baјina Bašta	1	1	IV реда rank IV	1	Споредна Auxiliary
Брзопаланачка Brza Palanka	1	1	IV реда rank IV	1	Споредна Auxiliary
Власинска Vlasina	1	2	IV реда rank IV	1	Споредна Auxiliary
Вршка Чука Vrška Ćuka	1	1	IV реда rank IV	1	Споредна Auxiliary
Голубачка Golubac		1	IV реда rank IV		
Грочанска Groska	1	1	IV реда rank IV	1	Споредна Auxiliary
Добранска Dobranj		1	IV реда rank IV	1	Споредна Auxiliary
Дешчански Кладенац Dešanski Kladenac	1	1	IV реда rank IV	1	Споредна Auxiliary
Љубовијска Ljubovija	1	1	IV реда rank IV	1	Споредна Auxiliary
Рачанска Rača		1	IV реда rank IV		
Рамска Ram	2	1	IV реда rank IV	1	Споредна Auxiliary
Ржанска Ržan	1	2	IV реда rank IV	1	Споредна Auxiliary
Шепачка ада Šepalka Ada	1	1	IV реда rank IV	1	Споредна Auxiliary
Пожаревачка Požarevac				2	главна II реда Main rank II
Неготинска Negotin				2	главна II реда Main rank II
Вишњица Višnjača	1				
Јагодинска Jagodina	3				
Суковог моста Sukov most	2				
Топличка Toplica	1				
УКУПНО: TOTAL:	95	160		148	

Наш Министар грађевина нека изврши овај указ.

4. марта 1906. год.
у Београду.

П Е Т А Р с. р.

Министар грађевина,
Влад. Тодоровић с. р.

РАСПИС

свима царинарницама

На предлог Царинске Управе, а на основу чл. 220. царинског закона објављујем оваку поделу царинарница у врсте и редове по којој потпадају:

А. у главне царинарнице,

І ПРВОГ РЕДА:

1. Царинарница Београдска на Сави,
2. Царинарница Београдска на железници,
3. Царинарница Нишка,
4. Царинарница Шабачка.

ІІ. ДРУГОГ РЕДА:

1. Велико-Градиштанска са одељком у Винцима,
2. Врањска са одељком у Давидовцу,
3. Забрешка са одељком у Скели,
4. Мало Зворничка,
5. Мокро Горска,
6. Неготинска са одељком у Брзој Паланци на Тимоку.
7. Пиротска са одељком у Обреновцу,
8. Пожаревачка,
9. Рашка,
10. Смедеревска,
11. Текијска.

Б. У споредне царинарнице:

1. Бајино Баштанска,
2. Власинска са одељком у Кривој Феји,

Решење Министарства
финансија од 12. маја 1906.
године о подели царинарница
у врсте и редове.

The Regulation of Ministry
of Finance, from the 12th of
May, 1906., on classification
of customs offices into
categories and classes.

Лука Београд – Савско пристаниште, почетак XX века. Разгледница, Народна библиотека Србије.

Belgrade Port – the Sava harbour, beginning of the XX century. The picture postcard, the Public Library of Serbia.

Након победоносног завршетка балканских ратова Србија је своју власт проширила и на новоослобођене крајеве Старе Србије и Македоније. Нова увећана територија захтевала је и ширење мреже царинарница.

After the victory in the Balkan wars, Serbia also extended its power towards newly liberated regions of the Old Serbia and Macedonia. New, extended territory demanded extensive network of the customs houses.

Назив царинарнице Name of the customs house	1914	
	ранг rank	број запослених Number of employed
1	2	3
Министарства финансија (царинска управа) Ministries of Finances (Customs Administration)		13
ЦАРИНАРНИЦЕ CUSTOMS HOUSES		
Београдска на железничкој станици Belgrade at the railway station	Главна I реда / Main rank I	23
Београдска на Сави / Belgrade on the Sava		30

1	2	3
Београд пошта / Belgrade Post office		25
Битољска / Bitolj	Главна I реда / Main rank I	9
Ђевђелијска / Đevđelija	Главна I реда / Main rank I	4
Неготинска / Negotin	Главна I реда / Main rank I	3
Нишка / Niš	Главна I реда / Main rank I	6
Скопска / Skopje	Главна I реда / Main rank I	8
Шабачка / Šabac	Главна I реда / Main rank I	4
Великоградиштанска / Veliko Gradište	Главна II реда / Main rank II	2
Дебарска / Debar	Главна II реда / Main rank II	1
Дојранска / Dojran	Главна II реда / Main rank II	2
Косовскомитровачка / Kosovska Mitrovica	Главна II реда / Main rank II	1
Кривопаланачка / Kriva Palanka	Главна II реда / Main rank II	1
Малозворничка / Mali Zvornik	Главна II реда / Main rank II	1
Мокрогорска / Mokra Gora	Главна II реда / Main rank II	2
Новопазарска / Novi Pazar	Главна II реда / Main rank II	1
Пиротска / Pirot	Главна II реда / Main rank II	3
Пожаревачка / Požarevac	Главна II реда / Main rank II	2
Прибојска / Priboj	Главна II реда / Main rank II	4
Призренска / Prizren	Главна II реда / Main rank II	4
Смедеревска / Smederevo	Главна II реда / Main rank II	2
Струшка / Struga	Главна II реда / Main rank II	2
Текијска / Tekija	Главна II реда / Main rank II	2
Бајинобаштанска / Bajina Bašta	Споредна / Auxiliary	1
Брзопаланачка / Brza Palanka	Споредна / Auxiliary	1
Валандовска / Valandovo	Споредна / Auxiliary	1
Власинска / Vlasina	Споредна / Auxiliary	1
Вршка Чука / Vrška Čuka	Споредна / Auxiliary	1
Грочанска / Grocka	Споредна / Auxiliary	1
Дешчанског Кладенца / Deščanski Kladenac	Споредна / Auxiliary	1
Дебарска / Debar	Споредна / Auxiliary	1
Добрањска / Dobranj	Споредна / Auxiliary	1
Долачка / Dolac	Споредна / Auxiliary	1
Доњомилановачка / Donji Milanovac	Споредна / Auxiliary	1
Забрешка / Zatrežje	Споредна / Auxiliary	2
Кладовска / Kladovo	Споредна / Auxiliary	1
Љубаништанска / Ljubanište	Споредна / Auxiliary	1
Љубовијска / Ljubovija	Споредна / Auxiliary	1

Топчидер, почетак
XX века. Разгледница,
Народна библиотека Србије.

Topčider, beginning of the
XX century. The picture postcard,
the Public Library of Serbia.

1	2	3
Митровачка / Mitrovica	Споредна / Auxiliary	1
Пехчевска / Peћeво	Споредна / Auxiliary	1
Пријеполска / Prijepolje	Споредна / Auxiliary	1
Сјеничка / Sjenica	Споредна / Auxiliary	1
Радовишка / Radoviš	Споредна / Auxiliary	1
Рамска / Ram	Споредна / Auxiliary	1
Рачанска / Rača	Споредна / Auxiliary	1
Царевоселска / Carevo selo	Споредна / Auxiliary	1
Шепачке аде / Šeрачка Ada	Споредна / Auxiliary	1
УКУПНО: / TOTAL:		160

Новом организацијом уведене су 22 нове царинарнице (три главне I реда, осам главних II реда и 11 споредних) са укупно 48 цариника а укинута је 13 постојећих и то: дубравичка, крагујевачка, врањска, давидовачка, радујевачка, јаворска, преполачка, рашка, балтаберилувачка, голубачка, добрањска, ржанска и неготинска са укупно 29 цариника.

By new organization, 22 new customs houses were set up (3 main of rank I, 8 main of rank II and 11 auxiliary) with the total number of 48 customs officers, and the following 13 customs houses were abolished: Dubravica, Kragujevac, Vranje, Davidovac, Radujevac, Javor, Prepolac, Raška, Balta-Berilovac, Golubac, Dobranj, Ržan and Negotin with the total number of 29 customs officers.

Царинска стража и погранична жандармерија

Обезбеђивање царинске границе био је стални приоритет Министарства финансија. Држава је имала велике штете од кријумчарења и покушавала је на разне начине да то сузбије.

У жељи да обезбеди сигурније финансирање по основу царина и унапреди безбедност на граници, 1896. године формирана је погранична жандармерија. Априла месеца распоредом који је израдило Министарство финансија размештена је погранична жандармерија по одсецима и утврђен буџет за њено финансирање ⁸⁴.

Customs revenue police and border gendarmerie

Securing the customs border was constant priority of the Ministry of Finance. The country suffered great damage from smuggling and tried to suppress it in many different ways.

In order to provide more certain financing based on the customs duties and improve border security, border gendarmerie was formed in 1896. In April, based on the schedule made by the Ministry of Finance, border gendarmerie was deployed per sections and the budget for financing it was determined ⁸⁴.

Одсек пограничне жандармерије Border gendarmerie section	Број стражара Number of guards	Оф. из кадра и резерве Assigned and reserve officers	Жандармер. официра Gendarmerie officers	Наредника Sergeants	Подноредника Junior sergeants	Каплапа Squad leaders	Жандарма Gendarmes	Редова Columns	Редова коњаника Columns of horsemen	УКУПНО TOTAL:	Одобр. средстава по буџету за 1894. годину Approval of means according to budget for the year of 1894
Моравски Morava	123	6	1	12	125	10	620	6	-	762	317.374
Дрински Drina	69	3	1	-	9	54	8	186	14	275	127.990
Дунавски Danube	25	5	-	2	13	36	34	68	3	161	79.145
Тимочки Timok	53	6	-	2	11	66	12	201	12	310	140.101
УКУПНО: TOTAL:	270	20	2	16	160	166	674	461	29	1508	664.610

84
ВА: СВЛ за 1896. годину, стр. 685–692. Распоред кредита по коме се имају отворити кредити командирима одсека пограничне жандармерије за 1896. г.
Military Academy; Official military gazette for the year of 1896; page 685-692. Distribution of loans to be assigned to the commanding officers of the sections of border gendarmerie for the year of 1896

Предофицире пограничне жандармерије постављани су специфични захтеви по питању обилазака граничних одсека, те су по том основу имали одређене привилегије у односу на остале официре.

Већ 1899. године овај неуспели експеримент је обустављен а границу је поново преузела војска, док је за обезбеђење царинске границе успостављена финансијска стража која се налазила под Министарством финансија.

Њен основни задатак био је да спречи кријумчарење и хвата кријумчаре, да помаже царинским органима у вршењу службе и да по посебним упутствима обавља санитарско-полицијску службу. Припадници финансијске страже службу су вршили на одређено време од три године.

Царински позорници, односно припадници финансијске страже, остваривали су право на три врсте принадлежности: плату, наоружање, одело, опрему и прибор.

Необично је било да су одело, опрему, јахаћи прибор и оружје били дужни да отплате у року од три године, али би им уложени новац био враћен уколико би при предаји дужности опрему и оружје вратили у исправном стању.

По свим елементима, почев од критеријума за пријем у службу па до права на употребу оружја, финансијска стража подсећала је на посебан вид жандармерије потчињен Министарству финансија.

Due to special demands made on the officers of border gendarmerie concerning their visits to the border sections, they had some privileges in relation to the other officers.

In 1899, this unsuccessful experiment was stopped and border security was in charge of the military again, while for the customs border security, revenue police under the Ministry of Finance was set up.

Its basic task was to prevent smuggling and catch smugglers, to help the customs authorities do their work and to carry out medical-police service according to special instructions. The members of the revenue police exercised their duties temporarily, for the period of three years.

The customs patrolmen, the members of the revenue police, had a claim upon three kinds of income: salary; weapons; work clothes, equipment and supplies/accessories

It was unusual that they were obliged to pay off the work clothes, equipment, riding outfit and weapons for the period of three years, but the invested money would be given back to them if, on handing over office, they returned the equipment and weapons in good repair.

In all elements, starting from the criterion for entering service to the right of using weapons, Revenue police was very similar to the special type of gendarmerie under the Ministry of Finance.

Материјална примања, одевање и обука цариника

Новчана примања царинских чиновника

Лица запослена у царинској управи делила су се у платне класе.

Тако је начелник царинске управе могао бити у једној од три класе:

I класе	7.072,80
II класе	6.062,40
III класе	5.052,00

Шефови одсека царинске управе делили су се на четири класе:

I класе	5.052,00
II класе	4.546,80
III класе	4.041,60
IV	3.536,40

Секретари статистичари, књиговође и ревизори делили су се по плати као секретари Министарства финансија на пет класа:

I класе	4.041,60
II класе	3.779,00
III класе	3.283,80
IV класе	2.778,60
V класе	2.526,00

Income, clothing/dress code and training of customs officers

Salaries of the customs officers

The personnel employed with the Customs Administration were divided into pay scales/income brackets.

Thus, the head of the Customs Administration could be in one of those three pay scales:

pay scale I	7,072.80
pay scale II	6,062.40
pay scale III	5,052.00

Heads of the departments of the Customs Administration were divided into four pay scales:

pay scale I	5,052.00
pay scale II	4,546.80
pay scale III	4,041.60
pay scale IV	3,536.40

Secretaries, statisticians, bookkeepers and inspectors/auditors were divided, like the secretaries at the Ministry of Finance, into five pay scales:

pay scale I	4,041.60
pay scale II	3,779.00
pay scale III	3,283.80
pay scale IV	2,778.60
pay scale V	2,526.00

Архивар, регистратор, магационер и помоћни статистичар делили су се по плати као остали писари Министарства финансија на четири класе:

I класе	2.02,80
II класе	1.768,20
III класе	1.515,60
IV класе	1.263,00

Неуказном особљу царинске управе плату је одређивао министар финансија али она није могла прећи 1.000,00 динара.

Однос највише и најниже плате указних чиновника у царинској управи био је 5,6:1.

Плата царинских чиновника зависила је од звања и класе. Звање управника царинарнице I реда делило се у погледу плате, као и члановима пореске управе, на четири класе:

I класе	5.052,00
II класе	4.546,80
III класе	4.041,60
IV класе	3.536,40

Звање управника главних царинарница II реда, технолога или хемичара и царинских ревизора делило се у погледу плата као и звања секретара Министарства финансија на пет класа:

An archivist, registrar, warehouseman and assistant statistician were divided, like the other copyists at the Ministry of Finance, into four pay scales:

pay scale I	2,02.80
pay scale II	1,768.20
pay scale III	1,515.60
pay scale IV	1,263.00

The staff at the Customs Administration not appointed by decree got the salary fixed by the Finance Minister and it could not be over 1,000.00 dinars.

The proportion between the highest and the lowest salary of the personnel at the Customs Administration appointed by decree was 5.6:1.

Salary of the customs officers depended on occupation and pay scale. The occupation of the head of the customs house rank I was divided, like the members of the tax management board, into four pay scales:

pay scale I	5,052.00
pay scale II	4,546.80
pay scale III	4,041.60
pay scale IV	3,536.40

The occupation of the heads of the main customs houses rank II, technologists or chemists, as well as the customs inspectors, was divided, like the occupations of the secretaries at the Ministry of Finance, into five pay scales:

Особље царинарнице у
Радујевцу 1898. године.

The Customs Office
Radujevac staff, 1898.

I класе	4.041,60
II класе	3.779,00
III класе	3.283,80
IV класе	2.778,60
V класе	2.526,00

Звање управника споредних царинарница, благајника и цариника делило се по платама на пет класа:

I класе	3.031,20
II класе	2.562,00
III класе	2.02,80
IV класе	1.515,60
V класе	1.263,00

pay scale I	4,041.60
pay scale II	3,779.00
pay scale III	3,283.80
pay scale IV	2,778.60
pay scale V	2,526.00

The occupation of the heads of the auxiliary customs houses, cashiers and customs officers was divided into five pay scales:

pay scale I	3,031.20
pay scale II	2,562.00
pay scale III	2,02.80
pay scale IV	1,515.60
pay scale V	1,263.00

Царинским приправницима, плату је одређивао министар финансија али она није могла бити већа од 1.000,00 динара.

Плату служитељима и носачима одређује управник царинарнице али оне у укупном износу не могу прекорачити кредит односно суму утврђену буџетом.

Лица задужена за обезбеђење границе посредно су била део царинског апарата. Њихова примања била су далеко нижа од царинских чиновника и износила су:

The customs trainees got the salary fixed by the Finance Minister but it could not be over 1,000.00 dinars.

The servants and carriers got the salary fixed by the head of the customs house but the total amount could not exceed the level of loan, the amount fixed by the customs house budget.

The personnel in charge of the border security were indirectly a part of the customs machinery. Their income was far below the income of the customs officers, which can be seen in the table below:

Р/Б No.	Класа Pay scale	Царински позорници ⁸⁵ Customs patrolmen ⁸⁵			Финансијска стража Revenue police	
		1892			1899	
		Годишња плата(дин) Annual income (dinars)	Годишњи додатак за коња (дин) Annual allowance for a horse	Годишњи додатак за коња у Београду Annual allowance for a horse in Belgrade	Годишња плата (дин) Annual income (dinars)	Трошкови за издржавање коња Supplementary costs for horse maintenance
1.	I класе / pay scale I	900	200	300	960	
2.	II класе / pay scale II	780	200	300	720	180
3.	III класе / pay scale III	660	200	300	600	180
4.	IV класе / pay scale IV	540	200	300	480	

И њихова дневница за путовање била је нижа и износила је само један динар дневно.

Ипак, мора се знати да је и образовни ниво ових лица, којима је за пријем у службу била довољна само општа писменост, био далеко нижи од царинских чиновника.

Their daily allowance for a trip was also lower, only one dinar per day.

But you should keep in mind that the required qualification was much lower, only general ability to read and write.

Material situation of the customs officers was satisfactory, but it was not specially privileged considering specific

85

Према уредби од 17. октобра 1892. године. ЗЗУ бр. 48, 514.

Under by-law from October 17, 1892; ZZU no. 48, 514

Материјални положај цариника био је задовољавајући, али није био особито привилегован имајући у виду специфичности, ограничења и посебне напоре у вршењу службе. Примера ради, писар треће класе у окружном суду имао је месечну плату 84 динара, односно годишње око 1.008 динара⁸⁶. Просечна радничка надница износила је око 1,2 динара, односно за 320 радних дана око 384 динара. Ипак, материјална примања могла су да задовоље потребе, а напредовањем на чиновничкој лествици битно се поправљао и материјални статус. Примера ради ручак и вечера у кафани у претплати за цео месец коштали су 26 динара, односно годишње 312 динара. „Релативно ниска” цена хлеба од 0,20 динара по килограму обезбеђивала је егзистенцијални минимум⁸⁷.

Цариници су на друштвеној лествици били нешто више плаћени од учитеља, којима је након измена у Закону из 1882. године почетна годишња плата повећана са 690 на 800 а завршна са 1.616 на 2.450 динара⁸⁸ а знатно више него жандарми којима су плата и додаци били од 550 до 850 динара а за коњанике од 1.010 до 1.310 динара.

Са положајем и класом расла су и примања, тако да је живот цариника прве класе са 3.031 динар био далеко угоднији него почетника са 1.263 динара годишњих примања.

qualities, limitations and exceptional efforts in carrying out their duties. For example, a copyist with pay scale III at a county court had monthly salary of 84 dinars or about 1,008 dinars per year⁸⁶. An average worker's wage was about 1.2 dinars or about 384 dinars for 320 working days. Nevertheless, the earnings could meet the needs and, as going up in the office-worker scale, their material status also improved. For example, monthly subscription rate for lunch and dinner at a restaurant was 26 dinars or 312 dinars per year. “Relatively low” price of bread, 0.20 dinars per kilo provided subsistence level⁸⁷.

As for the social scale, the customs officers were better paid than teachers, whose starting annual income was increased, by the Law amendments from 1882, from 690 to 800 dinars and final from 1616 to 2450 dinars⁸⁸, and much better paid than gendarmes, whose salary and supplementary costs were from 550 to 850 and for horsemen from 1,010 to 1,310 dinars.

The income grew along with the position and pay scale, so life of the customs officer with pay scale I, receiving 3,031 dinars, was much more convenient than that of a trainee with 1,263 dinars of annual income.

From 1879, the customs officers could also receive two kinds of travelling allow-

86

Аврам Петровић, *Успомене*, Горњи Милановац 1988, стр. 83.

Avram Petrović, *Memories*, Gornji Milanovac 1988, page 83

87

Драгослав Јанковић, *Политичке странке у Србији 19. века*, Београд 1951, стр. 156.

Dragoslav Janković, *Political parties in Serbia in the 19th century*, Belgrade 1951, page 156

88

Слободан Јовановић, *Влада Милана Обреновића II*, Београд 1990, стр. 74.

Slobodan Jovanović, *The Rule of Milan Obrenović II*, Belgrade 1990, page 74

Од 1879. године и цариници су могли остварити право на накнаду „подвоза“ и „попутнине“⁸⁹ у складу са прописима из 1863. године. Ове су падале на терет оних чији је утовар или истовар робе контролисан ван царинарнице уколико се то радило на месту удаљеном више од четврт сата а мање од сата од царинарнице и то уколико је трајао преко шест сати у току дана. „Попутнина“ је плаћана за радове удаљеним више од једног сата од царинарнице. За рад ноћу плаћана је накнада од пристојних 5 динара царинском особљу.

Почев од 1899. године царински службеници остваривали су право на дневницу уколико су обављали службену царинску радњу ван седишта царинарнице или у ванрадно време. Уколико су је обављали у месту удаљеном преко 2 км од царинарнице остваривали су право и на накнаду „попутнине“. За сваки овакав посао указни чиновници су остваривали право на дневницу од 6, а неуказни на дневницу од 3 динара дневно, без обзира на трајање рада. Подвоз се надокнађивао у натури или у новцу по 0,5 динара по километру сем у случају обиласка финансијске страже у царинском рејону за шта није следовала надокнада.

Посебне награде могли су остварити цариници за хватање кријумчара, али им она није припадала уколико би открили покушај умањења царине приказивањем лажних података.

ances (“podvoz” and “poputnina”)⁸⁹ in accordance with the regulations from 1863. One kind of those allowances (“podvoz”) was paid by those whose goods were not inspected at the customs house but the place of loading or unloading was more than ¼ of an hour and less than 1 hour far from the customs house and if the work was over 6 hours long. The other kind of allowances (“poputnina”) was paid for the work at the point more than 1 hour far from the customs house. The allowance of 5 dinars, which was a substantial amount, was paid to the customs officers for the night work.

From 1899, the customs officers could get daily allowance if they did their work out of the customs house or overtime. If they did their work at the point more than 2 km far from the customs house, they could get the allowance called “poutnina”. For any of the work mentioned, the officers appointed by decree could get daily allowance of 6, and those not appointed by decree daily allowance of 3 dinars, regardless of the period of work. “Podvoz” was paid in kind or money (0.5 dinars per kilometre) except in case of the revenue police visiting the customs area when they did not get any special allowances.

The customs officers could be specially awarded for catching smugglers, but they did not get it if they discovered attempted reduction of the customs duty by presenting false figures.

89

Допуне закона о царини од 10. јануара 1879. године.

Amendments to the Law on the customs from January 10, 1879

Одевање царинских чиновника:

Државни чиновници у Кнежевини и Краљевини Србији носили су униформе које су се често мењале, подражавајући стране узорке. Дефинитивни изглед овог типа униформи усталио се 1896. године Уредбом о службеном оделу полицијских чиновника. Њом је дата форма униформи не само полицијских већ и многих других државних служби.

Одело царинских чиновника било је прописано већ чланом 223. Царинског закона⁹⁰, али је тек доношењем Правила о службеном оделу царинског особља⁹¹ оно и детаљно регулисано. Већ у општим одредбама одређено је постојање обичног одела царинског особља које се састојало из: капе, блузе, панталона, прслука, мекинтоша или шињела и ципела или чизама; и свечаног одела царинског особља које се састојало из: капе, свечаног капута, панталона, прслука, рукавица и ципела.

Оружје цариника била је шпада⁹², која се носила и уз обично и уз свечано одело.

Према оделу царинско особље се делило у четири реда:

1. управници царинарница 1. реда и шеф одсека за финансијску стражу
2. управници главних царинарница 2. реда и ревизори царинске управе,

The customs officers' clothing/dress code

The civil servants in the Principality and Kingdom of Serbia wore uniforms which were often changed, imitating foreign models. A final look of this type of uniforms was set up in 1896, by Regulation on the work clothes of the police officers. The form of the uniform was given by this regulation, not only police but many other civil services.

The work clothes of the customs officers and office workers was regulated under article 223 of the Customs Law⁹⁰, but only by introducing the Regulation on work clothes of the customs personnel⁹¹ it was fully specified. The general clauses specified the existence of undress uniform of the customs personnel consisting of: a cap, a coat, trousers, waistcoat, raincoat or uniform overcoat and shoes or boots, as well as dress uniform of the customs personnel consisting of: a cap, dress overcoat, trousers, waistcoat, gloves and shoes.

A weapon of the customs officers was called "špada"⁹² and it was carried with both undress and dress uniform.

According to the uniform they wore, the customs personnel were divided into four ranks:

1. - Heads of the customs houses of rank I and chief of the revenue police department;
2. - Heads of the main customs houses of rank II and inspectors of the Board of Customs and Excise;

90
„Царински чиновници и службеници врше службу у оделу које пропише министар финансија“
“The customs officers and office workers perform their duty in the work clothes specified by Finance Minister”

91
Правило о службеном оделу царинског особља од 12. јула 1899, ЗЗУ бр. 54, 579.
Regulation on the work clothes of the customs officers from July 12, 1899; ZZU no. 54, 579

92
Шпада је кратки мач, а царински чиновници носили су шпаду М.1861. без темњака.
“Špada” is a kind of short sword, and customs officers wore the type of sword М.1861

Царински чиновник у униформи прописаној 1899. године. Акварел, реконструкција Ч. Васића, преузета из књиге „Два века полиције у Србији“, Бранка Богдановића, 2002.

The customs officer in a uniform defined in 1899. Watercolour, reconstruction by Č. Vasić, taken from the book «Two Centuries of the Police Force in Serbia» by Branko Bogdanović, 2002.

Ознаке редова царинских чиновника 1899-1918, преузета из књиге «Два века полиције у Србији», Бранка Богдановића, 2002.

The class insignia of customs clerks from 1899 to 1918., taken from the book «Two Centuries of the Police Force in Serbia» by Branko Bogdanović, 2002.

3. управници споредних царинарница и ревизори царинарница,
4. благајници, цариници и остали чиновници.

Неуказно особље (практиканти) су на служби носили само капе.

Већ две недеље касније овај део прописа је измењен, те је одређено пет редова тако што су раздвојени царински ревизори и управници споредних царинарница.

Чиновници су сами набављали униформу, али је она морала бити шивена по строго прописаним условима који су одређени у глави 2. Правила.

Капа је одређена у облику класичне шапке руског типа, за коју се каже да је облика порезничке капе од угасито плаве чоје са бортом (траком око шапке), од угасито зелене кадифе ширине 40 мм. Сунцобран је био од лаковане коже као и подбрадак а горњи део капа био је шири за 60 мм од доњег и обрубљен испуском зелене боје. Управо зелена боја на капи била је основни знак по коме су се царински чиновници разликовали од осталих. Виши чиновници су приликом обиласка царинарница на граници могли носити и шајкачу од плаве чоје.

Блуза је имала форму сакоа од угасито плаве чоје без струка и са поврнутом јаком, разрезаном спреда испод гуше за 10 цм у виду V, а дужине до

3. - Heads of the auxiliary customs houses and inspectors of the customs houses,
4. - Cashiers, customs officers and other office workers

The staff not appointed by degree (trainees) wore only caps on duty.

Two weeks later, this part of the regulation was changed and five ranks were specified in the way that the customs inspectors and the heads of the auxiliary customs houses were separated.

The customs officers provided their uniforms by themselves but made under the required conditions specified in Chapter 2 of the Regulation.

A cap was designed as classical Russian service cap which is said to be the shape of a tax collector's cap made from dark blue peasant cloth with trimming (trimmed with ribbon) made from dark green velvet 40 mm wide. A brim and under chin was made from patent leather and the upper part of a cap was 60 mm wider from the lower and trimmed with green ribbon. Green colour on the cap was the main sign by which the customs officers differed from the others. When visiting the customs houses on the border, higher officers could also wear a military cap made from blue peasant cloth.

A coat was like a suit jacket from dark blue peasant cloth without waist-line and cut 10 cm in front, below neck, in shape of "V", and up to the upper thumb joint long when the arm was stretched out. It

горњег палчевог зглоба кад се рука испружи. Са предње стране имао је три џепа, један на прсима са леве стране без преклопа и два доле са обе стране са преклопцем. На раменима су се налазиле плетенице или нараменице (за чиновнике 1. и 2. реда плетенице а за остале нараменице). Лети се могла носити и блуза од сиве вунене тканине.

Панталоне, класичног или јахаћег кроја, биле су од угасито плаве чоје као и блуза, док су се лети могле носити и панталоне од сиве вунене тканине.

Обућа је могла бити двојака: ципеле или чизме али обавезно црне боје. Чизме су биле висине до 8 цм испод колена сара при врху чврстих, а испод набраних.

Свечани капут је био кроја салонског реденгота од fine, угасито плаве чоје са два реда позлаћене дугмади са грбом. Дужина капута је била за један длан дужа од испружених руку. На капу-ту су ношене плетенице и нараменице као и на блузи. На свечаној униформи ношена је црна лептир машна.

Прслук је био обичног грађанског кроја са малим жутим металним дугмади.

Шињел официрског кроја угасито плаве чоје био је дугачак до половине листа. При кишном времену могао се заменити непромочивим мекинтошем.

Рукавице су уз свечану униформу биле од беле коже, а уз свакодневну од суре коже или тканине.

had three pockets in front, one flapless on the left side of the chest and two with flaps on both sides. On the shoulders, there were shoulder-knots or straps (for the officers of ranks I and II shoulder-knots, and for the others shoulder-straps). In summer, a coat made from gray woollen textiles could be worn.

Footwear could be of two types: shoes or boots, but black colour was obligatory. The boots were up to 8 cm below the knee, boot-leg tough at the top and wrinkled below.

A dress overcoat was like a frock-coat made from fine, dark blue peasant cloth with two rows of gold-plated buttons with a coat of arms. The length of the overcoat was one-palm longer than the arms stretched out. Like on the coat, there were shoulder-knots and straps on the overcoat, too. Black bow-tie was worn with dress uniform.

A waistcoat was of simple, middle-class shape with small, yellow buttons made of metal.

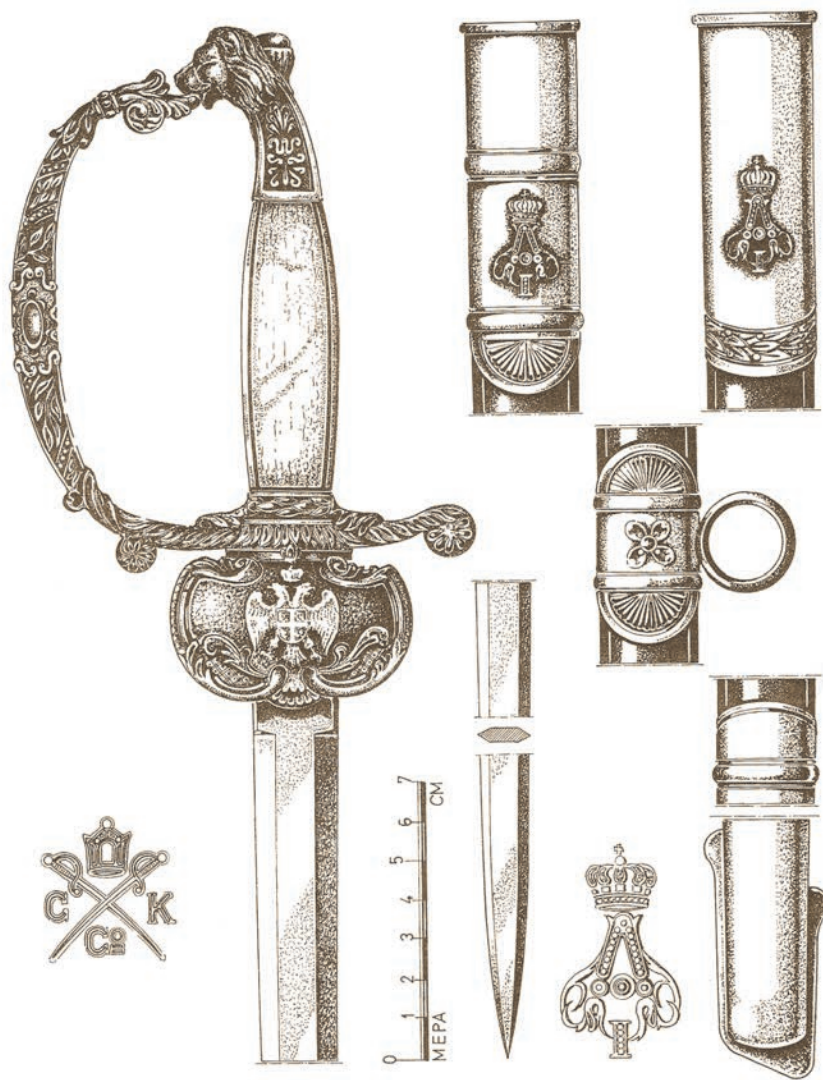
A uniform overcoat was made from dark blue peasant cloth, to the middle of the calf long. In rain, it could be replaced by waterproof raincoat.

The gloves worn with dress uniform were made from white leather, and those worn with undress uniform were made from gray leather or fabric.

A uniform had to be worn on duty, while the customs officers wore their

Шпада царинских чиновника
М.1861, преузета из књиге
Бранка Богдановића, Хладно
оружје Србије, Црне Горе
и Југославије (19–20. век),
Београд 1997.

The kind of sword used by
customs officers М.1861, taken
from the book «The Side Arms
of Serbia, Montenegro and
Yugoslavia (XIX-XX century)»
by Branko Bogdanović, 1997.

Одело се морало носити у обављању службе, док су цариници ван службе, нерадним данима, носили своје грађанско одело, али је Правило допуштало да се у свечаним приликама за цариника (крсна слава, венчање и сл.) могло носити и свечано одело али комплетно. Декорација се могла носити само на „парадном“ оделу сем ордена Белог орла који се могао носити увек.

Од оружја цариници су носили шпаду и револвер типа „наган“ у кожној торби. Шпада се носила сваки дан, а револвер само приликом обиласка граничне линије и то испод блузе са десне стране.

До доношења Правила, одело, обућу и оружје за царинике набављала је држава и они су били њено власништво, тако да је у случају престанка службе у царини цариник био обавезан да то врати. Након доношења Правила одело и обућа били су власништво појединца.

У ратном стању носила се војничка, сивомаслинаста униформа са шапком и ознакама чиновничког реда на раменима.

Одело цариника било је уз мање измене на капи и шпади идентично униформама чиновника других служби али се њеној уредности због сталних контаката са странцима посвећивала велика пажња.

civilian clothes off duty. The Regulation specified that on some special occasions for the customs officer (festivities, such as family patron-saint's day, wedding, and so on) dress uniform could be worn, but always complete outfit. Decorations could be worn only on dress uniform, except for the Order of "Beli Orao" (white eagle), which could always be worn.

As for the weapons, the customs officers carried a sword "špada" and revolver of "nagan" type in a leather case/holster. A sword was carried every day and a revolver only on visiting the border line and it was put under the coat on the right side.

Until introducing the Regulation, uniform, footwear and weapons for the customs officers were provided by the country and they were its property, so in case of leaving service for any reason, the customs officer had to return both his uniform and equipment. When the Regulation was introduced, both uniform and equipment became the property of an individual.

In state of war, a military, olive-drab uniform was worn, with a cap and insignia on the shoulders.

Except for some slight differences on a cap and sword, the customs officers' uniform was identical to the uniforms of the other civil servants. As the customs officers were always in contact with foreigners, great attention was paid that their uniforms were always tidy.

дозволу, и ако се има уверења о оправданости молбе с погледом на интересе државне.

Наш министар финансија нека ово решење изврши.

24 августа 1893 год.
у Аранђеловцу.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,
Д-р М. В. Вујић с. р.

На основу члана 6. закона о телеграфу, министар народне привреде решио је:

Да се у Салашу, округа крајинског, отвори привремена телеграфска станица, која ће вршити ограничену дневну службу до 4 септембра ове године.

Ова станица отпочела је данас радити.

ПТбр. 16314. Из поштанско-телеграфског одељења министарства народне привреде, 26 августа 1893 год. у Београду.

МИ

АЛЕКСАНДАР I.

по милости вождој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег министра унутрашњих дела решили смо и решавамо:

да се село Нови Хан у срезу заглавском округу тимочком, по изјављеној жељи његових становника, од сада зове «Крајево Село.»

Наш министар унутрашњих дела нека изврши ово решење.

31 августа 1893 год.
у Краљевом Селу.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
унутрашњих дела,
Св. Милосављевић с. р.

ПРАВИЛА

ЗА ЦАРИНСКИ КУРС

Члан 1.

Ради спреме за правилније вршење царинских послова, оснива се у Београду «Царински курс.»

Члан 2.

У овом курсу предаваће се ови предмети:

1. Познавање робе у свези са хемијом, механичком и хемијском технологијом;
2. Устројство централне државне управе у опште, и устројство министарства финансија и уређење Главне Контроле посебице. За тим трговачко право, закон о чиновницима грађанског реда, казни закон и казни поступак у колико се односи на царинску службу;
3. Трговачка географија са статистиком;
4. Цариништво у опште у свези са трговинским уговорима, осталим конвенцијама и царинским тарифама;
5. Српски језик;
6. Књиговедство;
7. Рачун.

Правила за царински курс од
1. септембра 1893. године.

The customs training rules from
the 1st of September, 1893.

Оспособљавање за царинску службу:

У жељи да се унапреди оспособљеност царинских чиновника за вршење царинских послова, решењем министра финансија 24. октобра 1894. у Београду основан је Царински курс. Слушаоци курса, који је почео 1. децембра исте године, били су обавезни да га похађају 12 месеци без распуста а у оквиру наставног плана и програма проучавано је укупно пет предмета:

- познавање робе – слушаоци су у оквиру овог предмета стицали сазнања о основама хемијске, органске и неорганске технологије, квалитативне анализе и о практичном познавању робе у складу са општом царинском тарифом;
- царинска и државна администрација – слушаоци су у оквиру овог предмета стицали општа знања о царини, начелима опште царинске тарифе и аутономне царинске политике, одредбама тарифа и закључених трговинских уговора, царинском поступку, основама кривичног, грађанског и специјалног поступка али и о практично познавању царинске службе;
- царинско књиговодство и рачун са посебним садржајима који су обухватили основе књиговодства, просто и двојно књиговодство и практичан рад на њему, а у

Training for the customs service

In order to improve training of the customs officers for carrying out customs work and by the Decision of the Finance Minister from October 24, 1894, the Customs course was organized in Belgrade. It started on December 01 of the same year. The course takers were obliged to attend the course for 12 months without a holiday, and according to the curriculum they studied five subjects:

- Knowledge of the goods. In this subject, the students studied the basic elements of chemical, both organic and inorganic, technology, qualitative analysis as well as practical knowledge of the goods in accordance with general customs tariff.
- The customs and state administration. In this subject, the students studied general customs, principles of general customs tariff and autonomous customs policy, tariff clauses as well as the clauses of commercial contracts which were signed, the customs procedure and basic elements of criminal, civil and special procedures as well as practical knowledge of the customs service.
- Customs bookkeeping and accounting. In this subject, the students studied the basic elements of bookkeeping, single-entry and double-entry bookkeeping, did some practical work on bookkeeping, then, interest and

рачуну каматни и процентни рачун и практичан рад са различитим валутама;

- трговачка географија са основама математичко-физичке географије и детаљнијим познавањем европских, посебно суседних земаља;
- немачки језик у оквиру које је тежиште било на стручној терминологији и разумевању царинске документације на том језику.

Министарство финансија је надзирао курс преко свог надзорника. Курс је реализован у поподневном термину од 15.00 до 19.00 часова и недељом од 09.00–11.00 часова.

Испити су полагани пред комисијом, у којој се налазио и представник Министарства финансија. Оцене су биле од један до пет, а успех је директно утицао на вођење у служби. Уколико не положи испит, државни чиновници би губили службу, а они са одличним успехом, уколико нису били у служби, имали би предност при запошљавању. Курс је био обавезан за царинске практиканте, а могла су га похађати и друга лица под одређеним условима⁹³.

Ускоро су постављени и наставници. Први управник курса, односно „школе за царинске приправнике”, био је Јован Алексијевић који је уједно био и наставник за предмет цариништво и трговачка географија. Наставник за предмет познавање робе био је др Марко

percentage account as well as practical work on different currencies.

- Commercial geography. In this subject, the students studied the basic elements of mathematical-physical geography and European, especially neighbouring countries.
- German language. Emphasis was laid on professional terminology and understanding customs documentation in German.

The Ministry of Finance supervised the course through its supervisor. The course was held on working days in the afternoon from 15.00 to 19.00 and on Sunday from 09.00 to 11.00.

Taking exams was organized in front of the examination board with a representative from the Ministry of Finance. The marks were from 1-5 and the results directly affected service promotion. In case they did not pass the exam, civil servants would lose their position, and those getting the highest mark, if not employed, would have advantage on getting a job. The course was obligatory for the customs trainees and, as for the other individuals they could attend it under certain conditions⁹³.

Not long after, the teachers were also appointed. The first manager of the course or “school for the customs trainees” was Jovan Aleksijević, who at the same time was a teacher for the subject “The customs and commercial geography”. The teacher for the subject “Knowledge of the goods” was

93

Да су српски поданици, да нису млађи од 18 ни старији од 25 година, да су здрави и да имају најмање пет разреда „реалке”.

Број слушалаца одређен је између 20 и 40 полазника. Правило за царински курс. ЗЗУ
They have to be Serbian citizens, not younger than 18 or older than 25, healthy and with at least five grades of grammar school finished. The number of the course takers was fixed between 20 and 40 students. Regulation on the customs course; ZZU

Николић, за предмет законодавство и државна администрација Миливоје Бранковић, за предмет књиговодство и рачун Радован Крупежевић, а за немачки језик Митар Вујковић⁹⁴.

Часопис „Цариник“:

Већ 1885. године постојала је иницијатива да се покрене стручни часопис који би се бавио царинском проблематиком и који би био намењен царинским службеницима али и трговцима и политичарима, које је ово питање интересовало.

Часопис је покренут 1893. године⁹⁵, а како је само уредништво навело требало је да објављује:

- расправе о царини и царинској политици у Србији и иностранству;
- чланке и преводе о нашим и страним царинским установама;
- чланке о познавању робе (у вези са нашом царинском тарифом);
- чланке о трговини уопште.

Уредништво је позвало на сарадњу и обећало хонораре за објављене текстове, посебно се интересујући за компетентне прилоге о царинској политици у Србији.

Годишња претплата на часопис, који је замишљен као месечник, била је 20 динара а полугодишња 10. Претплата за читаоце из иностранства била је за

PhD Marko Nikolić, for the subject “Legislation and state administration” Milivoje Branković, for the subject “Bookkeeping and accounting” Radovan Krupčević and for the German language Mitar Vujković⁹⁴.

Journal “The Customs Officer”

In 1885, an effort was made to set up a professional journal which would deal with the customs problem area and which would be intended for the customs officers but also for the merchants and politicians interested in this matter.

The journal was set up in 1893⁹⁵, and as the editorial board said, it should have published:

- debates on the customs and customs policy in Serbia and abroad
- articles and translations on our and foreign customs agencies
- articles on knowledge of the goods (concerning our customs tariff)
- articles on trade in general

The editorial board called for cooperation and promised the author’s fee for the published texts, being especially interested in competent materials on the customs policy in Serbia.

The annual subscription rate for this monthly journal was 20 dinars and semi-annual 10 dinars. The subscription for foreign readers was 15 florins for Austro-

94
Календар са шематизмом за 1895. годину.

Calendar with the schedule for the year of 1895

95
У Народној библиотеци у Београду сачувани су бројеви само за 1893. годину мада има наговештаја да је лист са прекидима излазио до 1895. године.

At The National Library in Belgrade, only the copies from 1893 were saved, although there are some indications that it was published until 1895.

ЦАРИНИК

ИЗЛАЗИ СВАКОГ МЕСЕЦА.

Власник и Уредник
АЦА МИЛОВАНОВИЋ

ЧИТАТЕЉИМА ЦАРИНИКОВИМ

Побуде, које су нас руководиле да покренемо овакав лист ове су:

прво, што нас мали размак времена дели од дана кад ће морати престати да вреде стари трговински уговори закључени има 10 година, између Србије и Аустро-угарске и између Србије и Немачке;

друго, што општа царинска тарифа оваква каква је данас, по престанку помнутих трговинских уговора не треба нити сме остати како по систему (распоређивању еспапа) тако ни по етапама којима је царина одмеравана;

треће, што је српско цариништво заостало много од цариништва, какво је, да не речемо светско, већ најближих наших суседа;

четврто, да излагањем мисли и жеља о српском цариништуру заинтересујемо не само царинске посленике, већ да помогнемо и трговцу, и занатлији, и државнику и посланику — у њиховим тешким и многобројним пословима, све у циљу да српско цариништво, кад му буде било суђено у Народној Представници, буде прави израз државне и народне потребе.

Ето, то нас је побудило да покренемо „Цариник“.

У том циљу наш ће лист доносити:

а, расправе о царини и царинској политици нашој и иностраној;
б, чланке и превод о царинским установама наших и страних;

в, чланке о познавању робе с обзиром на нашу општу царинску тарифу;

ЦАРИНИК

1

Насловна страна часописа
«Цариник» бр. 1 за 1893.
годину.

The front page of the journal
«The Customs Officer», No.1
in 1893.

Аустроугарску 15 форинти, а за остале земље 15 франака у злату и могла је бити само годишња.

У 1893. години објављено је укупно пет бројева⁹⁶ на 846 страна. Часопис пружа драгоцене податке, не само о царинској служби већ и о привредном и политичком животу Србије, у години када је Александар Обреновић државним ударом сменио намесништво и преузео власт.

Од посебног су значаја преводи страних законских и подзаконских прописа у европским земљама (Аустроугарска, Француска, Турска, Италија...), из којих се лако могу видети узорци будућих нормативних промена, али и статистичке белешке о царини и царинском промету у Србији и са другим земљама. Драгоцених података има и за оне који прате персоналне промене у форми постављења, пензионисања и отпуста из службе.

Царинска служба је пратила општи тренд изградње државних институција Кнежевине и Краљевине Србије. Полако, мукотрпно, са повременим лутањима и падовима али са општим трендом развоја и раста, царинска служба је узрastle у поуздану државну институцију. На том путу унутрашњополитичке прилике имале су свог утицаја, а смена партија на власти носила је са собом и смену кадрова. Ипак градећи службу по моделима развијених капиталистичких земаља Србија је успела да обезбеди унапређење новчаног прилива по основу царина и заштиту своје младе индустрије.

-Hungary and 15 golden francs for the other countries and it could be only annual.

In 1893, the total of 5 copies⁹⁶ on 846 pages was published. The journal offers valuable data not only on the customs service but the whole economic and political life of Serbia in the year when Aleksandar Obrenović carried out a coup, deposed Regency and assumed power.

Of special importance are translations of foreign legal and decree provisions in European countries (Austro-Hungary, France, Turkey, Italy ...), used as models for future normative changes. They are also a source of statistical notes on the customs and customs transactions with Serbia as well as with other countries. There are also valuable data for those who study personnel changes in terms of appointment, retirement and dismissal.

The customs service followed general trend of establishing state institutions of the Principality and Kingdom of Serbia. Slowly, with a lot of difficulties and occasional falls but with general trend of development, the customs service grew into reliable state institution. Internal political conditions affected this in the way that as the ruling parties changed, the personnel also changed. Nevertheless, developing the service on the models of developed capitalistic countries, Serbia managed to provide increase in cash income on the basis of the customs duties as well as protection of its young industry.

96

За јануар, фебруар, март–мај, јун–јул, август–септембар: сви примерци су увезани и налазе се у Народној библиотеци Србије под сигнатуром 3033 П.

For January, February, March-May, June-July, August-September; all the copies are bound and are kept at the Serbian National library under the call number 3033 P.

ЗАКЉУЧАК

Историја царине и царинске службе у обновљеној Србији нераскидиво је везана са изградњом државних институција српске државе и борбом за национално и државно осамостаљивање. Цео век трајала је ова борба у којој је пређен пут од сељачке војске у побуњеном пашалуку, коју су предводили кнезови и свињски трговци, до мале али просперитетне европске државе прошаране мрежом железничких пруга, почецима индустрије, универзитетом и академијом наука. Исти такав, тежак али блистав пут, прешла је и српска царина. Од кнежеве приватне дружине за прикупљање новца, до савремене институције организоване по законима какви су се примењивали у најразвијенијим земљама, са мрежом царинарница и школованим кадром.

Царина је цео век била потпора и први борац на границама отаџбине. Када је требало обезбедити финансирање њених нарасталих потреба, када је требало модернизовати државну управу или када је требало у рату без барута одбрани националну независност. Као снажно оружје у рукама владе царина је на спољнополитичком и извозно-увозном

CONCLUSION

The origin of the customs and customs service in the restored Serbia is closely connected to the establishment of the state institutions of the Serbian country and struggle for the national and state independence. The struggle lasting for a century started with the peasant army in the rebel-country led by local heads and merchants and continued in a small but prosperous European country intercepted by network of railroads, and with the beginnings of industry and establishment of university and Academy of Sciences. The Serbian customs also went the same difficult but brilliant way. From Prince's private gang for collecting money to a modern institution organized according to the laws introduced in the most developing countries, with the network of the customs houses and trained personnel.

For the whole century, the customs was the supporting element and the champion of the struggle on the state borders: when it was necessary to provide financing of its increased needs, when it was necessary to modernize state administration or when, in the war without powder, it was necessary to defend its national independence. As a powerful

трговачком пољу снажно подржала државну политику ка дефинитивном осамостаљивању и праву на избор сопственог пута и сопствених интереса. Притиснута моћним суседима, посебно Аустроугарском, Србија је у вишедеценијској борби успела да се отргне челичном загрљају, умногоме захваљујући својој царини.

Стабилним приходима који су износили нешто мање од петине буџета царина је омогућавала стабилност државних финансија, а сама је веома често била залог иностраним кредиторима за кредите којима су задовољаване нарасле потребе државе, а посебно њене војске.

Почетком 20. века, а посебно у царинском рату, испољио се у пуној мери и други задатак царине, заштита властите производње. Под њеним штитом Србија је снажно закорачила на пут своје индустријализације⁹⁷ брзином која се мерила са чудом.

И на унутрашњополитичком плану, царина је пратила промене на узбурканој политичкој сцени. Нагле смене кадрова при променама династија, јуриш победника на изборима на чиновничка места и премештање непослушних у удаљене кутке отаџбине, само су део унутрашњополитичког репертоара на царинској сцени.

Царина се модернизовала у ходу и задивљујућом брзином. Царински закони,

weapon in the government's hands, in the international policy and export-import commercial field, the customs strongly supported the state policy towards final independence and the right of choice of its own way and interests. Pressed by powerful neighbours, especially Austro-Hungary, through several decade-long struggle, Serbia managed to tear off from its bear-hug for the great part thanks to its customs.

By solid income making about the fifth part of its national budget, the customs provided for the stability of the state finances, often being pledge for foreign creditors for the credits by which the increased needs of the state and especially its army were satisfied.

At the beginning of the 20th century, especially in the customs war, the other task of the customs duty was also fully demonstrated and that was the protection of its own production. Under its shield, Serbia began a decisive process of its industrialization⁹⁷, at the incredible speed.

In the internal policy, the customs followed changes on the stormy political scene. Sudden replacements of the personnel along with the changes of dynasties, the attack of those who won the elections on the office workers' positions and transferring those being disobedient to the remote parts of the country are only a part of internal political repertoire on the customs scene.

97

Историја српског народа 6, Београд 1994, 176. У Србији су 1904. године радила укупно 93 индустријска предузећа са 4.623 радника и вредношћу производње од 8,9 милиона динара док је 1910. године радило укупно 428 предузећа са 24.030 радника и вредношћу производње 74,3 милиона динара.

History of the Serbian people 6, Belgrade 1994, 176. In 1904, in Serbia, there were 93 industrial enterprises with 4,623 workers and the production value of 8.9 million dinars while in 1910 there were 428 enterprises with 24,030 workers and the production value of 74.3 millions dinars.

тарифе и интерни прописи веома брзо су усклађивани са европским, јер можда се баш у царини, на самој граници најлакше видео вишевековни заостатак за остатком Европе и потреба да се тај јаз премости. Истовремено, у сталном контакту са иностранством, баш на првој стопи српске земље, цариници су могли схватити велике предности здраве Србије у натрулој Европи која је хрлила ка светском рату.

The customs modernized at incredible speed in the course of history. The customs regulations, tariffs and internal regulations were quickly coordinated with European's, as a few-century long lagging behind the other parts of Europe was most easily seen on the borders, as well as the need to bridge the gap. At the same time, in permanent contact with foreign countries at the very first step of the Serbian ground, the customs officers could realize great advantages of sound Serbia in the decayed Europe hurrying towards the world war.

ПРЕГЛЕД

Закона и уредаба о царини и царинској служби издатих у Кнежевини и Краљевини Србији од 1839. до 1910. године⁹⁸

Ред. бр.	Врста и садржај докумената	Датум издавања	Објављен	
			Зборник закона и уредаба	Страна
1	2	3	4	5
1.	Указ, приходи београдског базрђан-башлука и канка	6. јуна 1839.	1	231
2.	Уредба, да магазарина, чуварина и скеларина београдског базрђан-башлука припадну ђумруку, а алексиначки базрђан-башлук укида	10. јуна 1839.	1	234
3.	Уредба, ђумручина на со из Влашке спушта се од 5 на	14. јуна 1839.	1	235
4.	Указ, магазарина да се наплаћује на еспапе, кад месец дана у ђумруку леже по 10 пара од центе	29. јула 1839.	1	244
5.	Решење о наплати ђумручине на ћерамиду из Турске	26. септембра 1840.	2	13
6.	Пошто ће се примати дукат цес. и форинта сребра у ђумручини и да се и у турској монети може примати, решење	10. јуна 1841.	2	38
7.	Укидање таксе при ђумруку, која је постојала на корист фонда школског и шпитаљског, решење Ђумручина на рибу из Аустрије увозну код Београда издаје се под аренду, види риболови	1. априла 1840.		
8.	Тарифа ђумручка од 3. априла 1843. Решење, измена те тарифе, да се на дуван бошчу из Јенпце ђумручина не наплаћује, кад има тескеру цариградску	22. августа 1844.	3	199
9.	Правила о наплати ђумричких такса, од 20. октобра 1844.	20. октобра 1844.	3	312
10.	Решење, ђумручина да се наплаћује на све ствари из Аустрије за државну потребу набављене	13. новембра 1844.	3	212
11.	Решење, на црквене ствари не наплаћује се никаква ђумручина	13. јуна 1846.	3	113
12.	Ђумручина од странаца да се одмах наплаћује, а нашим може се на јемство и почек дати, решење (овим су горња правила измењена)	07. октобра 1846.	3	139

98

Формулације наведене у рубрици *врста и садржај документа* дати су у што вернијем облику, а према формулацијама у изворним документима у време издавања.

1	2	3	4	5
13.	Решење да се ђумруци не дају више под аренду него да се задрже за правителство и државни чиновници за ђумругције поставе	29. јула 1839.	3	254
14.	Решење, ђумручина тарифа ђумрука. Ђумручина на извоз стоке да се наплаћује за фонд школски и шпитаљски	09. јуна 1837.	3 а	199
15.	Решење, на девојачке дарове да се ђумручина не наплаћује, но само на стоку, и пропис о ђумручини на ствари бегунаца и путничке коње	6. јула 1847.	4	34
16.	Решење, Балтарина у Гроцкој да се издаје под аренду	17. марта 1847.	4	12
17.	Ђумручина се наплаћује и на извоз дрва и грађе, види шуме Указ, никаква ђумручина ни превозна такса да се на сребрне новце при увозу и извозу не наплаћује	30. август 1848	4	166
18.	Решење, такса аваета и јардума на ђумруку текијском и кладовском укида се	11. септембра 1848.	4	171
19.	Решење да се тражи од порте ђумручина на еспапе, које су београдски Турци извезли кришом, да се оружаном руком њином шверцовању на пут стане и да се убудуће од њих ђумручина редовно на извоз еспапа наплаћује	11. јуна 1849.	5	30
20.	Устројство ђумрука и поступак	23. маја 1850.	5	208
21.	Решење, да ђумруци пазе, да декларације и тескере о еспапу и стоци јасне и уредбе буду	04. августа 1851.	6	45
22.	На извоз соли из Србије да се ђумручина не наплаћује	5. јуна 1852.	6	110
23.	Тарифа за све ђумруке отаџбине наше, по којој ће се ђумручина на ствари и разне производе наплаћивати	12. септембра 1852.	6	155
24.	Решење, Експедирање стоке изван места ђумручког и дијурна ђумругђија за то припада по уредби од 31. октобра 1849. од трговаца	16. јануара 1853.	7	23
25.	Објашњење тачке чл. 108 – главе 13. устројства ђумрука да се међу страним земљама о којима се рукоделски производи спомињу, разуме и Турска	3. октобра 1852.	7	143
26.	Измена чл. 115. устројства ђумрука о наплати чуварине	7. марта 1854.	8	5

1	2	3	4	5
27.	Решење, Ухваћени еспап, који је кришом пренесен ако господар истога неће прописану законом таксу да плати, да се прода и отуда ђумручина наплати, а преостатак појављеном господару вратити	22. априла 1855.	8	64
28.	Објашњење тачке чл. 108 устројства ђумрука да се на извоз гвожђа на страну не наплаћује такса	7. августа 1855.	8	74
29.	Решење, кад се жива стока из Турске у Србију увезе и ђумручина плати, па се одавде у Аустрију извози, онда се доплаћује само онај вишак до опредељене суме за извозну ђумручину	6. фебруар 1857.	10	13
30.	Ђумручина на пруће и дрва у Ади Циганлији, види Циганлија. Ђумручина извозна на шишарку и шумска и ђумручка своди се од 6 на 2 цванцика	2. октобра 1857.	10	81
31.	За ношење еспапа при ђумруку београдском наплаћује се по 20 пара од центе и отуда се повишава плата амалима по решењу	8. марта 1855.	10	331
32.	Ова такса повишава се на 30 пара по решењу	7. априла 1858.	11	64
33.	Трговац, који у експедирању еспапа мање еспапа стави, плаћа двоструку таксу само на толико, са колико је касу штетити намеравао	11. јуна 1859.	12	49
34.	Еспапи са стране увезени за трговачке цељи на овде не продати, могу се као провозни еспап извести, ако нису овдашњим додацима приновљени.	28. октобра 1859.	12	77
35.	Ово је решење измењено 21. маја 1860.	21. маја 1860.	13	76
36.	Ђумрук београдски наплаћује калдрмију на еспапе и даје општини. Решење, како и када ђумруци враћају узгредно таксе за еспапе наплаћене	04. марта 1860.	13	58
37.	Форма декларације еспапа на ђумруку прописана	30. априла 1860.	13	68
38.	Умножење персонала ђумрука смедеревског	20. маја 1860.	13	75
39.	Кажњење злоупотребе трговаца при експедирању еспапа са вредности	19. јуна 1860.	13	89
40.	Замењено решење од 4. марта 1860. и нов пропис о експедирању еспапа	21. јула 1860.	13	132
41.	Ђумручина на шишарку у име шумске таксе узима се	15. марта 1861	14	34
42.	Допуна чл. 121. ђумручког устројства за поступање са онима, који еспап крадом проносе	27. марта 1861	14	56

1	2	3	4	5
43.	Објашњење овога решења о ђумручини на шишарку	22. септембра 1861	14	171
44.	Ђумручина на извоз пијавица смањена	27. септембра 1861	14	179
45.	Закон о устројству у поступку ђумрука од којим се укида устројство досадање и многе друге уредбе	12. децембра 1863.	16	113
46.	Ђумруци да наплаћују регални данак. в. данак под IV			
47.	Тарифа за ђумруке српске, издата и засебно штампана 23. јануара 1864. Исправка ове тарифе на стр. 73. под бр. 147.	2. јуна 1864.	17	257
48.	Допуна 79. закона о устројству ђумрука за повраћај еспапа натраг у страну земљу	4. јуна 1864.	17	263
49.	Ова тарифа и примедба код устројства ђумрука односно провозне ђумричине укидају се	13. јуна 1864.	17	270
50.	Допуна 77. истог устројства о продуживању рока трговцима за привремено држање еспапа на смештишту	8. јануара 1865.	18	1
51.	Топчидерски ђумрук укида се и скеле на том месту потпада под управу београдског ђумрука	31. марта 1865.	18	114
52.	Између октобра и новембра 1864. издате су неке измене и допуне тарифе од 23. јануара али нису ушле у зборник Измена оних позиција увозне тарифе, које се односе на брашно просто и фино	1. маја 1865.	18	126
53.	Допуна 111. и 119. устројства од 12 децембра 1863. за поступање са еспапима на кријумчарски начин унесенима и за давање награде потказивачима	26. новембра 1865.	18	173
54.	Пропис о ђумричким скелама, в. скеле			
55.	Решење о ослобођавању извозне ђумручине појединих еспапа у Србији произведених	16. јануара 1867.	20	3
56.	Додатак 111. закона од 12. децембра 1863. о највећој мери казни за кријумчарске еспапе	14. децембра 1867.	20	38
57.	Допуна 96. истог устројства, да књиге, списи, цртежи за науку и слике не подлежу ђумручини, чиме се укида позиција 212 под к. увозне и 16. под к. извозне тарифе	21. децембра 1868.	21	62

1	2	3	4	5
58.	И трошарину на извесне предмете ђумрук наплаћује, види данак под IV Увоз старих аустријских бакарних монета сасвим се забрањује	10. фебруара 1869.	22	18
59.	Измене тарифе од 23. јануара за наплату ђумручине	23. октобра 1870.	23	120
60.	Измена 101, 102 и 103. устројства од 20. децембра 1863. о наплати магазарине и чуварине	20. септембра 1871.	24	4
61.	Ђумручина на извоз свилених буба узима се у натури, в. свилене бубе			
62.	Друштво за пољску привреду не плаћа ђумручину, в. пољске привреде			
63.	Закон о наплаћивању калдрмине на еспапе, види калдрмија			
64.	Измена исте тарифе увозне и извоз	8. октобра 1871.	24	23
65.	Никаве таксе да се не наплаћују од пострадалиника на земљоделске алате и гвожђарију кад увозе за домаћу потребу			
66.	Исто тако на храну своју и сточну пићу и на све ствари, које увозе за домаћу потребу ратни страдалници а не плаћају никакву таксу види			
67.	Распис Мин. финансија, царина на увоз робе из Турске као и из осталих држава.	18. децембра 1877.	32	235
68.	Царинарница: Које су биле на	19. децембра 1878.	34	40
69.	Измена и допуне у закону о устројству царинарнице	10. јануара 1879.	34	114
70.	Правила за извишивање ових измена	25. јануара 1879.	34	185
71.	Измештај грамадске у Цариброд; пандиралска у Брезник; суповачке у Балта Бариловац; алексиначке у Врању; Јанкове Клинсуре у Куршумлији; нове се отварају на Малом Зворнику и Љешници	9. фебруара 1879.	34	209
72.	Нова у Бајиној Башти	3. јануара 1880.	35	65
73.	И у Брзој Паланци	2. јануара 1886.	35	63
74.	Овлашћење, да се царина повиси на робу из Турске до оне мере, у којој на сличне предмете из Србије, Турска наплаћује	3. фебруара 1880.	35	182
75.	Закон о општој царинској тарифи (зак. од)	5. јуна и 7. јула 1883.	39	150
76.	Упутства за извршавање ове тарифе	25. августа 1883.	39	223

1	2	3	4	5
77.	Закон, извозна на отпатке смањења	14. јуна 1884.	40	334
78.	На увоз рибе код Београда укинута	14. јуна 1884.	40	346
79.	Извозна на кукуруз укинута (зак. од 31. јула 1886)	31. јула 1886.	42	125
80.	Тако и на вино и ракију	31. јула 1886.	42	126
81.	Објашњење 119. (распис мин. финанс.)	23. мај 1888.	43	248
82.	Надзор о приватним возовима (распис мин. финанс.)	05. марта 1887.	43	23
83.	Са Турском	30. јануара 1888.	43	126
84.	О поступку царевинском на жељезницама са Бугарском	30. јануара 1888.	43	149
85.	Распис, да царинарнице наплаћују таксе само на робу, која је оглашена за увоз		45	94
86.	Правила за царинску спољну службу на београдској жељезничкој станици		45	101
87.	Поступак у царинарници београдској за исплату царине по вредности		45	183
88.	Белгијски Закон о увозним дажбинама за царинске таксе		45	397
89.	Распис да царинарнице не остављају ником почек за царинске таксе		45	380
90.	Обзнана, да је царинарница на Суховом Мосту филијал пиротске царинарнице		45	381
91.	Објашњење 119. закона о устројству ђумрука		45	440
92.	Обзнана о привременом обустављању извршења наредбе за експедицију непремерених празних буради		45	442
93.	Распис о наплати лежарине на робу, која се налази у магацинима.	6. јануара 1890.	46	18
94.	Указ, да је извоз отпадака по закону о општој царинској тарифи слободан од царине	31. марта 1890.	46	430
95.	Распис о издавању уверења о пореклу робе само на жита, која су на нашем земљишту произведена	21. априла 1890.	46	486
96.	Распис да царинарнице престану примењивати трговачки уговор са Енглеском и да се не дозвољавају никакве експедиције, које би се по њему тражиле	24. априла 1890.	46	497
97.	Распис, да је извоз отпадака слободан од царине	26. априла 1890.	46	512
98.	Распис о наплаћивању монополне таксе на динамит и експлозивне материје	9. маја 890.	46	602

1	2	3	4	5
99.	Распис о подношењу уверења о пореклу робе при увозу у Румунију	16. маја 1890.	46	612
101.	Распис, да производи државе, са којом немамо трговачки уговор, плаћају царину по општој тарифи, ма се у нашу земљу увозили на уговорне државе	26. маја 1890.	46	617
102.	Распис о прикупљању статистичких података о приходима и расходима царинарница	23. јуна 1890.	46	654
103.	Распис, да царинарнице не кредитирају трговце за суме, које имају да плате за подигнуту робу из царинских магацина	1. новембра 1890.	46	826
104.	Обзнана, да ће чауре од свилених буба бити подвргнуте царинским таксама	14. новембра 1890.	46	831
105.	Распис о подношењу статистичких података царинских	22. новембра 1890.	46	831
106.	Распис министра финансија о начину предавања царинских прихода и о подмирењу царинских расхода	24. јануара 1891.	47	15
107.	Закон о наплати у злату царинских и других дажбина код царинарнице	12. марта 1891.	47	240
108.	Распис министра финансија – царинарницама да у дневнику стављају приход у алату сребру, и да на квити о пријему царинских прихода благајне означају монету примања	17. маја 1891.	47	578
109.	Наредба о увођењу нових декларација за царинске робе	25. маја 1891.	47	582
110.	Распис министра финансија о поступању по општој царинској тарифи са робом румунског порекла	28. маја 1891.	47	585
111.	Распис министра финансија о наградама чиновника и царинских посланика при контролисању истоваривања и утоваривања робе, која долази путничким паробродима	13. јула 1891.	47	637
112.	Распис министра финансија царинарницама о вођењу аманетне књиге	23. септембра 1891.	47	686
113.	Распис министра финансија о поступању са пријављеним еспапом коме је цена ниско стављена	15. фебруара 1892.	31	48
114.	Распис министра финансија о примени чл. 11. зак. општој царинској тарифи на одбијање даре судовима	4. новембра 1891	47	721

1	2	3	4	5
115.	Распис министра финансија о наплаћивању царинских дажбина у сребру уз доплату ажије	17. марта 1892.	48	69
116.	Указ о укидању царинарнице: нишке, крагујевачке и јагодинске	28. марта 1892.	48	89
117.	Закон о изменама и допунама закона о општој царинској тарифи	02. априла 1892.	48	279
118.	Распис министра финансија да се ревизионе листе на српском језику предају царинарницима	14. априла 1892.	48	350
119.	Распис министра финансија царинарницима, да се увоз дрогеријске робе врши само код царинарнице београдске	10. јуна 1892.	48	438
120.	Распис министра финансија о казни на утајену вредност према чл. 110 Зако. о устројству ђумрука	10. августа 1892.	48	475
121.	Распис министра финансија за експедовање справљених лекова по рецептима	11. августа 1892.	48	475
122.	Наредба министра финансија за одело и спрему царинских позорника	17. октобра 1892.	48	514
123.	Обзнана одлуке опште седнице Касационог суда о надлежности при ислеђењу и суђењу царинских кривица	08. новембра 1892.	48	518
124.	Распис министра финансија о наплаћивању дажбина у сребру уз доплату ажије	09. новембра 1892.	48	520
125.	Распис министра финансија којим се исправља наредба за одело и спрему царинских позорника	17. октобра 1892.	48	541
126.	Распис министра финансија да се увоз дрогеријске и апотекарске робе врши и на царинарницама: шабачкој, забрешкој, смедеревској, дубровачкој, вел. градишкој, радујевачкој, пиротској и врањанској, са изузетком арсеника и сублимата	12. фебруара 1893.	49	17
127.	Правила за курс царинских чиновника, практиканата и приправника	03. маја 1893.	49	38
128.	Закон о општој царинској тарифи	10. јула 1893	49	176
129.	Распис министра финансија о наплаћивању обртне порезе при увозу еспапа из Аустроугарске у Србију	11. јула 1893.	49	237
130.	Закон о изменама и допунама у закону о устројству царинском	10. августа 1893.	49	389
131.	Упутство министра финансија о декларацијама	16. августа 1893.	49	405

1	2	3	4	5
132.	Указ о распореду царинарница и њиховој подели на редове	24. августа 1893.	49	413
133.	Правила за царински курс	01. септембра 1893.	49	429
134.	Указ о отварању царинарнице другог реда у Обреновцу	27. октобра 1893.	49	467
135.	Указ о укидању царинарнице забрешке и о преносу њене радње на царинарницу обреновачку	27. октобра 1893.	49	468
136.	Правила службе при филијалу царинарнице обреновачке на Забрежју	29. октобра 1893.	49	471
137.	Указ о укидању царинарнице дубравичке	01. новембра 1893.	49	483
138.	Указ о укидању царинарнице топличке	01. новембра 1893.	49	484
139.	Указ о укидању царинарнице врањанске	01. новембра 1893.	49	484
140.	Обзнана да правила службе филијала царинарнице обреновачке на Забрежју важе и за филијалу царинарнице пожаревачке на Дубравици	23. новембра 1893.	49	485
141.	Указ о укидању царинарнице обреновачке	19. марта 1894.	50	2
142.	Указ о отварању царинарнице у Дубравици	19. марта 1894.	50	3
142.	Указ о укидању царинарнице пожаревачке	19. марта 1894.	50	3
143.	Указ о отварању царинарнице на Забрежју	19. марта 1894.	50	4
144.	Решење Министарског савета, којим су ослобођени од плаћања царине Коста Ракић и брат из Јагодине за предмете увезане за фабрикацију свињетине итд.	28. марта 1894.	50	7
145.	Решење Министарског савета, којим је ослобођена царине Државна штампарија за предмете увезане за потребу Државне Штампарије	28. марта 1894.	50	9
146.	Правила о давању под закуп скеларине и возарине при царинарницама на Дунаву, Сави и Дрини	28. марта 1894.	50	10
147.	Решење Министарског савета, којим је одобрено, да се експедиција друштва за потпомагање и васпитање сиротне и напуштене деце пропуштају без наплате увозних такса	29. маја 1894.	50	76
148.	Указ да се ристовачка царинарница подигне од трећег на други ред	01. јуна 1894.	50	79
149.	Указ, да пиротска царинарница подигне од трећег на други ред	01. јуна 1894.	50	79

1	2	3	4	5
150.	Распис о изменама и допунама у правилима за наплаћивање возарине и бродарине	15. октобра 1894.	50	177
151.	Правила за царински курс	25. октобра 1894.	50	185
152.	Правилник о царинским посредницима	17. јануара 1894.	50	266
153.	Упутство министра финансија за царинарнице у Д. Милановцу и Текији и њихова филијале на Гребену и Сипу	15. децембра 1895.	50	506
154.	Највише Решење о подели царинарница на редове	24. јануара 1896.	51	42
155.	Закон о изменама и допунама у закону о општој царинској тарифи	03. фебруара 1896.		
156.	Законодавно решење о наплаћивању царине и трошарине на рибу руског порекла	10. фебруара 1896.	51	132
157.	Закон о изменама и допунама у закону о устројству царинарнице	10. фебруара 1896.	51	133
158.	Правила о вршењу експедиција домаћег провоза	20. маја 1896.	51	278
159.	Правила о дужностима ревизора при царинарници	29. маја 1896.	51	285
160.	Указ о укидању царинарнице у Дубравици	12. децембра 1896.	51	442
161.	Указ о отварању царинарнице у Пожаревцу	12. децембра 1896.	51	443
162.	Правила о царинским посредницима (експедиторима – шпедитерима)	16. децембра 1896.		
163.	Поступак о приватним сместиштима у Србији	15. марта 1897.	52	81
164.	Правила хемијске лабораторије при царинарници београдској	27. марта 1897.	52	90
165.	Упутства свима царинарницама за руковање с приходом од калдрмине	26. маја 1897.	52	203
166.	Правила о вршењу експедиције и отправању осталих царинских послова у филијалу царинарнице кладовске у Костолцу	12. фебруара 1898.	53	10
167.	Правила о вршењу експедиције о отправању осталих царинских послове у филијалу царинарнице брзопаланачке у Михаиловцу	16. марта 1898.	53	34
168.	Закон о измени и допуни чл. 14. Закона о општој царинској тарифи	23. јула 1898.	53	266
169.	Законодавно решење, да се иступи и преступи једном пресуђени по Закону о устројству царинарнице не могу понављати	23. јула 1898.	53	267
170.	Законодавно решење, којим је одобрен поступак министра финансија што је утврдио царину на чај	23. јула 1898.	53	267

1	2	3	4	5
171.	Законодавно решење, којим је одобрен поступак министра финансија што је решио, да се извозне таксе не плаћају у ограничену промету с Бугарском	23. јула 1898.	53	268
172.	Законодавно решење, којим је протумачен пропис тач. 1. 110. Зак. о устројству царинарнице	04. августа 1899.	53	375
173.	Закон о општој царинској тарифи	08. јануара 1899.	54	27
174.	Царински закон	23. јануара 1899.	54	112
175.	Правила за вршење службе финансијске страже	28. маја 1899.	54	484
176.	Правила о службеном оделу царинског особља	12. јула 1899.	54	579
177.	Измене и допуне у правилима о службеном оделу царинског особља	27. јула 1899.	54	599
178.	Царински поступак	20. септембра 1899.	54	611
179.	Законодавно решење, којим се одобрава поступак министра финансија, што је уврстио извесне артикле у дотичне бројеве царинске тарифе	21. јануара 1900.	55	80
180.	Закон о изменама и допунама у закону о општој царинској тарифи	21. јануара 1900.	55	82
181.	Пословник за царинску управу	15. јуна 1900.	55	245
182.	Царинско-поштански правилник	05. јула 1900.	55	264
183.	Указ, да се у интересу штедње укине главна царинарница II реда у Пожаревцу с тим, да сва радња ове царинарнице пређе на царинарницу дубравачку	04. септембра 1900.	55	324
184.	Обзнана о отварању царинарнице II реда у Дубравици	05. септембра 1900.	55	324
185.	Царинско-кривични поступак	13. октобра 1900.	55	333
186.	Обзнана о установљењу споредне царинарнице на Кокином Броду	08. јануара 1901.	56	1
187.	Законодавно решење о додатку општој царинској тарифи	03. децембра 1901.	56	684
188.	Закон о изменама и допунама у закону о општој царинској тарифи	26. фебруара 1902.	57	99
189.	Правила службе за ревизоре у царинарницама	24. марта 1902.	57	158
190.	Обзнана да се царинарница дубравачка од сада назива царинарница пожаревачка а да јој седиште буде у Дубравици	01. априла 1902.	57	169
191.	Правила о руковању и употреби прихода од калдрмарине	24. маја 1902.	57	397

1	2	3	4	5
192.	Указ, да се звање шефа одсека за финансијску стражу у Царинској управи Министарства финансија укине	13. јануара 1903.	58	32
193.	Указ, да се од 1. јануара 1904. укину главне царинарнице II реда у Нишу и Крагујевцу	26. децембра 1903.	58	953
194.	Закон о изменама и допунама у закону о општој царинској тарифи од 8. јануара 1899. са свима његовим изменама и допунама	11. јануара 1904.	59	18
195.	Закон о изменама и допунама у закону о општој царинској тарифи од 8. јануара 1899. са свим његовим изменама и допунама	20. фебруара 1904.	59	130
196.	Закон о изменама и допунама у царинском закону	23. јануара 1899. 25. фебруара 1904.	59	152
197.	Закон о општој царинској тарифи	31. марта 1904.	59	342
198.	Распис министра финансија о примању робе у магацине и стоваришта	13. априла 1904	59	363
199.	Указ, да споредна царинарница Балта Берловачка у интересу штедње укине	20. априла 1904.	59	409
200.	Распис министра финансија царинарницама на бугарској граници, да се двовласницима на српско-бугарској граници издају пролазнице и после 1. марта сваке године, ако предвиђеног рока трговинским уговором, између Србије и Бугарске, у декларацији о двовласним имањима уз трговински уговор	17. јуна 1904.	59	438
201.	Решење министра финансија о подели царинарнице у редове	17. јуна 1904.	59	439
202.	Указ, да се споредна царинарница у Рачи укине од 01. јула и да се послови њени пренесу на споредне царинарнице Митровачки и Шепачу аду	30. јуна 1904.	59	445
203.	Указ, да се споредна царинарница у Голупцу укине од 01. јула 1904. и да се послови њени пренесу на царинарнице Великоградиштанску	30. јуна 1904.	59	445
204.	Указ, да се на извоз дрва и грађе из домаћих шума примењују од 20. септембра 1904. нова општа царинска тарифа од 31. марта 1904, и да тиме престаје важити II одељак бр. 5, 6 и 7 извозног дела опште царинске тарифе	10. јула 1903. 15. септембра 1904.	59	473
205.	Указ, да се споредна царинарница у Брзој Паланци укине од 1. новембра 1904. и да се њени послови пренесу на главну царинарницу неготинску	15. октобра 1904.	59	501

1	2	3	4	5
206.	Указ, да се на извоз кудеље у влакну без разлике примењује од 1. новембра 1904, у погледу наплате царине, извозни део нове опште царинске тарифе од 31. марта 1904. и да тиме престаје важити бр. 4 из одељка I извозног дела опште царинске тарифе од 10. јула 1893.	23. октобра 1904.	59	518
207.	Решење о отварању царинских одељака у Голупцу и Винцима	24. фебруара 1905.	60	76
208.	Решење о отварању царинског одељка у Скели	02. априла 1905.	60	213
209.	Решење о отварању царинских одељака у Брзој Паланци	12. маја 1905.	60	234
210.	Решење о отварању царинског одељка у Рачи	25. јуна 1905.	60	262
211.	Допуна чл. 3 правила службе у царинарницама	03. фебруара 1905.	60	36
212.	Увођење царинске тарифе од 31. марта 1904. у живот указом 16. фебруара 1906.	16. фебруара 1906.	61	74
213.	Распис министра финансија о олакшицама пољопривредницима и индустријалцима при примени царинске тарифе	12. маја 1906.	61	215
214.	Решење министра финансија о подели царинарнице у врсте и редове	12. маја 1906.	61	140
215.	Обзнана царинарницама о престанку провизоријума	01. јула 1906.	61	244
216.	Отварање царинског одељења на дунавском кеју у Београду	21. августа 1906.	61	284
217.	Распис министра финансија о ослобађању од царине предмета набављених од невесте која се из иностранства удаје у Србију	16. марта 1908.	63	26
218.	Царинско-поштански правилник	26. априла 1908.	63	51
219.	Закон о изменама и допунама закона о општој царинској тарифи од 31. марта 1904. године	9. марта 1909.	64	295
220.	Указ, којим се утврђују минимални ставови царинске тарифе	10. априла 1909.	64	358
221.	Указ о одбијању извесне стопе при царињењу по општој царинској тарифи	12. септембра 1909.	64	459
222.	Указ, којим се накнадно утврђују и нови минимални ставови у закону о општој царинској тарифи од 31. марта 1904. године	1. новембра 1909.	64	491
223.	Распис Министарства финансија свим царинарницама о поштовању уверења о пореклу робе	3. новембра 1909.	64	505

ПРЕГЛЕД
царинских службеника у Србији од 1839. до 1914. године

ОДЕЉЕЊЕ ЦАРИНСКО

1.	Стевановић Коста	1884-1888, 1890-1893
2.	Спасић Алекса	1884
3.	Станојевић Драгиша	1895
4.	Гвоздић Светозар	1884-1887
5.	Целесевић Мијаило	1885-1887, 1889
6.	Баскаловић Павле	1886-1888
7.	Поповић Тодор	1888-1889
8.	Деметровић Димитрије	1888, 1895-1896, 1900-1902
9.	Стојановић Вучко	1889, 1895
10.	Богдановић Живојин	1889
11.	Андрејевић Коста	1889-1890
12.	Миловановић Алекса	1889, 1894
13.	Милошевић Раша	1890-1892, 1898-1899
14.	Ђурић Драгиша	1890-1894, 1898-1899, 1906-1907
15.	Јовановић Коста	1890-1891
16.	Караматић Јанко	1891
17.	Јовановић Драгутин	1892-1894
18.	Цонић Владимир	1892-1893, 1895-1896, 1900-1906
19.	Сарић Коста	1893, 1898-1900
20.	Протић Драгутин	1893
21.	Кукић Сава	1894, 1900-1905, 1907-1910
22.	Алексијевић Јован	1895-1896, 1898-1899, 1903

23.	Николић Марко	1895-1896
24.	Дамјановић Никола	1895
25.	Јовичић Владимир	1895-1896, 1900-1902
26.	Занковић Иван	1896
27.	Сокорац Х. Спаса	1896
28.	Вујић Павле	1898
29.	Стјисављевић Милорад	1898
30.	Јовановић З. Јован	1899
31.	Стојисављевић Милорад	1899
32.	Божановић Љубомир	1900-1902
33.	Ђорђевић Ј. Љубомир	1900-1903, 1911-1912
34.	Костић Стеван	1900-1901
35.	Јаковљевић Цветко	1900-1902, 1904
36.	Бранковић К. Миливоје	1900-1905
37.	Ђукнић Милорад	1900
38.	Илић Јов. Жарко	1900-1902
39.	Милојевић Милосав	1900-1901
40.	Големовић Петар	1900, 1902
41.	Атанацковић Веселин	1901, 1906
42.	Прњаворац Драгомир	1901-1902
43.	Којић Стеван	1902
44.	Илић Арса	1902, 1906
45.	Марковић Т. Влада	1902, 1906
46.	Стојановић Ђ. Владимир	1903-1911, 1914
47.	Томић Душан	1903-1905
48.	Савић Миливоје	1903-1905
49.	Петровић Михаило	1903-1904
50.	Поповић А. Срета	1904-1905, 1907-1911
51.	Јаковљевић Михаило	1904-1908
52.	Нинчић А. Момчило	1904-1905

53.	Софронијевић Ђ. Милан	1904-1908
54.	Јосимовић П. Душан	1904-1910
55.	Ракић М. Милан	1904
56.	Милошевић Ђ. Богољуб	1904-1905, 1907-1909, 1912
57.	Неготинац Михаило	1905
58.	Ђурђевић Милош	1905
59.	Станковић Борислав	1905
60.	Стајковац Вук	1905
61.	Јовановић Михаило	1906-1908, 1911,
62.	Стефановић Данило	1906, 1914
63.	Метејић Александар	1906
64.	Петковић Стојан	1906
65.	Брабец Јован	1906
66.	Марковић Ст. Богдан	1906
67.	Стевановић В. Данило	1907-1908, 1911-1912
68.	Мајнзер Павле	1906-1907
69.	Симић Коста	1907-1908
70.	Јанковић Велизар	1907-1909
71.	Петровић Ђорђе	1907-1908
72.	Милошевић Сима	1908-1912, 1914
73.	Богдановић Богдан	1908-1911
74.	Николајевић Илија	1908-1912
75.	Радојковић Милан	1909
76.	Нешковић Лазар	1909-1910
77.	Димитријевић Васа	1909-1910, 1912
78.	Петровић Јеленко	1909
79.	Радивојевић Димитрије	1909
80.	Деда Ђорђе	1909
81.	Савић Драгутин	1909
82.	Спасић Станоје	1910
83.	Симић Сима	1910
84.	Андријашевић Драгољуб	1910

85.	Андрић Јован	1910-1911, 1914
86.	Јоцић Милан	1910
87.	Божић Сава	1911
88.	Илић Љубомир	1911-1914, 1914
89.	Клајић Радомир	1911-1912
90.	Јаковљевић Стеван	1911
91.	Ускоковић Милутин	1911-1914
92.	Лукић Чедомир	1911
93.	Зарић Миленко	1911
94.	Петровић Миливоје	1912
95.	Хрњичек Андреја	1912-1914
96.	Аћимовић Михаило	1912
97.	Хутер Јован	1912-1914
98.	Радојчић Десимир	1912
99.	Васић Светомир	1912
100.	Поповић Милош	1912
101.	Банковић Сава	1914
102.	Ђорђевић Дим. Љубомир	1914
103.	Соколовић Милорад	1914
104.	Соколовић Миодраг	1914

АЛЕКСИНАЦ

1.	Мостић Јован	1853-1858
2.	Протић Гаврило	1853-1854
3.	Стојовић Атанасије	1853-1854
4.	Здравковић Јован	1855-1860
5.	Барјактаревић Лазар	1855-1856
6.	Савић Владимир	1855
7.	Ђорђевић Лазар	1855-1856
8.	Јовановић Ђорђе	1856-1858
9.	Николић Коста	1857
10.	Милосављевић Јован	1857-1861
11.	Цветковић Коста	1858
12.	Протић Јован	1859
13.	Андријевић Никола	1860-1863

14.	Живадиновић Вуле	1862
15.	Живановић Алекса	1862
16.	Моловић Аћим	1864-1870
17.	Цонић Станое	1864-1865
18.	Јовановић Михаил	1865-1866
19.	Поповић Петар	1866-1869
20.	Стевановић Никола	1867-1868, 1873
21.	Мишић Игњат	1869-1872
22.	Дачић Лазар	1863-1864, 1870-1873
23.	Секулић Живко	1870-1873
24.	Стојановић Вучко	1871-1872
25.	Стевановић Јован	1873, 1875-1877
26.	Стефановић Никола	1874
27.	Јовановић Илија	1874-1879
28.	Здравковић Гаја	1875
29.	Протић Илија	1875-1879
30.	Војиновић Петар	1876-1879
31.	Јовановић Живко	1878
32.	Ђурић Милутин	1879

БАЈИНА БАШТА

1.	Поповић Петар	1881-1883
2.	Ђурић Милутин	1881
3.	Милојевић Милосав	1882
4.	Бабић Ђорђе	1884-1885
5.	Ђурић Андрија	1885-1886
6.	Сокорац Марко	1886
7.	Минић Михајло	1887
8.	Савић Милан	1888
9.	Милановић Петар	1889
10.	Поповић Влајко	1890
11.	Поповић Владимир	1891, 1894
12.	Даниловић Дамњан	1892
13.	Крајинић Сима	1896
14.	Алексић Вукоман	1897

15.	Пуљевић Коста	1898-1902
16.	Сушић Коста	1903-1904
17.	Јанковић Јанко	1905-1907
18.	Банковић Сава	1908-1910
19.	Неготинац Михаило	1911-1914

БАЛТАБЕРИЛОВАЦ

1.	Стевановић Никола	1880
2.	Атанацковић Владимир	1881
3.	Ивановић Иван	1882
4.	Поповић П. Ранко	1883-1887
5.	Ристановић Ранко	1888-1889
6.	Мишковић Стеван	1890-1891
7.	Стевановић Коста	1892
8.	Андрејевић Коста	1893-1894
9.	Илић Димитрије	1893, 1895-1896
10.	Анђелковић Вујица	1894
11.	Костић Стеван	1895-1897
12.	Пуљевић Коста	1897
13.	Арменулић Леонида	1898-1899
14.	Матић Коста	1898
15.	Стевановић Милосав	1898-1899
16.	Пушкаревић Стеван	1900-1902
17.	Чекрџиски Васа	1901
18.	Ковачевић Светозар	1903
19.	Живковић Стеван	1904
20.	Глишић Милан	1904

БЕОГРАД

1.	Миленковић Јован	1853-1855, 1857
2.	Паунковић Стојко	1853-1856
3.	Миловановић Стефан	1853-1859
4.	Марковић Павле	1853-1865
5.	Димитријевић Живко	1853

6.	Јовановић Димитрије	1853, 1859-1862, 1867-1871
7.	Ађемовић Јашар	1853-1862
8.	Одабашић Недељко	1853
9.	Ракић Крста	1853-1855, 1857-1858
10.	Јанковић Тома	1853, 1859, 1894
11.	Анђелковић Димитрије	1853-1859 1861-1866
12.	Здравковић Јован	1853
13.	Антић Вучко	1855-1860 1864-1873
14.	Пескаревић Наум	1855-1856
15.	Пчелар Илија	1855-1856
16.	Обрадковић Светозар	1855
17.	Николић Коста	1855-1856
18.	Катић Милош	1855-1863
19.	Спасић Стојан	1856-1858
20.	Човић Мијат	1856-1858
21.	Паунковић Коста	1856
22.	Вилотијевић Андрија	1857-1859
23.	Ђорђевић Лазар	1857
24.	Цветковић Коста	1857, 1859-1863, 1871, 1873-1874
25.	Милановић Јован	1858
26.	Поповић Никола	1858
27.	Петровић Ђорђе	1858
28.	Мостић Јован	1859-1860
29.	Давидовић Алекса	1859-1862
30.	Николић Матија	1860-1866
31.	Бранковић Таса	1860-1866
32.	Михајловић Јован	1860-1863, 1869-1870
33.	Анђелковић Милош	1860
34.	Станишић Ђорђе	1861-1873

35.	Цинцар Митровић Василије	1861-1862
36.	Кузмановић Кузман	1865
37.	Пешика Коста	1865-1866
38.	Николић Јован	1865
39.	Павловић Аврам	1864-1865
40.	Алексић Никола	1864-1867, 1872-1873
41.	Ђорђевић Васа	1863-1867
42.	Местановић Алекса	1864-1866, 1873
43.	Ракетић Радосав	1865
44.	Јовановић Мијаило	1865, 1870-1874, 1897-1898
45.	Стефановић Коста	1866-1867
46.	Рашић Стојан	1866-1867
47.	Стојановић Вучко	1866-1867, 1881-1888
48.	Бабић Ђорђе	1866
49.	Башкалфић Павле	1867-1873
50.	Антоновић Петар	1867-1869
51.	Здравковић Гаја	1867
52.	Николић Стеван	1867-1873, 1880
53.	Анђелковић Мита	1867-1869
54.	Јоакимовић Петар	1867-1868
55.	Параскијевић Јован	1867
56.	Бугарски Тодор	1868-1871
57.	Јовановић Љуба	1868
58.	Ивановић Степан	1868
59.	Новаковић Коста	1868 1879
60.	Стојковић Димитрије	1868
61.	Живановић Милан	1868-1871, 1880
62.	Божановић Љубомир	1869-1871, 1873-1874, 1882-1889, 1896-1899

63.	Николић Милош	1869-1870, 1878
64.	Николајевић Петар	1869-1871, 1876-1878
65.	Аћимовић Петар	1869
66.	Добросављевић Сима	1869 1874
67.	Јоакимовић Петар	1870
68.	Карабелић Стојан	1870-1871
69.	Градиштанац Аврам	1870-1871, 1887-1888
70.	Николић Мојсило	1871
71.	Радуловић Јован	1871, 1873-1879
72.	Савић Ђорђе	1871
73.	Вукотић Томо	1872
74.	Поповић Петар	1872-1879
75.	Белкић Ђорђе	1873-1877
76.	Филиповић Јован	1873-1874
77.	Ђурић Андрија	1873-1875
78.	Маринковић Лука	1873
79.	Богдановић Алекса	1873-1874
80.	Станковић Серије	1874-1875
81.	Стојановић Никола	1875-1881 1883-1893
82.	Димитријевић Михаило	1874-1877 1914
83.	Лукић Михаило	1875-1876
84.	Митровић Живко	1875
85.	Карић Никола	1875
86.	Стојановић Миленко	1875-1881
87.	Јовановић Милан	1874, 1896-1898, 1900-1901
88.	Стевановић Светозар	1875-1876, 1880
89.	Димитријевић Светозар	1875-1877
90.	Сокорац Марко	1875-1876
91.	Вукићевић Симо	1875-1881

92.	Зисић Живојин	1875-1876, 1880-1881
93.	Мијаиловић Мијаило	1875-1878
94.	Поповић Мата	1876-1881
95.	Поповић Сима	1878-1879
96.	Арменулић Леонида	1878-1880, 1882-1887, 1900
97.	Тењовић Саватије	1876, 1887-1888
98.	Костић Ђорђе	1878-1879, 1883-1887, 1900-1903, 1905
99.	Богдановић Живојин	1878-1879, 1882
100.	Ђорђевић Алекса	1878-1880, 1882, 1886
101.	Милићевић Мијаило	1879
102.	Андрејевић Коста	1878, 1885
103.	Миљковић Никола	1879-1881
104.	Протић Илија	1880-1881
105.	Живадиновић Мијаило	1880
106.	Стајевић Стојиљко	1880-1885, 1895-1896
107.	Катић Јеврем	1880-1881
108.	Мишковић Стеван	1880, 1886
109.	Војиновић Петар	1881
110.	Бошковић Јован	1881-1882
111.	Живановић Милан	1881-1882
112.	Јовановић Илија	1881, 1889
113.	Протић Милан	1881-1882
114.	Петровић Михајло	1881-1890, 1892-1893, 1895-1898, 1914
115.	Капрић Никола	1882, 1888
116.	Атанацковић Владимир	1882-1885
117.	Костић Ђока	1882

118.	Алексијевић Јован	1882-1885, 1887-1892, 1894
119.	Антић Коста	1882-1891, 1893-1894
120.	Лелековић Петар	1882-1885, 1887-1889, 1893-1894, 1896-1900
121.	Миленковић Михајло	1882
122.	Стевановић Јован	1882
123.	Крагуновић Димитрије	1882-1889
124.	Ђорђевић Димитрије	1882-1885
125.	Топал-Павловић Петар	1885
126.	Милановић Петар	1885-1886
127.	Рекалић Петар	1885, 1890-1892, 1903-1911
128.	Костић Стеван	1885-1893
129.	Јовановић Арса	1885
130.	Гинић Замфир	1885
131.	Поповић Божидар	1885-1888, 1890-1891, 1893
132.	Илић Димирије	1883-1888, 1901-1902
133.	Ивановић Иван	1885-1889, 1900-1902
134.	Ђурић Милутин	1885
135.	Џинић Јован	1885
136.	Радојковић Никола	1885-1886
137.	Милојковић Никола	1885-1887
138.	Миловановић Алекса	1885, 1891
139.	Ристић Мијаило	1885, 1887-1899
140.	Поповић Ј. Божидар	1885
141.	Маринковић Владимир	1885-1892, 1895
142.	Беловић Неша	1885-1891, 1893-1902

143.	Атић Светозар	1885-1890, 1893, 1896
144.	Ђорђевић Стеван	1886, 1888-1889
145.	Богдановић Коста	1885, 1890-1893, 1895-1896, 1898-1902, 1904
146.	Клајић Мирко	1886
147.	Пантић Јефта	1886-1887
148.	Струнцилић Коста	1886, 1892-1893
149.	Николић Никола	1886, 1890-1892, 1897-1902, 1904
150.	Јовановић Стеван	1886
151.	Кнежевић Васо	1886-1887
152.	Јосимовић Арса	1886, 1893-1894
153.	Јелић Стеван	1886-1888
154.	Вукомановић Јован	1886
155.	Крстић Михајло	1885-1886, 1889-1891, 1894-1896
156.	Поповић Тодор	1886-1887
157.	Стевановић Павле	1886-1891, 1893
158.	Радојкић Никола	1887
159.	Рајковић Васа	1887-1888
160.	Благојевић Сретен	1887-1892, 1894
161.	Кујунџић Јелесије	1887-1888
162.	Гавриловић Јевта	1887-1891, 1893-1895
163.	Живковић П. Милан	1888
164.	Богдановић Петар	1888, 1895, 1900-1901

165.	Петровић Јован	1888, 1890-1892, 1895, 1900-1902
166.	Стајић Јован	1888
167.	Ђикадија Михаило	1888-1889, 1893-1895
168.	Милановић Ј. Милутин	1888-1889
169.	Станковић К. Тодор	1888-1893, 1897-1904
170.	Милетић Алекса	1888
171.	Живојиновић Милорад	1888
172.	Степанчић Петар	1888, 1890
173.	Драгутиновић Божидар	1888
174.	Бошковић Љубомир	1888-1899
175.	Ракелић Петар	1888
176.	Ђорђевић М. Чедомир	1888, 1894
177.	Величковић Љубомир	1889-1890
178.	Деметровић Димитрије	1889-1894
179.	Живадиновић Андреја	1889-1893, 1895-1897, 1903-1910
180.	Филиповић Јаков	1889-1891, 1894-1909
181.	Јевтић Светозар	1889
182.	Пајевић Данило	1889
183.	Спиридоновић Таса	1889
184.	Поповић Јевр. Богомир	1889-1891, 1893, 1895-1896
185.	Живојиновић К. Милорад	1889-1890, 1892
186.	Армашевић Михаило	1889
187.	Милановић Миливоје	1889-1892
188.	Милетић Тодор	1889, 1892-1893, 1895-1896, 1898-1902, 1905, 1907-1908
189.	Јевтић Милан	1889

190.	Вукомановић Јован	1889
191.	Цинцар-Јанковић Тома	1889-1892, 1902-1905
192.	Антонијевић Ђока	1889
193.	Стојановић Павле	1889, 1901-1903
194.	Милановић Алекса	1890, 1892
195.	Перић Живојин	1890-1896
196.	Аксентијевић Љубомир	1890-1892, 1894-1896, 1900-1909
197.	Цонић Владимир	1890, 1894
198.	Крупезевић Радован	1890-1891, 1897
199.	Минић Мијаило	1890-1891
200.	Стојановић Живко	1890-1891
201.	Стевановић Љубомир	1890-1892
202.	Андрић Јован	1890-1897, 1900-1901, 1912, 1908-1909
203.	Секулић Сава	1890-1893
204.	Мајсторовић Таса	1890
205.	Капларевић Трифун	1890-1892
206.	Каснар Панта	1890-1893
207.	Антонијевић Ђорђе	1890-1891
208.	Кундовић Захарије	1891
209.	Антић Светозар	1891-1892
210.	Кулунџић Јован	1891-1892
211.	Лукић Лука	1891-1897
212.	Николајевић Никола	1891
213.	Јанковић Петар	1892, 1894-1897, 1900-1902, 1906-1908, 1911
214.	Нешић Јован	1892-1893, 1897-1903, 1914
215.	Николић Ђорђе	1892-1908

216.	Јовановић Никола	1893, 1895-1896, 1898-1905
217.	Костић Ђорђе	1893
218.	Живадиновић Милорад	1893
219.	Јовановић Живко	1893-1896, 1898-1899, 1901-1908
220.	Радосављевић Живојин	1893-1896
221.	Божић Васа	1893, 1898
222.	Стајковац Вук	1893-1904, 1906-1907
223.	Студић Јосиф	1893
224.	Здравковић Ј. Михило	1893, 1898-1899, 1904
225.	Бранковић Милош	1893-1894, 1902-1903
226.	Танацковић Никола	1893
227.	Кундовић Милисав	1893
228.	Сарић Коста	1894-1895
229.	Мијатовић Петар	1894, 1897, 1903, 1910-1912, 1914
230.	Цветковић Димитрије	1894
231.	Калајић Сретен	1902-1904
232.	Мирковић Светислав	1894-1895, 1897
233.	Јовичић Владимир	1894, 1898-1899, 1903-1910
234.	Томић Милутин	1894, 1897-1898, 1905-1908
235.	Ненадовић Никола	1894-1899, 1901-1912
236.	Поповић Милојко	1894-1895
237.	Љубиша Милутин	1894-1896
238.	Стојковић В. Мијајло	1894

239.	Миленковић Драгомир	1894
240.	Ранковић Вуја	1894, 1901-1904
241.	Богдановић Стојан	1894
242.	Стојисиљевић Милорад	1894-1897, 1900-1908
243.	Илић Илија	1894, 1900, 1904, 1910, 1912
244.	Јанковић Милан	1894, 1896-1902, 1904-1906, 1910-1912, 1914
245.	Бошковић Н. Милан	1894
246.	Сушић Коста	1894, 1900
247.	Богдановић Милан	1894, 1897-1904, 1906-1909, 1912-1914
248.	Стојадиновић Михаило	1894
249.	Фотић Ђорђе	1894-1895, 1911-1912
250.	Пешић Велимир	1894-1896, 1900-1902, 1905
251.	Јовановић Н. Мијаило	1894
252.	Марковић Драгутин	1894
253.	Клајн Ј. Рудолф	1894, 1896-1898
254.	Нешковић Стеван	1894
255.	Вујић Павле	1894-1897
256.	Михаиловић Стеван	1894
257.	Алексић Вукоман	1894
258.	Николић Ђока	1893-1894
259.	Ристић Арсеније	1894-1896
260.	Петровић Андрија	1894, 1897
261.	Николић Марко	1894, 1896-1899

262.	Милојевић Коста	1895, 1897, 1910-1912
263.	Којић Стеван	1895, 1903-1911
264.	Пуљевић Коста	1895, 1914
265.	Бранковић Миливоје	1895-1897
266.	Даниловић Дамјан	1895-1896
267.	Сјенички Миливоје	1895, 1906
268.	Михаиловић Михаило	1895-1896, 1899, 1904
269.	Поробић Драгољуб	1895-1900
270.	Гавриловић Милош	1895, 1903, 1905-1906, 1910-1914
271.	Добросављевић Радован	1895-1897
272.	Матић Коста	1895-1896, 1898-1899, 1904, 1907-1911
273.	Миленковић Андра	1895-1896, 1898-1902, 1911
274.	Стојановић Љубомир	1895-1896
275.	Јовичић Милош	1895-1896, 1903, 1908-1909, 1911
276.	Богдановић Милош	1895
277.	Петровић Ђорђе	1895-1897, 1899-1900, 1902-1906
278.	Ђукић Милорад	1895
279.	Мркшић Михаило	1895
280.	Концуловић Јаков	1895, 1899-1904, 1906
281.	Бошковић Митар	1895-1903

282.	Констандиновић Светозар	1895-1899, 1903-1911, 1914
283.	Протић Тихомир	1895-1896
284.	Вукичевић Светислав	1895
285.	Живковић Никола	1895-1898, 1900-1903
286.	Мирковић Живан	1895, 1901-1902, 1910-1911
287.	Христић Димитрије	1895
288.	Игњатовић Милан	1895-1897, 1900-1909, 1912
289.	Марковић Јаков	1896-1897
290.	Томић Стеван	1896
291.	Холец Ђорђе	1896-1900
292.	Марковић Димитрије	1896-1898, 1901-1902
293.	Трпковић Милутин	1896-1897, 1906, 1914
294.	Радојковић Милан	1896, 1898-1899, 1907-1908, 1910, 1912
295.	Рајић Негован	1896-1900
296.	Поповић Милан	1896-1903, 1907
297.	Глишић Милан	1896-1898, 1900-1903, 1905-1906
298.	Лешјанин Рајко	1896-1897, 1899-1900
299.	Ђукнић Милорад	1896-1899
300.	Стојковић Велимир	1896-1897
301.	Надасковић Милан	1896
302.	Милојевић Милосав	1896-1897
303.	Нешковић Лазар	1896, 1898-1908, 1911-1912

304.	Стевановић Данило	1896-1900, 1902-1903, 1905, 1909-1910
305.	Пантић Михаило	1896
306.	Јовановић Панта	1897
307.	Ранчић Михаило	1897
308.	Бадер Карло	1897
309.	Нешић Велимир	1897
310.	Николић Јанићије	1897, 1906, 1910
311.	Радојловић Милан	1897
312.	Јаношевић Гаврило	1897-1899
313.	Николић Бошко	1897
314.	Трифунац Милан	1897-1899, 1903-1908, 1911, 1914
315.	Илић Арса	1897-1898, 1901-1905
316.	Куртовић Јован	1897-1902
317.	Живадиновић Драгутин	1898-1902
318.	Панић Лука	1898
319.	Мајзнер Павле	1898-1900
320.	Јаковљевић Цветко	1898-1899 1905-1907
321.	Максимовић Коста	1898-1902, 1905-1907
322.	Спалајковић Драгослав	1898
323.	Алексијевић Миљко	1898-1906, 1908-1912
324.	Красић Ђорђе	1898-1904
325.	Кусаковић Милан	1898-1899
326.	Ристић Вукашин	1898, 1908, 1914
327.	Бугарски Коста	1898
328.	Томић Добривоје	1898-1903
329.	Митровић Душан	1898-1912
330.	Мрчајловић Миливоје	1899-1903, 1908-1912, 1914

331.	Маленић Стеван	1899-1901, 1909-1910, 1912, 1914
332.	Владић Живко	1899-1902
333.	Дуњић Сретен	1899-1900, 1903
334.	Јелчић Светислав	1899-1902
335.	Јаковљевић Милан	1899, 1903-1904, 1906
336.	Петковић Стојан	1899, 1903-1905, 1907-1912
337.	Прљевић Војислав	1900
338.	Живаљевић Данило	1900-1903
339.	Стевановић Панта	1900-1901
340.	Ивановић Никола	1900-1902
341.	Перић Андреја	1900-1901
342.	Јосимовић Душан	1900-1903
343.	Петковић Живко	1900
344.	Божић Сава	1900-1901, 1905, 1909, 1912, 1914
345.	Хрњичек Андрија	1900-1903, 1905-1906, 1908-1911
346.	Димитријевић Василије	1900, 1904-1906, 1908
347.	Бумбић Милоје	1900-1901
348.	Николић Душан	1900-1909
349.	Магдаленић Ненад	1900-1901, 1904-1907, 1910-1911
350.	Николић Христифор	1900-1901, 1903-1904, 1911
351.	Константиновић Коста	1900-1912, 1914
352.	Ценић Л. Боривоје	1900-1902, 1906, 1908, 1911, 1914,

353.	Клајић Радомир	1900-1902, 1905-1906, 1908-1910
354.	Николајевић Јован	1900-1902
355.	Карапешић Михајло	1900-1904
356.	Јовановић Коста	1901-1903
357.	Симић Коста	1902-1906, 1909, 1912
358.	Атанацковић Веселин	1903-1905
359.	Марковић Т. Влада	1903-1905
360.	Јовановић Михаило	1903, 1909
361.	Матејић Александар	1903-1905
362.	Рашић В. Војислав	1903
363.	Кумануди Д. Коста	1903-1904
364.	Стојановић М. Владимир	1903-1905, 1909-1912
365.	Миљковић Мина	1903-1904
366.	Чекрџијски Васа	1903, 1909-1911
367.	Несторовић О. Илија	1903, 1911-1912
368.	Јанковић Боривоје	1903-1912
369.	Радивојевић Димитрије	1903-1908, 1910-1912, 1914
370.	Нешић Ст. Илија	1903-1910, 1912, 1914
371.	Костић Војислав	1903-1904, 1907-1910
372.	Прокић Вељко	1903-1904, 1907, 1911-1912, 1914
373.	Гођевац Божидар	1903-1906, 1912, 1914
374.	Чихаџић Никола	1904
375.	Робичек Бернард	1904
376.	Ђорђевић Чеда	1904
377.	Мишић Петар	1904-1905, 1907, 1914

378.	Анђелковић Милан	1904-1909, 1912
379.	Урошевић Димитрије	1904-1906
380.	Ивановић Коста	1904-1905, 1909, 1912, 1914
381.	Драгутиновић Драгомир	1904, 1907-1908, 1912
382.	Дрваревић Петар	1905-1912
383.	Станојевић Станоје	1905-1912, 1914
384.	Рушчуклић Радиша	1905
385.	Маринковић Михаило	1905-1912
386.	Бујдић Радмило	1905-1912
387.	Рашковић Живојин	1905
388.	Перишић Војислав	1905-1912
389.	Петровић Јеленко	1905-1909, 1911
390.	Тешић Димитрије	1905
391.	Банковић Сава	1905-1906, 1911
392.	Обрадовић Душан	1905-1910
393.	Ивковић Божидар	1905
394.	Савић Миливоје	1906-1911
395.	Поповић Срета	1906
396.	Аћимовић Михаило	1906-1908, 1911
397.	Ђорђевић Милош	1906-1907
398.	Лончарић Јован	1906-1910
399.	Михаиловић Чедомир	1906, 1909
400.	Спасић Станоје	1906-1907
401.	Петровић Александар	1906-1910
402.	Симић Сима	1906-1909, 1912, 1914
403.	Јочић Милан	1906-1908, 1912
404.	Палошевић Панта	1906-1908

405.	Протић Душан	1906, 1908-1909
406.	Прњаворац Драгомир	1906
407.	Шутић Будимир	1906-1907, 1912, 1914
408.	Неготинац Михаило	1906, 1908-1910
409.	Милићевић Иван	1906, 1908-1909, 1914
410.	Лазић Милорад	1906-1911
411.	Живковић Михаило	1906-1908
412.	Стевчић Арсеније	1906-1908, 1912
413.	Тодоровић Коста	1907-1908
414.	Поповић Љ. Тодор	1907-1908
415.	Барловац Цветко	1907-1912
416.	Јелић Илија	1907, 1910, 1912
417.	Владимировић Сава	1907, 1912, 1914
418.	Живковић Трајан	1907
419.	Поповић Драгутин	1907-1909, 1912
420.	Лукић Чедомир	1907-1910
421.	Петровић Војислав	1907-1912, 1914
422.	Николић А. Милош	1907-1912
423.	Андријашевић Драгољуб	1907
424.	Поповић Ђорђе	1907-1908, 1911, 1914
425.	Драгутиновић Андра	1907-1908, 1910-1911
426.	Трпковић Милан	1907
427.	Големовић Петар	1907-1908, 1910-1912, 1914
428.	Матејић Драгољуб	1907-1908, 1911-1912
429.	Брабец Јован	1907-1908

430.	Марковић Богдан	1907
431.	Жујић Младен	1907-1908
432.	Обрадовић Сава	1907
433.	Милојковић Борислав	1907
434.	Ђурђевић Милош	1908-1912, 1914
435.	Зисић Милош	1908-1911
436.	Јовановић Димитрије	1908-1910, 1912-1914
437.	Трајковић Милан	1908
438.	Михаиловић Драгомир	1908-1912, 1914
439.	Перић Лазар	1908-1910, 1912
440.	Ђорђевић Љубомир	1908-1910
441.	Деда Ђорђе	1908
442.	Бешевић Душан	1908, 1912
443.	Вељковић Тихомир	1909, 1912, 1914
444.	Перуничкић Јован	1909, 1911, 1914
445.	Јанковић Јанко	1909 1914
446.	Радивојевић Светозар	1909-1912, 1914
447.	Ђуровић Јован	1909, 1912
448.	Чупић Жарко	1909
449.	Анастасијевић Александар	1909-1912, 1914
450.	Хутер Јован	1909-1911
451.	Стојадиновић Борислав	1909-1911
452.	Благојевић Михаило	1909-1911, 1914
453.	Стевановић Милован	1909-1910
454.	Јевђенијевић Ђорђе	1909-1911, 1914
455.	Милићевић Радмило	1909
456.	Ускоковић Милутин	1909-1910

457.	Јовановић Радојица	1909-1912
458.	Ристић Милутин	1909-1911, 1914
459.	Живадиновић Душан	1909-1910, 1912
460.	Тодоровић Богић	1909
461.	Милошевић Тихомир	1909, 1912
462.	Јанковић Велизар	1909
463.	Југовић Милутин	1909-1912
464.	Лукић Јован	1910-1912, 1914
465.	Илић Љубомир	1910
466.	Јовановић Драгослав	1910-1911
467.	Антоновић Светозар	1910-1912, 1914
468.	Тошић Милан	1910-1912, 1914
469.	Деловић Чедомир	1910-1911, 1914
470.	Стаменковић Чедомир	1910-1911
471.	Милетић Божидар	1910
472.	Рајић Драгомир	1910-1912
473.	Петровић Миливоје	1910-1911
474.	Јаковљевић Стеван	1910, 1912
475.	Милошевић Богољуб	1910-1911
476.	Вуловић Радоје	1910-1912
477.	Миловановић Ђорђе	1910-1911
478.	Јанковић Момчило	1910, 1912
479.	Петровић Милорад	1910
480.	Аврамовић Живојин	1910
481.	Станковић Владимир	1911-1912
482.	Вучковић Миливоје	1911
483.	Антонијевић Тихомир	1911
484.	Југовић Теодосије	1911-1912
485.	Поповић Милутин	1912
486.	Павловић Душан	1912 1914

487.	Димитријевић Петар	1912, 1914
488.	Зарић Миленко	1912, 1914
489.	Дреновац Светислав	1912
490.	Ковачевић Светозар	1912
491.	Лукић Костадин	1912
492.	Петковић Милан	1912
493.	Берислављевић Милан	1912
494.	Глишић Властимир	1912, 1914
495.	Петковић Јован	1912, 1914
496.	Миладиновић Панта	1912
497.	Пуљевић Бранислав	1912
498.	Миловановић Живојин	1914
499.	Богдановић Александар	1914
500.	Зарић Јован	1914
501.	Трифунац Божидар	1914
502.	Бугарски Бошко	1914
503.	Николајевић Илија	1914
504.	Живковић Другутин	1914
505.	Тодоровић Боривоје	1914
506.	Марколеско Марко	1914
507.	Васић Светомир	1914
508.	Пицинини Милорад	1914
509.	Сотировић Сотир	1914
510.	Ђаковић Слободан	1914
511.	Станић Миодраг	1914
512.	Софронијевић Милан	1914
513.	Јовичић Тихомир	1914
514.	Радојчић Десимир	1914
515.	Ристић Тома	1914
516.	Ђорђевић Никола	1914
517.	Поповић Александар	1914
518.	Пљакић Драгомир	1914
519.	Стојановић Владислав	1914
520.	Ћатић Бранко	1914
521.	Богојевић Димитрије	1914
522.	Ђукић Јован	1914

БИТОЉ

1.	Клајић Радомир	1914
2.	Обрадовић Душан	1914
3.	Несторовић Илија	1914
4.	Перишић Војислав	1914
5.	Борисављевић Петар	1914
6.	Ранковић Радослав	1914
7.	Николић Драгољуб	1914
8.	Стајић Милош	1914
9.	Јовановић Јован	1914

ФИЛИЈАЛА У КОБИСНЈИЦИ ПРЕМА БРЕГОВУ

1.	Андрић Јован	1882
----	--------------	------

БРЗА ПАЛАНКА

1.	Јовановић Живко	1882-1883
2.	Росић Михаило	1884-1887
3.	Поповић Богомир	1887, 1892
4.	Рајковић Васа	1889-1891
5.	Стојковић Велимир	1893
6.	Стевановић Милисав	1895-1896, 1900-1902
7.	Перић Живоин	1897-1899
8.	Ђурић Милутин	1899
9.	Рушчуклић Радиша	1900-1904
10.	Николић Јанићије	1903
11.	Черкецијски Васа	1904
12.	Лазић Милорад	1912
13.	Бешевић Душан	1914
14.	Ђорђевић Алекса	1883-1884

ЦАРЕВО СЕЛО

1.	Протић Данило	1914
----	---------------	------

ФИЛИЈАЛА ЦАРИНАРНИЦЕ ВРАЊСКЕ У
ДАВИДОВЦУ

1.	Поповић Богомир	1897
----	-----------------	------

ДЕБАР

1.	Поповић Драгутин	1914
2.	Јовановић Јован	1914

ДЕШЧАНСИ КЛАДЕНАЦ

1.	Марковић Иван	1880-1881
2.	Цветковић Коста	1882
3.	Бркић Р. Светолик	1885-1886
4.	Пушкаревић Стеван	1887, 1889
5.	Сокорац Марко	1888
6.	Љубиша Милутин	1890-1891
7.	Атанацковић Никола	1892
8.	Николић Лазар	1893
9.	Кундовић Зарија	1894
10.	Димитријевић Димитрије	1896
11.	Тодоровић Ђорђе	1897
12.	Живадиновић Андра	1898
13.	Фотић Ђорђе	1899-1900
14.	Димитријевић Јован	1901
15.	Стојановић Владимир	1902
16.	Милошевић Тихомир	1903
17.	Пуљевић Коста	1904
18.	Дуњић Сретен	1905
19.	Николић Христифор	1906
20.	Ђуровић Јован	1907-1908
21.	Поповић Милутин	1909
22.	Михаиловић Чедомир	1910-1912
23.	Цврковић Драгомир	1914
24.	Ђелошевић Мијаило	1882

ЂЕВЂЕЛИЈА

1.	Симић Коста	1914
2.	Мирковић Живан	1914
3.	Јовановић Радојица	1914
4.	Продановић Зоран	1914

ДОБРАЊ

1.	Живаљевић Данило	1895
2.	Живадиновић Драгутин	1896-1897
3.	Бранковић Миливоје	1898-1899
4.	Ђорђевић Светислав	1898
5.	Петровић Михаило	1899
6.	Фотић Ђорђе	1903
7.	Тодоровић Богић	1904-1905, 1910-1912, 1914
8.	Трајковић Милан	1906, 1909
9.	Јаковљевић Владимир	1907
10.	Карапешаић Михаило	1908

ДОЛАЦ

1.	Јовановић Владимир	1914
----	--------------------	------

ДОЊИ МИЛАНОВАЦ

1.	Дачић Лазар	1865-1866
2.	Ракетић Радосав	1867
3.	Параскевић Јосиф	1868
4.	Јовановић Милан	1869-1871
5.	Поповић Ранко	1871-1872
6.	Градиштанац Аврам	1872-1879
7.	Димитријевић Мијаило	1873
8.	Милановић Петар	1874-1880, 1882
9.	Јовановић Михајло	1877-1878
10.	Јефтић Милан	1877
11.	Глигоријевић Ђорђе	1877-1878
12.	Остојић Никола	1877
13.	Стевановић Никола	1877-1878
14.	Атанацковић Владимир	1877
15.	Карабељић Стојан	1877-1878
16.	Цветковић Коста	1877-1878
17.	Михаиловић Стеван	1877-1878
18.	Тричковић Јанко	1877-1878
19.	Целешевић Михаило	1878

20.	Ивановић Степан	1878
21.	Мишковић Стеван	1878
22.	Кнежевић Васа	1882-1885
23.	Стефановић Јован	1885
24.	Павловић Т. Петар	1886-1889
25.	Бошковић Илија	1886-1887
26.	Вељковић Светозар	1890-1893
27.	Степановић Петар	1891-1893
28.	Стојковић Велимир	1894
29.	Атанацковић Никола	1894
30.	Живковић Никола	1894
31.	Стајевић Стоиљко	1883
32.	Живановић Милан	1895
33.	Томић Стеван	1895
34.	Милошевић Јован	1895
35.	Драгутиновић Андра	1896
36.	Мисић Петар	1896
37.	Атић Светозар	1897
38.	Калајић Срете	1897
39.	Вукићевић Светислав	1897
40.	Станковић Владимир	1898-1902
41.	Јовичић Милош	1898
42.	Димитријевић Васа	1903
43.	Хрњичек Андреја	1904
44.	Карапешаић Михаило	1905-1907
45.	Јаковљевић Владимир	1908-1909, 1911
46.	Глишић Милан	1910
47.	Трајковић Милан	1912
48.	Југовић Милутин	1914

ДОРЈАН

1.	Јанковић Боривоје	1914
2.	Јокановић Александар	1914

ДУБРАВИЦА

1.	Томић Обретко	1853, 1855-1860
----	---------------	--------------------

2.	Пескаревић Наум	1853
3.	Станковић Павле	1861
4.	Ђорђевић Стефан	1862
5.	Адамовић Михаило	1863-1869
6.	Маринковић Мирко	1865-1866
7.	Местановић Алекса	1867
8.	Вујковић Живко	1868-1870
9.	Антоновић Петар	1870-1871
10.	Николић Милош	1871-1875
11.	Лугонић Димитрије	1871-1872
12.	Стојиновић Миленко	1872-1874
13.	Лазаревић Радован	1873-1874
14.	Филиповић Јован	1875-1876, 1880-1881
15.	Савић Ђорђе	1875-1877
16.	Атанасковић Владимир	1876
17.	Живковић Милош	1877-1879
18.	Савић Милан	1877-1882
19.	Ђурић Андрија	1878-1882
20.	Јанићијевић Светислав	1883-1885
21.	Местановић Алекса	1883-1884
22.	Ђурић Андрија	1883
23.	Радуловић Ђорђе	1883-1888
24.	Даниловић Дамјан	1886
25.	Ђорђевић Алекса	1887-1889
26.	Петровић Владимир	1887-1889
27.	Стевановић Димитрије	1889, 1895-1896
28.	Костић Ђорђе	1890-1892
29.	Николић Драгутин	1890
30.	Томић Стеван	1890-1893
31.	Пајевић Данило	1891-1893
32.	Петровић Јован	1893
33.	Сокорац Марко	1895
34.	Бранковић Милош	1895
35.	Стевановић Павле	1895-1896
36.	Тодоровић Ђорђе	1895
37.	Крупезевић Радован	1896

38.	Дрваревић Петар	1896
39.	Рекалић Петар	1897
40.	Поповић Божидар	1897
41.	Спалајковић Драгослав	1897
42.	Јанковић Стеван	1897
43.	Протић Милан	1897
44.	Јосимовић Арса	1901-1902
45.	Перић Живојин	1901-1902
46.	Томић Милутин	1901-1902
47.	Јаношевић Гавра	1901-1902
48.	Миливојевић Петар	1901-1902

ГОЛУБАЦ

1.	Тодоровић Ђорђе	1896
2.	Петковић Стојан	1897
3.	Џинџар-Јанковић Тома	1898-1899
4.	Калајић Сретен	1899
5.	Здравковић Михаило	1900-1902
6.	Петровић Михаило	1900-1901
7.	Милошевић Секула	1900-1902
8.	Јаковљевић Милан	1902
9.	Одовић Милан	1903-1904

ГРАДИШТЕ

1.	Мијалковић Димитрије	1863-1865
2.	Николић Јован	1867
3.	Филиповић Јован	1869-1872
4.	Милановић Петар	1969-1872
5.	Бошњаковић Јован	1873

ГРАМАДА

1.	Миловановић Алекса	1853
2.	Антић Настас	1854-1858
3.	Живадиновић Вуле	1859-1861
4.	Новаковић Коста	1862-1867
5.	Николић Јован	1867-1868
6.	Ракетић Радосав	1868-1875

7.	Јовановић Илија	1870-1873
8.	Ђорђевић Љубомир	1874-1875
9.	Поповић Ранко	1876-1879
10.	Костић Ђорђе	1876-1877

ГРОЦКА

1.	Јовановић Милан	1865-1868
2.	Папакоча Ђорђе	1869-1875
3.	Јосимовић Јосиф	1864
4.	Михаиловић Стеван	1876, 1879-1882
5.	Рајковић Васа	1885-1886
6.	Николић Никола	1887-1888
7.	Стевановић Милосав	1889
8.	Арменулић Леонида	1890-1892
9.	Николић Мојсило	1884
10.	Димитријевић Мијаило	1883
11.	Протић Милан	1893
12.	Бранковић Милош	1896-1897
13.	Петровић Ђорђе	1898-1899, 1909-1911
14.	Крајинић Сима	1900-1902
15.	Прњаворац Драгомир	1903
16.	Јанковић Милан	1903
17.	Поповић Милутин	1904-1905
18.	Ивковић Божидар	1906
19.	Чекрџијски Васа	1907-1908
20.	Јовичић Милош	1912
21.	Карапешић Михаило	1914

ЈАГОДИНА

1.	Сакорац Х.Р. Марко	1887
2.	Ђорђевић Стеван	1887
3.	Крстић Михајло	1887-1888
4.	Кнежевић Васа	1888
5.	Стевановић Никола	1889
6.	Мишковић Стеван	1889
7.	Трипковић Мијајло	1890-1891

8.	Јовановић Димитрије	1890-1891
9.	Јосимовић Арса	1892

ЈАНКОВА КЛИСУРА

1.	Барјактаровић Лазар	1853
2.	Ђорђевић Васа	1854-1861
3.	Глигоријевић Ђорђе	1862-1864
4.	Остојић Никола	1865-1869
5.	Јовановић Михаило	1867
6.	Стевановић Живко	1870-1871
7.	Богић Алимпије	1872-1874
8.	Цветковић Коста	1875-1876, 1879

ЈАВОР

1.	Ракетић Радосав	1866
2.	Јовановић Мијаило	1868
3.	Тричковић Јанко	1869-1875
4.	Живковић Милош	1876
5.	Мишковић Стеван	1879
6.	Арменулић Леонида	1880
7.	Џинић Јован	1881-1883
8.	Поповић Петар	1884-1886
9.	Карабелјић Петар	1887
10.	Карабелић Стојан	1888
11.	Радуловић Ђорђе	1889-1893, 1897-1900
12.	Студић Јосиф	1894, 1896
13.	Крајинић Сима	1894
14.	Јанковић Стеван	1899
15.	Анђелковић Милан	1900-1901
16.	Димитријевић Василије	1901-1902
17.	Магдаленић Ненад	1902
18.	Божич Г. Сава	1903
19.	Вељковић Тихомир	1904-1905
20.	Ђуровић Јован	1906, 1910
21.	Банковић Сава	1907, 1912
22.	Јанковић Јанко	1908

23.	Костић Милорад	1909
24.	Трајковић Милан	1911

КЛАДОВО

1.	Кетић Милош	1853
2.	Миленовић Алекса	1854-1858
3.	Антић Настас	1859-1862
4.	Армаш Риста	1863-1876
5.	Павловић Алекса	1867-1868
6.	Јовановић Милан	1869-1870
7.	Ђорђевић Алекса	1871-1872
8.	Поповић Ранко	1874-1875
9.	Аџемовић Илија	1876-1877
10.	Секулић Живко	1877-1879
11.	Армашевић Александар	1878-1880, 1882
12.	Сокорац Марко	1880
13.	Живковић Милош	1882
14.	Богдановић Петар	1883-1885
15.	Армашевић Мијајло	1883-1887, 1890-1892
16.	Николић Стојан	1886-1887
17.	Росић Михајло	1888-1889
18.	Кујунџић Јелесије	1889
19.	Ивановић Иван	1890-1891
20.	Стевановић Павле	1892
21.	Бугарски Коста	1892
22.	Живановић Милош	1893
23.	Бошковић Илија	1893-1896
24.	Стојковић Веља	1895
25.	Маринковић Владимир	1896
26.	Михаиловић Михаило	1897
27.	Стевановић Димитрије	1897
28.	Драгутиновић Андра	1898, 1900
29.	Андрић Јован	1899-1899
30.	Владимировић Сава	1899-1900
31.	Мијатовић Петар	1901-1902
32.	Јанковић Јанко	1901

33.	Николић Хистифор	1902
34.	Перић Живојин	1903
35.	Максимовић Коста	1893-1894
36.	Јовичић Милош	1904
37.	Ђорђевић Чеда	1905-1906
38.	Протић Душан	1907
39.	Спасић Станоје	1908-1909
40.	Јаковљевић Владимир	1910
41.	Јелић Илија	1911
42.	Трифунац Ђорђе	1912
43.	Лукић Чедомир	1914

КОКИН БРОД

1.	Гавриловић-Божих Сава	1902
2.	Матејић Драгољуб	1909
3.	Милићевић Иван	1910-1912

КОСОВСКА-МИТРОВИЦА

1.	Милошевић Богољуб	1914
----	-------------------	------

КРАГУЈЕВАЦ

1.	Зисић Живојин	1888
2.	Јефтић Светислав	1888
3.	Живановић Милан	1889
4.	Петровић Јован	1889, 1894
5.	Ђорђевић Алекса	1890-1892
6.	Гавриловић Милош	1890-1892, 1904
7.	Маринковић Владимир	1894
8.	Минић Мијајло	1894
9.	Ракић Сава	1894-1896
10.	Рекалић Петар	1895
11.	Јовановић Димитрије	1895
12.	Стојадиновић Петар	1895-1896
13.	Јанићијевић Светислав	1896
14.	Мирковић Светислав	1896
15.	Јосимовић Арса	1897

16.	Дрваревић Петар	1896-1899, 1901-1904
17.	Бошковић Илија	1897
18.	Стојановић Никола	1898-1899
19.	Филиповић Танасије	1897, 1902
20.	Тодоровић Богић	1899-1900
21.	Големовић Петар	1899
22.	Стојановић Павле	1900
23.	Илић Арса	1900
24.	Милојевић Коста	1900-1901
25.	Ранчић Мијајло	1900-1901
26.	Лелковић Петар	1901-1902
27.	Лешјанин С. Вучко	1901
28.	Лешјанин Рајко	1902-1903
29.	Драгутиновић Андра	1903
30.	Аћимовић Михаило	1903
31.	Јанковић Јанко	1904
32.	Клајић Радомир	1904

КРИВА ПАЛАНКА

1.	Ћирић Радивоје	1914
----	----------------	------

ЛЕШНИЦА

1.	Бабић Ђорђе	1880-1882
2.	Милосављевић Светозар	1880-1881

ЉУБАНИШТЕ

1.	Јоцић Милан	1914
----	-------------	------

ЉУБОВИЈА

1.	Гавриловић Радован	1853
2.	Марковић Илија	1855-1861
3.	Ђорђевић Васа	1862
4.	Глигоријевић Ђорђе	1865-1873, 1876, 1879
5.	Јовановић Ђорђе	1863-1864
6.	Јовановић Панта	1874
7.	Дачић Лазар	1875

8.	Секулић Живко	1880-1883
9.	Шукманац Стеван	1883
10.	Радојковић Никола	1884
11.	Бабић Ђорђе	1884-1887
12.	Милићевић Алекса	1888
13.	Матић Коста	1889
14.	Алексић Вукоман	1890-1893, 1896
15.	Божич Андрија	1894
16.	Марковић Иван	1897
17.	Јелић Стеван	1898-1899
18.	Голубовић Милић	1900-1902
19.	Големовић Петар	1903
20.	Маринковић Михаило	1904
21.	Ристић Вукашин	1905, 1910-1912
22.	Тодоровић Богић	1906-1908
23.	Драгутиновић Драгољуб	1909
24.	Вуловић Радоје	1914

МАЛИ ЗВОРНИК

1.	Зисић Живојин	1880
2.	Јелић Стеван	1881-1885, 1894, 1896
3.	Миловановић Алекса	1886-1887
4.	Јовановић Лазар	1886-1888
5.	Андрејевић В. Коста	1888-1889
6.	Витас Стеван	1891-1892, 1914
7.	Филиповић Јован	1893
8.	Ристић Арсеније	1897-1898
9.	Јовановић Панта	1898-1899
10.	Ђорђевић Светислав	1900-1901
11.	Ђурић Драгиша	1902-1904
12.	Матић Коста	1905-1906
13.	Големовић Петар	1906, 1909
14.	Лешјанин Рајко	1907
15.	Мирковић Живан	1908
16.	Јовичић Милош	1910

17.	Милошевић Тихомир	1911
18.	Драгутиновић Андра	1912

МИТРОВИЦА

1.	Првуловић Цветко	1853, 1855-1859, 1863-1864.
2.	Брзаковић Алекса	1853
3.	Маринковић Танасије	1855
4.	Поповић Никола	1856
5.	Живковић Стефан	1857
6.	Ивковић Коста	1858
7.	Ковић Панта	1860-1862, 1872-1873
8.	Вукомановић Гаја	1865-1866
9.	Марковић Миљко	1865-1867
10.	Дачић Лазар	1867-1870
11.	Милошевић Јеремија	1868-1871
12.	Ђурић Андрија	1870-1872
13.	Мијаиловић Стеван	1873-1875
14.	Јовановић Панта	1876-1879
15.	Арменулић Леонида	1876-1877
16.	Миленковић мијајло	1878-1879
17.	Богдановић Живојин	1880-1881
18.	Андрејевић Коста	1881
19.	Стојановић Владимир	1882, 1912
20.	Катић Јефрејв	1882
21.	Антоновић Петар	1884-1886
22.	Вукомановић Јован	1884-1885, 1887-1888, 1890-1893
23.	Тењовић Саватије	1886
24.	Миловановић Алекса	1888
25.	Местановић Алекса	1889
26.	Стевановић Љубомир	1889
27.	Стојадиновић Петар	1890-1891
28.	Одезић Милош	1892-1893
29.	Витас Стеван	1894
30.	Протић Тихомир	1894

31.	Милојевић Коста	1896
32.	Одановић Милан	1896
33.	Милетић Тодор	1897
34.	Ђурић Милутин	1897
35.	Игњатовић Милан	1898
36.	Одовић Милан	1898
37.	Илић Илија	1899
38.	Јанковић Јанко	1899
39.	Армашевић Михаило	1900
40.	Милошевић С. Тихомир	1900-1902
41.	Драгутиновић Андра	1901-1902
42.	Судић Јосиф	1903-1904
43.	Маринковић Михаило	1903
44.	Кушаковић Милан	1904
45.	Филиповић Таса	1905-1906
46.	Николић Христифор	1905
47.	Поповић Драгутин	1906
48.	Ивановић Коста	1907-1908
49.	Ристић Вукашин	1909
50.	Драгутиновић Драгомир	1910-1911
51.	Поповић Милутин	1911
52.	Стојановић Владимир	1914

МОКРА ГОРА

1.	Петровић Иван	1853-1855
2.	Михајловић Јован	1853-1854
3.	Марковић Илија	1855-1858
4.	Дилберовић Јован	1856-1858
5.	Зисић Јанићије	1859
6.	Војић Лазар	1860-1868
7.	Ивановић Степан	1869
8.	Остојић Никола	1870-1876
9.	Тењовић Саватије	1879-1885
10.	Алексијевић Јован	1886
11.	Поповић Петар	1887-1888
12.	Алексић Вукман	1889
13.	Вујковић Димитрије	1890
14.	Андрејевић Коста	1891-1892

15.	Ристановић Ранко	1891-1892
16.	Витас Стеван	1893
17.	Ивановић Иван	1894
18.	Арменулић Леонида	1896-1897
19.	Бугарски Коста	1896-1897
20.	Марковић Иван	1898-1900
21.	Ракић Сава	1901
22.	Владић Живко	1903-1904
23.	Ђурић Драгиша	1905
24.	Милићевић Иван	1905
25.	Мишић Петар	1906
26.	Гавриловић Сава	1906
27.	Мирковић Живан	1907
28.	Лешјанин Рајко	1908-1911
29.	Филиповић Таса	1912
30.	Маринковић Михаило	1914

НАДЗОРНИК ЂУМРУКА

1.	Јовановић Владимир	1876
2.	Стојковић Алекса	1877-1880, 1883
3.	Михаиловић Сима	1881

НЕГОТИН

1.	Живковић Стеван	1903, 1905-1914,
2.	Ђорђевић Чеда	1903
3.	Ивановић Коста	1903
4.	Голубовић Милић	1903
5.	Ивановић Б. Сава	1903
6.	Милетић Тодор	1904
7.	Томић Милутин	1904
8.	Фотић Ђорђе	1904-1905, 1908-1909
9.	Маленић Стеван	1904-1906
10.	Радивојевић Свето	1904-1906, 1908
11.	Богдановић А. Љ.	1904

12.	Костић Војислав	1906
13.	Клајић Радомир	1907
14.	Андријашевић Драг	1908-1909
15.	Богдановић Милан	1910
16.	Трифунцац Милан	1910
17.	Поповић Драгутин	1910
18.	Нешић Илија	1911
19.	Спасић Станоје	1911
20.	Мирковић Живан	1912
21.	Магдаленић Нена	1912
22.	Деда Ђорђе	1912
23.	Перић Лазар	1914
24.	Рајић Драгомир	1914

НИШ

1.	Бугарски Тодор	1887
2.	Јосимовић Арса	1887-1888, 1890-1891
3.	Струнчалић Коста	1887-1888
4.	Цветковић Коста	1888
5.	Томић Стеван	1888
6.	Николајевић Петар	1889
7.	Поповић Петар	1889
8.	Илић Димитрије	1889, 1894
9.	Јовановић Панта	1890-1892
10.	Ђорђевић Живојин	1892
11.	Зисић Живојин	1894-1895, 1898-1902
12.	Росић Михаило	1894-1896
13.	Стојановић Павле	1894-1896
14.	Секулић Сава	1894
15.	Марковић Ф. Живар	1894
16.	Мијатовић Петар	1895
17.	Степанчић Петар	1895-1896
18.	Николић Никола	1895
19.	Живановић Милан	1896-1897
20.	Максимовић Коста	1896-1897
21.	Костић Ђорђе	1897, 1904, 1906

22.	Јовановић Никола	1897
23.	Јовановић Димитрије	1897, 1899-1900
24.	Бранковић Милош	1898, 1904, 1906
25.	Сушић Коста	1898
26.	Ранчић Михаило	1898-1899
27.	Спалајковић Драго	1899
28.	Магдаленић Ненад	1899, 1903
29.	Јовановић Живко	1900
30.	Михаиловић Михаило	1900-1902
31.	Кутлешић Милутин	1900-1902
32.	Станојевић Станоје	1901-1904
33.	Јанковић Боривоје	1901-1902
34.	Алексић Петар	1903
35.	Трипковић Милутин	1903
36.	Вељковић Тихомир	1903, 1906-1907, 1910-1911
37.	Протић Љубомир	1903-1904
38.	Нешић Јован	1904
39.	Мирковић Живан	1904
40.	Бешевић Душан	1904, 1907
41.	Рушчуклић Радиша	1906
42.	Ковачевић Светозар	1906, 1911
43.	Илић З. Арса	1907
44.	Димитријевић Васа	1907
45.	Гођевац Божидар	1907
46.	Јаковљевић Цветко	1908, 1912
47.	Поповић Милан	1908-1909
48.	Одовић Милан	1908
49.	Милетић Тодор	1908
50.	Николић Христифор	1909-1910, 1912-1914
51.	Лукић Костадин	1909-1911
52.	Игњатовић Милан	1910-1911
53.	Ђуровић Јован	1911
54.	Ценић Боривоје	1912
55.	Ранковић Радосав	1912

56.	Митровић Душан	1914
57.	Лешјанин Рајко	1914
58.	Лазић Милорад	1914
59.	Стевчић Арсеније	1914
60.	Ивковић Божидар	1914

НОВИ ПАЗАР

1.	Милошевић Тихомир	1914
----	-------------------	------

ОБРЕНОВАЦ

1.	Мијаиловић Мијаило	1894
2.	Топал-Павловић Петар	1894
3.	Драгутиновић Андра	1894
4.	Јокић Петар	1894
5.	Стојковић Алекса	1894
6.	Анђелковић Светозар	1894
7.	Стојановић Владимир	1898-1899
8.	Витас Стеван	1903
9.	Клајић Радомир	1903
10.	Ценић Боривоје	1903-1904
11.	Милошевић Секула	1903
12.	Нешић Велимир	1904
13.	Филиповић Таса	1904

ОБРЕНОВАЦ ФИЛИЈАЛ У ЗАБРЕЖЈУ

1.	Рајковић Васа	1894
----	---------------	------

ПАНДИРАЛА

1.	Бабамилић Павле	1853-1856
2.	Барјактаровић Лазар	1857-1858
3.	Ђорђевић Стеван	1860-1861
4.	Милосављевић Јован	1862
5.	Пашић Алекса	1863-1866
6.	Бабић Ђорђе	1867-1869
7.	Јевић Милан	1870-1875, 1879
8.	Тричковић Јанко	1876,

ПЕХЧЕВО

1.	Убавкић Петар	1914
----	---------------	------

ПИРОТ

1.	Зисић Живојин	1889
2.	Филиповић Јован	1889
3.	Јефтић Милан	1890-1892
4.	Стојановић Павле	1890-1893, 1904
5.	Стевановић Коста	1890-1891
6.	Цветковић Коста	1893-1894
7.	Јовановић Димитрије	1894, 1898, 1911
8.	Мисић Петар	1894
9.	Ивановић Иван	1895
10.	Станковић Тодор	1895-1896
11.	Дрваревић В. Петар	1895
12.	Станојевић Станоје	1895-1896, 1900
13.	Ракелић Петар	1896
14.	Анђелковић Милан	1896-1898, 1903
15.	Јанићијевић Светислав	1897
16.	Божих Васа	1897
17.	Даниловић Дамњан	1897
18.	Костић Стеван	1898
19.	Миливојевић Коста	1898
20.	Сјенички Миливоје	1899
21.	Миливојевић Коста	1899
22.	Живковић Никола	1899
23.	Бранковић К. Милош	1900-1901
24.	Студић Јосиф	1900-1902
25.	Стојановић Владимир	1900-1901
26.	Јанковић Стеван	1900
27.	Добросављевић Рад	1901
28.	Миљковић Мина	1901-1902
29.	Филиповић Танасије	1901, 1910-1911
30.	Марковић Иван	1902-1903

31.	Ранчић Михаило	1902
32.	Михаиловић Михаило	1903
33.	Илић Димитрије	1903
34.	Владимировић Сава	1903
35.	Перић Живојин	1904-1905
36.	Ковачевић Светозар	1904, 1907-1910
37.	Бујдић Радмило	1904
38.	Протић Душан	1905
39.	Лешјанин Рајко	1905-1906
40.	Зујић Младен	1905-1906
41.	Фотић Ђорђе	1906
42.	Зисић Милош	1906-1907
43.	Радивојевић Светозар	1907
44.	Протић Љубомир	1907, 1909
45.	Мијатовић Петар	1907-1908
46.	Хрњичек Андреја	1907
47.	Николић Христифор	1907-1908
48.	Гаврилковић Милош	1909
49.	Мирковић Живан	1909
50.	Поповић Милутин	1910
51.	Цирлић Радивоје	1910-1912
52.	Петровић Јеленко	1912
53.	Јовичић Тихомир	1912
54.	Станковић Владимир	1914
55.	Аћимовић Михаило	1914
56.	Михаиловић Чедомир	1914

ПОЖАРЕВАЦ

1.	Сокорац Марко	1894
2.	Тодоровић Ђорђе	1894
3.	Томић Стеван	1894
4.	Констандиновић С.	1894
5.	Каснар Панта	1894
6.	Јовичић Милош	1894
7.	Ђорђевић Антоније	1894
8.	Рекалић Петар	1894
9.	Јосимовић Арса	1898-1900

10.	Аксентијевић Љубо	1898-1899
11.	Протић Тихомир	1898
12.	Стојадиновић Петар	1898
13.	Стевановић Димитрије	1898-1899
14.	Јовановић Михаило	1899, 1904-1905
15.	Томић Милутин	1899-1900, 1903
16.	Мисић Петар	1899
17.	Перић Живојин	1900
18.	Петковић Стојан	1900
19.	Миљковић Мина	1900
20.	Несторовић Илија	1900, 1904-1910
21.	Миливојевић Петар	1900
22.	Милетић Тодор	1903
23.	Миливојевић Коста	1903-1906
24.	Радивојевић Свето	1903
25.	Аћимовић Михаило	1904-1905
26.	Маленић Стеван	1907-1908, 1911
27.	Јанковић Милан	1907-1908
28.	Ценић Боривоје	1909-1910
29.	Зујић Младен	1909
30.	Матејић Драгољуб	1910
31.	Поповић Драгутин	1911
32.	Петровић Ђорђе	1912
33.	Јевђенијевић Ђорђе	1912
34.	Матић Коста	1914
35.	Илић Бошко	1914

ПОЖАРЕВАЦ ФИЛИЈАЛА У ДУБРАВИЦИ

1.	Стојановић Никола	1894
----	-------------------	------

ПРЕПОЛАЦ

1.	Вељковић Светозар	1894
2.	Сарић Коста	1896
3.	Концуловић Јаков	1896-1897

4.	Ђурић Милош	1897-1898
5.	Пушкаревић Стеван	1898-1899, 1903
6.	Добросављевић Рад	1900
7.	Димитријевић Јован	1900
8.	Марковић Иван	1901
9.	Трифунац Милан	1901-1902
10.	Анђелковић Милан	1902
11.	Милошевић Тихомир	1904-1905
12.	Бумбић Милоје	1906-1912

ПРИБОЈ

1.	Петровић Јеленко	1914
2.	Зисић Милош	1914
3.	Десић Милан	1914
4.	Стевановић Светозар	1914

ПРИЈЕПОЉЕ

1.	Трипковић Љубомир	1914
----	-------------------	------

ПРИЗРЕН

1.	Дрваревић Петар	1914
2.	Поповић Драгутин	1914
3.	Матејић Драгољуб	1914
4.	Костић Растислав	1914

РАЧА

1.	Ковић Панта	1865-1867, 1870-1871
2.	Живановић Милан	1867
3.	Алексић Никола	1868-1869
4.	Миленковић Михаило	1868
5.	Михајловић Стеван	1869-1871
6.	Првуловић Цветко	1872-1874
7.	Савић Ђорђе	1872
8.	Тењовић Саватије	1873-1877, 1889
9.	Вукићевић Сима	1875

10.	Бабић Ђорђе	1876-1879
11.	Јовановић Панта	1880-1886, 1888
12.	Којић Светозар	1890-1891
13.	Стојадиновић Петар	1892
14.	Росић Михајло	1893
15.	Милић Цветко	1894
16.	Гавриловић Милош	1896-1897
17.	Деметровић Димитрије	1898-1899
18.	Стојадиновић Михаило	1898
19.	Ђорђевић Светислав	1899, 1903
20.	Вукомановић Јован	1900-1902
21.	Ристић Вукашин	1904
22.	Десић Милан	1912
23.	Протић Љубомир	1914

РАДОВИШ

1.	Јовановић Милан	1914
----	-----------------	------

РАДУЈЕВАЦ

1.	Велићковић Стефан	1853-1870
2.	Џонић Станоје	1853-1855
3.	Стојановић Милош	1856-1858
4.	Антоновић Петар	1865-1866
5.	Стојковић Димитрије	1867
6.	Јовановић Панта	1867-1869
7.	Здравковић Гаја	1868-1871
8.	Љубишић Петар	1870
9.	Вељковић Стеван	1871
10.	Соколац Марко	1871-1873
11.	Протић Илија	1872-1874
12.	Стојановић Вучко	1873
13.	Ђорђевић Алекса	1873-1874
14.	Алексић Никола	1874
15.	Богдановић Алекса	1874-1876
16.	Константиновић Ђорђе	1875
17.	Бошњаковић Јован	1875-1876
18.	Петровић Сава	1875

19.	Челешевић Мијаило	1876
20.	Миловановић Алекса	1876-1880
21.	Филиповић Јован	1877
22.	Јелић Стеван	1877
23.	Стефановић Јован	1878-1879
24.	Атанасијевић Владимир	1878-1880
25.	Ђорђевић Стеван	1880, 1882-1885
26.	Јанићијевић Светислав	1882-1883
27.	Петровић Владимир	1882-1885
28.	Андрић Јован	1883
29.	Росић Мијаило	1883-1884
30.	Поповић Петар	1885
31.	Јефтић Светислав	1884-1886
32.	Богдановић Петар	1886-1887, 1889-1891
33.	Радосављевић Живојин	1886-1891
34.	Гинић Замфир	1886-1893
35.	Николајевић Петар	1887-1888
36.	Бугарски Коста	1888
37.	Бошковић Илија	1888-1889, 1892
38.	Перић Живко	1898
39.	Илић Димитрије	1890-1891
40.	Концуловић Јаков	1890-1892
41.	Јовановић Никола	1892
42.	Миленковић Драгомир	1892-1893
43.	Стајевић Стојиљко	1893
44.	Капларевић Трифун	1893
45.	Јосимовић Арса	1895-1896
46.	Павловић Т. Петар	1895-1896
47.	Нешић Јован	1895-1896
48.	Клајн Рудолф	1895
49.	Сушић Коста	1895-1897
50.	Сјенички Миливоје	1896, 1900-1902
51.	Сокорац Х.Р. Спасоје	1897-1899
52.	Аксентијевић Љубомир	1897
53.	Богдановић Коста	1897

54.	Фотић Ђорђе	1897
55.	Поповић Божидар	1898
56.	Мирковић Живан	1898-1899
57.	Мишић Петар	1898
58.	Ковачевић Светозар	1898-1902
59.	Ракић Сава	1899
60.	Николић Јанићије	1899
61.	Мијатовић Петар	1900
62.	Марковић Живан	1900
63.	Коцић Милан	1900
64.	Ивановић Б. Сава	1900-1902
65.	Триповић Милутин	1901-1902
66.	Живковић Стеван	1901-1902
67.	Ђорђевић М. Чеда	1901-1902

РАМ

1.	Анђелковић Стаменко	1856-1857
2.	Петровић Ђорђе	1856
3.	Николић Коста	1858, 1861, 1865-1867
4.	Јосимовић Јосиф	1868-1870
5.	Милановић Јован	1868-1870
6.	Протић Илија	1871
7.	Милановић Петар	1871-1872
8.	Бабић Ђорђе	1872-1875
9.	Стевановић Живко	1873-1880
10.	Вукотић Тома	1876-1880
11.	Стевановић Никола	1881
12.	Крагујевић Антоније	1882-1888
13.	Милосављевић Светислав	1882-1889
14.	Јелић Стеван	1889, 1897
15.	Зисић Живојин	1890-1891
16.	Петровић Владимир	1890, 1893
17.	Николић Драгутин	1891
18.	Филиповић Јаков	1893
19.	Тодоровић Ђорђе	1893
20.	Јанићијевић Светислав	1894
21.	Обрадовић Милутин	1896

22.	Ивановић Иван	1898-1899
23.	Милојевић Милосав	1898
24.	Гавриловић Милош	1899
25.	Ђурић Драгиша	1900-1901
26.	Јаношевић Гаврило	1900
27.	Мишић Петар	1900-1903
28.	Петковић Стојан	1901-1902
29.	Милојевић Коста	1902
30.	Марковић Димитрије	1903
31.	Тешић Димитрије	1904
32.	Богдановић Милан	1905
33.	Поповић Милан	1906
34.	Илић Бошко	1907
35.	Владимировић Сава	1908
36.	Карпеша Михаило	1909
37.	Ђорђе Деда	1910-1911
38.	Спасић Станоје	1912-1914

РАМСКО - ВИНАЧКА

1.	Петровић Коста	1853-1859
2.	Милошевић Степан	1853-1860
3.	Пантић Настас	1860-1861
4.	Ивановић Димитрије	1861-1864

РАШКА

1.	Анђелковић Стаменко	1853-1855
2.	Тодоровић Атанасије	1853-1854
3.	Цветковић Коста	1855, 1880-1881
4.	Николић Коста	1859-1864
5.	Јовановић Ђорђе	1865-1869
6.	Атанацковић Владимир	1870-1871
7.	Мишковић Стеван	1870-1873
8.	Живановић Милан	1872-1879
9.	Савић Ђорђе	1878-1879
10.	Марковић Иван	1882-1888
11.	Минић Михајло	1889
12.	Струнцилић Коста	1890-1891

13.	Драваревић Петар	1892-1893
14.	Радуловић Ђорђе	1896
15.	Студић Јосиф	1897-1899
16.	Дрваревић Петар	1900
17.	Илић Илија	1901-1903
18.	Трпковић Милутин	1904
19.	Драгутиновић Андра	1905-1906
20.	Јелић Илија	1905-1906
21.	Филиповић Таса	1907-1909
22.	Поповић Милутин	1907-1908
23.	Јанковић Јанко	1910-1912

РИСТОВАЦ

1.	Јовановић Никола	1894
2.	Степанчић Петар	1894
3.	Спалајковић Драгослав	1894-1895
4.	Николић Јанићије	1894-1895
5.	Атић Светозар	1895
6.	Марковић Димитрије	1895
7.	Мишић Петар	1895
8.	Којић Стеван	1896

РИСТОВАЧКИ ФИЛИЈАЛ У ДАВИДОВЦУ

1.	Дрваревић Петар	1894
2.	Стојановић Никола	1896
3.	Мијатовић Петар	1896
4.	Јовановић Димитрије	1896
5.	Вукићевић Светислав	1896
6.	Јанковић Стеван	1896

РЗАЊ

1.	Стевановић Јован	1880-1881
2.	Вукићевић Сима	1882-1885
3.	Деметровић Димитрије	1886-1887
4.	Целешевић Михајло	18880
5.	Јовановић Јован	1890
6.	Трпковић Михаило	1892

7.	Ивановић Бранко	1893
8.	Пантић Вујица	1894
9.	Крупезевић Радован	1895
10.	Гавриловић Јевта	1896
11.	Николић Јанићије	1896
12.	Поповић М. Ђорђе	1897-1899
13.	Јовичић М. Милош	1897
14.	Тодоровић Ђорђе	1898-1900
15.	Големовић Н. Петар	1901
16.	Јанковић Стеван	1901
17.	Чекрциски Ваца	1902
18.	Банковић Сава	1903-1904
19.	Протић Љубомир	1905-1906
20.	Михаиловић Драгомир	1907
21.	Гођевац Божидар	1908-1911
22.	Стојадиновић Борислав	1912-1914

ШАБАЦ

1.	Станковић Павле	1853-1859
2.	Пантелић Петар	1853
3.	Човић Мијат	1855
4.	Поповић Никола	1857
5.	Вуковановић Гаја	1860-1864
6.	Првуловић Цветко	1865-1871
7.	Белкић Ђорђе	1865-1871
8.	Бранковић Димитрије	1865
9.	Антоновић Петар	1872-1873
10.	Миленковић Мијаило	1872-1873
11.	Ђорђевић Алекса	1873-1877
12.	Стојановић Вучко	1878-1880
13.	Антић Вучко	1878-1880
14.	Јелић Стеван	1878-1880
15.	Радуловић Јован	1881
16.	Пантић Милан	1881-1883
17.	Миловановић Алекса	1881
18.	Бугарски Тодор	1882-1886, 1889

19.	Филиповић Јован	1882-1886, 1888
20.	Поповић Мата	1882-1883
21.	Поповић Божић	1884
22.	Градиштанец Аврам	1885-1886
23.	Матић Коста	1885-1888, 1894-1897, 1900-1902
24.	Јовановић Лазар	1883-1885
25.	Петровић Владимир	1886, 1894-1897
26.	Јовановић К. Панта	1887-1888
27.	Јевтић Милан	1887
28.	Пантић Јевта	1887-1888
29.	Пајевић Данило	1887
30.	Стевановић Н. Љубомир	1888
31.	Костић Ђорђе	1889
32.	Јосимовић Арса	1889
33.	Стојадиновић Петар	1889, 1893-1894
34.	Росић Мијаило	1890-1892
35.	Лелековић Петар	1890-1892, 1895
36.	Милетић Тодор	1890-1891, 1894
37.	Милосављевић Светозар	1890-1891
38.	Минић Михајло	1892-1893
39.	Којић Стеван	1892
40.	Јанићијевић Светислав	1893
41.	Кара-Матић Јанко	1894
42.	Станковић Тодор	1894
43.	Панић Миливоје	1894
44.	Паљић Илија	1894
45.	Вукомановић Јован	1894
46.	Стевановић Павле	1894
47.	Станковић Н. Владимир	1895-1896, 1905-1907
48.	Јовановић Михаило	1895-1896, 1910
49.	Петровић Јован	1896-1897

50.	Мирковић Живан	1896-1897, 1905-1906
51.	Одовић Милан	1897, 1905-1906
52.	Стојадиновић Павле	1898
53.	Јанковић Пера	1898, 1904-1905
54.	Пешић Велимир	1898
55.	Весовић Милан	1898-1904
56.	Јеличић Светислав	1898
57.	Стојановић Павле	1899
58.	Марковић Димитрије	1899-1900
59.	Игњатовић Милан	1899
60.	Бранковић Милош	1899
61.	Алексијевић Јован	1900-1902
62.	Рекалић Петар	1900-1902
63.	Николић Јанићије	1900-1902, 1904-1905, 1911-1912
64.	Сушић Коста	1901-1902
65.	Симић Коста	1901
66.	Ђорђевић Светислав	1902
67.	Јанковић М. Тодор	1903
68.	Сјенички Миливоје	1903
69.	Пуљевић Коста	1903
70.	Јанковић Јанко	1903
71.	Миливојевић Петар	1903
72.	Мијатовић Петар	1904
73.	Милошевић Секула	1904
74.	Прњаворац Драгомир	1904-1905
75.	Драгутиновић Драгомир	1905-1906
76.	Илић Бошко	1905-1906
77.	Поповић Милутин	1906
78.	Илић Илија	1907-1909
79.	Ристић Вукашин	1907
80.	Костић Милорад	1907-1908, 1910-1912
81.	Милошевић Тихомир	1907-1908
82.	Михаиловић Чедомир	1907

83.	Прокић Вељко	1908
84.	Драгутиновић Андра	1909
85.	Софронијевић Милан	1909-1912
86.	Стевчић Арсеније	1909
87.	Аксентијевић Љубомир	1910
88.	Димитријевић Васа	1911
89.	Богдановић Милан	1911
90.	Лешјанин Рајко	1912
91.	Деловић Чедомир	1912
92.	Радојковић Милан	1914
93.	Филиповић Таса	1914
94.	Бујдић Радмило	1914
95.	Поповић Драгољуб	1914

ШЕПАЧКА АДА

1.	Дилберовић Јован	1853-1855
2.	Зисић Јанићије	1856-1858
3.	Цинцар Митровић Василије	1859-1860
4.	Јовановић Ђорђе	1861-1862
5.	Бранковић Димитрије	1866-1868
6.	Миленковић Мијаило	1869-1870
7.	Бошњаковић Јован	1871
8.	Атанасковић Владимир	1872
9.	Карабелић Стојан	1873-1882, 1885-1886
10.	Антоновић Петар	1863-1864
11.	Филиповић Јован	1887, 1890-1891
12.	Бабић Ђорђе	1888
13.	Целешевић Михајло	1889
14.	Ђорђевић Живојин	1890-1891
15.	Јовановић Димитрије	1892-1893
16.	Арменулић Леонида	1893
17.	Марковић Иван	1894
18.	Петровић Јован	1898-1899
19.	Крајинић Сима	1898-1899
20.	Ракић Сава	1900

21.	Радуловић Ђорђе	1901-1902
22.	Шутић Будимир	1903-1905
23.	Ристић Вукашин	1906
24.	Неготинац Михаило	1907
25.	Вељковић Тихомир	1908
26.	Прокић Вељко	1909
27.	Стевчић Арсеније	1910-1911
28.	Ристић Милутин	1912
29.	Стаменковић Чедомир	1914

СЈЕНИЦА

1.	Нивљаковић Нићифор	1914
----	--------------------	------

СКОПЉЕ

1.	Димитријевић Василије	1914
2.	Алексијевић Миљко	1914
3.	Драновац Светолик	1914
4.	Чекрцијски Васа	1914
5.	Лукић Костадин	1914
6.	Наумовић Ставра	1914
7.	Илић Милосав	1914
8.	Рафајловић Стеван	1914

СМЕДЕРЕВО

1.	Јаничијевић Стефан	1853-1859
2.	Антић Настас	1853, 1863-1866
3.	Митровић Василије	1854-1858
4.	Адамовић Мија	1860-1862
5.	Антић Вучко	1861-1862
6.	Цветковић Коста	1863-1866
7.	Ивановић Димитрије	1865-1866
8.	Поповић Радисав	1865-1866
9.	Вуковић Ж.	1867
10.	Миленковић М.	1867
11.	Стојановић Вучко	1868-1869
12.	Рашић Стојан	1868-1869
13.	Местановић Алекса	1868-1872

14.	Николић Милош	1868
15.	Папакоћа Ђорђе	1868
16.	Стојановић Димитрије	1868-1870
17.	Градиштанац Аврам	1869
18.	Капрић Никола	1869-1872, 1876
19.	Љубишић Петар	1869
20.	Зисић Живојин	1869-1874
21.	Тодоровић Димитрије	1870
22.	Поповић Петар	1870-1871
23.	Бабић Ђорђе	1870-1871
24.	Петровић Ђорђе	1870
25.	Павловић Аврам	1870
26.	Јовановић Панта	1871-1873
27.	Лукић Мијаило	1871-1873
28.	Јовановић Никола	1871-1872, 1890-1892
29.	Николајевић Петар	1872-1875
30.	Здравковић Гаја	1872-1874
31.	Божановић Љубомир	1872, 1875-1879
32.	Радуловић Јован	1872
33.	Белкић Ђорђе	1872
34.	Бошњаковић Јован	1872
35.	Михајловић Стеван	1872
36.	Карабелјић Стојан	1872
37.	Поповић Мата	1872-1876
38.	Лазаревић Радован	1872
39.	Поповић Ранко	1873
40.	Живковић Милош	1873-1875
41.	Јовановић Димитрије	1874-1881
42.	Стефановић Никола	1875
43.	Ђорђевић Алекса	1875-1877
44.	Лазаревић Ђока	1876
45.	Капрић Никола	1877-1879, 1885
46.	Алексић Никола	1877
47.	Вујић Михаило	1877
48.	Антоновић Петар	1878

49.	Јефтић Милан	1878-1879, 1883-1885
50.	Димитријевић Михајло	1878-1882
51.	Аџемовић Илија	1878, 1880
52.	Николић Коста	1879-1881, 1884-1885
53.	Аџемовић Коста	1880
54.	Поповић Петар	1880-1884
55.	Марковић Мијаило	1880-1882
56.	Савић Ђорђе	1880-1888
57.	Богдановић Алекса	1881-1885
58.	Миљковић Никола	1882
59.	Николић Коста	1882-1883, 1886
60.	Јовановић К. Панта	1883-1886
61.	Протић Милан	1883-1888, 1894-1896
62.	Живановић Милан	1886
63.	Ристић Мијајло	1886
64.	Зисић Живојин	1887
65.	Милановић Петар	1887-1888
66.	Атанацковић Владимир	1888
67.	Бугарски Тодор	1888
68.	Пајевић Данило	1888
69.	Цинцар-Јанковић Том	1888
70.	Сокорац Марко	1889
71.	Рекалић Петар	1889
72.	Поповић Божидар	1889
73.	Богдановић Коста	1889
74.	Ђерђевић Чедомир	1889
75.	Даниловић Дамјан	1890-1891
76.	Ђикадија Мијаило	1890-1892
77.	Ђикадија Мијаило	1890-1891
78.	Матић Коста	1890-1891
79.	Илић Димитрије	1892
80.	Љубиша Милутин	1892-1893
81.	Топал-Павловић Петар	1893
82.	Маринковић Владимир	1893
83.	Томић Милутин	1893

84.	Живадиновић Андра	1894
85.	Ивановић Б. Сава	1894
86.	Одезић Милан	1894
87.	Поповић Т. Божа	1894-1896
88.	Пејевић Данило	1894
89.	Јаношевић Гаврило	1894
90.	Јанићијевић Светислав	1895, 1898-1906
91.	Минић Михаило	1895-1896
92.	Петковић Стојан	1895-1896
93.	Нешковић Лазар	1895
94.	Ивановић Иван	1896-1897
95.	Спалајковић Драгослав	1896
96.	Степанчић Петар	1897-1902
97.	Сјенички Миливоје	1897
98.	Томић Стеван	1897
99.	Којић Стеван	1898
100.	Јовичић М. Милош	1899-1901
101.	Милошевић Јован	1900
102.	Ивановић Коста	1900-1902
103.	Несторовић О. Илија	1901-1902
104.	Тодоровић Богић	1901-1902
105.	Пешић Велимир	1903
106.	Станковић Владимир	1903-1904, 1909-1910
107.	Драгутиновић Андра	1904
108.	Владимировић Сава	1904-1906
109.	Илић Илија	1905, 1911
110.	Гавриловић Милош	1907-1908
111.	Миливојевић Коста	1907-1909
112.	Ценић Боривоје	1907
113.	Берисављевић Милан	1909-1911
114.	Прокић Вељко	1910
115.	Радојковић Милан	1911
116.	Лукић Чедомир	1912
117.	Стаменковић Чедомир	1912
118.	Анђелковић Милан	1914
119.	Анђелковић Драгољуб	1914

СТРУГА

1.	Јовичић Милош	1914
2.	Живадиновић Душан	1914

СУКОВСКИ МОСТ

1.	Капрић Никола	1880-1881
2.	Поп-Васиљевић Тонча	1880-1882
3.	Николић Мојсило	1882
4.	Станковић Сергије	1883
5.	Цветковић Коста	1884
6.	Живановић Милан	1885, 1887
7.	Благојевић Сретен	1883-1886
8.	Јефтић Милан	1886, 1888
9.	Мишковић Стеван	1887-1888
10.	Драгутиновић Божидар	1889

СУПОВАЦ

1.	Ивић Алекса	1853-1857
2.	Цонић Станое	1858-1862
3.	Михајловић Јован	1863-1868
4.	Стефановић Никола	1869-1872, 1876, 1879
5.	Миловановић Петар	1873
6.	Секулић Живко	1874-1875

ТЕКИЈА

1.	Пчелар Илија	1853-1854
2.	Ивановић Димитрије	1855-1860
3.	Армаш Риста	1861-1862
4.	Поповић Петар	1863-1865
5.	Мијалковић Димитрије	1866-1868
6.	Живановић Мата	1867
7.	Поповић Мата	1868-1871
8.	Поповић Ранко	1869-1870
9.	Ђорђевић Љубомир	1871-1873
10.	Јовановић Милан	1872-1874
11.	Армашевић Александар	1874-1877

12.	Алексић Никола	1875-1876
13.	Лукић Михајло	1877-1880
14.	Петровић Михајло	1878-1879, 1902
15.	Јефтић Милан	1880, 1882
16.	Стевановић Никола	1882-1888
17.	Армашевић П. Александар	1883-1888
18.	Кнежевић Васа	1898-1891
19.	Стевановић Милисав	1890-1894
20.	Ивановић Иван	1892-1893
21.	Милојевић Коста	1893
22.	Гавриловић Милош	1894
23.	Костић Стеван	1894
24.	Мирковић Михаило	1895
25.	Пушкаревић Стеван	1895
26.	Ђурић Милутин	1895
27.	Маринковић Мијаило	1896
28.	Фотић Ђорђе	1896, 1898, 1914
29.	Ђорђевић Светислав	1896-1897
30.	Марковић Михаило	1897-1899
31.	Ковачевић Светозар	1897
32.	Николић Душан	1898-1899
33.	Анђелковић Милан	1899, 1910-1911
34.	Калајић Сретен	1900-1901
35.	Трифунцац Милан	1900
36.	Јаковљевић Милан	1900-1901
37.	Милојевић Милосав	1902-1903
38.	Тешић Димитрије	1903
39.	Поповић Милан	1904
40.	Ивковић Божидар	1904
41.	Мијатовић Петар	1905-1906
42.	Костић Војислав	1905
43.	Ивковић Миленко	1906
44.	Стојановић Владимир	1907-1908
45.	Јелић Илија	1909
46.	Живадиновић Душан	1911

47.	Благојевић Михаило	1912
48.	Миладиновић Панта	1914

ТИМОК

1.	Николић Јанићије	1898
2.	Сушић Коста	1899
3.	Ђурић Милош	1899
4.	Станојевић Станоје	1899
5.	Добросављевић Рад	1899
6.	Павловић Т. Петар	1899
7.	Дабић Ђорђе	1899

ТОПЧИДЕР

1.	Поповић Тодор	1853-1855
2.	Мицковић Ђорђе	1856
3.	Мрцаиловић Милош	1857
4.	Миливојевић Иван	1858
5.	Новаковић Стеван	1859-1865

ТОПЛИЦА

1.	Мијаиловић Мијајло	1880
2.	Аџемовић Никола	1882-1883
3.	Клајић Мирко	1884-1885
4.	Капрић Никола	1886-1887
5.	Минић Р. Ђорђе	1888
6.	Савић Милан	1889
7.	Фундовић Милисав	1891
8.	Студић Јосиф	1892
9.	Минић Ђорђе	1893

УШЋЕ ДРИНЕ

1.	Милосављевић Алекса	1853-1859
2.	Првуловић Цветко	1860-1862
3.	Ковић Панта	1863-1864

ВАЛАНДОВО

1.	Првуловић Милан	1914
----	-----------------	------

ВАН СТРУКЕ (МИЛАНОВАЦ)

1.	Цонић Станоје	1856
2.	Димитријевић Илија	1857
3.	Ђорђевић Лазар (Гроцка)	1858
4.	Николић Ђорђе	1859-1860
5.	Стевић Илија (Гроцка)	1860
6.	Местановић Алекса	1861-1862
7.	Маринковић Јосиф (Гроцка)	1861
8.	Туцаковић Милан (Градиште)	1861-1862
9.	Ракетић Радисав (Гроцка)	1862

ВАСИЛИЈИНА ЧЕСМА

1.	Војић Лазар	1853, 1855-1859
2.	Марковић Илија	1860-1862
3.	Ракетић Радосав	1863-1864

ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ

1.	Мијалковић Димитрије	1863-1865
2.	Николић Јован	1867
3.	Филиповић Јован	1869-1872, 1878-1879
4.	Милановић Петар	1869-1872
5.	Бошњаковић Јован	1873-1874
6.	Савић Милан	1874-1875
7.	Јовановић Панта	1875-1876, 1895-1896
8.	Благојевић Сретен	1876-1882
9.	Целешевић Михајло	1877
10.	Живковић Милан	1880-1881
11.	Николић Никола	1881, 1883
12.	Лукић Михајло	1882-1883
13.	Зисић Живојин	1884-1885
14.	Даниловић Дамјан	1884-1885, 1887-1889
15.	Јанићијевић Светислав	1886-1889
16.	Пјевић Данило	1886

17.	Вељковић Светозар	1889
18.	Цветковић Коста	1890-1892
19.	Јовичић Владимир	1890-1892
20.	Драгутиновић Андреја	1890, 1897, 1899
21.	Милојевић Коста	1890-1892
22.	Савић Ђорђе	1891
23.	Петровић Владимир	1891-1892
24.	Бранковић Милош	1892
25.	Рекалић Петар	1893
26.	Стевановић Љубомир	1893
27.	Ивановић Сава	1893
28.	Бугарски Коста	1894
29.	Божих Ваца	1894-1896
30.	Армашевић Мијаило	1894-1895
31.	Матић Коста	1894, 1903, 1912
32.	Томић Добривоје	1894
33.	Пуљевић Коста	1894, 1896
34.	Ђорђевић Чедомир	1895
35.	Ђурић Милутин	1896
36.	Стојадиновић Петар	1897
37.	Мисић Петар	1897
38.	Михаиловић Михаило	1898
39.	Гавриловић Милош	1898, 1900- 1902
40.	Јанковић Јаков	1898
41.	Ристић Арса	1899-1901
42.	Одовић Милан	1899, 1901-1902
43.	Јанковић Јанко	1900, 1902
44.	Костић Милорад	1903-1904
45.	Филиповић Таса	1903
46.	Сјенички Миливоје	1904-1905
47.	Божих Сава	1904
48.	Чекрцијски Сава	1905
49.	Јовичић Милош	1905-1907
50.	Матејић Драгољуб	1905-1906
51.	Илић Илија	1906, 1914

52.	Чекрџијски Васа	1906
53.	Фотић Ђорђе	1907
54.	Алексијевић Миљко	1907
55.	Милићевић Иван	1907
56.	Николић Јанићије	1908-1909
57.	Магдаленић Ненад	1908-1909
58.	Јанковић Милан	1909
59.	Ивановић Коста	1910-1911
60.	Милошевић Тихомир	1910
61.	Бешевић Душан	1910-1911
62.	Шутић Будимир	1910
63.	Илић Бошко	1911
64.	Поповић Ђорђе	1911
65.	Трајковић Милан	1914

ФИЛИЈАЛА ВЕЛИКОГРАДИШКОГ НА ВИНЦИМА

1.	Костић Стеван	1880
2.	Пантић Јефта	1882

ВИШЊИЦА

1.	Јовановић Миленко	1855-1862
2.	Јовановић Мијаило	1863-1869
3.	Јовановић Ђорђе	1870-1873

ВИСОЧКА

1.	Голубовић Милић	1894
2.	Сокорац Спасоје	1895

ВЛАСИНА

1.	Тричковић Јанко	1880-1888
2.	Јовановић К. Панта	1898
3.	Бугарски Коста	1889-1891
4.	Мишковић Стеван	1892-1893
5.	Армашевић Мијаило	1893
6.	Димитријевић К. Димитрије	1894
7.	Здравковић Михаило	1896

8.	Кукић Сава	1897-1898
9.	Чекрџијски Сава	1898
10.	Крстић Михаило	1899
11.	Јелић Илија	1899-1900
12.	Вељковић Тихомир	1901-1902
13.	Антонијевић Стеван	1903-1904
14.	Ивановић Б. Сава	1904-1906
15.	Бешевић Душан	1905-1906
16.	Глишић Милан	1907-1908
17.	Поповић Ђорђе	1909-1910
18.	Јоцић Милан	1911
19.	Зисић Милош	1912
20.	Поповић Милутин	1914

ВРАЊЕ

1.	Божановић Љубомир	1880-1881
2.	Поповић Ранко	1880-1882
3.	Јовановић Илија	1880, 1886-1888
4.	Ђурић Милутин	1880
5.	Мишковић Стеван	1881-1885
6.	Топал-Павловић Петар	1881-1884
7.	Андрејевић Коста	1882-1883
8.	Сакорац Р.Х.Марко	1885
9.	Савић Милан	1883-1887
10.	Шкоровац Марко	1884
11.	Стојић Јован	1885-1886
12.	Атанацковић Владимир	1886, 1888
13.	Бркић Светолик	1887
14.	Минић Михајло	1888
15.	Пушкаревић Стеван	1888
16.	Станојевић Стојиљко	1889
17.	Степановић Петар	1889
18.	Струнцилић Коста	1889
19.	Атанацковић Никола	1889, 1891
20.	Стајевић Стојиљко	1890-1891
21.	Дрваревић Петар	1890-1891
22.	Ристановић Ранко	1890

23.	Живојиновић Милорад	1891
24.	Зисић Живојин	1892-1893
25.	Матић Коста	1892-1893
26.	Гавриловић Јевта	1892
27.	Кундовић Милосав	1892
28.	Гавриловић Милош	1893
29.	Којић Стеван	1896
30.	Илић Димитрије	1897-1899
31.	Стевановић Павле	1897
32.	Илић Илија	1897-1898
33.	Ракић Сава	1897
34.	Крстић Михаило	1898
35.	Максимовић Стеван	1898
36.	Лешјанин Рајко	1898
37.	Кукић Сава	1899
38.	Костић Стеван	1899
39.	Пешић Велимир	1899
40.	Димитријевић Јован	1899
41.	Глишић Милан	1899
42.	Јовановић Михаило	1900-1902
43.	Спалајковић Драгослав	1900-1902
44.	Вељковић Тихомиљ	1900
45.	Ристић Вукашин	1900-1903
46.	Каравезић Михаило	1900
47.	Јелић Илија	1901-1904
48.	Дуњић Сретен	1901-1902, 1904
49.	Стевановић Данило	1903-1904
50.	Мирковић Живан	1903
51.	Бујдић Радмило	1903
52.	Стојановић Павле	1905
53.	Бранковић Милош	1905
54.	Поповић Милан	1905
55.	Бадер Карло	1905
56.	Милетић Тодор	1906
57.	Милошевић Тихомир	1906
58.	Јаковљевић Владимир	1906
59.	Николић Јанићије	1907

60.	Одовић Милан	1907
61.	Ивановић Б. Сава	1907
62.	Трајковић Милан	1907
63.	Божих Сава	1908
64.	Шутић Будимир	1908-1910
65.	Илић Бошко	1908-1909
66.	Мијатовић Петар	1909
67.	Симић Коста	1910
68.	Перуничих Јован	1910
69.	Јовичих Тихомир	1910
70.	Обрадовић Душан	1911-1912
71.	Симић Сима	1911
72.	Андријашевић Драгољуб	1911-1912
73.	Перић Лазар	1911
74.	Богдановић Александар	1912

ВРШКА ЧУКА

1.	Лукић Василије	1853-1859
2.	Николић Илија	1860-1864
3.	Јосимовић Јосиф	1865
4.	Протић Илија	1866-1870
5.	Јовановић Милан	1871-1872
6.	Вукотић Тома	1873-1875
7.	Јефтић Милан	1876
8.	Ћелешевић Михајло	1879-1883
9.	Станковић Сергије	1884
10.	Цветковић Коста	1885
11.	Андејевић Коста	1886-1887
12.	Стефановић М. Коста	1888-1889
13.	Јовановић Лазар	1890-1891
14.	Мисирлић Светозар	1892
15.	Младеновић Тодор	1893
16.	Пејовић Чедомиљ	1894
17.	Ђурић Милутин	1894
18.	Драгутиновић Андра	1895
19.	Пушкаревић Стеван	1896-1897
20.	Милошевић Јован	1896
21.	Калајић Сретен	1898

22.	Илић Арса	1899
23.	Ђорђевић Чеда	1900
24.	Чекрџиски Василије	1900, 1912
25.	Фотић Ђорђе	1901-1902
26.	Владимировић Сава	1901-1902
27.	Кутлешић Милутин	1903-1907
28.	Матејић Драгољуб	1903-1904
29.	Протић Љубомир	1908
30.	Белешевевић Душан	1909
31.	Жујић Младен	1910-1911
32.	Пуљевић Бранислав	1914

ЗАБРЕЖЈЕ

1.	Гавриловић Радован	1855
2.	Филимоновић Милован	1857-1862
3.	Филиповић Милован	1859
4.	Николић Стојан	1863-1869, 1876-1882
5.	Поповић Тодор	1870-1871
6.	Цветковић Коста	1870
7.	Тењовић Саватије	1871-1872
8.	Стефановић Живко	1872
9.	Капрић Никола	1873-1874
10.	Савић Ђорђе	1873-1874
11.	Јовановић Ђорђе	1875
12.	Зисић Живојин	1875, 1878-1879, 1886
13.	Ђурић Андрија	1876-1877
14.	Градиштанац Аврам	1880-1884, 1889
15.	Николић Стојан	1883-1885, 1888-1889
16.	Вељковић Т. Светозар	1885-1888
17.	Богдановић Петар	1887

18.	Николић Никола	1889, 1896
19.	Јанићијевић Светислав	1890-1892
20.	Пајевић Данило	1890
21.	Топал-Павловић Петар	1890-1892
22.	Драгутиновић Андра	1891-1893
23.	Благојевић Сретен	1893
24.	Костић Ђорђе	1895-1896
25.	Марковић Иван	1895-1896
26.	Живојиновић Милорад	1895
27.	Рајковић Ваца	1895
28.	Стојановић Павле	1897
29.	Миленковић Андра	1897
30.	Протић Тихомир	1897
31.	Сјенички Миливоје	1898
32.	Мијатовић Петар	1898-1899
33.	Милошевић Јован	1898-1899
34.	Којић Стеван	1899-1901
35.	Константиновић Свето	1900-1902
36.	Кушаковић Милан	1900-1902
37.	Костић Милорад	1900-1902, 1905-1906
38.	Витас Стеван	1902
39.	Концуловић Јаков	1905, 1907- 1908
40.	Ценић Боривоје	1905
41.	Божић Сава	1906-1907, 1910
42.	Прокић Вељко	1906
43.	Станковић Владимир	1908
44.	Одовић Милан	1909
45.	Глишић Милан	1909
46.	Илић Бошко	1910-1911
47.	Симић Коста	1911
48.	Јаковљевић Владимир	1912-1914
49.	Петковић Милан	1914

САДРЖАЈ:

ПРЕДГОВОР.....	10
УВОД.....	15
ЦАРИНА И ЦАРИНСКА СЛУЖБА У СРБИЈИ ДО СТИЦАЊА НЕЗАВИСНОСТИ	22
Царина и царинска служба у време Првог српског устанка	25
Царина и царинска служба у доба прве владавине кнеза Милоша.....	30
Царина и царинска служба од уставобранитеља до стицања независности.....	43
ЦАРИНА И ЦАРИНСКА СЛУЖБА У КНЕЖЕВИНИ И КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ ОД СТИЦАЊА НЕЗАВИСНОСТИ ДО ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА.....	57
Царина и царинска служба од стицања независности до Мајског преврата.....	60
Царински рат	84
ЦАРИНСКЕ ВЛАСТИ, ОРГАНИЗАЦИЈА ЦАРИНАРНИЦА И ЦАРИНСКИ СЛУЖБЕНИЦИ У СРБИЈИ 1804 – 1914	123
Царинска управа Министарства финансија	123
Организација царинарница у Србији 1804 – 1914.	128
Царинска стража и погранична жандармерија.....	152
Материјална примања, одевање и обука цариника	154
ЗАКЉУЧАК.....	72
ПРИЛОЗИ:	
Упоредни преглед царинских прихода по царинарницама од 1902. до 1906.....	104
Царински приходи по структури од 1897. до 1906.	106
Свечана униформа царинског чиновника	161
Еполете царинских чиновника	161
Шпада царинска	164
Преглед Закона и уредаба о царини и царинској служби издатих у Кнежевини и Краљевини Србији од 1839. до 1910. године.....	175
Преглед царинских службеника у Србији од 1839. до 1914. године	188

CONTENT:

<i>PREFACE</i>	10
<i>INTRODUCTION</i>	15
CUSTOMS AND CUSTOMS SERVICE IN SERBIA UNTIL GAINING INDEPENDENCE	22
Customs and customs service in the period of the First Serbian Uprising	25
Customs and customs service in the period of the first rule of Prince Miloš	30
Customs and customs service in the period from Constitution-defenders to gaining independence	43
CUSTOMS AND CUSTOMS SERVICE IN PRINCIPALITY AND KINGDOM OF SERBIA FROM GAINING INDEPENDENCE TO WWI	57
Customs and customs service in Serbia from gaining independence to May Revolution	60
Customs War	84
CUSTOMS AUTHORITIES, ORGANIZATION OF CUSTOMS HOUSES AND CUSTOMS OFFICERS IN SERBIA 1804 – 1914	123
Customs Administration under Ministry of Finance	123
Organization of customs houses in Serbia 1804 – 1914	128
Customs revenue police and border gendarmerie	152
Income, clothing/dress code and training of customs officers	154
CONCLUSION	172
SUPPLEMENTS	
Parallel review of customs income at different customs houses from 1902 to 1906	104
Customs income according to structure from 1897 to 1906	106
Customs officers' dress uniform	161
Customs officers' epaulettes	161
Customs sword.....	164
Review of Regulations and Clauses on customs and customs service issued in Principality and Kingdom of Serbia from 1839 to 1910	175
Review of customs officers in Serbia from 1839 to 1914	188

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

393.543(497.11)“1804/1914”

КРСМАНОВИЋ, Драган

Царина и царинска служба у Србији : (1804–1914) / Драган
Крсмановић ; [превод на енглески језик Бранка Димитров] =
Customs and Customs Service in Serbia : (1804–1914) / Dragan
Krsmanović ; [the translation into English Branka Dimitrov].
– Београд : Управа царина Републике Србије : Службени гласник
= Belgrade : The Customs Administration of Serbia : Službeni glasnik,
2006 (Београд : Гласник). – 190 стр. : илустр. ; 24 cm

Упоредо срп. текст и енгл. превод. – Текст штампан двостубачно.
– Тираж 5.000. – Стр. 5–9: Укореењивање / Драган Јеринић.
– Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 86-7549-563-3

ISBN 978-86-7549-563-5

а) Царине – Србија – 1804–1914

б) Царинска служба – Србија – 1804–1914

COBISS.SR-ID 134361612

Штампа: Штампарија *Гласник*, Лазаревачки друм 13–15, Београд